

Jaarverslagen 1960/1961

JAARVERSLAGEN

van de

Anti-Revolutionaire Partij

over de jaren 1960/1961

Uitgave

Antirevolutionaire Partij-Stichting - Dr. Kuiperstraat 3

Telefoon: 070-63.10.23

's-Gravenhage

JAARVERSLAGEN

VAN DE ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ

OVER DE JAREN 1960/1961

HOOFDSTUK I

HET CENTRAAL COMITÉ IN 1960/1961

Ere-voorzitter:

Dr. J. Schouten (1955)

Ere-leden:

Luitenant-Generaal b.d. L. F. Duymaer van Twist (1946) - overleden 7 augustus 1961.

Prof. mr. P. S. Gerbrandy (1959) - overleden 7 september 1961.

Dr. A. A. L. Rutgers (1959).

Prof. mr. A. Anema (1961).

Dr. J. Donner (1961).

1. De samenstelling van het Centraal Comité:

Aan het einde van de verslagperiode was het Centraal Comité als volgt samengesteld:

Stemhebbende leden van het moderamen:

dr. W. P. Berghuis, voorzitter De la Sablonièrekade 8	Kampen	05292-2773
mr. A. B. Roosjen, ondervoorzitter Zach. Jansestraat 21	Amsterdam	020 -50360
J. Smallenbroek, ondervoorzitter Iepenlaan 5	Assen	05920-2917
J. Tjalma, penningmeester Van Limburg Stirumstraat 53	Hoogeveen	05280-2733
prof. dr. ir. H. van Riessen Julianastraat 72	Delft	01730-24861
J. van Eibergen Majellapark 29	Utrecht	030 -30308
prof. mr. P. J. Verdam (tot 28 oktober 1961) (voorzitter van de Org. Commissie)		
dr. A. Veerman (vanaf 28 okt. 1961) (waarn. voorz. Org. Commissie)		
Regentesselaan 5	Rijswijk	070 -986712

prof. mr. W. F. de Gaay Fortman (waarn. voorz. College van Advies) Zuidwerfplein 7	's-Gravenhage	070 -850750
<i>Adviserende leden van het moderamen:</i>		
dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot (voor de Tweede Kamerfractie) Merellaan 32	Aerdenhout	02500-40431
mr. W. R. van der Sluis Julianalaan 268	Bilthoven	03402-3974
<i>Leden, gekozen door de Deputatenvergadering c.q. het Partij Convent:</i>		
W. C. Bakker Middenweg 96 b	Haarlem	02500-52809
ds. D. Biesma jr. Oosteinderweg 12	Aalsmeer	02977-6000
A. Borstlap Julianaweg 101	Utrecht	030 -19514
mevr. dr. F. T. Diemer-Lindeboom Jul. van Stolberglaan 17	Rotterdam	010 -180937
ds. P. M. van Galen Johan Geradtsweg 90	Hilversum	02950-11912
prof. dr. H. Jonker Frederik Hendrikstraat 8	Utrecht	030 -19135
P. Kapinga Stadhoudersplein 18 b	Rotterdam	010 -44770
mevr. M. Kuipers-Klapwijk Parelmoerhorst 160	's-Gravenhage	070 -850972
prof. dr. H. N. Ridderbos Fernhoutstraat 14	Kampen	05292-2681
<i>Leden, gekozen door de Kamercentrales:</i>		
H. R. J. van der Veen Van Houtenlaan 158 a	Groningen K.C. Groningen	05900-29038
A. Algra P. C. Hoofdstraat 15	Leeuwarden K.C. Leeuwarden	05100-3382
Th. Brouwer Parkstraat 21	Assen K.C. Assen	05920-2505
P. A. Nawijn Zuiderkade 345 c	Blokzijl K.C. Zwolle	05272-229
H. M. Oldenhof Oude Arnhemseweg 19	Ede K.C. Arnhem	08380-8638
H. A. van Willigen	Haaften K.C. Nijmegen	04189-201
mr. G. A. Diepenhorst Wilhelminalaan 4 c	Zeist K.C. Utrecht	03404-3312
A. Admiraal Westerstraat 230	Enkhuizen K.C. Den Helder	02280-2679

mr. J. H. Jonker Bakh. v. d. Brinkhof 62	Amsterdam K.C. Amsterdam	020 -733886
mr. A. Bruch Kruisweg 63	Haarlem K.C. Haarlem	02500-34102
A. Warnaar Jzn. (tot maart 1962)	K.C. Leiden	
C. Hobo (vanaf maart 1962) Kom van Aaiweg 15	Leiderdorp K.C. Leiden	01710-31297
P. L. Hut Rh. Feithlaan 135	Den Haag K.C. Den Haag	070 -661211
W. A. Fibbe Molenlaan 109	Rotterdam K.C. Rotterdam	010 -186557
mr. W. Verheul Joz. Israelslaan 96	Rijswijk K.C. Dordrecht	070 -181640
A. Schout Vredeshoflaan 8	Vlissingen K.C. Middelburg	01184-2692
C. A. van Drimmelen (tot dec. 1961)	K.C. Tilburg	
K. de Geus (vanaf dec. 1961) Julianalaan 18	's-Gravenmoer K.C. Tilburg	01103-2507
J. Slot „De Oude Weide”	Eethen K.C. Den Bosch	04165-162
N. van Rooyen Burg. Waszinkstraat 112	Heerlen K.C. Maastricht	04440-3572

Adviserende leden, gekozen door het bestuur van de Jongeren-organisatie (A.R.J.O.S.):

C. Balkenende Jufferswegje 25	Kapelle Biezelingse	01102-632
mr. C. Boertien Heibeekstraat 33	Geldrop	04900-60000 toestel 6922

Adj. secretaris:

mr. W. de Kwaadsteniet Vroesenlaan 49 a	Rotterdam	010 -88455
--	-----------	------------

2a. De mutaties in het Centraal Comité in 1960.

Reeds aan het begin van 1960 leed de partij een zwaar verlies door het overlijden van de heer A. Stapelkamp. Op 19 januari overleed hij na een betrekkelijk kort ziekbed. Het Centraal Comité herdacht de overledene in zijn eerstvolgende vergadering n.l. op 19 maart. Dank zij zijn grote ervaring als bestuurder en parlementariër was de overledene een lid van het partijbestuur, wiens mening zeer op prijs werd gesteld. Zijn gezag werd nog versterkt door de zorgvuldigheid waarmee de

A. Stapelkamp

heer Stapelkamp zijn opinie formuleerde. Zijn heengaan, betrekkelijk onverwacht, laat een lege plaats na in het Centraal Comité, waarvan hij sinds jaren deel uitmaakte. Niet alleen voor wat de heer Stapelkamp in die hoedanigheid deed is de partij hem dank verschuldigd. Een jaar voordat hij het voorzitterschap van het C.N.V. neerlegde was de heer Stapelkamp, in 1946, korte tijd lid van de Eerste Kamer. Zijn verkiezing, in datzelfde jaar, tot lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal ontsloot een 10-jarige periode van parlementaire arbeid, waarin hij een groot deel van de werkzaamheden van de A.R. fractie met ijver en toewijding heeft verricht. De heer Stapelkamp hield van dat werk, waarvan uiteraard de sociale kwesties zijn bijzondere belangstelling hadden. Ook die arbeid zal nog lang in onze herinnering blijven leven.

Op voordracht van het moderamen verkoos het Partij Con- cent op 13 mei de heer P. Kapinga te Rotterdam tot lid van het Centraal Comité in de vacature-Stapelkamp.

Op 19 maart 1960 bedankte de heer Eling Visser als lid van het Centraal Comité, waarin hij de Kamercentrale Arnhem vertegenwoordigde. Aan een C.C.-lidmaatschap van verschei- dene jaren was daarmee een einde gekomen. Vele andere taken en functies drukken op de schouders van deze Fries, die Geldersman werd.

Wij noemen nog slechts zijn lidmaatschap van het College van Gedeputeerde Staten van Gelderland. Het Centraal Comité begreep en eerbiedigde de wens van mr. Eling Visser om zich uit het Centraal Comité terug te trekken.

Met veel woorden werd deze wens niet medegedeeld. Dat ligt niet in de aard van de afgetredene.

De voorzitter, dr. W. P. Berghuis heeft hem - eveneens kort en krachtig - hartelijk dank gebracht voor hetgeen de heer Eling Visser in het Centraal Comité voor de partij deed. Hij had in het partijbestuur, dat zijn heengaan betreurt, een eigen plaats aldus dr. Berghuis.

De verkiezing van een deel van de leden der Eerste Kamer, bracht ook in de samenstelling van de A.R. senaatsfractie wij- ziging. Dit gebeuren is uiteraard in het kort verslag van die fractie gememoreerd, doch dient, omdat daarbij twee leden van het Centraal Comité nauw betrokken waren, ook hier een plaats te vinden.

Het aftreden van prof. mr. A. Anema als lid van de Eerste Kamer bracht met zich zijn heengaan als fractievoorzitter. Begin november kozen de A.R. senatoren dr. W. P. Berghuis tot hun fractievoorzitter.

Dr. W. P. Berghuis, die aanvankelijk zijn aanwijzing in be raad had gehouden, heeft tenslotte ook deze nieuwe verantwoordelijkheid op zich genomen.

De hierboven vermelde verkiezingen hadden ook persoonlijke gevolgen voor prof. mr. W. F. de Gaay Fortman. Deze deed, gekozen door de groep Zuid-Holland, zijn intrede in de senaat. Met het oog op de desbetreffende cumulatie-bepaling in het partijstatuut, gaf prof. mr. De Gaay Fortman te kennen, dat hij bereid was zijn zetel in het Centraal Comité te verlaten. Aangezien hierdoor ook de vacature van voorzitter van het College van Advies zou ontstaan, heeft het Centraal Comité prof. mr. De Gaay Fortman verzocht voorlopig deze beide hoedanigheden in de partij te blijven waarnemen.

Borstbeeld Groen van Prinsterer

Op 20 december vond de aanbidding plaats van de bronzen buste van Groen van Prinsterer in het gebouw van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Nederlandse Gedachten d.d. 31 december 1960 schreef hierover o.m. :

Dinsdag 20 december werd in het gebouw van de Tweede Kamer het borstbeeld van een man, die door Kamervoorzitter Kortenhorst een sieraad van het parlement werd genoemd, officieel aan de Tweede Kamer overgedragen.

Rond mr. G. Groen van Prinsterer's conterfeitsel, in brons gegoten naar een ontwerp van de beeldhouwer Sondaar te Loenen, stonden de leden van het Centraal Comité der Anti-Revolutionaire Partij en de bestuursleden van de Christelijk-Historische Unie, alsmede vele leden van de Eerste en Tweede Kamer van de fracties der A.R. en C.H.U. Maar ook parlementariërs van andere partijen waren aanwezig. Zo zagen wij, enigszins een vermoede indruk makend, mr. P. J. Oud naast zijn partijgenoot mr. Van Riel op een bank zitten.

Ook enige ministers en staatssecretarissen luisterden aandachtig naar de woorden, die gesproken werden.

Dr. Berghuis sprak als voorzitter van het Centraal Comité van de A.R.P. het eerst. Omdat, zoals mr. Kortenhorst opmerkte, de Anti-Revolutionaire Partij de oudste rechten heeft. Het verheugde onze partijvoorzitter, tezamen met de C.H.U. te staan aan de geboortewieg van de christelijke partijvorming. Mr. G. Groen van Prinsterer was een nationale figuur, die vooral zijn grote verdiensten heeft om zijn duidelijk partij kiezen en zijn vaste overtuiging,

dat de christelijke geloofsbelijdenis ook de basis moet zijn van alle politieke handelingen door een christen. Na honderd jaren is de strijd om de politieke keuze nog niet geluwd. Groen van Prinsterer, die de grondlegger was van de Anti-Revolutionaire of Christelijk-Historische richting, werd hierom en voor alles, wat hij voor ons volk gedaan had, door de twee genoemde partijen geëerd. Deze partijformaties hadden besloten, dit borstbeeld aan de Tweede Kamer aan te bieden. Het is treffend, vond dr. Berghuis, dat het beeld komt te staan in de schrijfkamer, waar ook de sculptuur van de Vorstin en die van Groen's tegenstander van destijds, namelijk Thorbecke, staan opgesteld.

Mr. H. K. J. Beernink, de voorzitter van de Christelijk-Historische Unie, releveerde hierna, hoe Groen van Prinsterer in 1840 voor het eerst zitting nam in de Tweede Kamer. Er was toen een delicate zaak aan de orde: Een grondwetsherziening, die nodig geworden was wegens de afscheiding van België. Groen van Prinsterer heeft als Kamerlid steeds gestreefd naar een goede verhouding tussen Staten-Generaal en Regering. De rechten van het parlement hebben altijd zijn bijzondere aandacht gehad; hij stond er altijd voor op de bres, zomede voor de zelfstandigheid der ministeries.

Zijn strijd om meer volksinvloed te verkrijgen in het parlement, is van grote invloed geweest, aldus mr. Beernink. In zijn dagen was hij een sieraad in de Tweede Kamer. Zijn borstbeeld, eveneens een sieraad, kan hem thans opvolgen, besloot de C.H.U.-voorzitter.

Kamervoorzitter Kortenhorst aanvaardde het borstbeeld namens de Tweede Kamer, die hiermede haar bescheiden Pantheon kan uitbreiden, zoals hij opmerkte. Groen van Prinsterer was, zo zeide mr. Kortenhorst geestig, de man van de twaalf ambachten en dertien succesen. Geschiedkundige van internationale faam, was hij tevens een groot man op allerlei andere gebieden.

Thorbecke gaf eens de volgende karakteristiek: Schaepman is de wijsgeer, Groen van Prinsterer is de gelovige. Van Thorbecke is gezegd, dat hij de meester was; maar Groen van Prinsterer was de veldheer.

Als één van Groen's belangrijke daden in zijn optreden noemde de Kamervoorzitter het feit, dat hij richting heeft weten te geven aan het partijwezen en daarbij zijn overtuiging duidelijk beleeed.

Mr. Kortenhorst, een man die de humor liefheeft, merkte op, dat in de tijd van Groen van Prinsterer de samenwerking met politiek andersdenkenden bijzonder moeilijk was. „Dit is thans veel gemakkelijker, omdat de Rooms-Katholieken er nu zijn.”

De voorzitter van de Tweede Kamer zei ook, dat hij bij de aanschouwing van het borstbeeld getroffen was geworden door de adel van de trekken van Groen van Prinsterer - al vroeg hij zich wel af, of Groen de bevrijdende humor heeft gekend. Hij had wel niet alle redevoeringen van Groen gelezen, maar toch wel vele. Daarbij was hij één keer een vrolijke noot tegengekomen: Groen had over een politieke aangelegenheid eens gewed met Thorbecke om een gulden. Groen moest verklaren die gulden te hebben verloren!

Dat de C.H.U. en de A.R.P. hun grote voorganger, die een be-

Borstbeeld mr. G. Groen van Prinsterer

lijder was van zijn christelijk geloof in het politieke leven, op deze wijze eer bewezen, is van betekenis. Het onderstreept het feit, dat beide partijen putten uit dezelfde bron en dat ze, evenals destijds Groen, belijden willen, dat de geloofsovertuiging de basis moet zijn voor het politieke optreden ten bate van het volk.

Het borstbeeld, in brons gegoten, is een strak en waardig kunstwerk. De beeldhouwer Sondaar (die ook zanger is en soms door de radio te beluisteren valt) heeft de voornaamheid van geest en van optreden van Groen van Prinsterer op karakteristieke wijze weten vast te leggen, zoals reeds kan blijken uit de foto daarvan. Het is geen geringe verdienste, het wezen van de mens vast te leggen zoals dat te lezen is in de gelaatstrekken. Het borstbeeld is méér dan een portret: er is een gelukkige samenhang ontstaan tussen uiterlijk en innerlijk van de man, om wie het ging.

Het borstbeeld werd zowel portret als symboliek van een denkende, strijdende en belijdende man. Omdat hij belijden mocht, moest hij strijden. De aanschouwing van het gelaat, zoals het ons voorkomt op het borstbeeld, - een gelaat dat door levensernst gekerfd is, - doet ons nog duidelijker begrijpen, dat Groen van Prinsterer in 1847 in de voorrede voor zijn werk Ongeloof en Revolutie zijn belijdenis ten aanzien van de historie uit de grond van zijn hart neerschreef: „Ik eindig met de verklaring, dat ik, tegen alle wijsheid der mensen, bij het gevoel van eigen zwakheid, twee woorden, als onderpand der zege, ten leus heb: Er staat geschreven! En er is geschied! Een fundament tegen elk schutgevaarte, een wortel tegen iederen wervelwind van filosofisch ongelooft bestand.”

2b. De mutaties in het Centraal Comité in 1961

De samenstelling van het Centraal Comité is in 1961 kwantitatief slechts weinig gewijzigd. Dit betekent niet, dat de plaatsgevonden hebbende mutaties geen diepe indruk hebben gemaakt. Op deze plaats moet in dit verband allereerst het verlies van twee ereleden van het Centraal Comité worden gememoreerd.

Het overlijden van „DE GENERAAL” op 7 augustus was een gebeurtenis, die de partij in 1961 aangreep. Niet een jonge, noch in de kracht van zijn leven staande man, doch een grijsaard van 95 jaar ging heen. Niettemin een verlies, want luitenant-generaal b.d. L. F. Duymaer van Twist was een begrip in onze kring. Hij blijft dat tot lang na zijn dood. Zijn medeleven tot op het laatst van zijn leven maakte de drager van deze befaamde naam tot een zeer geziene en beminde figuur, die nog temidden van ons leefde. De grote belangstelling bij zijn begrafenis op 11 augustus bewees hoezeer hij in zijn lange leven een resonans in het hart van velen wist te wekken.

Spoedig daarna werden wij opnieuw getroffen. Een andere

Lt.-gen. b.d. L. F. Duymaer van Twist

aanvoerder en aanvuurder, de Minister van Staat PROF. MR. P. S. GERBRANDY, werd op 7 september van zijn aardse taak ontheven. De woorden, die ter herdenking van deze bewindsman, oorlogsleider, parlementariër en ook in andere opzichten uitmuntende figuur met een treffende eigen persoonlijkheid werden neergeschreven in ons weekblad en ook in een speciaal nummer van „A.R. Staatkunde” getuigen daarvan.

Beide overledenen waren erelid van onze partij en die hoe-danigheid verwerft men niet, tenzij men veel voor onze partij betekent en dus niet spoedig vergeten wordt.

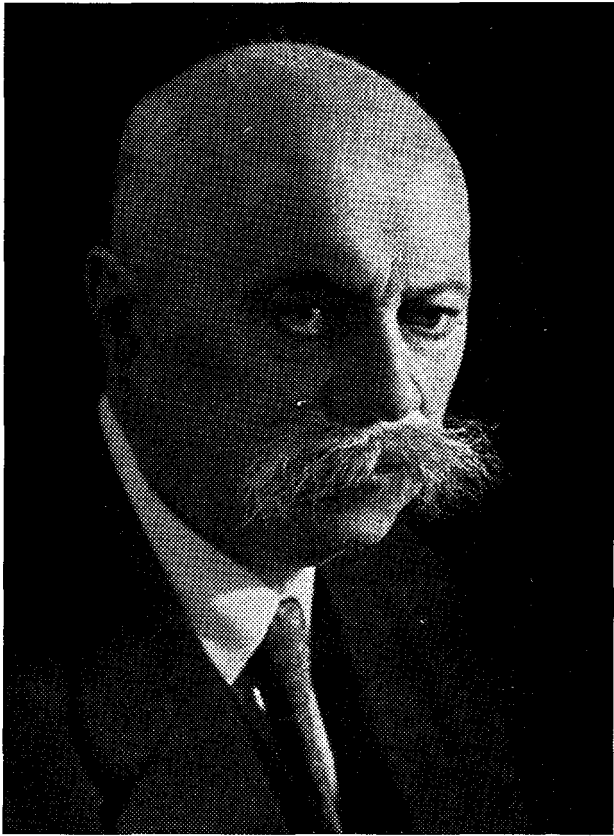
De samenstelling van ons partijbestuur is vrijwel geen jaar gelijk gebleven. Het is een goed gebruik de mutaties hier te memoreren, ook al waren zij ditmaal niet belangrijk.

Een gevoelig verlies was eveneens het zich terugtrekken van prof. mr. P. J. Verdam uit het Centraal Comité en diens moderamen. Geen geschil van mening of iets van dien aard was de oorzaak van dit afscheid, dat op het Partij Convent van 28 oktober plaats vond. Huiselijke omstandigheden, verband houdende met ziekte, noopten hem dit besluit, dat hem zwaar viel, te nemen. De partij zag dit bestuurslid, die sinds 1955 als voorzitter van de Organisatie Commissie en van het Algemeen Organisatie Comité ook met de organisatorische zijde van het partijwerk speciale bemoeiing had, node gaan. Vooral de bril-jante afscheidsspeech van prof. Verdam op 28 oktober deed dit vertrek zijn wat hij het wilde doen wezen: een demonstratie van blijvende vriendschap en . . . geen gevoeligheden, s.v.p.

Dr. A. Veerman neemt sindsdien de bovengenoemde functies waar, tot de eerstvolgende Deputatenvergadering een definitieve keus doet.

Op de laatste bijeenkomst van het Centraal Comité in 1961, n.l. op 9 december, kon de opvolger van de heer C. A. van Drimmelen, die wegens andere drukke bezigheden aftrad, welkom worden geheten. Deze nieuwe vertegenwoordiger van de Kamercentrale Tilburg, de heer K. de Geus, deed het aantal voorzitters van Kamercentrales, die in het Centraal Comité zitting hebben, toenemen tot dertien.

De heer A. Warnaar, het door de Kamercentrale Leiden aangewezen lid van het Centraal Comité, gaf in 1961 de wens te kennen eveneens heen te gaan wegen andere drukke bezigheden. Tot een afscheid in het Centraal Comité kwam het in 1961 door omstandigheden niet meer, zodat de opvolger van de heer

Prof. mr. P. S. Gerbrandy

Warnaar, de heer C. Hobo, eerst in 1962 kon worden begroet als C.C.-lid.

Twee nieuwe ereleden van het Centraal Comité

De verdiensten van prof. mr. A. Anema en van mr. dr. J. Donner voor de partij en vooral voor de vormgeving van anti-revolutionaire staatkundige gedachten vormden het fundament waarop een belangrijk besluit van het Centraal Comité zich baseerde. Deze beslissing hield in, dat de beide genoemde voor mannen het predicaat erelid van het Centraal Comité verwier ven.

Beiden waren korte tijd tevoren uit actieve dienst teruggetreden.

Prof. Anema in 1960 als lid van en A.R. fractieleider in de Eerste Kamer, dr. Donner als president van de Hoge Raad der Nederlanden. Helaas konden zij beiden niet aanwezig zijn op het Partij Convent van 28 oktober, zodat een meer spectaculaire bekrachtiging van het genoemde besluit van het Centraal Comité ditmaal achterwege bleef. De plaats van deze beide ere-leden in onze partij is daardoor echter niet minder verzekerd.

3a. Werkzaamheden van het Centraal Comité in 1960 (beknopte weergave).

Het jaar 1960 werd niet zoals het zich vóór december 1958 liet aanzien het jaar van de Tweede Kamerverkiezingen. Deze extra-inspanning was reeds in 1959 geleverd. Het Centraal Comité kwam in 1960 vijf maal bijeen. Opnieuw was Utrecht de stad van deze samenkomsten. Driemaal verschaftte „Esplanade” gastvrijheid, twee keer werd in hotel „Des Pays Bas” vergaderd.

Het moderamen bereikte het dubbele van dit aantal bijeenkomsten: zes maal in Amersfoort, drie keer te 's-Gravenhage en eenmaal in Utrecht.

De laatste bijeenkomst van het moderamen, n.l. die van 23 december vond in het Kuyperhuis plaats en was gewijd aan de de dag te voren plotseling ontstane kabinetscrisis.

Het eerste besluit, dat het Centraal Comité op de vergadering van 19 maart nam, betrof de aanbieding van een borstbeeld van mr. G. Groen van Prinsterer ter plaatsing in het Gebouw van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Het Centraal Comité besloot dit beeld, samen met de C.H.U., te laten vervaardigen

door de heer B. Sondaar te Loenen aan de Vecht. Zoals men weet kreeg dit werk aan het einde van 1960 zijn beslag en vond de plechtige overdracht plaats op 20 december.

Het Centraal Comité nam met genoeg kennis van het resultaat van de abonnee-werfactie - ALA - ten behoeve van het weekblad „Nederlandse Gedachten”. Op de officiële sluitingsdatum van de actie, 1 maart 1960, was het streefgetal, 3.000, bijna bereikt. Het is daarna ruim overschreden.

Ter vervulling van de vacature-A. Stapelkamp werd besloten het dubbeltal 1. P. Kapinga en 2. C. van Baren jr. aan het eerstvolgende Partij Convent voor te leggen.

Een aantal organisatorische aangelegenheden vroeg eveneens de aandacht. Met het nieuwe - grote - formaat van het verspreidingsorgaan van „A.R.Post” werd accoord gegaan. Een ander advies van het Algemeen Organisatie Comité, betreffende het versterken van de partijkas door middel van speciale bijdragen, werd eveneens aanvaard. Het jaarverslag 1959 werd vastgesteld en het Centraal Comité besloot het rapport van de Studiecommissie Landbouwpolitiek voor publicatie vrij te geven.

Over het rapport van een commissie van het College van Advies, dat het subsidie-vraagstuk behandelt, werd eveneens gediscussieerd. Het Centraal Comité besloot hieraan nog een afzonderlijke bijeenkomst te wijden, alvorens een definitief standpunt ten aanzien van de publicatie in te nemen. Wel werden in deze vergadering nog een andere nota van de onderwijscommissie van het College van Advies, handelend over het ontwerp van de wet tot regeling van het voortgezet onderwijs en een voorlopig rapport van de middenstandscommissie van het College publicabel geacht.

Op de agenda prijkte eveneens het ontwerp Beginsel- en Algemeen Staatkundig Program. Na de algemene beschouwingen daarover konden de eerste tien artikelen nog worden behandeld. Enkele leden, die schriftelijke opmerkingen hadden gemaakt, verklaarden zich bereid deze nog nader met het moderamen te bespreken.

Op 7 mei kwam het Centraal Comité opnieuw bijeen. Als opvolger van de heer Eling Visser heette de voorzitter de heer H. M. Oldenhof, burgemeester van Ede, welkom.

Vervolgens zette het Centraal Comité zich aan de verdere behandeling van het ontwerp Beginsel- en Algemeen Staatskundig Program. Een voorafgaande samenspreking tussen enkele leden en het presidium had tot enkele wijzigingen in het ontwerp geleid, welke door het Centraal Comité werden aanvaard. Ditmaal kwam men gereed met deze arbeid. Dr. Berghuis stelde aan het einde van de bespreking dan ook vast, dat het concept-program thans een ontwerp van het Centraal Comité is en niet meer van een commissie. De voorzitter dankte beide commissies en de eindcommissie voor hun werk. Het Centraal Comité besloot het nieuwe ontwerp met spoed aan de centrales en de kiesverenigingen toe te zenden met de mededeling, dat de termijn waarbinnen de opmerkingen en amendementen, vergezeld van de in art. 9 lid 4 van het partijstatuut bedoelde adviezen van Staten- en Kamercentrales op 31 oktober sluit.

Het punt „Politieke rondblik” bracht op deze vergadering de persverklaring van het moderamen inzake Zuid-Afrika in het centrum van de belangstelling.

Deze verklaring werd op 6 april gepubliceerd en luidde aldus:

„Het moderamen van het Centraal Comité der Anti-Revolutionaire Partij geeft uitdrukking aan zijn ernstige bezorgdheid omtrent de dramatische gebeurtenissen in Zuid-Afrika, spreekt zijn deernis uit jegens de slachtoffers van de rassentegenstellingen en betuigt zijn medeleven met het gehele volk van Zuid-Afrika in de uiterst moeilijke spanningen van dit ogenblik.

Hoewel het zich volkomen bewust is, dat bij een beoordeling van de politieke omstandigheden en gebeurtenissen in een ander land grote voorzichtigheid moet worden betracht, meent het zich, in verband met de ernst van de zaak, mede vanwege de historische en bloedverwante verbondenheid van Nederland met Zuid-Afrika en onder erkenning van hetgeen in feite voor het „andere ras” is en wordt gedaan, niet te mogen onthouden van het uitspreken van zijn oordeel, dat in de gevoerde apartheidspolitiek elementen aanwezig zijn, die naar christelijke opvatting tegenover de wereld principieel niet kunnen worden verdedigd.

Het meent, in het besef dat geen enkel land in zaken als de onderhavige zich uitnemender mag achten dan een ander en onder volledig begrip voor de grote moeilijkheden, die uit de nu eenmaal gegroeide situatie in Zuid-Afrika voortvloeien, zich toch te moeten afvragen of in de thans in dat land plaats vindende gebeurtenissen niet de waarschuwing aanwezig is van een feitelijke mislukking van het gevoerde beleid inzake de rassenverhoudingen.

Het spreekt gaarne de oprechte wens uit, dat God aan de Regering van Zuid-Afrika de wijsheid geeft, die zij in deze omstandigheden zozeer behoeft en die haar voor het forum van de gehele wereld en in het belang van de huidige internationale ver-

houdingen versterkt in een beleid, dat in beginsel tegenover alle volkeren en rassen demonstreert de belijdenis, dat het menselijk geslacht in Adam geboren is uit één bloed en dat het dit, in Christus, ook gebleven is."

Aan het einde van deze bespreking stelde de voorzitter vast, dat het nuttig geweest was deze problematiek door te spreken en enkele afwijkende standpunten nader onder het oog te hebben gezien.

Op 9 juli vond een vergadering plaats, waaraan als gasten ook de leden van de commissie (van het College van Advies) inzake het Subsidievraagstuk deelnamen. Dit waren de heren mr. J. J. Hangelbroek (voorzitter van de commissie), prof. dr. H. Dooyeweerd, drs. C. Groen, drs. S. van Tuinen, mr. C. J. Verplanke en mr. W. C. D. Hoogendijk (secretaris-rapporteur van de commissie).

De bespreking van het rapport van de genoemde commissie kon nu ten volle tot haar recht komen. Van de zijde der commissie verstrekten vooral mr. Mangelbroek en prof. Dooyeweerd een brede en zeer gewaardeerde toelichting. Op verzoek van het Centraal Comité verklaarde de commissie zich bereid de kern van het besprokene in een afzonderlijke paragraaf aan dit rapport toe te voegen.

Vervolgens sprak het Centraal Comité zich uit voor publicatie van het rapport van het College van Advies, getiteld „Het district als bestuursvorm voor agglomeraties”. Na de goedkeuring van de balans en de jaarrekening 1959, gaf dr. Bruins Slot tijdens de politieke rondblik een uiteenzetting betreffende de debatten in de Tweede Kamer over de Europese integratie en het wetsvoorstel inzake wijziging van de Loterijwet.

Het Centraal Comité hield zich in zijn vergadering dd. 22 oktober allereerst bezig met de reorganisatie van de Internationale Unie van Christen Democraten (de N.E.I.), welke door de voorzitter werd toegelicht, en waarmee de vergadering instemde. Met genoegen werd vastgesteld, dat de activiteiten van het A.R. Vrouwencomité alom in den lande goed „aanslaan”. Het Centraal Comité gaf opnieuw als zijn standpunt weer, dat de door de Kamercentrales naar het A.R. Vrouwencomité afgevaardigde dames zoveel mogelijk ook in de besturen der regionale (provinciale) partij-organen dienen te worden opgenomen.

Als dubbeltal, dat aan het Partij Convent zal worden aan-

geboden ter verkiezing van een lid van de Organisatie Commissie, stelde het Centraal Comité vast: 1. de heer K. J. de Jong te Leeuwarden (aftredend en herkiesbaar) 2. drs. W. K. de Roos te Leeuwarden.

In de vacature-Ruppert werd thans officieel de heer J. van Eibergen als gedelegeerde van het Centraal Comité in het hoofdbestuur van de ARJOS aangewezen.

Na de goedkeuring van de begroting voor het jaar 1961 leidde de slot-discussie over het rapport inzake het subsidie-vraagstuk tot de conclusie, dat tegen publicatie van dit rapport geen overwegende bezwaren meer bestaan.

De politieke rondblik deed kwesties als de motie-Burger, waar drie A.R. Tweede Kamerleden voor stemden, de cocktail-party van prof. De Quay, andere aspecten van het Nieuw-Guinea-vraagstuk, de presentatie van het regeringsbeleid, de behandeling van de nieuwe Hoger Onderwijswet en de „Europese” politiek van president De Gaulle op het tapijt te komen. Vooral met de laatste bleek het Centraal Comité niet te kunnen instemmen.

De laatste vergadering van het Centraal Comité in het jaar 1960 was de bijeenkomst d.d. 28 december in hotel „Des Pays Bas” te Utrecht. Zij zal velen lang heugen, al was het alleen al omdat de vaderlandse pers-, radio- en t.v.-verslaggevers er zulk een belangstelling voor aan de dag legden, dat men slechts met moeite in eigen kring kon beraadslagen. Dit beraad betrof uiteraard de kabinets-crisis op 22 december 1960, die de gemoeieren in en buiten de partij zo zeer beroerden, dat meer dan 200 schriftelijke reacties waren toegezonden. De voorzitter stelde het Centraal Comité voor, dat na de uiteenzetting van dr. Bruins Slot, uitsluitend ter informatie (dus niet ter discussie in hun bijzijn) de A.R. bewindslieden in de vergadering aanwezig zouden zijn. Aldus werd besloten. Na deze laatstbedoelde uiteenzetting zijn de bewindslieden weer vertrokken.

Na het vertrek van de Excellenties Van Aartsen, Zijlstra en Roolvink begonnen in het Centraal Comité pas de eigenlijke discussies, die nog drie uur in beslag namen.

Een communiqué werd vastgesteld, dat de beraadslagingen samenvatte en als volgt luidde:

Het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen, verontrust door de loop der gebeurtenissen in de vorige week, spreekt uit, dat het met

allen, die te dien aanzien verantwoordelijkheid of zorg dragen, overtuigd is van de hoge prioriteit, welke aan de bestrijding van de woningnood moet worden toegekend; betreurt, dat omtrent deze zaak van welker ernst in de kring van de A.R. Partij allen overtuigd zijn een kabinetscrisis is ontstaan; overtuigd, dat de zorg van de regering voor de handhaving van het evenwicht in de volkshuishouding mede strekt ten behoeve van de opheffing van de woningnood; van oordeel, dat de huidige politieke opbouw van het kabinet geacht moet worden in de gegeven omstandigheden in 's lands belang te zijn, keurt het optreden van de voorzitter van het Centraal Comité goed."

Met dit laatste werd in het bijzonder bedoeld op de verklaring, welke dr. Berghuis op 26 december voor de radio aflegde.

In een persconferentie, na afloop van de C.C.-vergadering in hetzelfde hotel gehouden, waaraan tientallen journalisten, en enkele radio- en t.v.-verslaggevers deelnamen, heeft dr. Berghuis dit communiqué toegelicht. Nadat namens de A.R. Tweede Kamerfractie, die in hetzelfde gebouw na afloop van de Centraal Comité-vergadering een bijeenkomst hield, ook dr. Bruins Slot deze vertegenwoordigers had te woord gestaan, kwam in het centrum van de stad, waar het bestuur van onze partij zo dikwijls minder de aandacht trekkend vergaderde, de abnormale bedrijvigheid ten einde.

Het Centraal Comité had evenwel zijn werkzaamheden in 1960 niet afgesloten voordat het bij monde van de voorzitter, zijn mede-lid prof. mr. W. F. de Gaay Fortman, die een deel van de middag slechts luisterend in zijn midden was, omdat hij de jaarwisseling als de door Hare Majesteit de Koningin aangewezen informateur zou meemaken, wijsheid en Gods zegen op zijn moeilijke taak had toegewenst.

Op 29 november 1960 had het moderamen een goed informatief gesprek met een aantal geestverwanten gasten uit de publiciteitswereld, te weten radio-, televisie- en perswereld. Dr. E. Diemer opende de besprekingen met het maken van een aantal opmerkingen. In de algemene discussie kwamen verhoudingen tussen en mogelijkheden van de partij en publiciteitsmedia ter sprake.

Op 20 december ontving het moderamen de meeste van de 30 ondertekenaren van de oproep „Nederland en Indonesië". Uitvoerig werd gediscussieerd over feiten en mogelijkheden met betrekking tot de verhouding tussen beide landen. Hoewel de inzichten verschilden, bleek toch het nut van een nadere kennisgeving van elkaars standpunten.

3b. Werkzaamheden van het Centraal Comité in 1961 (beknopte weergave)

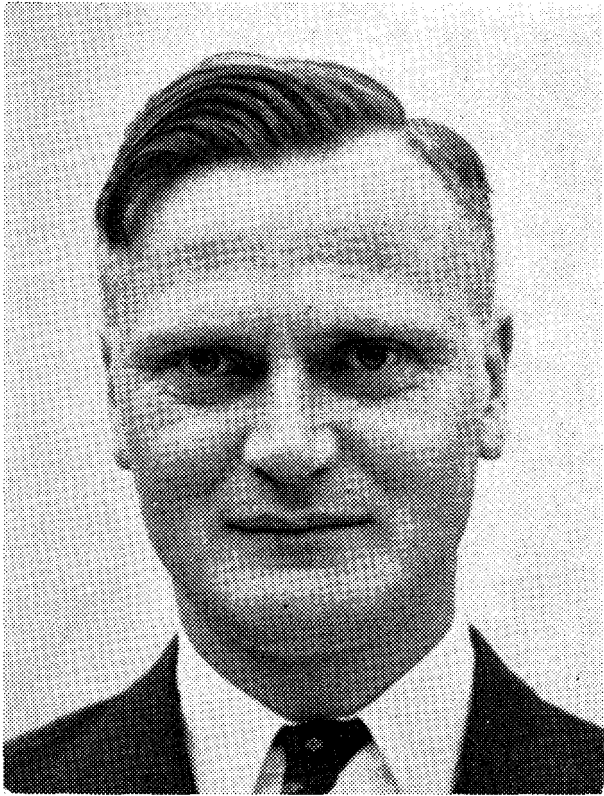
In 1961 kwam het Centraal Comité viermaal bijeen. Utrecht bleef ook in dat jaar de vergaderplaats; 2 maal was het Centraal Comité in hotel „Des Pays Bas” en 2 keer in „Esplanade” bijeen. Het moderamen van het Centraal Comité kwam 11 maal bijeen. 6 keer in het gebouw van de Tweede Kamer te Den Haag en 5 maal in Utrecht, waar het (op een bijeenkomst in hotel „Terminus” na) als het ware een vaste vergaderplaats vond in hotel „Des Pays Bas”.

In zijn eerste bijeenkomst, n.l. die van 18 februari werd het op 10 januari bij een auto-ongeval in de buurt van Bastogne zo plotseling overleden A.R. lid van de Tweede Kamer, drs. C. P. Hazenbosch herdacht. Hoewel de heer Hazenbosch geen zitting in het partijbestuur had, was er toch het gevoel van een grote leegte. Vooral als vaste radio-spreker van onze partij, sinds 1 januari 1958, was hij het die om de veertien dagen via de ether als het ware de stem van onze partij personifieerde voor zijn talrijke luisteraars. Tijdens de radio-uitzending d.d. 12 januari herdacht de voorzitter van het Centraal Comité, dr. Berghuis, de overledene op de plaats vanwaar drs. Hazenbosch zich van achter de microfoon zo vaak had uitgesproken.

De heer J. A. van Bennekom uit Middelburg nam zijn benoeming tot lid van de Tweede Kamer aan om de leeggekomen zetel van drs. Hazenbosch te bezetten. Hoewel deze Centraal Comité-vergadering hoofdzakelijk was gewijd aan een brede discussie over de kabinets-crisis van december 1960, waartoe ter vergadering veel brieven van kiesverenigingen ter tafel waren, werden ook voor de partij-organisatie belangrijke besluiten genomen.

In de eerste plaats kan genoemd worden het openen van de mogelijkheid een leetuur-abonnement op de partij-publicaties te nemen. Voor de prijs van f 10,— per jaar zendt het Centraal Comité ingevolge dit besluit aan de abonnees de gepubliceerde rapporten van het College van Advies, in druk verschenen redevoeringen op partij-bijeenkomsten en dergelijke toe. Tevens besloot het Centraal Comité hen, die jaarlijks een z.g. buitengewone bijdrage van f 10,— of meer aan de partij verstrekken eveneens als leetuur-abonnee te beschouwen.

In de tweede plaats werd een financiële reductie-regeling aanvaard, welk vooral ten goede komt aan ARJOS-leden, die

Drs. C. P. Hazenbosch

tevens lid van de plaatselijke kiesvereniging zijn en die de leeftijd van 25 jaar nog niet hebben bereikt. Voor die leden werd de desbetreffende k.v. vrijgesteld van het betalen van een contributie-afdracht aan het Centraal Comité. Aan de centrales werd gevraagd dit voorbeeld van het Centraal Comité na te volgen, opdat het doel van dit besluit zal kunnen worden bereikt: een vlotte doorstroming van ARJOS-leden naar de kiesverenigingen.

In de derde plaats besloot het Centraal Comité om aan de uitnodiging van de staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen tot deelneming aan het overleg inzake het vorderen van televisie-zendtijd ten behoeve van een zestal politieke partijen, deel te nemen. De secretaris werd als contactman aangewezen.

De Centraal Comité-vergadering van 17 maart 1961 voorafgaande aan het Partij Convent van 18 maart, werd vrijwel geheel gewijd aan het vaststellen van een definitief ontwerp-Beginsel- en Algemeen Staatskundig Program.

Aan de hand van vele uit de partij binnengekomen amendementen en opmerkingen had de voorzitter een nota van aantekeningen opgesteld, die als leidraad bij deze arbeid werd gebezigd. In ruime mate werden door kiesverenigingen en centrales ingediende amendementen overgenomen. Het werk kwam dan ook na vijf uren vergaderen gereed om te worden aangeboden aan het Partij Convent d.d. 29 april en daarna ter bekrachtiging aan de Deputatenvergadering, waarvan de datum werd vastgesteld op 10 juni.

Na de hierboven genoemde twee Partij Conventen en de Deputatenvergadering, die uiteraard de aanwezigheid van de Centraal Comité-leden eisten, kwam het Centraal Comité op 30 september bijeen. Toen wachtte een lange agenda waarvan de afdoening een gehele dag vergde. Begonnen werd met een korte herdenking van de beide resp. op 7 augustus en 7 september 1961 overleden ereleden, de luitenant-generaal b.d. L. F. Duymaer van Twist en de Minister van Staat, prof. mr. P. S. Gerbrandy.

Unaniem aanvaardde het Centraal Comité het voorstel van zijn moderamen om prof. mr. A. Anema en dr. J. Donner tot ere-leden van het Centraal Comité te benoemen. Vervolgens nam het partijbestuur kennis van de „ontslagbrieven” van prof.

mr. P. J. Verdam en de heer A. Warnaar, wier motieven tot heengaan moesten worden gebillijkt en aanvaard. Met het oog op het eerstkomende Partij Convent werden ingevolge de statutaire regeling van de periodieke aftreding van Organisatie Commissie-leden de volgende dubbeltallen opgesteld:

1. E. van Ruller (aftredend) — J. Hollenbeek Brouwer
2. C. J. van den Heuvel (aftredend) — H. H. Zwart
3. dr. A. Veerman (aftredend) — E. C. Muns
4. S. Silvis — K. Horjus

Het laatstgenoemde dubbeltal werd gesteld ten einde een uitbreiding van de Organisatie Commissie te realiseren.

Ook werd besloten voortaan twee afgevaardigden van elke Kamercentrale uit te nodigen de contact-conferenties van het Centraal Comité bij te wonen. Daar deze conferenties als regel een besloten karakter dragen, kunnen de besturen der Kamercentrales op deze wijze beter op de hoogte worden gesteld van de resultaten der bijeenkomsten.

Het Centraal Comité wees zijn secretaris, mr. W. R. van der Sluis, aan om voorlopig als spreker tijdens de ten behoeve van de A.R.P. gevorderde zendtijd voor de radio op te treden, (te beginnen op 2 november 1961).

Het moderamen kreeg machtiging om voor de vanaf begin 1962 ter beschikking komende televisie-zendtijd (eens per zes weken 10 minuten) verdere voorbereidingen te treffen.

Na kennis genomen te hebben van een verslag over de contact-conferentie d.d. 17 juni met 85 gasten uit de agrarische kring en van de contact-conferentie met circa 100 leidende geestverwanten uit de christelijke werknemers-vakbeweging, concludeerde het Centraal Comité dat de resultaten hiervan vooral in die zin als bevredigend kunnen worden aangemerkt, dat er bij de gasten met name behoefte aan voortgezet contact viel te constateren.

Teneinde op korte termijn ook anderen „aan bod” te doen komen, werd een conferentie met de deelnemers aan de sprekersorganisatie op 4 november '61 en met geestverwante leraren bij het middelbaar-, voorbereidend hoger-, kweekschool- en soortgelijk onderwijs op 5 januari 1962 vastgesteld.

Vervolgens werden het jaarverslag van het Centraal Comité over 1960 en de balans en jaarrekening 1960 en de begroting van het Centraal Comité voor 1962 vastgesteld. Tijdens de discussies daarover, met name omtrent het laatstgenoemde stuk,

werd blijk gegeven van een gevoel van onrust over de kosten, die de steeds toenemende organisatorische taken van de partij, met zich brengen; zulks in verband gebracht met de hoogte van de contributie-afdracht der kiesverenigingen aan het Centraal Comité. Daarom werd besloten de Organisatie Commissie haar studie van deze aangelegenheid te doen voortzetten. Ook het Algemeen Organisatie Comité diende volgens het Centraal Comité deze kwestie ter hand te nemen.

Het advies van het Algemeen Organisatie Comité om tijdens het seizoen 1961/1962 een nationale ledenwerfactie (onder het motto „Eén op tien”) doorgang te doen vinden, werd aanvaard, evenals het advies de verspreidings-editie van „A.R. Post” nog slechts incidenteel te verzorgen, doch daarvoor drie à vier maal per jaar een folder in de plaats te doen komen.

Een eveneens belangrijk besluit was de aanvaarding van het advies van het Algemeen Organisatie Comité om een aanvang te maken met het werk van gespreksgroepen. Deze zullen onder auspiciën van de kiesverenigingen de meningsvorming onder de leden dienen te bevorderen. Van tijd tot tijd (besloten werd zo mogelijk enkele malen per jaar) zullen de deelnemers aan deze groepsarbeid door het Centraal Comité worden gedocumenteerd over een bepaald vraagstuk met het verzoek binnen een gestelde termijn het resultaat van het gesprek in een kort rapport aan het Centraal Comité te doen toekomen. Op deze wijze wordt een „verticale” opinie-peiling over zulk een (enige tijd actueel blijvend) onderwerp mogelijk, ten dienste van partij-bestuur, Kamerfracties en anderen.

Geruime tijd vergde ook de „politieke rondblik”, die vooral de Nieuw-Guinea-kwestie in het centrum der belangstelling plaatste. Het internationalisatie-voorstel, dat het kabinet op 26 september in de Algemene Vergadering der Verenigde Naties lanceerde, alsook de strekking van het artikel van' de voorzitter, dr. W. P. Berghuis, in Nederlandse Gedachten d.d. 16 september en de gelijktijdig verschenen hoofdartikelen van dezelfde strekking in „Trouw”, passeerden de revue. De voorzitter van het Centraal Comité lichtte het op 6 september in het moderamen besprokene toe en dr. Bruins Slot deed mededelingen omtrent het vermoedelijke standpunt ad hoc van de A.R. Tweede Kamerfractie tijdens de Algemene Beschouwingen op 3 oktober d.a.v..

In verband met de eigen verantwoordelijkheid van de Tweede

Kamerfractie bij de algemene beschouwingen in de Tweede Kamer werd in deze vergadering geen standpunt van het C.C. vastgesteld.

De vergadering van het Centraal Comité op 9 december kan in de analen van onze partij-historie geboekstaafd blijven onder de naam: de Nieuw-Guinea-vergadering. Zij werd ook door de voorzitter van de commissie van redactie van Nederlandse Gedachten, de heer H. Algra, bijgewoond. De uitslag van de stemming op 27 november in de V.N. over de z.g.n. Brazzaville-resolutie, het intrekken van het Nederlandse internationalisatie-voorstel, de brief van het kabinet d.d. 8 december aan de voorzitter van de Tweede Kamer, in welk schrijven bereidheid van de regering tot het openen van besprekingen met Indonesië werd verklaard, alsmede de internationale situatie, het waren evenzovele punten waarop de discussie zich concentreerde. Besloten werd in de persorganen en de radio-uitzendingen van de partij in ruime mate aandacht te schenken aan de verdere voorlichting omtrent het Nieuw-Guinea-vraagstuk, dat als gevolg van Soekarno's wapengekletter hoe langer hoe meer spanning ook in ons land en ook in de partij teweeg bracht.

Ook aan andere aangelegenheden werd aandacht besteed. Aan einde van de vergadering spraken de toen nog aanwezigen zich uit voor de gedachte van een „open gesprek”.

De voorzitter constateerde met dankbaarheid, dat de tweede voorzitter, mr. A. B. Roosjen, herstellende was van een zware operatie. Ook werd gememoreerd, dat één der beide vrouwelijke leden van het Centraal Comité, mevrouw M. Kuipers-Klapwijk, in een ziekenhuis moest worden opgenomen, waar operatief ingrijpen noodzakelijk bleek.

Over de komende vordering van televisie-zendtijd ten behoeve van 6 politieke partijen kon worden medegedeeld, dat minister Zijlstra bereid was gevonden de eerste A.R. uitzending te vullen.

De stand van de ledenwerfactie „Eén op tien” wees op een hoopgevend begin. Van 1 november tot 8 december werden 871 nieuwe leden op het partijsecretariaat aangemeld.

Daarnaast verdient in dit verband ook hier vermelding, dat de (hoofdzakelijk) in 1961 gehouden campagne door de A.R. Vrouwen Actie (ARVA) Friesland als resultaat 773 nieuwe vrouwelijke leden boekte. Reeds eind 1961 was dus het over

1960 geleden netto-verlies van 1500 ruimschoots goed gemaakt. Tenslotte besloot het Centraal Comité geen bezwaren te maken tegen publicatie van twee rapporten van het College van Advies te weten „Toekomst voor het Midden- en Kleinbedrijf” en „De kiesgerechtigde leeftijd”.

Als opvolger van de vertegenwoordiger van de Kamercentrale Tilburg, de heer C. A. van Drimmelen, kon de voorzitter het nieuwe Centraal Comité-lid, de heer K. de Geus welkom heten. Ook het ere-lid, dr. J. Donner woonde voor het eerst in zijn nieuwe hoedanigheid deze Centraal Comité-vergadering bij.

HOOFDSTUK II.

DE PARTIJ CONVENTEN IN 1960/1961.

1a. Het voorjaars-Partij Convent op 13 en 14 mei 1960 te Utrecht.

Evenals dit met het eerste openbare Partij Convent in 1959 het geval was, waren ook voor het voorjaars-Partij Convent 1960 twee dagen uitgetrokken. Op vrijdagavond 13 mei werd het in „Esplanade” geopend in een goed gevulde zaal. Staatssecretaris Roolvink en staatsraad M. Ruppert konden door de voorzitter worden begroet, evenals het oudste lid van het Convent, de heer Vermeulen uit IJmuiden.

Ook de pers was goed vertegenwoordigd.

Aan de herdenking van zijn overleden leden, de heer A. Stapelkamp en de heer H. Hogeweg, in leven voorzitter van de Statencentrale Ridderkerk, was de openingsrede van dr. Berghuis voorafgegaan.

De voorzitter vergeleek de situatie van nu met die van 20 jaar geleden : 10 mei 1940 en zette veel van wat er verder door hem gezegd werd in het schrille licht van die tegenstelling.

De actuele politieke situatie schetste hij op de volgende wijze :

„Het politieke bedrijf heeft in ons land in het thans ten einde lopende politieke seizoen weer op volle toeren gedraaid, vooral ook het parlementaire aandeel daarin.

In het vorige jaar was daarvan onder het regiem van het interim-kabinet-Beel uiteraard niet zoveel terecht gekomen en er is kennelijk een zekere politieke achterstand in te halen geweest. Toch is dat het niet zozeer, wat de sterke levendigheid in de politiek van de laatste maanden verklaart. Dat er meer leven in de politieke brouwerij is gekomen, is in de eerste plaats een gevolg van de veranderde politieke constellatie. En dat is op zichzelf reeds een belangrijk winstpunt voor de verhoudingen, zoals die nu liggen, vergeleken bij die van de zogenaamde brede basis, althans van de laatste jaren daarvan. Zeker, er is meer rumoer gekomen, de politieke strijd is feller geworden. Een grote partij als de Partij van de Arbeid in de oppositie maakt zeker wat te doen. Maar dat is geen bezwaar. Integendeel, ik meen, dat deze opleving en verscherping van de politieke strijd gezond is en dat deze situatie de politiek weer directer en duidelijker bij het volk brengt, mits in de ver-

hevigde strijd de spelregels ener goede democratie in acht worden genomen."

De doelstellingen van het kabinet-De Quay, doch ook de parlementaire werkmethoden werden onder de loep genomen. Op een aantal aanwezige knelpunten werd gewezen :

„Want, al moge de huidige situatie strategisch sterk zijn, er liggen in het tactische vlak enkele niet te verwaarlozen moeilijkheden, die op een gegeven ogenblik een reëel gevaar voor het geheel zouden kunnen betekenen, vooral voor zover zij naar hun aard ook strategische aspecten vertonen. Er zijn n.l. door het kabinet enkele zaken aan de orde gesteld, die als zodanig wel niet in direct verband staan met de hoofdlijn van het regeringsbeleid, maar die nogal controversieel zijn in de groepen, die het regeringsbeleid dragen

De heer Beernink heeft enkele weken geleden een hele lijst van knelpunten opgesomd, maar ik volsta nu maar met te noemen de toto en de mammoet. Men moet het, naar mijn mening, wat het aantal betreft ook niet erger maken dan het is.

Ik noem hier niet de kwestie van de commerciële televisie, omdat te dien aanzien, gelukkig, nog niet van een - althans bekend - kabinetsstandpunt in ongunstige zin kan worden gesproken".

Deze rede, die onder de titel „Om recht en vrijheid" gepubliceerd werd, besloot - hoewel niet pessimistisch - met het noemen van enkele wensen naar grotere eenheid, ook in partij-organisatorisch opzicht, die helaas niet vervuld werden.

„Och, wij hebben ons ook inzake de positie van de Reformatorisch-Christelijke politiek, zoals wij die voorstaan, in het na-oorlogse Nederland toen in sommige opzichten wel iets anders voorgesteld. Bij voorbeeld, dat het Nederlandse volk zich door de gebeurtenissen van toen en door de kracht van het principiële verzet in bredere lagen had laten grijpen door de christelijke politieke gedachte. Dat dit niet is gebleken, heeft ons stellig aangegrepen. Dat de hoop op één Christelijk-Nationale partij niet in vervulling is gegaan, evenzeer. Toch zal bij ons, vijftien jaar na de bevrijding, hebben te overheersen het gevoel van dankbaarheid, niet alleen omdat wij er nog zijn maar in het bijzonder omdat wij als vertegenwoordigers van de anti-revolutionaire of christelijk-historische richting nog steeds een sterk element in ons volksleven vormen."

Bij de behandeling van de jaarverslagen 1959 van het Centraal Comité, de Dr. A. Kuiperstichting, het College van Advies en de ARJOS vroegen slechts drie leden van het Convent het woord.

Inmiddels had het stembureau becijferd, dat de heer P. Kapinga met 51 van de 87 stemmen was gekozen tot lid van het Centraal Comité als opvolger van wijlen de heer Stapelkamp.

Zijn tegenkandidaat, de heer C. van Baren jr. verwierf 35 stemmen.

Tot lid van de Financiële Commissie werd als opvolger van de heer W. C. Bakker (die aftrad wegens zijn verkiezing tot lid van het Centraal Comité) gekozen de heer A. L. de Bruijne (57 stemmen), terwijl diens mede-kandidaat, de heer D. A. J. Spek, 28 stemmen verwierf.

Twee zaken aan het begin van deze avond-bijeenkomst gememoreerd, mogen ook hier niet de aandacht ontsnappen. De eerste betreft de hulde, die de voorzitter bracht aan prof. mr. H. J. Hellema naar aanleiding van diens - betreurd - aftreden als lid van de Eerste Kamer. Zijn toewijding en scherpzinnigheid heeft de fractie van de A.R. senatoren steeds hoog gewaardeerd. Zijn heengaan - wegens andere drukke bezigheden - werd als een verlies voor fractie en partij aangemerkt. Voor het eerst als Kamerlid was de opvolger van prof. Hellema, de heer J. C. Haspels, burgemeester van Bussum, op het Convent aanwezig.

In de tweede plaats benadrukte dr. Berghuis het feit, dat voor het eerst een aantal dames in de kwaliteit van leden der A.R. Vrouwencommissie een Partij Convent bijwoonden. Dit welkom werd eveneens door applaus van de vergadering onderstreept.

De volgende ochtend, 14 mei, was geheel aan de politiek gewijd.

Thans waren ook de ministers Van Aartsen en Zijlstra, als mede staatsraad Algera aanwezig, die evenals één der veteranen van de partij, de heer Smeenk, hartelijk werden begroet.

Met intense belangstelling werd geluisterd naar wat de agenda, in navolging van het partijstatuut, zo prozaïsch noemt: het overzicht dat de voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie geeft van de verrichte werkzaamheden en het politiek beleid van de A.R. Kamerfractie in het afgelopen jaar. De taak van dr. Bruins Slot was naar eigen mening niet weinig verlicht, doordat „het verslag dat gegeven moet worden, door de goede zorgen van mijn fractiegenoot, de heer Kieft, naar het mij voorkomt op een zeer voortreffelijke wijze onder de aandacht van het Partij Convent is gebracht.” Door de zorgvuldige wijze, waarop de tweede secretaris van de A.R. Tweede Kamerfractie, de heer G. A. Kieft, dit verslag blijvend in het jaarverslag van het Centraal Comité heeft doen vastleggen, is niet alleen een stukje (overwegend) a.r. parlementaire historie aan de vergetelheid ontrukkt, doch kon de discussie ter vergadering zich des te beter

op enkele hoogte- of dieptepunten van het parlementaire leven toespitsen. Bondig schetste de heer Bruins Slot onze verhouding tot het kabinet :

„Wat het kabinet betreft en onze verhouding tot het kabinet, ik heb in de Conventsrede, die ik het vorig jaar gehouden heb, gezegd: dit kabinet moet slagen en, ik sta nog op dat standpunt. De A.R. Tweede Kamerfractie steunt dit kabinet. Dit wat onze verhouding tot het kabinet betreft. Wat het kabinet en de politiek, die het kabinet gevoerd heeft zelf betreft, men spreekt veel van tussentijdse balansen. Ik vind, dat een tussentijdse balans, als men een kabinetsperiode op vier jaar rekent, na twee jaar gegeven moet worden. Ik heb dit wel eens meer gezegd en toen werd mij tegengevoerd, dat men ook wel eens een kwartaalstaat zou kunnen leveren. En dat is natuurlijk volkomen waar.

Ik moet zeggen dat wij met de grondbeginselen van het kabinet-De Quay zeer zijn ingenomen. Dit kabinet wil nl. sociale rechtvaardigheid betrachten. Het wil streven naar meer vrijheid van het maatschappelijk leven, het wil onnatuurlijke dingen uit onze economie zoveel mogelijk verwijderen, het streeft naar bezitsvorming voor de brede massa van ons volk en het streeft in het kader van het geven van meer vrijheid ook naar een vrijere, een meer gedifferentieerde loonvorming. Over dit kabinet, over de politiek van dit kabinet, is gedurende het afgelopen jaar de hoon van de socialisten op een ongelofelijke wijze uitgestort. De socialisten hebben om het hardst geschreeuwd dat het kabinet het niet kon en dat er niets van terecht zou komen, dat het zonder socialisten nu eenmaal niet zou gaan. Maar wanneer wij zien wat er op dit gebied gebeurd is, dan constateren wij, dat met betrekking tot de bezitsvorming de boot van wal gestoken is. De spaarregelingen zijn tot stand gekomen, zo zeer zelfs, dat het N.V.V. een aparte bank voor kleine spaarders heeft gecreëerd. De toeslagen van de rentetrekkingen zijn omhooggegaan, de huurblokkering is vervallen; een ding dat bijzonder veel aanstoot heeft gegeven in onze kring is door minister van Aartsen verwijderd en de gedifferentieerde loonvorming werkt, werkt ondanks alle hoon van socialisten uitermate goed. Ik zou zeggen, het beste bewijs voor dit alles is dit, dat de door minister Lieftinck benoemde president van de Nederlandse Bank, tegen de socialistische opvatting in heeft moeten verklaren, dat het huidige loon- en prijsbeleid van de regering, naar het zich aanvankelijk laat aanzien - wij zijn nog maar met een kwartaalstaat bezig en dat geldt ook voor wat de heer Holtrop heeft gezegd - bezig is, een goede kans te maken om te slagen. Ik vind dat wij het Kabinet-De Quay en de ministers, die speciaal bij dit beleid een rol spelen - en dat zijn met name de heren De Pous, Zijlstra, Van Aartsen en Roolvink - daar van harte mee kunnen gelukwensen.”

Toch verheelde de fractievoorzitter zijn onbehagen over enkele onderwerpen niet. Het ontwerp-Mammoetwet, Nieuw-

Guinea en de commerciële televisie, bleken zich meer en meer tot voorwerpen van aanhoudende bezorgdheid te ontwikkelen.

Het zicht op de algemene wereldproblematiek mag zijns inziens daardoor echter niet worden weggenomen, hetgeen ook duidelijk uit het vervolg van deze rede bleek. Met een onmiskenbare verwijzing ook naar wellicht het grootste probleem van deze jaren: de hulp aan de achtergebleven volkeren, besloot dr. Bruins Slot zijn rede :

„Wat is christelijke politiek? Dat vraag ik mij vaak af. Ik blijf hakken met dat bijltje en ik heb er over gesproken in de discussies met de heren Oud en Kleywegt : Wat is „christelijke politiek”? Het woord christelijke politiek is een woord waar je van schrikken moet. Ik ben het in dit opzicht eens met de doorbraak, dat het woord „christelijke politiek” een groot woord is.

Wanneer wij aan christelijke politiek doen, kunnen wij het niet hebben van tradities. Christelijke politiek houdt in, dat wij het onrecht zien en herkennen en dat wij jagen naar de gerechtigheid. Dat is christelijke politiek ! Als dat er niet meer is, dan is christelijke politiek een verloren zaak en dan is christelijke politiek - daar heeft de heer Kleywegt gelijk in - een vloek. Dan vloeken wij. Ik moet u zeggen, ik heb het daar vaak moeilijk mee. En vannacht heb ik er nog over liggen denken. Wat is nu die „christelijke politiek”, die wij soms niet zien? En toen dacht ik aan dat verhaal, dat woord van Christus, als Hij zegt : „Ik ben hongerig geweest en gij hebt Mij te eten gegeven, Ik ben dorstig geweest en gij hebt Mij te drinken gegeven, Ik was naakt en gij hebt Mij gekleed”. Dan zeggen wij in de dag des oordeels des Heren : Wanneer hebben wij U gezien; dat wisten wij niet en dan zegt Christus : Zo gij het één van deze minste Mijner broeders hebt gedaan, zo hebt Gij het Mij gedaan. Zo kunnen wij Christus in deze wereld dienen en zo moeten wij - en dat is onze grote opdracht - vandaag christelijke politiek bedrijven in wereldformaat.

Geen wonder dat aan de gepubliceerde tekst van de rede de titel „Binnen en buiten de grenzen” gegeven werd.

Aan de discussie met de heer Bruins Slot namen een 13-tal leden van het Partij Convent deel.

1b. Het najaars-Partij Convent op 12 november 1960 te Amsterdam.

Ditmaal kwam het najaars-Partij Convent niet te Utrecht, doch in de hoofdstad bijeen. De opkomst heeft er niet onder geleden; integendeel, de zaal was overvol.

Direct na de opening hield de voorzitter, dr. Berghuis, zoals gebruikelijk zijn openingsrede. In deze verslaggeving moge de werkelijkheid echter in zoverre geweld aangedaan worden, dat

eerst wordt gememoreerd „wie er waren”. Minister Zijlstra en staatssecretaris Roolvink konden welkom geheten worden (he-las moest minister Van Aartsen, wegens ambtsbezigheden in het buitenland, verstek laten gaan), evenals het oud-lid van het Centraal Comité, prof. mr. A. M. Donner, thans president van het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen te Luxemburg.

Dit „weezien” ging van de zijde des voorzitters met hartelijke woorden en gelukwensen gepaard betreffende de zware post van prof. Donner in Europees verband.

De staatsraden Algera en Ruppert gaven eveneens acte de présence.

Steeds kunnen op Partij Conventen gelukkig ook verscheidene geestverwanten uit christelijke sociale en maatschappelijke organisaties worden begroet.

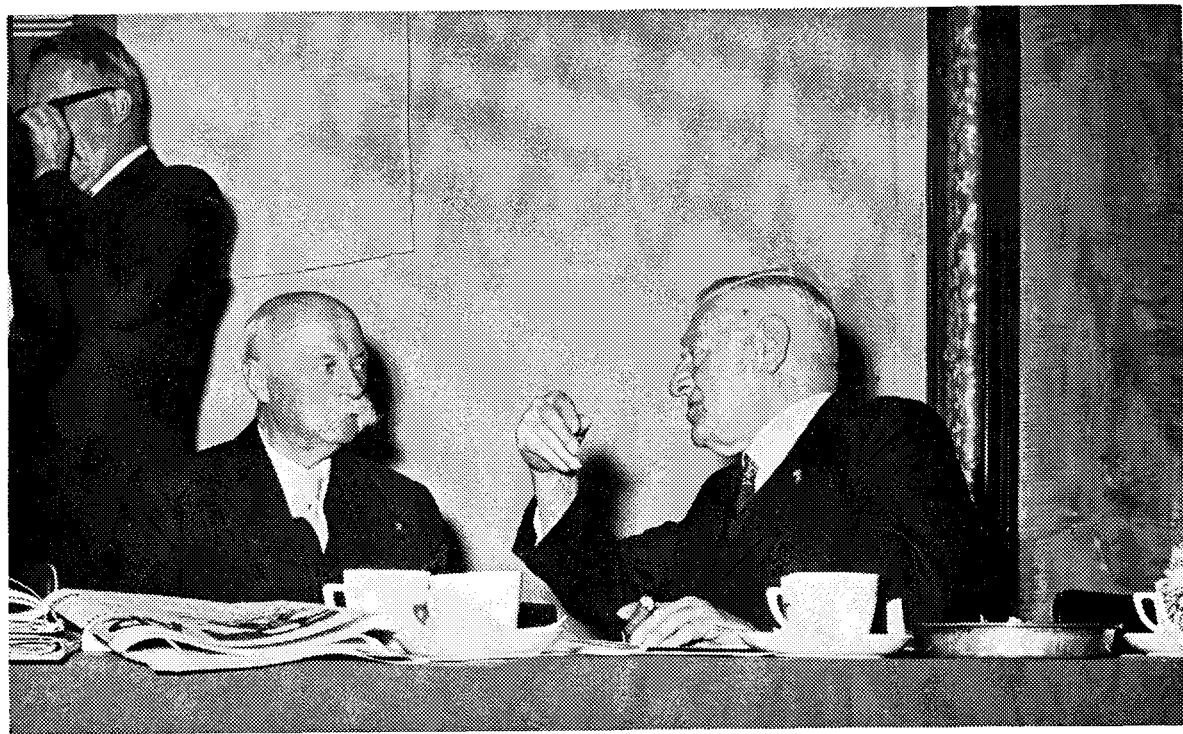
Onder hen was ook de heer H. Moes, adviseur van de organisatie der protestantse werknemers op Nieuw-Guinea (G.W.N.G.). Een bijzondere gast was eveneens de heer F. Kirihio, wiens belangstelling als student in de niet-westerse sociologie te Leiden, doch tevens als vertegenwoordiger van de jonge politieke Partei National (PARNA) op Nieuw-Guinea bijzonder op prijs gesteld werd.

Voor het eerst in de geschiedenis van de partij werd het Convent luister (en overvloedig licht) bijgezet door de lampen en de camera's van het N.T.S.-Journaal. De heer C. van Hoewijk van deze dienst werd met zijn medewerkers dan ook zeer in het bijzonder begroet.

Aan de avond van die dag konden miljoenen t.v.-kijkers gedurende vier minuten de sprekers en het Convent gadeslaan.

In zijn rede, die later onder de titel „Kruispunt der Historie” gepubliceerd werd, gaf dr. Berghuis o.m. aandacht aan de relaties met andere, ook buitenlandse christen-democratische partijen, zulks in het kader van de Internationale Unie van Christen-Democratische partijen en groepen (de N.E.I.) :

„Nu ik de Internationale Unie noem, waarbij, zoals ik zei, ook wij zijn aangesloten, moge ik in dit verband wijzen op de in de toekomst steeds belangrijker wordende betekenis van deze internationale organisatie. In Europees verband heeft zij reeds een duidelijke positie verkregen, waartoe een in de laatste maanden plaatsgevonden hebbende reorganisatie nog zal bijdragen. De contacten gaan echter ook daarbuiten uit.

Prof. mr. P. S. Gerbrandy en dr. J. Schouten in gesprek met elkaar tijdens een pauze op het Partij Convent van 12 november 1960 te Amsterdam.

Behalve met de in ballingschap levende vertegenwoordigers der vroegere christelijke partijen achter het ijzeren gordijn, zijn zij er ook met Zuid-Amerika. Het zal echter voor de naaste toekomst van de grootste betekenis zijn, dat relaties worden nagestreefd met de groepen die onder christelijke signatuur in de „derde wereld” van Azië en Afrika aanwezig zijn of nog zullen optreden.

Zonder aan dit internationale contact op christelijk-politiek terrein een overdreven betekenis en inhoud toe te kennen, zullen wij daarin toch één van de middelen hebben te zien, om onze eigen politieke boodschap over de wereld van vandaag uit te dragen”.

Doch ook de binnenlandse politieke situatie eiste de aandacht. Daarvoor was het rumoer in en buiten de pers over een aantal epineuze kwesties, ja zelfs over een reconstructie van het kabinet, krachtig genoeg geweest :

„De verwerping door de Eerste Kamer nog in het oude zittingsjaar van het ontwerp-totowet, de pijnlijke Karel Doorman-affaire en de „cocktail-party”, deden aan de ene kant, bij de oppositie, wellicht de verwachting leven, en bij anderen de vrees, dat de huidige politieke constellatie door één en ander niet ongeschonden zou blijven, terwijl weer anderen de gedachte hadden, dat de plaatsgevonden hebbende incidenten wellicht de juiste aanleiding zouden vormen tot de van enkele zijden in de afgelopen maanden als wenselijk gestelde personele reconstructie van het kabinet op de bestaande politieke basis”.

„Nu het kabinet zich ook in zijn personele samenstelling door de jongste stormpjes heen duidelijk heeft gehandhaafd, moeten, vanwege de nadelen van het voortdurend op dit punt bestaan van onzekerheden, ook zij, die bepaalde zwakheden zouden hebben willen zien gecorrigeerd, zich verder niet alleen politiek - want dat is nooit in het geding geweest - maar ook qua bezetting zich nu con amore achter dit kabinet-De Quay stellen”.

Tot de aangelegenheden, die dit jaar regelmatig in de aandacht van velen stonden, behoorde ongetwijfeld ook de verhouding tussen de drie christen-democratische partijen in ons land.

Het partij-standpunt vatte dr. Berghuis aldus samen :

„Ik wil nu deze keer niet weer uitvoerig spreken over de onderlinge relatie der christelijke partijen in ons land. Voor uw vergadering heb ik één en andermaal daarover gesproken, terwijl in ander verband zelfs nog zeer recent, dit onderwerp in de kring der jongeren aan de orde is gesteld. Naar ik meen is ons standpunt in deze duidelijk.

1. Wij stellen voorop, zolang in organisatorisch opzicht de partij-situatie in ons land is, zoals zij is, met name wat betreft de Reformatorische christenheid, onze zelfstandige en eigen or-

ganisatorische positie en verantwoordelijkheid als Anti-Revolutionaire Partij.

2. Wij voegen daaraan toe, dat wij geen vrede hebben met de organisatorische gebrokenheid in de protestants-christelijke politiek.
3. Wij zijn van oordeel, dat niet alleen internationaal, maar ook nationaal, de protestantse en rooms-katholieke groeperingen in de praktijk der staatkunde onder de omstandigheden waarin wij leven, sterk op elkander zijn aangewezen en geroepen zijn tot een doelbewust onderling samenspel."

Na de openingsrede volgden de mededelingen. Er was in de eerste plaats het vreugdevolle nieuws van de overal waar te nemen activiteiten onder A.R. vrouwen. In Friesland was de ARVA op 4 oktober met veel enthousiasme een ledenwerfactie onder dames begonnen. Ook in de provincies Gelderland en Overijssel zijn A.R. vrouwen in grote getale samengekomen, terwijl dergelijke bijeenkomsten elders op stapel stonden.

Voorts onderstreepte het Partij Convent met voldoening het voornemen om, samen met de C.H.U., een borstbeeld van Groen van Prinsterer voor plaatsing in de Tweede Kamer aan te bieden. De voorzitter van de Tweede Kamer, dr. Kortenhorst, verklaarde zich reeds bereid dit geschenk tijdens een officiële ontvangst te aanvaarden.

Aan de 95ste verjaardag van het ere-lid lt. gen. b.d. L. F. Duymaer van Twist, ter gelegenheid waarvan een dag te voren een delegatie uit het moderamen van het Centraal Comité de jubilaris een bezoek had gebracht, werd aandacht geschonken, evenals aan het heengaan van prof. Anema als lid van de Eerste Kamer.

Dit heengaan hield ook diens aftreden als fractievoorzitter van de A.R. senatoren in.

De verkiezing van prof. mr. W. F. de Gaay Fortman als lid van de Eerste Kamer op 3 augustus deed hem voor het eerst als senator op deze bijeenkomst aanwezig zijn.

Staande herdacht het Partij Convent zijn overleden lid, de heer C. H. van Hierden, die als voorzitter van de Statencentrale Zutphen in het Convent zitting had.

Na de pauze kon het stembureau, bij monde van mevrouw A. van Rooyen-Van der Veer (ook een primeur, die op naam van dit Convent komt) medelen, dat als lid van de Organisatie Commissie herkozen was de heer K. J. de Jong te Leeuwar-

den. Met 116 van de 135 uitgebrachte stemmen kreeg hij de overhand op zijn mede-candidaat drs. W. K. de Roos, die 19 stemmen verwierf.

De voorzitter en de penningmeester hadden geen handen vol werk aan het verdedigen van de financiële stukken, n.l. de rekening 1959 en de begroting 1961 van het Centraal Comité, die evenals de overeenkomstige stukken van de Dr. A. Kuyperstichting en de ARJOS in bespreking kwamen. Bij de discussie bleken er zowel voor- als tegenstanders van contributie-verhoging te zijn.

Besloten werd deze kwestie opnieuw aan de Organisatie Commissie ter bestudering voor te leggen. Ook werd naar aanleiding van een brief van de Financiële Commissie van de partij besloten het jaarlijks voor de Kamer-verkiezingscampagne te reserveren bedrag op f 30.000,— te handhaven, vooral omdat de partij ook in de tussenliggende jaren voor een behoorlijke propaganda moet kunnen zorgen.

Al deze stukken werden dus niet dan nadat er de nodige aandacht aan was besteed, goedgekeurd. De ochtendvergadering werd hiermede besloten.

De middag-bijeenkomst zette in met de redevoering van het lid van de Tweede Kamer, mr. B. W. Biesheuvel. Zijn rede, een appèl op de partij inzake het probleem van de tegenstelling tussen volken, gezegend met grote welvaart enerzijds en anderzijds naties, die in armoede leven, werd onder de titel „Wereld in wording en nood” gepubliceerd. Deze tegenstelling spreekt duidelijk uit het volgende citaat :

„In wat voor wereld leven wij? Hoe ziet onze naaste omgeving er uit? Laten wij ons niet vergissen. Wat ik in het Verre Oosten heb gezien, moeten wij in 1960 tot uw en mijn naaste omgeving rekenen.

Het jaarinkomen van de Europeaan bedraagt gemiddeld 900 dollar, dat van uw medemens in de onderontwikkelde landen bedraagt 50 tot 100 dollar per hoofd, minder dan 1/10 deel van het onze.

De bevolking in deze landen stijgt sneller dan de produktie. Van 1956-1958 nam de wereldbevolking toe met 60 miljoen per jaar. Deze stijging komt bijna geheel voor rekening van de onderontwikkelde gebieden en het communistisch blok.

Enkele cijfers van 1956-1958. In het Westen (Noord-Amerika en West-Europa) steeg de bevolking van 504 tot 513 miljoen (+ 9). In de onderontwikkelde landen van 1190 tot 1234 miljoen (+ 44) en in het communistisch blok van 938 tot 997 miljoen (+ 59).

Er bestaat in de wereld een onvoorstelbaar schrijnende on-evenwichtige verdeling van de welvaart. Het zo voortreffelijke rapport van het College van Advies van onze partij spreekt dan ook terecht van het sociale vraagstuk in wereldformaat. Deze term lijkt mij niet overdreven als ik u nog eens herinner aan de cijfers, die het rapport vermeldt.

85% van het wereldinkomen vloeit toe aan 1/3 van de wereldbevolking (goeddeels Noord-Amerika en West-Europa) en de resterende 15% blijft over voor het 2/3 deel van de mensheid.

Er is dunkt mij weinig verbeeldingskracht voor nodig om ons het ontstellende van deze situatie in te denken”.

Dat het besef van verantwoordelijkheid hieromtrent in onze kring niet van vandaag of gisteren dateert, toonde mr. Biesheuvel eveneens aan :

„Wij van onze kant zullen bovenal vanuit onze christelijke verantwoordelijkheid deze volkeren tegemoet moeten treden.

In 1891 legde dr. Abraham Kuyper op het eerste Christelijk Sociaal Congres zijn gehoor de vraag voor : Wat staat ons als belijders van de Christus te doen met het oog op de sociale noden van onze tijd ?

Kuyper's critiek op de nationale Nederlandse samenleving van zijn dagen was radicaal en vernietigend. Hij oefende architectonische critiek op de menselijke samenleving van zijn dagen.

Kuyper had eigenlijk geen goed woord voor het maatschappelijk gebouw van zijn dagen. Luistert u maar: „Slechts dit ene is, zal er voor u een sociale kwestie bestaan, noodzakelijk, te weten dat ge de onhoudbaarheid van de tegenwoordige toestand inziet en deze verklaart niet uit bijkomstige oorzaken, maar uit een fout in de grondslag zelf van ons maatschappelijk leven”.

Onhoudbaar noemde dr. Kuyper de maatschappelijke situatie van zijn dagen.

Wij, mensen van de tweede helft van de 20e eeuw, ervaren aan den lijve hoeveel er ten goede is gewijzigd in onze Nederlandse samenleving, sedert Kuyper's striemende critiek. Maar Kuyper's boodschap van 1891 is 70 jaar later onze opdracht in de wereld. Het bedrijven van christelijke politiek houdt niet op bij onze landsgrenzen. Het reeds eerder door mij genoemde A.R. rapport stelt terecht, dat ten aanzien van de minder-ontwikkelde gebieden een oude, doch zich steeds vernieuwende en dan ook steeds slechts ten dele vervulde, opdracht thans in nieuwe gedaante op onze weg is geplaatst. Ons A.R. denken en handelen zal zich in de praktische politiek van de nabije toekomst daarop moeten instellen. Wij zullen daarbij terdege moeten beseffen, dat het betrachten van sociale gerechtigheid geen zaak is, die men kan overlaten aan het vrije spel der maatschappelijke krachten.”

De suggestie, die de spreker vervolgens deed, dient alleen al te worden gereleveerd, omdat zij in de daarop volgende weken

binnen en buiten - niet het minst in de pers - heel wat commentaren kreeg.

„Wat ik nu ga zeggen, klinkt u wellicht meer revolutionair dan anti-revolutionair in de oren. Daarom stel ik, om mijn gehoor niet al te zeer te laten schrikken, het maar vragenderwijs. Zouden wij niet eens dienen te overwegen een afzonderlijke belasting in te voeren, waarvan de opbrengst wordt bestemd om de nood in de achtergebleven gebieden te helpen lenigen?

De N.O.V.I.B. heeft in een recent schrijven aan de Kamerfracties gewezen op de noodzaak om de financiering voor internationale bijstand op te nemen in het prioriteitenschema van de Regering.

Deze organisatie meent, dat Nederland in enkele jaren moet koersen naar de afzondering van 1% van ons nationaal inkomen voor dit doel, d.w.z. rond 300 miljoen 's jaars. In elk geval zullen wij als A.R. op forse wijze concrete inhoud moeten gaan geven aan het rapport van ons College van Advies”.

Verscheidene aanwezigen wisselden met de spreker van gedachten. De vergadering werd na de rondvraag en het dankgebed van mevrouw prof. mr. G. H. J. van der Molen, door de voorzitter gesloten.

In diezelfde maand november overleed het lid van het Partij Convent, de heer H. Dekker Wzn. te Hoogeveen. Hij heeft zijn gewest als lid van de Provinciale Staten en als lid van het College van Gedeputeerde Staten gediend en kon zowel in het provinciale bestuur van onze partij in Drenthe als in het Partij Convent op aller sympathie rekenen. Met name ook zijn verdiensten in de bezettingstijd zijn voor velen onvergetelijk.

2a. Het Partij Convent op 18 maart 1961 te Utrecht

Ditmaal kan het verslag van althans de beide eerste Partij Conventen in 1961 kort zijn. Het eerste, dat van 18 maart, was een besloten vergadering in „Esplanade”. Een gelukkig niet gebruikelijke vorm in onze partij, ook niet in gevallen, waarin politieke kwesties de hoofdmoot van de bijeenkomst vormen. Doch de bespreking van allerlei feiten en omstandigheden, die met de kabinetscrisis in december 1960 verband hielden, noopten ditmaal om op de openbaarheidsregel een uitzondering te maken. Na de openingsrede, die in hoofdzaak aan de genoemde kwestie was gewijd, verwelkomde de voorzitter, dr. W. P. Berghuis, de aanwezigen, waaronder de drie A.R. bewindslieden, t.w. de ministers mr. J. van Aartsen en prof dr. J. Zijlstra als-

mede de staatssecretaris van Sociale Zaken en Volksgezondheid, de heer B. Roolvink, zich bevonden. Ook mr. J. Donner, president van de Hoge Raad en de voor het eerst als Tweede Kamerlid aanwezige J. A. van Bennekom, werden in het bijzonder welkom geheten. Na een korte herdenkingstoespraak door de voorzitter herdacht het Partij Convent staande drs. C. P. Hazenbosch en het in november 1960 overleden lid van het Partij Convent, de heer H. Dekker Wzn. te Hoogeveen.

Vervolgens gaf de voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie, dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, het door het partijstatuut voorgeschreven overzicht van de in het afgelopen jaar verrichte werkzaamheden. Ook dit betoog concentreerde zich vooral op de kabinetscrisis. Een twintigtal leden nam deel aan de discussie, waarna minister Van Aartsen en minister Zijlstra het woord tot de vergadering richtten. De ere-voorzitter van het Centraal Comité, dr. J. Schouten besloot de vergadering met een korte toespraak, waarop de voorzitter de bijeenkomst toch nog op een niet al te laat uur kon sluiten.

2b. Het Partij Convent op 29 april 1961 te Utrecht

Deze vergadering in „Esplanade” was in de letterlijke zin van het woord een werk-bijeenkomst. Het ontwerp Beginsel- en Algemeen Staatskundig Program diende gereed te worden gemaakt voor bekrachtiging door de Deputatenvergadering op 10 juni. De openingsrede van de voorzitter was ditmaal dan ook slechts een zeer kort woord, dat op het voorliggende ontwerp betrekking had. Als bijzonder gewaardeerde gast werd prof. mr. A. M. Donner, President van het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen, welkom geheten. De drie A.R. bewindslieden hadden bericht van verhindering gezonden. Een verblijdend en tevens stimulerend moment, voorafgaande aan de behandeling van het herziene program, was dat waarop de presidente van ARVA-Friesland, mevr. A. M. Bangma-Van Es aan de voorzitter een lijst met de 773 namen van de nieuw geworven vrouwelijke partijleden in Friesland aanbod.

Doch toen sloeg dan ook het uur van de arbeid. Van de geboden gelegenheid tot het houden van algemene beschouwingen maakte alleen een gast, dr. P. G. Knibbe uit Leiden gebruik, die bezwaren uitte tegen het z.i. loslaten van grondbeginselen. Na de beantwoording door de voorzitter had geen der leden behoefte om het voorstel van de heer Knibbe om de beslissing

over het program op te schorten, te ondersteunen. Artikelsge-
wijs werd met de behandeling van het program begonnen. Na-
dat het Centraal Comité dat op 17 maart ook reeds gedaan had,
werden ook door het Partij Convent een aantal ingediende
amendementen overgenomen. De overblijvende amendementen
werden door de daartoe bevoegde leden c.q. afgevaardigden
van k.v.'s ingetrokken. Dr. Berghuis kon aan het slot van de
vergadering dan ook met vreugde constateren, dat het program
zoals het op dat moment was vastgesteld, zonder wijzigings-
voorstellen, aan de buitengewone Deputatenvergadering zou
worden aangeboden.

2c. Het Partij Convent op 28 oktober 1961 te Amsterdam

De derde in de reeks Partij Conventen werd op 28 oktober
gehouden. Staatssecretaris Roolvink woonde deze vergadering
bij. Niet in het vertrouwde Utrecht en dus niet in het aldaar
steeds vertrouwder wordende „Esplanade” ditmaal, doch in het
„Minerva-Paviljoen” te Amsterdam. Toen bleek dat een goede
accomodatatie meestal als iets vanzelfsprekends wordt aanvaard,
doch dat een manco in dit opzicht erg hinderlijk is.

Een kort debat, naar aanleiding van de openingsrede van dr.
Berghuis, over de Nieuw-Guinea-kwestie en het in de Tweede
Kamer door de A.R. fractie op 3 oktober daaromtrent ingenom-
men standpunt leidde de vergadering in.

Er bleef voor de behandeling van het jaarverslag 1960 en de
financiële stukken niet veel tijd en ook weinig aandacht meer
over. Dit zij zo, want als het met de partij-organisatie en -fi-
nanciën in 1960 helemaal mis was geweest, zou de trom daar-
over wel anders geroerd zijn. De heren dr. A. Veerman, C. J.
van den Heuvel en E. van Ruller werden herkozen als lid van
de Organisatie Commissie, terwijl de sinds kort afgetreden
ARJOS-voorzitter, de heer S. Silvis met grote meerderheid van
stemmen als lid aan die commissie werd toegevoegd.

De uitslag van de stemming was als volgt:

1. E. van Ruller 94 stemmen.
2. J. Hollenbeek Brouwer 14 stemmen.
1. C. J. van den Heuvel 78 stemmen.
2. H. H. Zwart 25 stemmen.
1. Dr. A. Veerman 100 stemmen.
2. E. C. Muns 5 stemmen.

Tijdens het Partij Convent op 28 oktober 1961 te Amsterdam heette de partijvoorzitter met name prof. mr. A. M. Donner welkom, die des middags een referaat zou houden. V.l.n.r. mr. W. de Kwaadsteniet - adj. secretaris, prof. mr. A. M. Donner, dr. J. Schouten, J. Smallembroek, prof. mr. P. J. Verdam, Z.E. minister mr. J. van Aartsen, dr. W. P. Berghuis, mr. W. R. van der Sluis - secretaris, J. Tjalma, dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot en Z.E. staatssecretaris B. Roolvink.

1. S. Silvis 91 stemmen.
2. K. Horjus 14 stemmen.

De openingsrede van de voorzitter, dr. W. P. Berghuis, werd later onder de titel „In hart en nieren” gepubliceerd.

Het terrein van de binnenlandse politiek overziende, zei de voorzitter over de oppositie : „De oppositie van de P.v.d.A. heeft er tijdens de levensduur van het zittende kabinet wel heel sterk haar kracht in gezocht, niet door zonodig felle maar constructieve critiek op het zakelijk beleid van de regering te leveren en deze zakelijke critiek aan den volke duidelijk te maken - wat niet alleen haar recht maar ook haar taak is -, maar daarin, dat zij van het begin af - gebruik makende van bepaalde ab origine aan het kabinet klevende onvolkomenheden en gebreken (quid non ?) 1) - het gevoerde beleid heeft pogen voor te stellen als een farce van regeringsbeleid.

Daarmee heeft zij niet alleen soms gevaarlijk dicht de grens van een afbreuk doen aan het democratisch respect voor het overheidsgezag benaderd, maar heeft bovendien deze oppositie-taktiek van het tot-een-farce-willen-maken van het regeringsbeleid als een boemerang gewerkt, omdat zij de oppositie in haar wezenlijke waarde binnen een democratisch bestel soms zelf tot een farce heeft gemaakt.

Want het viel voor de nuchtere toeschouwer - en dat is het Nederlandse kiezersvolk - in de zakelijke uitkomsten nog wel wat mee met het feitelijke effect van het gevoerde beleid.

De P.v.d.A. heeft in haar oppositie-methoden ergens over het doel heengeschoten. Ik betreur dat. Daarvoor is de P.v.d.A. te belangrijk en in het Nederlandse politieke bestel een te evenwichtig en constructief element, dat steeds met andere bonafide groepen gereed moet staan om - in welke combinatie ook - de leiding van 's lands zaken ter hand te nemen. Ik aarzel niet te stellen - ondanks de principiële bezwaren welke ik tegen deze partij heb - haar te goed te achten voor de positie, waarin zij zichzelf als oppositie-partij min of meer heeft gemanoeuvreerd.”

Na woorden ter herdenking van de op 18 augustus omgekomen secretaris-generaal der V.N., Dag Hammerskjoeld, te hebben gesproken en de „zenuwen-oorlog” rondom Berlijn te hebben behandeld, kwam dr. Berghuis bij het hoofdonderwerp van deze rede, n.l. de kwestie Nieuw-Guinea. Over de van A.R. zijde komende suggestie inzake een prealabele aanvulling van het internationalisatie-voorstel d.d. 26 september van het kabinet, zei de voorzitter:

„Ik begrijp best, dat niet allen zo maar ineens hebben kunnen verstaan, dat de Anti-Revolutionairen deze bilaterale koers van een gesprek met Indonesië zouden gaan varen, waarbij, zou ik eraan

1) (bij wie zijn die niet ?)

toe willen voegen, dan toch wel mag worden verondersteld, dat men zijn oordeel niet laat bepalen door hetgeen anderen op dit punt van de a.r.-houding zeggen, maar in de eerste plaats door wat zij, die verantwoordelijkheid in onze partij dragen, zelf zeggen.

Maar als men mij zou zeggen, dat men er ontsteld over is, dan deugt er iets niet. Want als er iets is, dat ons nooit koud heeft mogen laten, dan zijn dat wel de ontstane betrekkingen, of liever : niet-betrekkingen met een land, waarmede wij eeuwenlang door goed en kwaad gerucht heen verbonden zijn geweest.

En eerlijk gezegd, geloof ik eenvoudig niet, dat wij het in wezen niet eens zijn over een wettig en rechtmatig streven in deze richting, hetgeen vanzelfsprekend ook inhoudt een nakomen van onze verplichtingen jegens Nieuw-Guinea. En of dat kan, is iets dat niet vóór een gesprek met Indonesië vast te stellen is, maar eerst *daarna*."

Het gaat primair om de Papoea's, zei dr. Berghuis : „Wij laten met onze anti-revolutionaire zienswijze de Papoea's niet in de steek ! Integendeel, het gaat ons primair om hen. Wij houden vast aan de toezegging, dat de bevolking van Nieuw-Guinea in staat zal worden gesteld zelf over haar toekomst te beschikken.

Wij moeten er grote ernst mee maken, maar tevens proberen te voorkomen, dat er bij voorbaat bij degenen, die het allereerst aangaat, een misschien bedenkelijke verenging van het begrip zelfbeschikking plaatsvindt. Wij moeten om te beginnen in het oog houden, dat deze zelfbeschikking nog niet een feit is. Zij moet in de toekomst plaatsvinden.

Op dit ogenblik draagt Nederland nog verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van het land in de richting van zelfbeschikking. En in dat verband is het niet verantwoord om één van de mogelijke toekomstwegen voor Nieuw-Guinea, n.l. een samengaan met Indonesië, bij voorbaat mentaal te blokkeren. Men zal zeggen, dat het Regerings-plan dat ook niet doet en formeel gesproken is dat ook zo. Maar ik meen, dat het Nederlands verantwoordelijkheid is dit punt zelf te onderzoeken en, als er iets in mocht zitten, daarover zelf met de bevolking van Nieuw-Guinea overleg te plegen.

Wij mogen dit volk niet aan zichzelf overlaten, dan nadat wij een uiterste poging hebben gedaan om het niet in de toekomst te belasten met de gevolgen van een conflict tussen Nederland en Indonesië. Ik hoop, dat de verantwoordelijke leiders der Papoea's zich thans reeds ervoor zullen weten te hoeden om bij hun eigen standpuntbepaling inzake de toepassing van de zelfbeschikking deze bij voorbaat te beperken tot een eng en wellicht onwettelijk nationalisme, waardoor zij zichzelf de mogelijkheid van eventuele toekomstige bewegingsruimte zouden ontnemen. Een actie voor eigen wapen, vlag, volkslied enz. is aantrekkelijk, maar zij lijkt mij toch voorbarig."

Omtrent de verhouding A.R.—C.H.U. merkte de voorzitter op:

„Met betrekking tot onze verhouding met de ons nauwst verwante politieke partij, de Christelijk-Historische Unie, is er wel iets nieuws gebeurd. Dat nieuwe is de rede van prof. Van Niftrik, enkele maanden geleden gehouden voor een christelijk-historische conferentie, waarin deze zich zeer positief uitspreekt jegens een nauwer verband tussen onze beide partijen.

Wij hebben onzerzijds in de afgelopen maanden bewust vrijwel niet gereageerd op dit nogal opzienbarende betoog, in de eerste plaats omdat wij in de laatste jaren omtrent de nauwere samenwerking tussen de beide grote Reformatorisch-Christelijke Partijen en ook omtrent het streven naar één Reformatorisch-Christelijke Partij ons reeds zo vaak positief en dringend hebben uitgesproken, dat wij meenden te moeten voorkomen om voor opdringerig en daarom hinderlijk voor de andere partij te worden aangezien.

En in de twee plaats, omdat het hier duidelijk ging om een discussie in de boezem van de C.H.U. zelf, waarin wij niet moesten roeren. Ik wil mij ook thans zeer beslist niet mengen in deze discussie, maar alleen uitspreken, dat wij het geluid van prof. Van Niftrik met vreugde hebben gehoord. Ik geloof ook, dat de heer Van Niftrik gelijk had, toen hij blijkens krantenverslagen enige tijd later stelde, dat het initiatief nu van C.H.-zijde moet komen”.

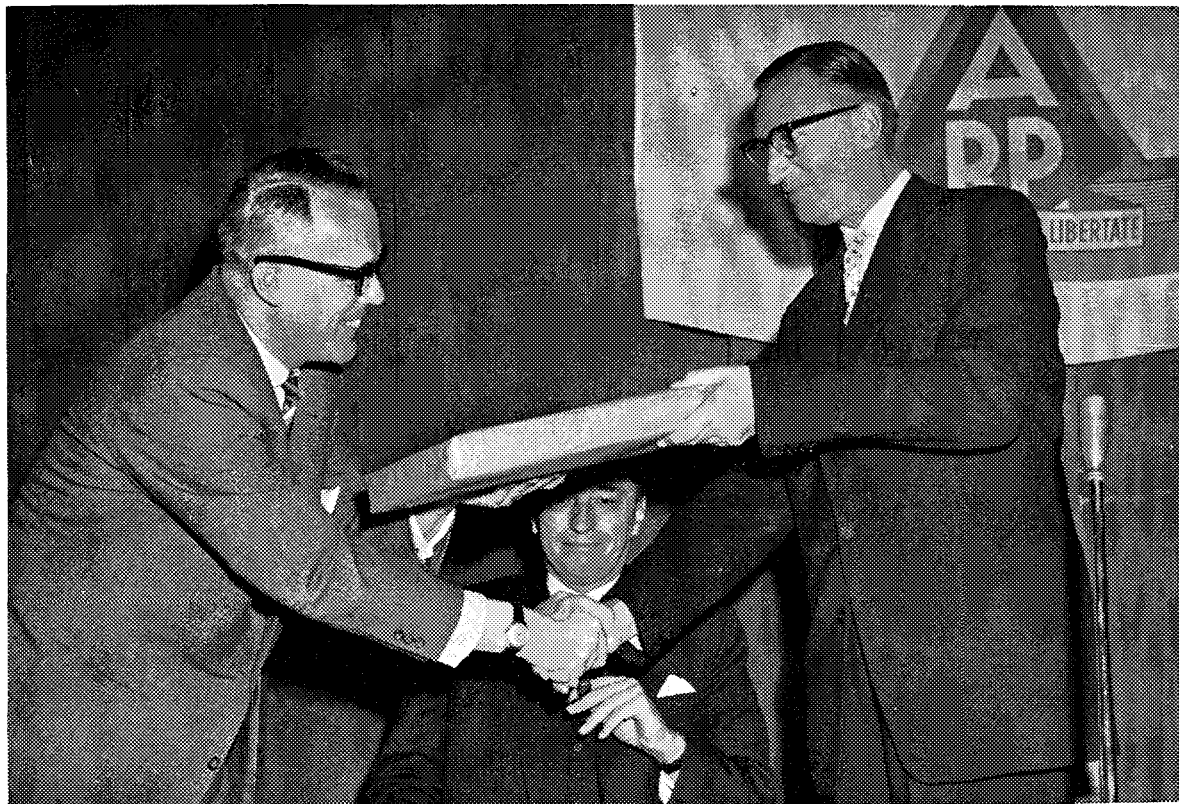
Aan het slot van deze rede werd met name de aandacht op de door onze partij te gebruiken communicatie-middelen, w.o. het weekblad „Nederlandse Gedachten”, het maandelijks ledencontactorgaan „A.R. Post”, de radio- en „straks naar verluidt” de televisie-uitzendingen gevestigd. Ook de arbeid van het College van Advies werd gememoreerd. Tot stimulering van de gestarte ledenwerfactie werd opgewekt. Met vreugde sprak dr. Berghuis tenslotte over de komende gespreksgroepen, die tot een gezonde wisselwerking in de relatie tussen leiding en leden van de partij zullen kunnen bijdragen.

Tijdens de middagvergadering hield de oud-voorzitter van het College van Advies, prof. mr. A. M. Donner, thans President van het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen een causerie over „Europese Eenwording”.

Prof. Donner besloot zijn rede als volgt:

„Er is in de huidige wereld, vooral op politiek gebied, niet zo heel veel positiefs op te merken. Maar juist deze ontwikkeling in Europa is één, zo niet het meest positieve verschijnsel, dat staatkundig gesignaleerd kan worden. Zelf hebben wij dat eigenlijk pas laat ontdekt. Eerst door de reacties van buiten werd men er opmerkzaam op, dat dit toch wel een grote onderneming was en dat alle moeite en ergernissen, die dit proces meebrengen het waard zijn om te worden aanvaard en op de korrel te worden genomen.

Terwijl velen twijfel koesterden aan de zin van het bestaan van onze staat en terwijl veel, waar vorige geslachten nog warm voor-

Op het Partij Convent van 28 oktober 1961 te Amsterdam overhandigde de partijvoorzitter, dr. W. P. Berghuis, een herinneringsgeschenk aan de scheidende voorzitter van de Organisatie Commissie, prof. mr. P. J. Verdam.

liepen, de huidige generatie niet zoveel meer zegt, zit er juist in dat streven naar Europese eenheid een taaie wil, een taaie overtuiging, dat er waarden zijn van recht en vrede, van vrijheid en van menselijk verkeer, die het waard zijn om in de nieuwe vorm behouden te worden.

Het is een pogen, zo kan men zeggen van die Europese eenwording, om in een veranderde wereld een aantal van de dingen, van de zaken die de Europese staten gezamenlijk en afzonderlijk als erfenis hebben ontvangen, ook te bewaren en ook te bevestigen".

Een geanimeerde discussie besloot dat deel van de bijeenkomst, die na het dankgebed van prof. Donner werd besloten.

Pers-, radio- en televisie (N.T.S. Journaal)-vertegenwoordigers zorgden voor de nodige publiciteit. Hun aanwezigheid was een gewaardeerde waarborg dat niet slechts de aanwezigen de verrichtingen van het Partij Convent konden volgen.

3. De samenstelling van het Partij Convent eind 1960 resp. eind 1961 :

<i>Stemhebbende leden:</i>	1960	1961	
Gekozen door de Statencentrales . . .	118	115	
Gekozen door de Kamercentrales . . .	57	57	
Stemhebbende leden van het Centraal Comité	35	35	
Leden Organisatie Commissie	5 ¹⁾	5	
Dagelijks Bestuur			
dr. Abraham Kuyperstichting	6	6	
Dagelijks Bestuur Verband van A.R.			
Gemeente- en Provinciebestuurders . .	3	3	
Dagelijks Bestuur ARJOS	6	6	
Totaal	230	230	227
<i>Adviserende leden:</i>	1960	1961	
Adviserende leden Centraal Comité . .	9	9	
A.R. leden der Staten-Generaal . . .	22	22	
Secretaris Centraal Comité en directeur			
Dr. Kuyperstichting	2	2	
Leden Financiële Commissie	3	3	
Redactie Nederlandse Gedachten en			
A.R. Staatskunde	16	16	
Gasten	25	25	
Totaal	77	77	77
Totaal-generaal		307	304

¹⁾ De overige drie leden van de Organisatie Commissie zijn bij de beide groepen C.C. tezamen geteld.

Hierbij moet echter worden bedacht, dat in het bovenstaande een vrij groot aantal dubbeltellingen voorkomt.

Enkele Kamerleden zijn namelijk tevens lid van het Centraal Comité. Het werkelijke aantal leden is daardoor niet zo hoog.

HOOFDSTUK III

DE BUITENGEWONE DEPUTATENVERGADERING OP 10 JUNI 1961 TE UTRECHT

Een Deputatenvergadering in een jaar waarin geen Tweede Kamerverkiezingen plaatsvinden, is iets bijzonders en wordt dan ook een buitengewone Deputatenvergadering genoemd. In een daarvoor niet gebruikelijke maand togen in 1961 de bijna 1500 deputaten naar Utrecht. In hoofdzaak om hun bekrachtiging te geven aan het herziene Beginsel- en Algemeen Staatkundig Program, hetgeen met vrijwel algemene stemmen geschiedde. Slechts twee stemmen werden tegen dit fiat uitgebracht. Vier deputaten namen aan de discussie over het program deel, waarvan drie de bekrachtiging bepleitten.

„Rondom het nieuwe program”, dat zou de aanduiding van deze grote zomerbijeenkomst kunnen zijn. Die woorden vormen dan ook de titel van de publicatie waarin de op die dag gehouden toespraken van dr. Berghuis, dr. Bruins Slot, Zijne Excellentie prof. dr. J. Zijlstra en prof. dr. Jonker werden afgedrukt.

Natuurlijk valt er meer over deze Deputatenvergadering te rapporteren. Doch het bovenstaande was - kort samengevat - toch wel het belangrijkste. Terwille van een passende omlijsting van de herinnering aan deze hoogste A.R. partijvergadering nog slechts het volgende. Alle drie A.R. bewindslieden gaven acte de présence, zij het ook dat minister Zijlstra in de ochtenduren niet aanwezig kon zijn. Vele gasten, vertegenwoordigend geestverwante organisaties, op cultureel en sociaal-economisch terrein werkzaam, konden eveneens worden begroet. Pers, radio en televisie gaven evenzeer van hun belangstelling blijk. Van het laatstgenoemde medium, de t.v., kon de voorzitter zeggen, dat zijn functionarissen voor het eerst in de historie opnamen van een Deputatenvergadering maakten. Daarom heette dr. Berghuis vooral ook deze „warme publiciteitsbezorgers” nog eens met een extra woord welkom.

Sinds lang zijn de deputaten gewend dat de harmonie-vereniging „Maranatha” uit Utrecht de muzikale preludiën en de begeleiding van de samenzang verzorgt. Dit was ook ditmaal het geval. Nog even in de culturele sector verwijlend, kan als een tweede novum het feit worden gememoreerd, dat de voordrachtskunstenaar, de heer W. Berkhemer, de aanwezigen met zijn kunstuiting diende.

Was reeds aan het begin van de bijeenkomst een telegram aan H. M. de Koningin gezonden, na de vaststelling van het program werd een telegram verstuurd naar Dr. J. Schouten, erevoorzitter van het Centraal Comité en voorzitter van de z.g.n. „kleine commissie” van voorbereiding, met de volgende inhoud : „De Deputatenvergadering van de A.R. Partij in Tivoli te Utrecht bijeen, groet u van harte en doet u haar beste wensen toekomen. Zij dankt u voor uw groot aandeel in het thans vastgestelde program”.

Het 95-jarige ere-lid van de partij, luitenant-generaal b.d. L. F. Duymaer van Twist kon voor het eerst niet in persoon aanwezig zijn. Hij zond een telegram als bewijs dat zijn gedachten toch ook ditmaal in „Tivoli” waren.

De Deputatenvergadering telegrafeerde terug, dat zij ook aan hem dacht.

Alvorens de hierboven reeds genoemde sprekers in de middagvergadering de kathedr betraden, besloot de vergadering tot uitstel van de periodieke (her)verkiezing van leden van het Centraal Comité, leden van de Commissie van Beroep alsmede van de voorzitter en de penningmeester van de Doctor Abraham Kuypersstichting.

HOOFDSTUK IV.

DE ORGANISATIE COMMISSIE EN HET ALGEMEEN ORGANISATIE COMITÉ.

1a. De Organisatie Commissie in 1960.

a. *de samenstelling van de Organisatie Commissie in 1960.*

Doordat de heer K. J. de Jong door het Partij Convent d.d. 12 november herkozen werd, bleef de samenstelling van de Organisatie Commissie ongewijzigd als volgt : prof. mr. P. J. Verdam - voorzitter, mejuffrouw J. van Leeuwen, de heren C. J. van den Heuvel, K. J. de Jong, E. van Ruller, dr. A. Veerman en mr. W. R. van der Sluis - secretaris.

b. *de werkzaamheden van de Organisatie Commissie in 1960.*

Ook in 1960 kwam de Organisatie Commissie tweemaal bijeen.

Op 25 *januari* werden onder meer de volgende aangelegenheden besproken :

- de ALA (abonnee)-werfactie, die tot dan toe 2510 nieuwe abonnee's had opgeleverd
- de bijeenkomsten in het kader van de activering der A.R. vrouwen
- de afsluiting van de reeks kadercontact-bijeenkomsten (zie voor de 9 nog in 1960 gehouden kadercontacten pag. 60 en 61 van het jaarverslag over 1959 van het Centraal Comité)
- de inschakeling van de Kamercentrale-besturen bij de invordering van de nog achterstallige contributie-afdrachten over 1959
- de voorbereiding van de vergadering van het Algemeen Organisatie Comité d.d. 12 februari.

Vervolgens werd de nota inzake de middelen tot versterking van de partijkas vastgesteld ter behandeling in het A.O.C. Ditzelfde geschiedde met betrekking tot de nota inzake het Ver-

spreidingsnummer A.R. Post, welk stuk in een verhoging van 1 op 2 cent van de door de kiesverenigingen te betalen bijdrage in de kostprijs voorziet.

De agenda van de vergadering van de Organisatie Commissie op 13 oktober bevatte eveneens een groot aantal onderwerpen. Deze betroffen onder meer :

- de gang van zaken met betrekking tot de contributie-afdracht
- een verslag van de bijeenkomst van het A.R. Vrouwencomité d.d. 10 oktober.
- een bezoek van het A.O.C. aan de studio's van Polygoon-Profilti te Hilversum
- de opbrengst van de advertenties in „Nederlandse Gedachten”
- een verzoek van het Provinciaal Comité Friesland tot het verspreiden van folders
- een verzoek van de ARJOS omtrent contributie-reductie voor ARJOS-leden, die tevens lid van de plaatselijke kiesvereniging zijn.

De commissie stelde ter voorbereiding van de behandeling ervan in het Algemeen Organisatie Comité een *Nota inzake een lectuur-abonnement op partij-publicaties* vast. Hierdoor kan de lezerskring van de redevoeringen, die in brochurevorm zijn uitgegeven en van de rapporten van het College van Advies worden uitgebreid. Als prijs van het abonnement werd geadviseerd f 10,— per jaar.

Ook werd aanbevolen, allen die reeds een jaarlijkse bijdrage van f 10,— of meer aan de partij overmaken, zulk een abonnement te verschaffen. Breedvoerig hield de Organisatie Commissie zich vervolgens bezig met het *Rapport Enquête Kamer-verkiezingen 1959*, dat op dit moment grotendeels gereed gekomen was, alsmede met de bestudering - op verzoek van het Centraal Comité - van mogelijkheden tot verhoging van de contributie-afdracht aan het Centraal Comité.

1b. Het Algemeen Organisatie Comité in 1960.

De leden van de Kamercentrale, die door hun bestuur zijn aangewezen om zitting te hebben in het Algemeen Organisatie

Comité, zijn uit dien hoofde in 1960 twee keer bijeen geweest. De eerste maal op 12 februari, de tweede keer op 19 december.

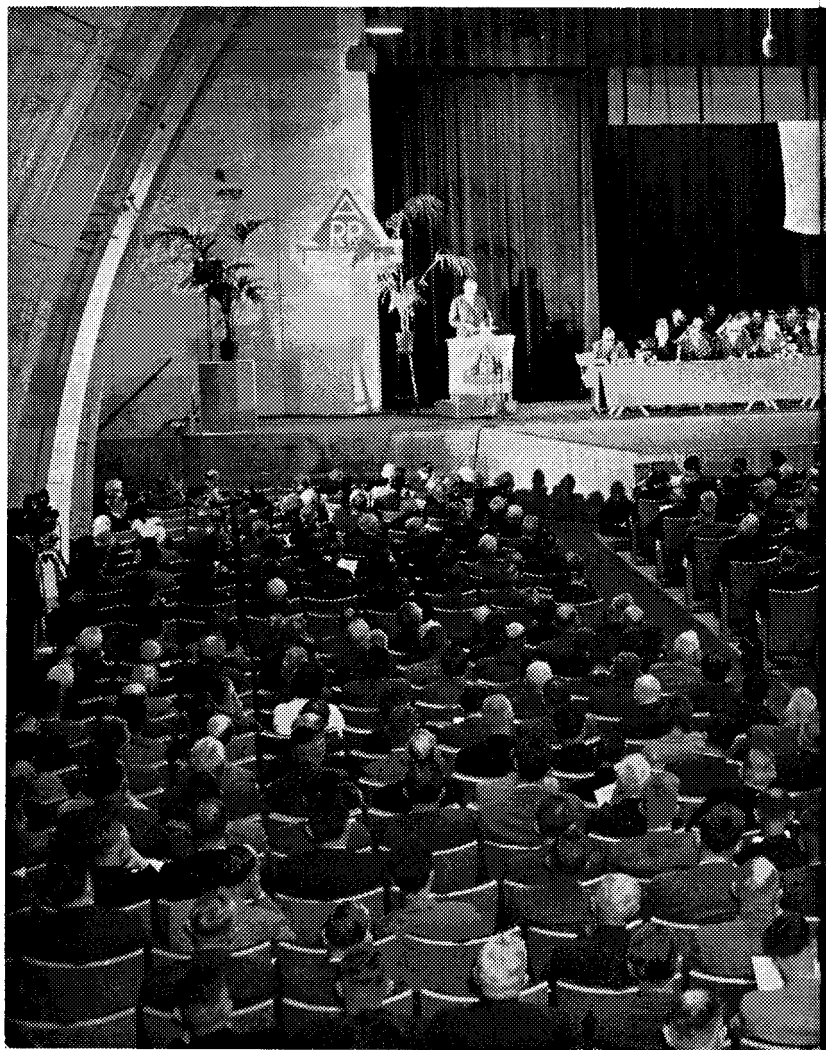
De eerste A.O.C.-vergadering geleet - de veel bredere discussie die grote vergaderingen eigen is, in aanmerking genomen - veel op het daaraan voorafgaande en hierboven gememoreerde beraad van de Organisatie Commissie.

De beide reeds genoemde nota's werden aanvaard en als advies naar het Centraal Comité doorgezonden. Een uitgebreide discussie, ingeleid door de heren Nawijn (P.C. Overijssel), Brokking (K.C. Rotterdam), Van Galen (K.C. Dordrecht) en De Roos (P.C. Friesland) over het verloop van de toen nog in gang zijnde ALA-abonneewerfactie voor het weekblad „Nederlandse Gedachten”, deed menige goede gedachte naar voren komen, die voor het slot van de actie en ook voor volgende soortgelijke activiteiten van belang moet worden geacht. Op dat moment waren 2760 nieuwe abonnementen geboekt. De in de diverse provincies verantwoordelijke organisatorische leiders, op deze wijze zo zeer opnieuw met deze materie geconfronteerd, zullen daardoor gestimuleerd, ongetwijfeld het hunne bijgedragen hebben aan het behalen van het aanmerkelijk hoger liggende eindresultaat.

De vergadering van het Algemeen Organisatie Comité op 19 december te Hilversum droeg weer een geheel ander karakter. De mogelijkheden gelegen in de publiciteitsmedia : pers, radio en ook televisie werden ditmaal besproken. De t.v.-uitzending van een gedeelte van het Partij Convent d.d. 12 november was daartoe een gerede aanleiding.

De nota's inzake een contributie-reductie voor ARJOS-leden, die tegelijkertijd lid van hun kiesvereniging zijn, werd aanvaard. Dit betekende een advies aan het Centraal Comité om deze kiesverenigingen vrij te stellen van het betalen van een afdracht voor deze leden, voorzover zij nog geen 25 jaar zijn. Uiteraard impliceerde dit advies - teneinde het beoogde effect ook inderdaad teweeg te brengen - een verzoek aan het Centraal Comité om de centrales te vragen eenzelfde besluit te nemen.

Ook met de nota inzake het leeuur-abonnement ging het A.O.C. accoord. In goede harmonie met het eerste discussiepunt was het aansluitend bezoek van de A.O.C.-leden aan het Cinecentrum aan de 's-Gravelandseweg 80 te Hilversum. Hiermede werd gevolg gegeven aan een uitnodiging van de heer A.

*Een blik in de grote zaal van „Tivoli” in Utrecht, waar, der traditie
gehouden werd ter vaststelling van het nieuwe Beginsel- en Algemeen
leden van het Centraal Comité en de sprekers. Links*

...w, op zaterdag 10 juni 1961 de buitengewone Deputatenvergadering
...ndig Program. Achter de grote bestuurstafel zaten twee rijen dik de
...et spreekgestoelte, de voorzitter, dr. W. P. Berghuis.

Reesink van Polygoon-Profiliti om ter oriëntatie enkele korte documentaire films o.a. betreffende het werk van de Staten-Generaal en dat van de NATO te komen bezien. Hoewel geen directe gevolgen in de zin van opdrachten verwacht werden, bleek de heer Reesink zowel tijdens de ontvangst in de kantine als tijdens de demonstratie in de filmzaal een voortreffelijk gastheer en voorlichter.

Het Algemeen Organisatie Comité kon dan ook met genoegen zijn werk in 1960 besluiten.

2a. De Organisatie Commissie in 1961

a. *de samenstelling van de Organisatie Commissie in 1961*

Tot 28 oktober bleef deze samenstelling gelijk aan die van 1960. Op genoemde datum trad prof. mr. P. J. Verdam af als voorzitter en werd dr. A. Veerman waarnemend voorzitter. Dr. A. Veerman en de heren C. J. van den Heuvel en E. van Ruller werden op die datum door het Partij Convent als leden herkozen, terwijl de Commissie met de heer Silvis werd uitgebreid.

Eind 1961 was de samenstelling dus als volgt: Dr. A. Veerman-voorzitter, mej. J. van Leeuwen, C. J. van den Heuvel, K. J. de Jong, E. van Ruller, S. Silvis en mr. W. R. van der Sluis-secretaris.

b. *de werkzaamheden van de Organisatie Commissie in 1961*

In 1961 kwam de Organisatie Commissie tweemaal bijeen.

Op 26 mei werd veelal aan de hand van nota's een standpunt vastgesteld inzake de volgende aangelegenheden:

- een sprekers-conferentie in het najaar
- het resultaat van een werfactie, die in studentenkringen tot dan toe 80 nieuwe abonnementen op de Documentatiedienst en 63 nieuwe abonnementen op Nederlandse Gedachten opleverde
- de in 1962 door de regering ten behoeve van de politieke partijen te vorderen televisie-zendtijd
- het leatuur-abonnement op partij-publicaties
- de vervanging van het verspreidingsnummer van „A.R. Post” door folders
- de instelling, onder auspiciën van de kiesverenigingen, van gespreksgroepen
- de ledenwerfactie „Eén op tien” in het seizoen 1961/1962

- het contact met de besturen der Kamercentrales
- de voorbereiding van de folders „In de werkplaats van A.R. politiek” en een ledenwerffolder.

Op 8 november had een bijeenkomst van de Commissie plaats in de N.C.R.V.-studio. Deze ongebruikelijke plek van samenzijn doet reeds vermoeden, dat ook de agenda niet de gebruikelijke is geweest. Inderdaad, de hoofdmoot van de bijeenkomst bestond uit een oriënterend gesprek over de komende t.v.-uitzendingen met een aantal geestverwante t.v.-deskundigen w.o. de directeur van de N.C.R.V.

2b. Het Algemeen Organisatie Comité in 1961

In 1961 kwam het Algemeen Organisatie Comité éénmaal bijeen n.l. op 28 juni. De agenda vertoonde uiteraard een sterke gelijkenis met die van de Organisatie Commissie. Daarom kan worden volstaan met de vermelding, dat de nota's inzake 1) de instelling van *gespreksgroepen*, 2) de ledenwerfactie „*Eén op tien*”, 3) de vervanging van het verspreidingsnummer „A.R. Post” door *folders* werden aanvaard en als even zovele adviezen aan het Centraal Comité toegezonden.

Verheugd nam het Algemeen Organisatie Comité kennis van het goede resultaat van de werf-activiteit van ARVA-Friesland (773 nieuwe vrouwelijke leden). Ook werden plannen besproken inzake het door de Organisatie Commissie met elke Kamercentrale op te nemen contact, dit naar aanleiding van de aan de Kamercentrales door het partij-secretariaat toegezonden overzichten betreffende de kiesverenigingen. Een discussie over de z.g.n. „Europa-contacten”, die in verschillende provincies door K.V.P., A.R. en C.H.U.-vertegenwoordigers worden onderhouden met christen-democraten aan de overzijde van de landsgrenzen (voornamelijk in West-Duitsland), besloot deze enige, doch zeer „gevulde” bijeenkomst van het Algemeen Organisatie Comité.

3. De samenstelling van het Algemeen Organisatie Comité in 1960 en 1961.

In 1960 en 1961 hadden, behalve de leden van de Organisatie Commissie de volgende personen in het Algemeen Organisatie Comité zitting voor de Kamercentrales:

	eind 1960	eind 1961
Leeuwarden	: M. Knol drs. W. K. de Roos	idem
Groningen	: H. Kingmans P. Renkema	idem
Assen	: J. A. Harms J. Hollenbeek Brouwer	H. Scholte J. Hollenbeek Brouwer
Zwolle	: P. A. Nawijn A. Sein	idem
Arnhem	: D. Pereboom H. A. van Willigen	idem
Nijmegen	: B. Geleynse A. Wildeman	idem
Utrecht	: L. W. H. de Geus H. C. Smit	idem
Den Helder	: K. Horjus H. de Jong	idem
Haarlem	: J. F. Licher H. M. C. Vissers	idem 1)
Amsterdam	: A. Niemantsverdriet P. J. v. d. Berg	idem
's-Gravenhage	: P. L. Hut W. Verburg	idem
Dordrecht	: H. H. Zwart G. van Galen	idem
Rotterdam	: H. A. Brokking G. A. Nap	H. A. Brokking J. H. Slik
Leiden	: E. A. Polet S. M. Stolp	idem
Middelburg	: J. van den Bos J. de Wolf	J. van den Bos I. Tange
Tilburg	: A. Kroon ir. A. Smid	idem
's-Hertogenbosch	: J. Slot C. W. Wachtels v. d. Berg	idem
Maastricht	: J. Lanser	idem
Voor de ARJOS	: J. Vries L. de Graaf	idem

1) In februari 1962 is in de plaats van de heer J. F. Licher de heer P. Brüne in het Algemeen Organisatie Comité opgenomen.

HOOFDSTUK V

HET A.R. VROUWENCOMITÉ IN 1960/1961.

1. De samenstelling van het A.R. Vrouwencomité in 1960 en 1961

De vertegenwoordigster van de Kamercentrale Tilburg, mevr. H. de Bruyn-de Mildt, zag zich in de loop van 1960 genoodzaakt wegens andere drukke werkzaamheden af te treden. In de opvolging was eind 1961 nog niet voorzien. Een andere vacature werd door het Provinciaal Comité Utrecht in 1961 vervuld door de aanwijzing van mevr. J. B. Jut-Schonewelle.

Door ziekte werd mevrouw W. Cremer-De Vries, vertegenwoordigster van de Kamercentrale Nijmegen, in 1961 gedwongen zich terug te trekken. In de daardoor ontstane vacature werd door de Kamercentrale Nijmegen voorzien door de benoeming van mejuffrouw J. Karman.

De samenstelling van dit comité was dus eind 1961 als volgt:

1. Door het Centraal Comité benoemde leden :

mevr. dr. F. T. Diemer- Lindeboom, <i>pres.</i>	Jul. v. Stolberglaan 17	Rotterdam
mevr. M. Kuipers- Klapwijk, <i>vice-pres.</i>	Parelmoerhorst 160	Den Haag
mevr. A. M. Bangma- Van Es	Schrans D 93	Leeuwarden
mevr. C. A. Drayer- Velema	Houtlaan 27	Drachten
mevr. J. Kip-Meyers	Stationsstraat 14	Hoogeveen
mej. J. van Leeuwen	H. Ravesteynplein 44	Rijswijk Z.H.
mevr. L. A. Lever- Brouwer	mr. Th. Heemskerkl. 49a	Amersfoort
mevr. W. M. Ridderbos- De Rooij	Van Breestraat 14	Amsterdam Z I
mej. E. M. Spoomaker	Lorentzlaan 1	Amstelveen

2. Door de Kamercentrales aangewezen vertegenwoordigsters:

P. C. Groningen

mevr. I. H. de Vries- Dijksterhuis	Aduarderzijl 22	Ezinge Gr.
---------------------------------------	-----------------	------------

<i>P. C. Friesland</i> mevr. A. M. Bangma- Van Es ¹⁾	Schrans D 93	Leeuwarden
<i>P. C. Drenthe</i> mevr. F. Zandbergen- Huising	Prinsenplein 15a	Meppel
<i>P. C. Overijssel</i> mevr. A. M. Visser-Visser	J. H. Trompmeesterstr. 25	Steenwijk
<i>K. C. Arnhem</i> mevr. J. Bik-Meima	Berlionstraat 10	Arnhem
<i>K. C. Nijmegen</i> mej. J. Karman	Deventerweg 81	Zutphen
<i>P. C. Utrecht</i> mevr. J. B. Jut- Schonewelle	Paulus Potterstraat1	Utrecht
<i>K. C. Den Helder</i> mej. C. Hellema	Botenmakerstraat 45	Zaandam
<i>K. C. Amsterdam</i> mevr. C. M. Tonkens- Kaajan	R. Vinkeleskade 37	Amsterdam
<i>K. C. Haarlem</i> mevr. Chr. Aschoff- Van der Gaast	Spaarnedamseweg 14	Haarlem
<i>K. C. Leiden</i> mevr. T. Attema- Roosjen	Nw. Duinweg 54	Katwijk
<i>K. C. Den Haag</i> mej. zr. S. H. Mantz	v. Boetselaerlaan 215	Den Haag
<i>K. C. Dordrecht</i> mej. J. van Leeuwen ¹⁾	H. Ravesteynplein 44	Rijswijk Z.H.
<i>K. C. Rotterdam</i> mevr. M. van der Laan- Barreveld	Essenburgsingel 68	Rotterdam
<i>K. C. Tilburg</i> vacature ²⁾		
<i>K. C. 's-Hertogenbosch</i> mevr. J. Schripsema- Wiltijng	Alb. Thijmblaan 12	Eindhoven
<i>K. C. Middelburg</i> mevr. A. Fraanje-Voorbij	Middelburgsestraat 36	Goes
<i>K. C. Limburg</i> mevr. A. van Rooyen- v. d. Veer	Burg. Waszinkstraat 112	Heerlen

¹⁾ waren ook reeds door het Centraal Comité benoemd.

²⁾ per 3 febr. 1962 mevr. J. Jonkers-Tiemensma, Tilburgseweg 162 Breda.

2a. De werkzaamheden van het A.R. Vrouwencomité in 1960

Het comité kwam in 1960 tweemaal bijeen en wel op 5 februari en 10 oktober.

Het comité besprak op de eerstgenoemde vergadering het programma voor de op 25 februari te houden landelijke a.r. vrouwenconferentie, alsmede een notitie inzake de uitbreiding van het aantal vrouwelijke leden van de partij.

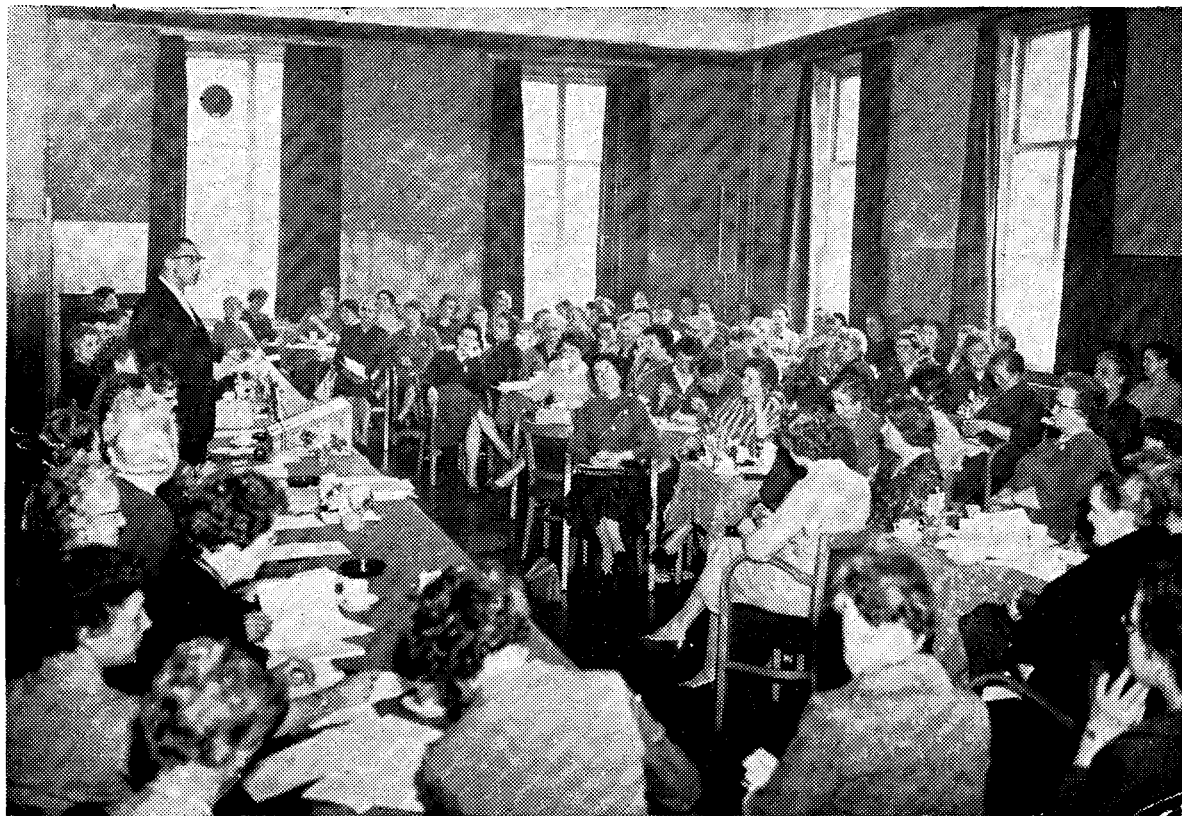
Mevr. Tonkens-Kaajan werd aan het Centraal Comité voorgedragen om deel uit te maken van de contactgroep van vrouwen van de Beweging van Europese Federalisten en haar bestuur. Besloten werd zo mogelijk op de conferentie van 25 februari een enquête te houden omtrent onderwerpen, welke a.r. vrouwen gaarne behandeld zien en een sprekerslijst samen te stellen.

Tijdens de tweede vergadering, dus op 10 oktober, werd medegedeeld, dat het comité door de presidente en vice-presidente werd vertegenwoordigd op de ontvangst d.d. 28 september 1960 van de Centrale van C.H. vrouwen ter gelegenheid van haar jubileum (25-jarig bestaan).

Tevens is het Comité ruim vertegenwoordigd geweest op de bijeenkomst d.d. 8 oktober 1960 van de Nederlandse groep van de Europese Vrouwen Unie (E.V.U.). Reeds jaren was er een contact tussen SCEVAR en het r.k. vrouwendispuut in de vorm van samensprekingen. De voor de zomer geplande bijeenkomst moest uitgesteld worden. Toen werd besloten deze te combineren met de vergadering van de Nederlandse groep van de E.V.U. Mevr. prof. dr. G. H. J. van der Molen hield een inleiding over de Europese integratie en de mensenrechten. Ook beantwoordde een forum diverse vragen en opmerkingen van andere aard

Vervolgens kwamen in het comité de activiteiten door en voor a.r. vrouwen in de verschillende delen van het land ter sprake. De vertegenwoordigsters van alle provincies brachten verslag uit van de regionale stand van zaken. Hieruit bleek dat de aanpak dikwijls verschillend was, maar dat velen zich met hetzelfde enthousiasme inzetten om de vrouwen dichter bij het partijwerk te betrekken.

Vergaderingen waren belegd, plannen gemaakt (hier en daar ook reeds uitgevoerd), de werving van vrouwelijke leden voorbereid en ter hand genomen. Een en ander onder auspiciën van de besturen der resp. Provinciale Comité's of Kamercentrales.

Met aandacht luisteren de dames naar de openingstoespraak van de partijvoorzitter, dr. W. P. Berghuis, tijdens de landelijke a.r. vrouwenconferentie op 25 februari 1960.

Met klem werd de wenselijkheid onderstreept, dat daar, waar dit nog niet reeds gebeurde, vrouwen zouden worden opgenomen in de besturen der Provinciale Comité's, Kamercentrales, Statencentrales en Kiesverenigingen.

De Vrouwenconferentie.

De landelijke *a.r. vrouwenconferentie*, die op 25 februari 1960 in Utrecht werd gehouden, werd door ongeveer 125 dames uit het gehele land bijgewoond. De partijvoorzitter, dr. Berghuis, opende de bijeenkomst. Daarbij sprak hij namens het Centraal Comité zijn grote waardering uit voor al hetgeen sinds de oprichting van het A.R. Vrouwencomité reeds door en voor A.R. vrouwen werd verricht.

Mevr. dr. F. T. Diemer-Lindeboom sprak over het onderwerp „De wereld van vandaag en het kind”. 's-Middags hield mej. J. van Leeuwen een toespraak onder de titel „Schouder aan schouder”. De stellingen van de beide spreeksters waren te voren aan de deelnemers toegezonden. De beide referaten werden tezamen in brochure-vorm uitgegeven onder de titel „De vrouw en de christelijke politiek”. De brede discussie, die op de beide referaten volgde, toonde aan dat er voor deze onderwerpen grote belangstelling is. Een door de deelneemsters in te vullen enquête-formulier diende om het Centraal Comité en het bestuur van het A.R. Vrouwencomité een aantal gegevens te verschaffen.

In „ruil” daarvoor werden de bezoeksters van deze conferentie ook door middel van een aan haar uitgereikt stuk meer wegwijs gemaakt inzake de aanpak en het doel van het partijwerk voor en door A.R. vrouwen.

2b. De werkzaamheden van het A.R. Vrouwencomité in 1961

Op 18 oktober werd in Utrecht vergaderd. De presidente, mevrouw dr. F. T. Diemer-Lindeboom gaf ook ditmaal weer ruim gelegenheid voor een tour d'horizon inzake de voortgang van de activiteit door en voor A.R. vrouwen in de Kamercentrales. Daarbij bleek dat in de meeste Kamercentrale-besturen één of meer dames zijn opgenomen en dat in steeds meer provincies onder auspiciën van het Kamercentrale-bestuur c.q. het Provinciaal Comité-bestuur tot instelling van regionale A.R. dames-comité's werd overgegaan, om deze activiteiten te stimuleren. Over het geheel genomen kan van een niet gemakkelijke, doch wel voortgang hebbende zaak worden gesproken.

Vervolgens hield mevrouw C. M. Tonkens-Kaajan een causerie over het wets-ontwerp inzake de algemene kinderbijslag-verzekering, waarbij ook uitleg werd gegeven van de door minister Veldkamp in het oorspronkelijk ontwerp aangebrachte wijzigingen.

Tijdens deze vergadering werd nog aan de orde gesteld de mogelijkheid om in het begin van 1962 een wat grotere, demonstratief opgezette landelijke vrouwenconferentie te houden. Besloten werd dat nader beraad over de opzet daarvan zou plaatsvinden.

Het Comité was ruim vertegenwoordigd op de op zaterdag 11 november te Utrecht gehouden vergadering van de Nederlandse sectie van de Europese Vrouwen Unie (E.V.U.). Mej. G. S. H. Kok, lid van de Tweede Kamer voor de K.V.P. sprak daar over „Wij en de ontwikkelingslanden”; mej. prof. dr. B. Siertsema, hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, over „Hoger Onderwijs in Afrika”. De adj. secretaris, mr. W. de Kwaadsteniet vertegenwoordigde het Centraal Comité.

HOOFDSTUK VI

DE CONTACTCOMMISSIE HERVORMD-GEREFORMEERDE A.R. IN 1960 EN 1961

Deze op 27 oktober 1959 geïnstalleerde commissie, werkzaam onder auspiciën van het Centraal Comité, voor contact met en ter activering van de Herv. Geref. groep, bestaat vanaf de installatie tot op heden uit de volgende personen :

J. Tjalma, <i>voorzitter</i>	Van Limburg Stirumstr. 53	Hoogeveen
mr. W. Aantjes	Koningslaan 78	Utrecht
J. van Eibergen	Majellapark 29	Utrecht
P. C. Elfferich	Rotterdamseweg 160	Delft
prof. dr. H. Jonker	Frederik Hendrikstr. 8	Utrecht
ds. A. J. Kret	Roomburgerlaan 71	Leiden
mr. H. J. C. Vlug	Nw. Bussummerweg 116	Huizen N.H.
E. J. Mathies	Bezuidenhoutseweg 35	's-Gravenhage

Prof. dr. S. van der Linde trok zich in de loop van 1961 uit de commissie terug.

Het secretariaat der commissie wordt door het partijsecretariaat waargenomen. In 1960 is begonnen met de uitvoering van het besluit der commissie om in de eerste plaats oriënterende gesprekken met Herv. Geref. predikanten te voeren tijdens een tiental kleine regionale conferenties. Deze conferenties zijn gehouden op :

1. 8 februari 1960	te Bleskensgraaf
2. 28 maart 1960	te Sommelsdijk
3. 9 mei 1960	te Rotterdam (L.M.)
4. 30 mei 1960	te Tholen
5. 13 juni 1960	te Heusden
6. 12 september 1960	te Rotterdam (R.M.)
7. 10 oktober 1960	te Gouda
8. 12 december 1960	te Utrecht

In 1961 zijn de laatste twee conferenties gehouden en wel op

9. 13 februari 1961	te Harderwijk
10. 13 maart 1961	te Zwolle

De tien conferenties werden bijgewoond door in totaal 65 predikanten. De commissie kwam als zodanig in 1960 niet bijeen.

Daarentegen kwam de commissie in 1961 wel bijeen.

Nadat in de voorafgaande maanden de nodige voorbereidingen waren getroffen, kon de commissie op 16 oktober 1961 bijeenkomen ter definitieve vaststelling van haar rapport betreffende de tien regionale conferenties.

Het rapport is vervolgens bij een schrijven d.d. 24 oktober aan het moderamen van het Centraal Comité aangeboden.

HOOFDSTUK VII

HET COMITÉ VOOR VARENDEN

1a. Het Comité voor varenden in 1960.

Dit Comité adviseert, zoals men weet, het Centraal Comité betreffende het onderhouden van contact tussen de A.R. Partij en geestverwante schippers, vissers en zeevarenden, en het behartigen van de belangen van deze bevolkingsgroep.

In verband hiermede is het Comité samengesteld uit deskundigen, die zowel in organisatorisch opzicht als persoonlijk contact met varenden hebben.

Om tevens tot een bevredigende spreiding van het Comité te komen, besloot het Centraal Comité de volgende personen als lid te benoemen: J. Boeyenga, Sneek; H. van Eerde, Zwartsluis; ds. J. van Lokhorst, Zwolle; L. Schuman, Lopik; L. Vermij, Dordrecht en E. Zielstra, Harlingen.

Ook worden steeds enkele leden van de A.R. Eerste en Tweede Kamerfractie uitgenodigd de vergaderingen van het Comité bij te wonen. Op de vergadering van 19 december 1960 sprak mr. W. Aantjes over de behandeling van de begroting van Verkeer en Waterstaat en mr. C. W. Kroes over de problemen van de binnenvaart.

Op deze vergadering waren eveneens aanwezig de heren J. Tjalma, lid van de A.R. Eerste Kamerfractie en mr. dr. E. P. Verkerk, lid van de A.R. Tweede Kamerfractie, terwijl als gasten waren uitgenodigd mr. C. W. Kroes te 's-Gravenhage en B. W. Touw te Rotterdam.

Op 28 december 1960 overleed de heer H. Booy Thzn. te Alphen aan de Rijn, die speciaal als adviseur over het onderwijs aan schipperskinderen de partij via dit comité met zijn waardevolle adviezen heeft gediend.

1b. Het Comité voor Varenden in 1961.

Het Comité verrichtte ook op 6 november 1961 te Amersfoort weer met grote zorg zijn werk, ditmaal met het oog op de komende verkiezingen. Daarnaast wordt door dit Comité de eigen

voorlichting aan en door A.R. Kamerleden (die voor deze vergaderingen steeds worden uitgenodigd) niet vergeten. De cause-rie van mr. C. W. Kroes was ditmaal aan het vervoersprobleem in E.E.G.-verband gewijd.

Het Centraal Comité benoemde op 9 december 1961 in verband met de hierboven genoemde regionale spreiding de leden de heer D. Jansma te Lobith ter opvolging van de heer H. Mooy, die verhuisde. Als opvolger van wijlen de heer H. Booy Thzn. benoemde het Centraal Comité gelijktijdig de adviseur, de heer G. van Hoeven te Sittard.

2. De samenstelling van het Comité voor Varenden.

Eind 1961 zagen de heren A. Hogeweg en P. Hoekstra zich genoodzaakt zich uit het Comité terug te trekken. Een woord van dank voor het door hen verrichtte werk is hier op zijn plaats.

De samenstelling van het Comité voor Varenden was eind 1961 als volgt:

ds. G. J. van Kamp, (<i>voorzitter</i>)	Fred. Hendrikpl. 102 II	Amsterdam 020-87281
mr. W. R. van der Sluis (<i>secr. C.C.</i>)	Dr. Kuypersstraat 3	Den Haag 070-631023
mr. W. de Kwaadsteniet (<i>adj. secr. C.C.</i>)	Dr. Kuypersstraat 3	Den Haag 070-631023
E. Termorshuizen (<i>secretaris</i>)	Dr. Kuypersstraat 3	Den Haag 070-631023
J. Boeyenga	Troelstrakade 5a	Sneek
P. Bosscha	Roos van Dekemastr. 14	Gouda
J. H. van Dijk	a.b. „Ijsselmeer” p.a. Burgwal 55 I	Kampen
H. van Eerde	Beatrixstraat 7	Zwartsluis
H. Fernhout	Bentinckslaan 143	Hoogeveen 05282-2092
D. Heininga	Hoofdvaartsweg 58	Assen
C. de Jager	Prins Bernhardl. 49	Katwijk aan Zee
D. Jansma	Berenicestraat 11	Lobith-Tuindorp
W. Koster	Bentinckslaan 83	Hoogeveen
J. A. Nap	Schiedamsevest 42 e	Rotterdam I 010-133962
ds. J. van Lokhorst	Rh. Feithlaan 21	Zwolle 05200-14380

J. Nijhuis	a.b. „Eben Haezer” p.a. Roggeveenstraat 21	Amsterdam
D. Pot	Rijksweg 29	Delfzijl 05961-3662
G. Runhaar	Ten Oeverstraat 10	Zwolle 05200-7547
L. Schelhaas Jzn.	Hoofdstraat 98	Hoogeveen 05280-2552
L. Schuman	de Montignylaan 5	Lopik 01823-397
C. M. Siebert	Singel 32	Zwartsluis
G. Timmerman	a.b. „Elisabeth” p.a. Schuddebeursstr. 44a	Rotterdam
R. Ubels	Peizerweg 24	Groningen 05900-34956
L. Vermij	Nessestraat 66	Dordrecht
G. v. d. Zee	J. Marisstraat 22	Zwijndrecht
E. Zielstra	Nw. Willemshaven 9a	Harlingen
G. Zielstra	Dinkelstraat 11	Groningen
ds. K. S. G. Zijlstra	Statenweg 159 c	Rotterdam 010-81371

Adviserende leden :

G. van Hoeven	Rijksweg Zuid 143	Sittard
mr. C. W. Kroes	Stevinstraat 174	Scheveningen
B. W. Touw	Abeelweg 302	Rotterdam

HOOFDSTUK VIII

1. De Financiële Commissie in 1960 en 1961.

Deze commissie onderging in 1960 in haar samenstelling een wijziging, doordat de heer W. C. Bakker, die aftrad omdat hij in 1959 tot lid van het Centraal Comité was gekozen, als gevolg van de uitslag der stemming, gehouden op het Partij Convent d.d. 13 mei, vervangen werd door de heer A. L. de Bruyne. De commissie zond op 27 augustus een brief aan het Partij Convent met enkele opmerkingen over de balans en de rekening-1959 van het Centraal Comité. Deze brief is reeds ter sprake gekomen bij het verslag over de discussie in het Partij Convent d.d. 12 november 1960.

Een schrijven van de commissie over de balans en de rekening-1960 werd op het Partij Convent van 28 oktober 1961 behandeld.

De commissie was eind 1961 als volgt samengesteld :

J. C. Haspels, voorzitter, A. L. de Bruyne en dr. J. de Nooy, leden.

2. De Commissie van Beroep in 1960 en 1961.

Deze commissie, die ook in deze jaren gelukkig geen conflict te behandelen kreeg, bestond uit de heren :

mr. T. A. van Dijken, voorzitter; mr. Tj. de Jong en mr. T. Bout.

Plaatsvervangers waren : mr. P. S. Bakker, mr. A. Huygen en mr. P. F. Oosterhof.

3a. Het Partijsecretariaat (bureau) in 1960.

Velen in het gehele land hebben het werk van de partij in 1960 mogelijk gemaakt door hun medewerking. Hun namen kunnen hier evenmin worden genoemd als die van hen, die op het partijsecretariaat hun krachten gaven. Tot de groep van deze medewerkenden traden in 1960 toe de dames P. G. Spaans (1 februari), J. Dalmayer (1 september), A. J. Krips (1 september) en de heer F. Melse (1 juli). De dames C. v. d. Toorn, G. van Leeuwen en A. Aling en de heer A. O. R. Rövekamp verlieten

ons bureau. Met hen is prettig samengewerkt. Ieder afscheid, hoe achtbaar het motief daarvan ook was, hebben de betrokkenen als een stukje pijn gevoeld. Mej. N. L. Verkamman kwam 15 september, na 10 maanden in Engeland te hebben vertoefd, als „oude” bekende terug om de nieuwe secretaris van de ARJOS, de heer D. Corporaal bij te staan. De heer Corporaal verving de heer F. Kors als secretaris van de ARJOS op 1 september.

3b. Het Partijsecretariaat (bureau) in 1961.

In het verslag pleegt aandacht te worden besteed aan eventuele wijzigingen in de personeelsbezetting op het partijbureau. Dat is billijk, want niet alleen de leidinggevenden in de partij en op haar secretariaat hebben aan alles wat hierboven genoemd werd (en ook aan het vele, dat ongenoemd moest blijven) een werkzaam aandeel geleverd. Dat is geschied door alle medewerksters en medewerkers van de „Dr. Kuypersstraat 3”. Ditmaal in dit verband geen namen, want de hele ploeg bleef in 1961 bijeen in ongewijzigde opstelling.

Mejuffrouw C. J. van der Burgh herdacht in augustus, dat zij 25 jaar geleden bij het Centraal Comité in dienst trad. Dit feit werd door alle medewerkenden van het bureau op 24 augustus gevierd aan een gezamenlijke feestdis.

Is het huwelijk voor de medewerksters meestal het sein tot vertrek uit de Kuypersstraat, in 1961 was dit anders. Behalve de heer E. Termorshuizen, die op 7 juli in het huwelijk trad met mejuffrouw A. Aling, die van 1957 tot 1960 ook op het partijbureau werkzaam was, trad ook mejuffrouw P. G. Spaans in het huwelijk en wel op 20 december. Zij bleef daarna haar werkzaamheden voortzetten.

4. De Publiciteitsdienst.

De publiciteitsdienst verzorgde in 1960 en 1961 de uitgave van 23 publicaties (de nummers 133 t/m 155 van de brochurelijst), zodat ook in de behoefte aan oriëntatie van leden en kader werd voorzien. Twee andere studies werden door de goede zorgen van de fa. J. B. van den Brink & Co. te Zutphen uitgegeven en zijn in de boekhandel verkrijgbaar.

Het betreft hier de studie „Landbouwpolitiek” en het rapport

„Subsidiepolitiek”. Elders in dit jaarverslag is de lijst van nog verkrijgbare publicaties afgedrukt. (Zie Bijlage M.)

5. De abonnee-werfactie voor „Nederlandse Gedachten” „Actie Lezers Appèl (ALA).”

Aangezien deze actie op 1 november 1959 werd begonnen, bevat het jaarverslag 1959 (op pag. 62 tot 65) reeds een aantal gegevens, die betrekking hebben op de actie zelf als op de geslaagde proefactie, die in september 1959 in de Statencentrale Dordrecht gehouden was. De landelijke actie werd officieel beëindigd op 1 maart 1960. Toen waren ruim 3.000 nieuwe abonnees geworven.

Talrijke kiesverenigingen hebben veel werk van deze actie gemaakt, zodat regionaal zeer goede resultaten konden worden geboekt.

Het eindresultaat aan nieuwe abonnees was per Kamercentrale als volgt :

Dordrecht	512	Middelburg	121
Zwolle	303	's-Gravenhage	106
Friesland	266	Den Helder	89
Groningen	240	Nijmegen	71
Rotterdam	204	Amsterdam	63
Leiden	204	's-Hertogenbosch	43
Drenthe	177	Tilburg	17
Haarlem	176	Maastricht	2
Utrecht	144	Diversen (o.a. varenden)	51
Arnhem	123	totaal	2912

Dat na deze actie de abonneewerving niet stilstond, blijkt wel uit de 313 nagekomen aanmeldingen.

Op grond hiervan mag worden vastgesteld, dat het totaal aantal abonnees zich in 1960, rekening houdende met het aantal onvermijdelijke afschrijvingen, goed handhaafde.

6. De ledenwerfactie „Eén op tien” (1961-1962)

Het Centraal Comité besloot, ingevolge het advies van het Algemeen Organisatie Comité, op 30 september 1961 tot het houden van de ledenwerfactie „Eén op tien”. De start werd niet officieel gedateerd, doch aangenomen mag worden, dat het na-jaars-Partij Convent d.d. 28 oktober het sein daartoe gaf. Een folder „Ook U” werd voornamelijk met het oog op deze actie

vervaardigd. Uiteraard werd de aandacht der kiesverenigingen op meer dan één manier op deze actie gevestigd.

Op 31 december waren reeds 2757 aanmeldingen van nieuwe leden op het partij-secretariaat binnengekomen. Het eind-resultaat kan eerst in het jaarverslag over 1962 worden vermeld, aangezien de actie het gehele seizoen 1961/1962 zal omvatten.

HOOFDSTUK IX

„NEDERLANDSE GEDACHTEN” EN „A.R. POST” IN 1960 EN 1961

1. De Commissie van Redactie.

Over het weekblad „Nederlandse Gedachten”, het ledencontactorgaan „A.R. Post”, alsmede het gelijknamige verspreidingsorgaan kan dit jaarverslag kort zijn.

Gaf 1959 nogal wat mutatie in de redactie te zien, in 1960/61 bleef - het werk ten goede - haar samenstelling vrijwel onveranderd. Als voorzitter trad dus weer op de heer H. Algra, als leden de heren H. van Eijsden, J. W. Ooms, mr. W. R. van der Sluis en J. D. Troostheide. Redactie-secretaris was ook in deze jaren de heer G. J. H. Griffioen. Wel noopte ziekte de heer Van Eijsden helaas zijn aandeel in het werk meer en meer over te laten aan zijn fractiegenoot de heer G. A. Kieft, die dan ook vele redactievergaderingen bijwoonde en sinds 26 november 1960 als vervanger van de heer Van Eijsden in de redactie-hoek vermeld werd.

2. De Raad van Advies.

De Raad van Advies van ons weekblad kwam in deze periode niet bijeen. Dit verschijnsel houdt uiteraard verband met de drukke bezigheden, die ieder der leden belasten, doch hangt vermoedelijk ook hiermede samen dat 12 van de 17 leden, hetzij als lid van het Centraal Comité, hetzij als redactielid, hetzij als lid van het A.R. Vrouwencomité zeer nauw met het partijwerk en derhalve ook met ons weekblad verbonden waren.

3. De Financiële Commissie van „Nederlandse Gedachten”.

Het overlijden van de heer A. Stapelkamp deed in deze commissie een vacature ontstaan. Deze werd vervuld doordat het Centraal Comité daarvoor zijn lid, de heer W. C. Bakker te Haarlem aanwees. De commissie kwam op 7 september 1960 bij-

een, om de rekening-1959 en de begroting-1961 van het weekblad te bespreken. Dit leidde niet tot het maken van speciale opmerkingen aan het adres van het Centraal Comité.

Met de resultaten van de abonnee-werfactie en de advertentie-opbrengsten toonde de commissie zich ingenomen.

In 1961 deed de commissie haar taak schriftelijk af.

Haar samenstelling was eind 1961 als volgt :

voorzitter : J. Tjalma, leden : W. C. Bakker, H. de Ruig, J. Wilschut en mr. W. R. van der Sluis, secretaris.

4. Het weekblad „Nederlandse Gedachten”.

Dank zij de ALA kon een hoog aantal abonnee's worden gehandhaafd. Op 31 december 1960: 18.862. Eind 1961 was het aantal 18.068. De conclusie die hieruit te trekken valt is deze, dat een periodiek herhaalde abonnee-werfactie broodnodig is om de onvermijdelijke bedankjes tegen te gaan.

De abonnementsprijs bleef gehandhaafd op f 6,50 per jaar (f 3,25 per half jaar).

5. Het ledencontactorgaan „A.R. Post”

De omstandigheid, dat zowel het weekblad als het maandelijks ledencontactorgaan voorheen dezelfde naam droegen, wakte verwarring. Velen, uiteraard niet de meest serieuze lezers van laatstgenoemd blad, meenden n.l. ten onrechte dat ook zij geabonneerd waren op het weekblad.

Eerder ondernomen pogingen om dit misverstand op te heffen c.q. te voorkomen bleken helaas onvoldoende effect te sorteren.

Als het meest doeltreffende middel werd een naamsverandering aangemerkt.

Met ingang van 1960 heette het maandelijks ledencontactorgaan derhalve niet langer „Nederlandse Gedachten”, doch „A.R. Post”. Het contactorgaan „Nederlandse Gedachten” verscheen 10 x per jaar, doch om „A.R. Post” te doen vallen onder de frankering bij abonnementsregeling, moest het 11 x verschijnen. Besprekingen met de drukkerij hebben opgeleverd, dat de totale exploitatiekosten per jaar zozeer werden gedrukt, dat het bespaarde bedrag overeenkomt met de kosten van één editie.

De totale jaarkosten van het ledencontactorgaan bleven dus gelijk. Tevens werd besloten het formaat van het blad grotere afmetingen te geven. Daarom verscheen het blad vanaf januari in dagbladformaat. Dit opende meer mogelijkheden tot het opnemen van advertenties.

Het Algemeen Organisatie Comité adviseerde het Centraal Comité deze tweeledige proef in elk geval gedurende 1960 te nemen, hetgeen geschiedde.

Regionale wisselpagina's werden in deze jaren verzorgd door of vanwege de volgende Kamercentrales : Dordrecht, Drenthe, Friesland, Gelderland, 's-Gravenhage, Rotterdam en Utrecht, alsmede in 1961 door de kiesverenigingen te Zaandam en Alkmaar.

6. Het verspreidingsorgaan „A.R. Post”

Hoewel de verkiezingscampagne voorbij was, werd het verspreidingsorgaan „A.R. Post” in leven gehouden. Het droeg in 1960 en 1961 dezelfde naam en had hetzelfde formaat (dagbladformaat, tot augustus 1961) als het ledencontactorgaan. Als prijs werd vanaf februari 1960 2 cent per exemplaar aan de kiesverenigingen in rekening gebracht. Dit leidde begrijpelijkerwijs tot een sterke daling der afname. Aangezien het blad in 1960 vooral op het werven van nieuwe leden moest worden gericht, was deze daling minder bezwaarlijk dan het op het eerste gezicht leek. Gezien de geringe doorberekende prijs zou massale verspreiding zeer moeilijk op te vangen financiële gevolgen voor de partij hebben gehad. Om duidelijk te doen uitkomen hoe het blad gebezigd diende te worden, werd in circulaires aan de kiesverenigingen steeds weer gehamerd op de volgende driedelige bedoeling:

- a. het blad met een persoonlijk propagandistisch praatje bezorgen.
- b. na enige keren de bezorgingsadressen veranderen.
- c. goede nazorg om de ledenwerving te bevorderen.
- d. als consequentie van a - c, niet te veel exemplaren verspreiden.

Het totaal-aantal, dat eerst daalde tot 16.000, was eind 1960 weer toegenomen tot ca. 20.000. De aantallen, in de daartoe bestemde maanden beliepen in totaal :

januari	46817
februari	37520
maart	15752
april	17745
mei	17711
oktober	19494
november	19997
totaal	<hr/> 175036

De verspreiding was per Kamercentrale in november 1960 aldus verdeeld :

Groningen	1711
Leeuwarden	715
Assen	96
Zwolle	931
Arnhem	1280
Nijmegen	180
Utrecht	560
Amsterdam	625
Haarlem	725
Rotterdam	3810
Den Helder	810
Den Haag	1610
Leiden	3857
Dordrecht	1315
Den Bosch	100
Tilburg	160
Middelburg	1437
Maastricht	75
totaal	<hr/> 19997

Ingevolge het desbetreffende besluit van het Centraal Comité werd vanaf september 1961 A.R. Post slechts op speciale bestelling aan de kiesverenigingen geleverd. De folders „In de werkplaats van A.R. politiek” en „Ook U” ondersteunden eind 1961 in hoofdzaak de propagandistische activiteit.

HOOFDSTUK X

SPREKERSORGANISATIE, DOCUMENTATIEDIENST EN RADIOZENDTIJD

1a. De Sprekersorganisatie in 1960.

Hoewel het aantal van hen, die zich op verzoek van hun Kamer- of Statencentrale bereid verklaarden spreekbeurten voor kiesverenigingen te vervullen, gelijk bleef, moet worden aangenomen, dat in dit eerste jaar na de Kamerverkiezingen iets minder gebruik van hun diensten gemaakt is dan in 1958-1959.

Dit jaar werd geen centrale bijeenkomst van de deelnemers aan de sprekersorganisatie belegd. Wel ontvingen deze deelnemers op kosten van het Centraal Comité regelmatig de Documentatiedienst. Verder moet in het oog worden gehouden, dat het merendeel van hen lid van het Partij Convent is, zodat ook de mondelinge informatie- en discussie-mogelijkheden hun niet onthouden werden.

1b. De Sprekersorganisatie in 1961.

Op 4 november 1961 werd te Utrecht een sprekersconferentie gehouden, in Gebouw „Kunsten en Wetenschappen”. Een forum onder leiding van dr. Berghuis en voorts gevormd door de heren Bruins Slot, Aantjes, Elfferich en Smallenbroek besprak de tevoren schriftelijk en de ter plaatse mondeling gestelde vragen en opmerkingen. Op hun beurt togen alle drie a.r. bewindslieden van tijd tot tijd naar de kathedr om ook aldus van hun belangstelling blijk te geven. Deze conferentie werd door plm. 100 personen bezocht.

2. De Documentatiedienst in 1960 en 1961.

Regelmatig, dus eens per twee weken, verscheen de Documentatiedienst in 1960/61. Formaat en omvang bleven ongewijzigd evenals de abonnementsprijs: f 12,— per jaar (studentenabonnement f 8,— per jaar). Het totaal aantal abonnementen bedroeg 795 in 1960 en 912 in 1961. Daarvan werden er 262 (in 1960) resp. 253 (in 1961) geheel door het Centraal Comité voor zijn rekening genomen ten behoeve van de deel-

nemers aan de sprekersorganisatie. Voor 48 resp. 128 studenten-abonnementen suppleerde het Centraal Comité het ontbrekende deel van de prijs. Opgemerkt moet worden, dat het aantal „vrije” abonnementen, n.l. 485 resp 531, onevenredig beneden het peil bleef, waarop dit orgaan qua lezerstal aanspraak kan maken. De inhoud van dit blad is zodanig, dat het zeker de moeite waard is om zich hiervan door een abonnement op de hoogte te stellen. De firma J. B. van den Brink & Co. te Zutphen, die de uitgave bleef verzorgen, verdient daarvoor hulde.

3a. De radiozendtijd in 1960.

In de tot dusver geldende regeling - eens per veertien dagen via de N.C.R.V.-microfoon op donderdagavond van 19.50 uur tot 20.00 uur ten behoeve van de A.R. Partij door de regering gevorderde zendtijd - kwam geen wijziging. In hoofdzaak werd deze rubriek, getiteld „En zo zien wij het”, verzorgd door het Tweede Kamerlid, drs. C. P. Hazenbosch.

Correspondentie en andere reacties toonden aan dat veel luisteraars ook in 1960 regelmatig hun toestel op deze via de aether gegeven politieke voorlichting afstemden. Zeven maal sprak een ander dan de heer Hazenbosch, te weten :

25 februari	dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie
2 juni	E. J. Mathies (voor de ARJOS)
16 juni	G. A. Kieft, lid van de Tweede Kamer
30 juni	mr. W. R. van der Sluis, secretaris van de A.R. Partij
11 augustus	J. van Eibergen, lid van de Tweede Kamer
25 augustus	mr. W. Aantjes, lid van de Tweede Kamer
7 oktober	dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie

3b. De radiozendtijd in 1961

In 1961 heeft drs. Hazenbosch niet meer de voorlichting via de radio kunnen verzorgen. Zijn plotselinge dood op 10 januari was hiervan de oorzaak. Ook op deze plaats moet met grote erkentelijkheid zijn radiowerk sinds 1 januari 1958 worden herdacht. Een belangrijk stuk „partij in actie” is ons door God ontnomen, nu deze voorman-van-de-daad heenging.

Helder en goed geformuleerd bracht hij zijn radio-spreekbeurten. Zij deden velen, in en buiten de partij, naar de pen grijpen om meer te vernemen van de partij, die een strijder van zulk een formaat in het strijdperk, waar de publieke mening mede gevormd wordt, zond. De indruk, die deze propagandist

in de beste zin van het woord, op zijn grote schare van luisteraars maakte, heeft de zaak van de christelijke politiek zeer bevorderd. Die dank is de partij hem voorgoed verschuldigd.

Daarom moet op deze sector van zijn werk naar het ons voorkomt speciaal de aandacht worden gevestigd.

Een voorbeeldig strijder, die ondanks zijn pijlsnelle carrière een treffend eenvoudig mens bleef, kan ons door de dood worden ontnomen, ja zeker, maar hij is anderzijds toch ook een bezit, dat blijft. Velen zijn door zijn woorden die om hun overtuigingskracht tot daden uitgroeiden, getroffen, ja zelfs voorgoed gegrepen omdat zij hun hart raakten. De steun en medewerking aan de christelijke politiek van juist die personen, is onscheidbaar vergroeid met hun herinnering aan Hazenbosch.

Ook in die zin leeft zijn werk - hoog gekwalificeerd door een prachtige stijl en indringende toewijding - onder ons voort.

Degenen, die bovendien het voorrecht hadden zijn persoonlijk vriend te zijn en die vele, vele gesprekken - soms diep in de nacht - met hem voerden, completeren het hierboven nog te vluchtig gegeven beeld met dat van een man, wiens wezen evenzeer geadeld werd door de trouw, die hij in persoonlijke relaties aan de dag legde. Hazenbosch laat ons de herinnering achter aan het best denkbare A.R. type in de samenleving van deze na-oorlogse tijd.

Vanaf het moment op 12 januari toen de voorzitter van de partij, dr. W. P. Berghuis de heer Hazenbosch voor de microfoon herdacht, hebben verschillende sprekers in successie dit onderdeel van het partijwerk verzorgd.

Het waren:

- Dr. W. P. Berghuis op 12 januari, 23 maart (tezamen met de heer J. D. Troostheide) en 15 juni
- mr. W. R. van der Sluis op 26 januari, 27 juli, 2, 16 en 30 november en 14 en 28 december
- mr. B. W. Biesheuvel op 9 februari
- dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot op 23 februari en 5 oktober
- C. Balkenende op 19 oktober
- H. van Eijsden op 9 maart en 21 september
- C. van Nierop op 6 april
- mr. W. Aantjes op 20 april
- J. Smallenbroek op 18 mei en 13 juli
- mr. A. B. Roosjen op 1 juni
- G. A. Kieft op 29 juni
- H. Algra op 10 augustus
- P. C. Elfferich op 7 september
- mr. J. H. Prins op 24 augustus

Op 30 september besloot het Centraal Comité de radio-uitzendingen als regel (dus met uitzonderingen) weer door een en dezelfde persoon te doen verzorgen. Hiervoor werd de secretaris, mr. W. R. van der Sluis aangewezen, die zich in 1961 nog op 2, 16 en 30 november, alsmede op 14 en 28 december van deze taak kweet.

HOOFDSTUK XI

CONTACT-CONFERENTIES IN 1961

Een tweetal contact-conferenties was de conferentie-oogst van het jaar 1961. Op 17 juni kwamen 85 geestverwante agrariërs in hotel „Van Gijtenbeek” te Zwolle bijeen om naar de inleiding van het Tweede Kamerlid, de heer A. W. Biewenga Wzn. te luisteren. Ook minister Zijlstra nam aan de discussie deel.

Nog geen maand later, op 6 juli 1961, leidde prof. mr. W. F. de Gaay Fortman de discussies op de contact-conferentie met ca. 100 leidende personen uit de kring van de christelijke werknemers-vakbeweging in. Opnieuw was minister Zijlstra, doch ditmaal waren ook o.m. staatssecretaris Roolvink en dr. J. Schouten onder degenen, die door hun aanwezigheid en hun deelneming aan het debat de conferentie in „Esplanade” te Utrecht stimuleerden.

HOOFDSTUK XII

BUITENLANDS CONTACT IN 1960 EN 1961

a. De Internationale Unie van Christen-Democraten (Nouvelles Equipes Internationales)

Deze Unie heeft in 1960 een nieuwe voorzitter en een nieuwe secretaris-generaal gekregen nl. resp. de Belgische Minister van Staat, de heer Theo Lefèvre en het Franse lid van de M.R.P.-fractie in de Assemblee Nationale, de heer Jean Seitlinger. Het aftreden van de vorige voorzitter, de heer A. E. de Schrijver, die Belgisch minister voor de Kongo werd, is in het vorig verslag reeds vermeld. Ook de toenmalige secretaris-generaal de Alfred Coste Floret legde zijn functie neer. De nieuwe voorzitter en diens rechterhand hebben er in 1960 blijk van gegeven nieuwe impulsen aan het werk van de N.E.I. te willen en te kunnen geven. Dr. W. P. Berghuis bleef in 1960 en 1961 èèn der vice-presidenten van de N.E.I. en als zodanig lid van het dagelijks bestuur (Bureau). De heren mr. H. W. van Doorn en dr. K. J. Hahn (beiden K.V.P.) alsmede mr. H. J. K. Beernink en prof. dr. G. C. van Niftrik (beiden C.H.U.) en mr. W. R. van der Sluis (A.R.) maakten voor hun partijen en namens de Nederlandse groep van de N.E.I. deel uit van het Comité Directeur (hoofdbestuur).

Op 1 sept. 1960 werd dr. Hahn als zodanig vervangen door de heer C. F. Kleisterlee. Dr. Hahn werd op die datum n.l. secretaris-generaal/directeur van het te Rome gevestigde *Internationaal documentatie-, studie- en informatiecentrum* der christelijk democratische organisaties. De volgende gegevens kunnen het nut van dit centrum, dat zich in 1960 nog in het opbouwstadium bevond, nader aantonen :

Doel : Tot de versterking van de christen-democratische gedachte op Europees en mondiaal terrein; tot bevordering van de samenwerking der christen-democratische partijen en van de wederzijdse informatie en voorlichting, kan een permanent in-

tercontinentaal studie- en documentatiecentrum van de christen-democraten een belangrijke bijdrage leveren.

Oprichting : Deze wordt tot stand gebracht door de N.E.I., U.C.D.E.C., Latijns-Amerikaanse C.D. partijen, met deelname van de U.I.J.D.C. en eventueel van de Christelijke werknemers- en werkgeversorganisaties.

Activiteiten : Het instituut houdt zich met de volgende taken bezig : documentatie, studie, coördinatie, informatie, publicatie en organisatie van studie-bijeenkomsten en colloquia.

De *documentatie* richt zich voornamelijk op informatie over de voornaamste andere politieke stromingen, de Europese integratie, de Atlantische Gemeenschap, de Oost-Westverhouding en Latijns-Amerika; de *coördinatie* op het samenbrengen van internationale en nationale studies en onderzoeken; de *studie* op o.a. het Europees socialisme, betrekkingen Afrika-Europa; de *informatie* op het geven van een regelmatige voorlichting over de hier reeds genoemde onderwerpen, de *publicatie* op het naar buiten brengen en publiceren van onderzoeken en teksten.

N.E.I.-congres 1960 .

Op het internationale N.E.I.-congres dat op 22 t/m 24 sept. 1960 te Parijs werd gehouden stond de roeping van het Westen ten opzichte van de minder-ontwikkelde gebieden in het centrum der belangstelling. Dit congres en zijn uitspraak hebben de aandacht van de nationale christen-democratische partijen voor dit onderwerp gestimuleerd en meer doelbewust gericht.

Deze uitspraak luidde :

Het XIV Kongres van de N.E.I. (Internationale Unie van Christen-Democraten) in vergadering bijeen te Parijs op 22, 23 en 24 september 1960, na aangehoord te hebben de rapporten van de heer Theo Lefevrè over „Aktuele politieke vraagstukken” en van de heren Roger Reynaud en Paolo-Emilio Taviani over „De christelijke democratie en de derde wereld”,

- ontzegt kategorisch de Sovjet-Unie het recht zich op te werpen als de kampioen van het anti-kolonialisme, waar hijzelf gehele volkeren het recht tot zelfbestemming en de meest elementaire menselijke vrijheden ontnemt;
- bevestigt de dwingende plicht van solidariteit van de geïndustrialiseerde landen jegens de volken op weg naar hun ontwikkeling;
- onderstreept, dat deze hulp belangeloos moet zijn en dat alles

in het werk moet worden gesteld, dat zij onttrokken wordt aan de wedijver tussen Oost en West.

Het doel moet zijn de mensen en de volkeren van de derde wereld een vooruitgang mogelijk te maken, afgestemd op hun persoonlijkheid en langs de weg, die hen eigen is. De volkeren, die hun politieke onafhankelijkheid hebben verworven, moeten in staat worden gesteld vrij te komen van iedere vorm van economische onderworpenheid.

Deze hulp moet zich realiseren op het dubbele plan van de mondiale en regionale solidariteit : gezocht moet worden naar een groot tesamengaan, gebaseerd op vrije toetreding van de deelnemers.

In dit perspectief stellen de N.E.I. voor :

1. de oprichting van een mondiaal stabilisatiebureau voor de prijzen van grondstoffen en tropische produkten;
2. de instelling van een mondiaal fonds voor investering en ontwikkeling;
3. de oprichting van een universiteit voor de versnelde vorming van het sociaal-economisch en bestuurlijk kader van de nieuwe landen, waarbij uiteraard de vertegenwoordigers van deze landen moeten deelnemen aan het bestuur ervan;
4. verhoging en een rationele benutting van het fonds voor studiebeurzen, teneinde de studenten van de derde wereld in de gelegenheid te stellen rechtstreeks aan de bestaande universiteiten te studeren.

Het kongres bevestigt dat, om deze doeleinden te bereiken, het onontbeerlijk is :

1. de solidariteit van de vrije wereld op alle gebieden te versterken;
2. de Europese eenheid te verwezenlijken, wat tegelijk veronderstelt de handhaving en de ontwikkeling van de bestaande instellingen (E.E.G., Euratom, Gemeenschappelijke Markt) en het zoeken naar de mogelijkheid van een vorm van associatie tussen de Zes en de Zeven.

Op een moeilijk ogenblik in de geschiedenis van de wereld richten de N.E.I. een appèl aan allen, wier handelen gebaseerd is op de waarden van de christelijke beschaving, opdat zij zich resoluut inzetten voor de opbouw van een nieuwe economische sociale en internationale structuur, in staat om aan de eisen van een wereld, waarin een grote ommekeer plaatsgrijpt, te beantwoorden.

Het is aan de opkomst van deze beschaving, die tegelijk gefundeerd is op een gemeenschapsgeest, het respect voor de waardigheid van iedere mens, dat de christen-democraten in de wereld willen werken”.

N.E.I.-congres 1961.

In 1961 werd het N.E.I.-congres van 12 tot en met 14 oktober te Luzern gehouden. Het programma gaf de volgende hoogtepunten aan.

De Nederlander dr. K. J. Hahn, die als secretaris-generaal verbonden is aan het studie- en documentatie-instituut van de N.E.I., gevestigd te Rome, hield een betoog over de geestelijke grondslagen van de christen-democratische politiek.

De Fransman Jean Seitlinger, secretaris-generaal van de N.E.I., gaf het politieke overzicht.

De uitvoerige discussies mondden tenslotte uit in de volgende resolutie van het congres :

- Het XV Congres van de Internationale Unie van Christen-Democraten stelt vast, dat het enig werkelijke alternatief tegenover de communistische ideologie en zijn aanspraak op de wereldbeheersing een politiek is, die uitgaat van de christelijke verantwoording.
- Het onderstreept, dat slechts een politiek, die acht slaat op de menselijke persoon en vrijheid en sociale rechtvaardigheid in even grote mate verdedigt, in staat is de communistische uitdaging met succes tegemoet te treden.
- Het spreekt zich opnieuw uit voor het onaantastbare recht van ieder volk op zelfbeschikking en op de vrije keuze van zijn staatsvorming en maatschappelijke orde, zoals dit is verankerd in het Charter van de Verenigde Naties.
- Het verklaart, dat het Berlijnse vraagstuk de toets is voor een eenheid, kracht en standvastigheid van de Westelijke gemeenschap, die tegenover het communistische imperialisme verplicht is de vrijheid in Berlijn met alle middelen te verdedigen.
- De Christen-Democraten spreken zich uit voor de solidariteit van het Westen, spreken de wens uit tot een versterking van de Europese integratie-politiek en begroeten de onderhandelingen, die daartoe dienen.
- Zij spreken hun voldoening uit over de resultaten van de conferentie van Afrikaanse staten en Madagascar met de

Europese parlementariërs en stellen met tevredenheid vast, dat daarin de verschillende besluiten van het laatste Congres van de Internationale Unie van Christen-Democraten zijn opgenomen. Zij hopen, dat de besluiten van deze conferentie zo spoedig mogelijk worden verwezenlijkt.

- Zij verklaren zich solidair met de Christen-Democratische partijen van Latijns-Amerika, die zij gaarne zullen bijstaan in de verwezenlijking van hun idealen. De Christen-Democraten roepen de vrije volken op hun hulpmaatregelen voor de ontwikkelingslanden te versterken uit de overtuiging, dat de vrede in de wereld slechts door de vestiging van de gemeenschap der volkeren kan worden verzekerd, die tevens de garantie inhoudt voor de vrijheid en vooruitgang van alle naties en iedere mens.

b. De Nederlandse afdeling der N.E.I.

Het bestuur van de N.E.I.-groep (waarvan de K.V.P., C.H.U. en A.R.P. deel uitmaken) kwam in 1960 vijf keer bijeen en wel op 5 april, 31 mei, 5 juli, 18 oktober en 22 november. De werkzaamheden werden tot 18 oktober geleid door mr. H. W. van Doorn als voorzitter; dr. K. J. Hahn was secretaris. Ingevolge een in 1957 gemaakte afspraak inzake de driejaarlijkse roulering van deze functies onder de drie betrokken partijen, werden op die dag dr. W. P. Berghuis en mr. W. R. vander Sluis resp. voorzitter en secretaris van de Nederlandse Equipe. De heer C. F. Kleisterlee werd namens de groep voorgedragen als lid van de Raad van de Europese Beweging in Nederland.

Op 7 nov. 1960 vond een samenspreking plaats met enkele geestverwante Nederlandse functionarissen, die in Brussel werkzaam zijn. Tot Nederlandse leden van de Internationale N.E.I.-commissie voor Culturele Zaken werden prof. G. C. van Niftrik en dr. W. J. Schuyt benoemd en tot leden van de Internationale N.E.I.-commissie voor Economische en Sociale Zaken: drs. P. C. W. M. Bogaers en drs. C. P. Hazenbosch. Al deze personen aanvaardden hun aanwijzing. Mr. W. R. van der Sluis nam na het overlijden van drs. Hazenbosch diens plaats in de betreffende commissie in.

Het bestuur belegde twee studie-avonden, tot het bijwonen waarvan een groot aantal belangstellenden werd uitgenodigd. Op beide avonden, te Den Haag gehouden, waren meer dan 100 personen aanwezig.

Op 1 maart 1960 sprak Luit. Gen. Th. E. E. H. Mathon over de jongste ontwikkelingen in de Oost-West-verhouding en op 22 nov. 1960 refereerde het protestantse C.D.U.-lid van de Duitse Bondsdag, mevrouw dr. Louise Rehling over de Europese integratie.

Ook verscheidene excellenties gaven op deze bijeenkomsten van hun belangstelling blijk.

In 1961 vergaderde het bestuur van de Nederlandse N.E.I.-groep 21 maart en 21 november.

In dit jaar werd geen studie-avond gehouden, aangezien de voor eind 1961 gedachte bijeenkomst verschoven moest worden naar januari 1962.

c. Het Comité-Monnet.

In het Comité-Monnet, werkzaam ter stimulering van de integratie in West-Europa heeft mr. B. W. Biesheuvel in 1960 en 1961 onze partij vertegenwoordigd.

VERTEGENWOORDIGINGEN IN 1961

In 1961 heeft de A.R. Partij zich o.m. doen vertegenwoordigen bij de volgende gelegenheden :

14 januari 1961	Begravenis van drs. C. P. Hazenbosch. Het moderamen e.a.
2 februari 1961	Receptie ter gelegenheid van de 43ste Dies Natalis S.S.R.-Rotterdam. Mr. W. de Kwaadsteniet.
7 april 1961	Algemene Openbare Ledenvergadering van de Vereniging van Chr. Leraren en Leraressen bij het Nijverheidsonderwijs. J. Smallenbroek.
24—27 april 1961	Partijdag Christlich-Demokratische Union te Keulen. J. Smallenbroek en mr. W. R. van der Sluis.
11 mei 1961	Bondsdag Gereformeerde Jeugdverenigingen in Utrecht. Mr. W. R. van der Sluis.
31 mei 1961	Bondsdag Gereformeerde Vrouwenverenigingen in Leeuwarden. Mevr. M. Kuipers-Klapwijk.
22 juni 1961	Lezingen inzake de historische, juridische en technische aspecten van de Duitse Bondsdagverkiezingen. Mr. W. de Kwaadsteniet.
27 juni 1961	Zomercongres Christelijke Middenstandsbond in de Ernst Sillem Hoeve. Mr. W. R. van der Sluis.
28 juni 1961	Algemene Vergadering Nederlandse Christelijke Boeren- en Tuindersbond. Dr. W. P. Berghuis..
9 augustus 1961	Condoleantiebezoek bij de familie van lt. gen. b. d. L. F. Duymaer van Twist. Prof. mr. W. F. de Gaay Fortman en mr. W. R. van der Sluis.
11 augustus 1961	Begravenis van lt. gen. b. d. L. F. Duymaer van Twist. Dr. W. P. Berghuis, prof mr. W. F. de Gaay Fortman, mr. W. R. van der Sluis, e.a.
11—18 sept. 1961	Verkiezingscampagne in West-Duitsland. Mr. W. de Kwaadsteniet.
12 september 1961	Begravenis van Prof. mr. P. S. Gerbrandy. Dr. W. P. Berghuis e.a.
26 oktober 1961	Jaarvergadering Verband van A.R. Gemeente- en Provinciebestuurders. Mr. W. R. van der Sluis.
11 november 1961	Studiedag van de Europese Vrouwen Unie in Utrecht. Mr. W. de Kwaadsteniet.

**OVERZICHT LEDENTAL
DER ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ**

<i>Statencentrales :</i>	Aantal leden 1958	Aantal leden 1959	Aantal leden 1960	Aantal leden 1961	Aantal leden P.C.
1. Kamercentrale Groningen :					
1. Appingedam	2203	2136	2080	2076	3
2. Bedum	3915	3915	3808	3783	4
3. Groningen	1517	1520	1489	1172	2
4. Oude Pekela	964	971	922	948	1
5. Winschoten	827	819	792	777	1
Totaal	9426	9361	9091	8756	11
2. Kamercentrale Assen :					
1. Assen	1311	1343	1357	1383	2
2. Emmen	1107	1093	1080	1077	2
3. Hoogeveen	2234	2265	2199	2284	3
4. Meppel	1146	1137	1117	1140	2
Totaal	5798	5838	5753	5884	9
3. Kamercentrale Leeuwarden :					
1. Dokkum	4939	4936	4857	5138	6
2. Franeker	2463	2500	2513	2767	3
3. Heerenveen	1998	2069	2148	2348	3
4. Leeuwarden	1409	1441	1378	1403	2
5. Sneek	1959	2048	1999	2212	3
Totaal	12768	12994	12895	13868	17
4. Kamercentrale Zwolle :					
1. Almelo	419	423	416	383	1
2. Deventer	472	491	479	471	1
3. Enschede	533	525	476	468	1
4. Hengelo	389	389	398	402	1
5. Kampen	1414	1398	1390	1512	2
6. Ommen	2681	2732	2729	2763	3
7. Zwolle	1401	1406	1333	1345	2
8. N.O. Polder	638	658	657	648	1
Totaal	7947	8022	7878	7992	12
5. Kamercentrale Arnhem :					
1. Arnhem	572	626	580	599	1
2. Ede	1849	1963	1973	2006	3
3. Harderwijk	2194	2199	2173	2215	3
4. Zutphen	1052	1032	1084	1104	2
5. Apeldoorn	848	864	893	875	1
Totaal	6515	6684	6703	6799	10

<i>Statencentrales :</i>		Aantal leden 1958	Aantal leden 1959	Aantal leden 1960	Aantal leden 1961	Aantal leden P.C.
6. Kamercentrale Nijmegen :						
1.	Doetinchem	406	406	411	410	1
2.	Tiel	524	511	493	489	1
3.	Winterswijk	1857	1850	1824	1824	2
4.	Nijmegen	203	206	173	138	1
5.	Wijchen	179	173	172	192	1
Totaal		3169	3146	3073	3053	6
7. Kamercentrale Utrecht :						
1.	Amersfoort	4595	4709	4719	4845	5
2.	Utrecht	1498	1523	1514	1567	2
Totaal		6093	6232	6233	6412	7
8. Kamercentrale Amsterdam :						
1.	Amsterdam	3993	3830	3613	3395	5+4
Totaal		3993	3830	3613	3395	9
9. Kamercentrale Haarlem :						
1.	Haarlem	1300	1369	1324	1334	2
2.	Tielens	644	684	681	688	1
3.	Nieuwer-Amstel	2001	2001	2033	2061	3
4.	Hilversum	1763	1818	1864	1787	2
Totaal		5708	5872	5902	5870	8
10. Kamercentrale Den Helder :						
1.	Den Helder	1252	1213	1243	1200	2
2.	Hoorn	1213	1208	1178	1167	2
3.	Alkmaar	473	508	517	493	1
4.	Zaandam	783	763	736	735	1
Totaal		3721	3692	3674	3595	6
11. Kamercentrale Dordrecht :						
1.	Delft	5543	5369	5236	5236	6
2.	Dordrecht	2866	2865	2839	2848	3
3.	Ridderkerk	3248	3174	3119	3089	4
a.*	IJsselmonde	1513	1505	1495	1514	
b.*	Hoeksewaard	684	673	650	653	
c.*	Voorne Putten	578	562	555	538	
d.*	Goeree	473	434	419	384	
Totaal		11657	11408	11194	11173	13

* = hulpcentrale.

Statencentrak:

	Aantal leden 1958	Aantal leden 1959	Aantal leden 1960	Aantal leden 1961	Aantal leden P.C.
12. Kamercentrale 's-Gravenhage :					
1. 's-Gravenhage	3375	3248	3153	3085	5+4
Totaal	3375	3248	3153	3085	9
13. Kamercentrale Leiden :					
1. Leiden	3460	3436	3406	3370	4
2. Gouda	3604	3703	3668	3681	4
a.* Alphen a/d Rijn		1471	1529	1529	1542
b.* Gouda		1601	1626	1586	1560
c.* Zoetermeer		532	548	553	579
Totaal	7064	7139	7074	7051	8
14. Kamercentrale Rotterdam :					
1. Rotterdam	5238	5305	5091	4949	5+5
Totaal	5238	5305	5091	4949	10
15. Kamercentrale Middelburg :					
1. Goes	1240	1199	1163	1157	2
2. Hulst	357	353	353	335	1
3. Sluis	173	184	183	186	1
4. Middelburg	1228	1224	1223	1228	2
5. Tholen	123	118	118	120	1
6. Vlissingen	696	723	686	701	1
7. Zierikzee	429	416	404	384	1
Totaal	4246	4217	4130	4111	9
16. Kamercentrale Den Bosch :					
1. Eindhoven	458	455	466	465	1
2. Heusden	922	889	872	868	1
Totaal	1380	1344	1318	1333	2
17. Kamercentrale Tilburg :					
1. Bergen op Zoom	826	854	818	815	5+1
Totaal	826	854	818	815	6
18. Kamercentrale Maastricht :					
1. Maastricht	416	427	387	403	5+1
Totaal	416	427	387	403	6

Ingevolge het bepaalde in artikel 14 lid 5 der statuten verkiest een Kamercentrale die niet in Statencentrales is verdeeld 5 leden van het Partij Concent meer. Dit betreft de Kamercentrales Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage.

* = hulpcentrale

TOTAAL AANTAL LEDEN PER KAMERCENTRALE

per 31-12-1957	1958	1959	1960	1961	Aantal leden		
					Partij	Convent	
					Staten-centrales	Kamer-centrales	
Groningen	9399	9426	9361	9091	8756	11	2
Assen	5590	5798	5838	5753	5884	9	2
Leeuwarden	12749	12768	12994	12895	13868	15	2
Zwolle	7488	7947	8022	7878	7992	12	2
Arnhem	6385	6515	6684	6703	6799	9	2
Nijmegen	3012	3169	3146	3073	3053	6	2
Utrecht	6012	6093	6232	6233	6412	7	2
Amsterdam	4015	3993	3830	3613	3395	—	9
Haarlem	5499	5708	5872	5902	5870	8	2
Den Helder	3585	3721	3692	3674	3595	6	2
Dordrecht	11282	11657	11408	11194	11173	13	2
Leiden	6911	7064	7139	7074	7051	8	2
's-Gravenhage	3277	3375	3248	3153	3085	—	9
Rotterdam	5331	5238	5305	5091	4949	—	11
Middelburg	4107	4246	4217	4130	4111	9	2
's-Hertogenb.	1365	1380	1344	1318	1333	2	2
Tilburg	843	826	854	818	815	—	6
Maastricht	336	416	427	387	403	—	6
Totaal	97186	99340	99613	97980	98544	115	67

Per 31/12 1957: 97186 leden, waarvan 1712 gehuwde vrouwen.

Per 31/12 1958: 99340 leden, waarvan 2164 gehuwde vrouwen.

Per 31/12 1959: 99613 leden, waarvan 2296 gehuwde vrouwen.

Per 31/12 1960: 97980 leden, waarvan 2457 gehuwde vrouwen
en 5841 ongehuwde vrouwen.

Per 31/12 1961: 98544 leden, waarvan 3407 gehuwde vrouwen
en 5875 ongehuwde vrouwen.

Dit betekent t.o.v. het ledental per 31 december 1960 een netto-stijging van 564 leden.

Per 1 maart 1962 (ten tijde van het opstellen van dit overzicht) bedroeg de totale ledenwinst in het kader van de ledenwerfactie „Eén op Tien” ± 5500 leden.

Hiervan werden vóór 31 december 1961 gemeld 2757 leden, die uiteraard in het eindtotaal-cijfer over 1961 zijn opgenomen. Per 1 maart 1962 kan de ledenstand geraamd worden op 98544+(5500—2757) is plm. 101.300 (bruto).

**OVERZICHT VROUWELIJKE LEDEN
DER ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ**

	gehuwde vrouwelijke leden		ongehuwde vrouwelijke leden	
	31-12-1960	1961	31-12-1960	1961
Groningen	84	104	301	256
Assen	43	82	293	337
Leeuwarden	340	1028	489	631
Zwolle	177	267	294	329
<i>Arnhem</i>	153	203	516	495
Nijmegen	41	37	87	78
Utrecht	113	139	589	617
Amsterdam	281	223	480	443
Haarlem	189	202	548	520
Den Helder	87	83	209	195
Dordrecht	318	350	528	516
Leiden	125	143	434	421
's-Gravenhage	97	93	352	311
Rotterdam	219	239	499	481
Middelburg	151	162	133	145
's-Hertogenbosch	9	9	49	43
Tilburg	6	16	31	42
Maastricht	24	27	9	15
Totaal	2457	3407	5841	5875

FINANCIELE VERSLAGEN

(behorende bij het jaarverslag 1960)

BALANS PER 31 DECEMBER 1959

ACTIVA

Geldmiddelen :

Kas	f	838,70	
Giro	„	9.369,26	
Nederl. Handelmaatschappij	„	7.102,85	
Zuidhollandse Bank	„	4.648,99	
			f 21.959,80

Beleggingen :

Effecten	f	140.653,13	
Lening schoolvereniging	„	36.000,—	
			„ 176.653,13
Debiteuren kiesverenigingen 1957	f	451,20	
Debiteuren kiesverenigingen 1958	„	4.079,24	
Debiteuren kiesverenigingen 1959	„	42.023,18	
			„ 46.553,62
Voorschotten	„	491,18	
Kantoormeubilair e.d.	„	3.850,63	

Vooruit betaalde en nog te ontvangen posten :

Jaarlijkse bijdragen	f	390,—	
Interest	„	2.363,50	
Pensioenpremies vooruitbetaald	„	4.398,11	
Bureau behoeften en postzegels	„	2.702,82	
Voorschotten reiskosten	„	250,—	
Contributie N.E.I. terug te ontvangen	„	4.187,81	
Nog te ontvangen verkiezingsbijdragen	„	14.434,40	
			„ 28.726,64

Overige activa :

Contributie A.R.J.O.S.	„	1.839,35	
Brochures voorraad en vorderingen	„	7.295,80	
Lectuurverspreiding	„	1.627,66	
Diverse posten	„	265,55	

f 289.263,36

PASSIVA

Kapitaal per 31 december 1958	f	204.728,75	
Af: nadelig saldo 1959	„	1.305,52	
			f 203.423,23
Exploitatie orgaan „Nederlandse Gedachten”	„		13.833,10
Vooruit ontvangen en nog te betalen posten			
Contributies vooruit ontvangen	f	607,45	
Jaarlijkse bijdragen	„	177,50	
Soc. lasten nog te betalen	„	1.422,45	
Loonbelasting en premie A.O.W. nog te betalen	„	3.312,36	
Telefoonkosten	„	1.018,36	
Reis- en vergaderkosten	„	2.190,86	
Buitenlands contact	„	1.490,—	
Kadercursus A.R.J.O.S.	„	731,85	
Diversen	„	659,27	
Verkiezingskosten	„	555,10	
			„ 12.165,20
Reserve Fondsen			
Propaganda Fonds 31/12 '58	f	102.318,08	
Bij: toevoeging 1959	„	30.000,—	
			f 132.318,08
Af: kosten verkiezingen leden van Tweede Kamer	„	103.062,96	
			„ 29.255,12
Jubileum Fonds 31/12 '58	f	41.032,58	
Af: kadercursus A.R.J.O.S.	f	6.901,89	
jubileumgift	f	3.543,98	
			„ 10.445,87
			„ 30.586,71
			<u><u>f 289.263,36</u></u>

Nagezien en akkoord bevonden,
w.g. T. van der Kooij, accountant.

REKENING VAN LASTEN EN BATEN OVER 1959

LASTEN	rekening 1958	begroot 1959	rekening 1959
Secretariaat en boekhouding			
1. Salarissen	f 47.252,54	f 52.300,—	f 49.069,51
2. Sociale voorzieningen	„ 7 868,50	„ 7.100,—	„ 6.937,39
3. Diverse kosten	„ 635,65	„ 350,—	„ 1.013,59
4. Aandeel alg. kosten	„ 20.735,12	„ 19.500,—	„ 22.052,09
	„ 76.491,81	„ 79.250,—	„ 79.072,58
Kosten van de organisatie			
5. Reiskosten	f 8.245,33	f 10.000,—	f 9.936,80
6. Vergaderkosten	„ 1.651,80	„ 3.000,—	„ 1.997,10
7. Aandeel C.C. reiskosten verg. m.b.t. C.C., A.O.C., O.C., P.C. en land. verg. sprekersorg.	„ 1.720,15	„ 700,—	„ 1.415,56
8. Verg. Partij Convent	„ 4.347,64	„ 3.800,—	„ 3.396,25
9. Commissies	„ 584,40	„ 700,—	„ 893,40
10. Subsidies	„ 430,—	„ 1.000,—	„ 635,—
11. Buitenlands contact	„ 4.367,24	„ 4.800,—	„ 2.685,19
12. Conferenties en sprekersorganisatie	„ 3.944,30	„ 1.000,—	„ 1.603,95
13. Radio-uitzendingen	„ 750,—	„ 800,—	„ 540,—
14. Overige kosten	„ 612,67	„ —,—	„ 1.184,93
	f 26.653,53	f 25.800,—	f 24.288,18
Jeugdorganisatie			
15. Salarissen	f 11.482,62	f 12.000,—	f 11.245,07
16. Sociale voorzieningen	„ 984,69	„ 1.100,—	„ 1.197,37
17. Aandeel alg. kosten	„ 5.807,65	„ 4.000,—	„ 4.540,14
18. Verg./reiskosten	„ 3.122,63	„ 2.500,—	„ 2.203,66
19. Buitenlands contact	„ 1.827,62	„ 2.000,—	„ 1.942,51
20. Kosten conf. comm. werkgroepen .	„ 2.015,87	„ 2.800,—	„ 1.920,69
21. Kosten jaarvergadering (Jub.) . . .	„ 415,95	„ 400,—	„ 4.404,94
22. Propagandakosten	„ 458,13	„ 3.000,—	„ 2.231,40
23. Kadercursus	„ —,—	„ —,—	„ 1.371,83
24. Diversen	„ —,—	„ —,—	„ 168,95
	f 26.115,16	f 27.800,—	f 31.226,56
Propagandakosten			
25. Lectorverspreiding	f 9.205,59	f 7.000,—	f 7.735,08
26. Schipperscomité	„ 1.300,—	„ 1.300,—	„ 876,27
27. Kosten ledenwerfactie	„ 9.501,47	„ —,—	„ —,—
28. Diversen	„ —,—	„ —,—	„ —,—
29. Toevoeging prop. fonds Kamer- verkiezingen	„ 35.000,—	„ 35.000,—	„ 30.000,—
	f 55.007,06	f 43.300,—	f 38.611,35

Overige lasten

30. Bijdrage Kuyperstichting kosten Coll. v. Advies	f	16.000,—	f	20.000,—	f	20.000,—
31. Kosten Cont. Org. Ned. Gedachten	„	72.969,—	„	75.250,—	„	72.034,03
32. Nadelig saldo weekblad Ned. Gedachten	„	4.276,55	„	5.850,—	„	—,—
33. Kosten Doc. Dienst	„	3.868,48	„	3.600,—	„	3.847,77
34. Koersverschillen	„	1.282,90	„	—,—	„	—,—
	f	98.396,93	f	104.700,—	f	95.881,80
	f	282.664,49	f	280.850,—	f	269.080,47

BATEN

		rekening 1958		begroting 1959		rekening 1959
1. Contributie	f	238.760,85	f	247.000,—	f	239.027,50
2. Interest	„	10.860,08	„	10.500,—	„	7.160,54
3. Jaarlijkse bijdragen	„	10.947,—	„	12.000,—	„	11.265,50
4. Giften	„	164,51	„	—,—	„	—,—
5. Contributie jeugdorg.	„	4.698,85	„	5.200,—	„	5.200,—
6. Jubileumgift ARJOS	„	—,—	„	—,—	„	3.543,98
7. Batig saldo weekblad „Ned. Gedachten”	„	—,—	„	—,—	„	1.577,43
8. Nadelig saldo	„	17.233,20	„	6.150,—	„	1.305,52
	f	282.664,49	f	280.850,—	f	269.080,47

BEGOTING VAN LASTEN EN BATEN OVER 1961

LASTEN	rekening 1959	begroting 1960	begroting 1961
Tekort jaarrekening 1958		,, 17.233,20	
Secretariaat en boekhouding			
1. Salarissen	f 49.069,51	,, 51.000,—	f 55.500,—
2. Sociale lasten	,, 6.937,39	,, 7.000,—	,, 8.900,—
3. Diverse kosten	,, 1.013,59	,, 400,—	,, 400,—
4. Aandeel alg. kosten	,, 22.052,09	,, 19.600,—	,, 21.000,—
	f 79.072,58	f 78.000,—	f 85.800,—
Kosten van de organisatie			
5. Reiskosten	f 9.936,80	f 10.000,—	f 10.000,—
6. Vergaderkosten	,, 1.997,10	,, 3.000,—	,, 3.500,—
7. Aandeel C.C. reiskostenvergoeding m.b.t. C.C., A.O.C., O.C., P.C. en landel. sprekersorganisatie	,, 1.415,56	,, 1.300,—	,, 1.900,—
8. Verg. Partij Convent	,, 3.396,25	,, 3.800,—	,, 3.800,—
9. Commissies	,, 893,40	,, 300,—	,, 500,—
10. Subsidies	,, 635,—	,, 700,—	,, 700,—
11. Buitenlands Contact	,, 2.685,19	,, 4.400,—	,, 4.100,—
12. Conferenties e.d.	,, 1.603,95	,, 2.000,—	,, 2.000,—
13. Deputatenvergadering	,, —,—	,, 2.400,—	,, 2.400,—
14. Radio-uitzendingen	,, 540,—	,, 800,—	,, 800,—
14a. Overige kosten	,, 1.184,93	,, —,—	,, —,—
	f 24.288,18	f 28.700,—	f 29.700,—
Jeugdorganisatie			
15. Salarissen	f 11.245,07	f 10.300,—	f 11.200,—
16. Sociale lasten	,, 1.197,37	,, 2.100,—	,, 1.400,—
17. Aandeel alg. kosten	,, 4.540,14	,, 5.500,—	,, 5.900,—
18. Vergaderingen/reiskosten	,, 2.203,66	,, 3.300,—	,, 3.000,—
	,, 1.942,51	,, 2.800,—	,, 2.000,—
20. Kosten conferenties, commissies, werkgroepen	,, 1.920,69	,, 3.360,—	,, 3.650,—
21. Kosten jaarvergadering	,, 860,96	,, 500,—	,, 500,—
22. Propagandakosten	,, 2.231,40	,, 2.750,—	,, 2.500,—
23. Kadercursus	,, 1.371,83	,, —,—	,, —,—
24. Diversen	,, 168,95	,, 140,—	,, 150,—
	f 27.682,58	f 30.750,—	f 30.300,—
Propagandakosten			
25. Lectorverspreiding	f 7.735,08	f 12.000,—	f 9.000,—
26. Verspr. onder schippers	,, 876,27	,, 1.300,—	,, 850,—
27. Toev. prop. fonds Kamerverk.	,, 30.000,—	,, 35.000,—	,, 30.000,—
	f 38.611,35	f 48.300,—	f 39.850,—

Overige lasten

28. Dr. Kuyperst. Bijdrage College van Advies	f	20.000,—	f	20.000,—	f	20.000,—
29. Kosten A.R.-Post	„	72.034,03	„	66.700,—	„	71.650,—
30. Kosten Documentatiedienst	„	3.847,77	„	3.900,—	„	3.850,—
	f	95.881,80	f	90.600,—	f	95.500,—
	f	265.536,49	f	293.583,20	f	281.150,—

BATEN

	rekening 1959	begroting 1960	begroting 1961
1. Contributies	f 239.027,50	f 246.700,—	f 245.000,—
2. Interest	„ 7.160,54	„ 8.500,—	„ 9.300,—
3. Jaarlijkse bijdragen	„ 11.265,50	„ 12.500,—	„ 21.500,—
4. Contributie jeugdorg.	„ 5.200,—	„ 5.200,—	„ 4.000,—
5. Voordelig saldo weekblad Ned. Gedachten	„ 1.577,43	„ 1.800,—	—,—
6. Nadelig saldo	„ 1.305,52	„ 1.650,—	„ 1.350,—
7. Tekort rekening 1958	„	17.233,20	
8. Verwacht tekort		f 18.883,20	

f 265.536,49 f 293.583,20 f 281.150,—

**BALANS VAN HET ORGAAN „NEDERLANDSE GEDACHTEN”
PER 31 DECEMBER 1959**

ACTIVA

Inventaris		f		3.456,83
Abonnementsgelden te vorderen		”		563,65
Advertenties te vorderen		”		2.229,37
Voorschot voor reiskosten personeel		”		100,—
Kosten abonneewerfactie	f		16.070,49	
Afschrijving 1959	”		5.370,49	
				” 10.700,—
Wisselpagina's		”		795,—
Centraal Comité in rekening-courant		”		13.833,10
		f		31.677,95

**REKENING VAN LASTEN EN BATEN VAN HET WEEKBLAD
„NEDERLANDSE GEDACHTEN” OVER 1959**

LASTEN

		rekening 1958		begroting 1959		rekening 1959
1. Drukkosten, frankering e.d.	f	86.713,34	f	88.000,—	f	80.705,04
2. Salarissen	”	17.532,10	”	16.700,—	”	16.357,18
3. Sociale voorzieningen	”	2.304,39	”	2.200,—	”	2.275,25
4. Aandeel alg. kosten	”	2.913,—	”	4.000,—	”	4.669,87
5. Redactie, honoraria	”	8.604,45	”	9.600,—	”	6.146,96
6. Honoraria medewerkers	”	11.634,57	”	8.400,—	”	10.514,48
7. Reis- en verblijfkosten	”	1.043,45	”	1.600,—	”	883,63
8. Propagandakosten	”	157,30	”	100,—	”	220,50
9. Rente over voorschot van het Centraal Comité	”	700,—	”	700,—	”	—,—
10. Foto's, illustraties e.d.	”	1.548,55	”	1.000,—	”	1.205,83
11. Diverse kosten	”	—,—	”	—,—	”	218,90
12. Afschrijving op de aanloopkosten.	”	—,—	”	4.000,—	”	—,—
13. Incassokosten	”	434,40	”	—,—	”	—,—
14. Afschrijving kosten abonneewerving	”	—,—	”	—,—	”	5.370,49
15. Voordelig saldo t.g.v. het Centraal Comité	”	—,—	”	—,—	”	1.577,43
		f		133.585,55	f	136.300,—
				f		130.145,56

PASSIVA

Crediteuren te betalen in nota's	f	12.479,58
Vooruit ontvangen abonnementsgelden .	„	19.198,37

f 31.677,95

BATEN

	rekening 1958	begroting 1959	rekening 1959
1. Opbrengst abonnementen	f 117.433,83	f 116.350,—	f 111.773,64
2. Opbrengst advertenties	„ 11.875,17	„ 14.000,—	„ 18.371,92
3. Losse nummers	—,—	„ 100,—	—,—
4. Nadelig saldo ten laste van het Centraal Comité	„ 4.276,55	„ 5.850,—	—,—

f 133.585,55 f 136.300,— f 130.145,56

**REKENING VAN LASTEN EN BATEN VAN HET
LEDENCONTACTORGAAN „NEDERLANDSE GEDACHTEN”
OVER 1959**

LASTEN	rekening 1958	begroting 1959	rekening 1959
1. Drukkosten, frankering e.d.	f 63.228,69	f 63.200,—	f 62.288,18
2. Salarissen	8.766,05	11.200,—	10.904,78
3. Soc. voorzieningen	1.152,19	1.500,—	1.516,84
4. Aandeel alg. kosten	2.913,—	1.000,—	1.167,47
5. Redactie-honoraria	2.868,15	2.400,—	1.536,74
6. Honoraria medewerkers	1.292,73	2.100,—	2.628,62
7. Reis- en verblijfkosten	347,80	400,—	220,90
8. Afschrijving inventaris	1.500,—	1.500,—	1.500,—
9. Foto's, illustraties e.d.	309,70	250,—	301,45
	<u>f 82.378,31</u>	<u>f 83.550,—</u>	<u>f 82.064,98</u>

BATEN

	rekening 1958	begroting 1959	rekening 1959
1. Opbrengst advertenties	f 7.125,—	f 7.000,—	f 9.185,95
2. Bladen gratis verstrekt aan schippers (t.l.v. het Centraal Comité) .	„ 1.300,—	„ 1.300,—	„ 845,—
3. Nadelig saldo t.l.v. het Centr. Com. .	„ 72.969,—	„ 75.250,—	„ 72.034,03
4. Geboekt uit de reserves 1956	„ 984,31	—,—	—,—

f 82.378,31 f 83.550,— f 82.064,98

**BEGROTING VAN LASTEN EN BATEN VAN HET
LEDENCONTACTORGAAN „NEDERLANDSE GEDACHTEN”
OVER 1961**

LASTEN	rekening 1959	begroting 1960	begroting 1961
1. Drukkosten, frankering e.d.	f 62.288,18	f 61.300,—	f 67.000,—
2. Salarissen	„ 10.904,78	„ 9.800,—	„ 9.150,—
3. Sociale voorzieningen	„ 1.516,84	„ 1.400,—	„ 1.450,—
4. Aandeel alg. kosten	„ 1.167,47	„ 2.800,—	„ 2.950,—
5. Redactie-honoraria	„ 1.536,74	„ 1.800,—	„ 1.250,—
6. Honoraria medewerkers	„ 2.628,62	„ 1.400,—	„ 1.300,—
7. Reis- en verblijfkosten	„ 220,90	„ 400,—	„ 400,—
8. Afschrijving inventaris	„ 1.500,—	„ 1.500,—	„ 1.500,—
9. Foto's, illustraties e.d.	„ 301,45	„ 600,—	„ 500,—
	<u>f 82.064,98</u>	<u>f 81.000,—</u>	<u>f 85.500,—</u>

BATEN

	rekening 1959	begroting 1960	begroting 1961
1. Opbrengst advertenties	f 9.185,95	f 13.000,—	f 13.000,—
2. Ontvangsten n.a.v. gratis verspreide bladen onder schippers	„ 845,—	„ 1.300,—	„ 850,—
3. Nadelig saldo ten laste van het Centraal Comité	„ 72.034,03	„ 66.700,—	„ 71.650,—

f 82.064,98	f 81.000,—	f 85.500,—
-------------	------------	------------

**BEGROTING VAN LASTEN EN BATEN VAN HET
WEEKBLAD „NEDERLANDSE GEDACHTEN” OVER 1961**

LASTEN	rekening 1959	begroting 1960	begroting 1961
1. Drukkosten, frankering e.d.	f 80.705,04	f 83.700,—	f 83.000,—
2. Salarissen	„ 16.357,18	„ 19.600,—	„ 18.350,—
3. Sociale voorzieningen	„ 2.275,25	„ 2.800,—	„ 2.950,—
4. Aandeel alg. kosten	„ 4.669,87	„ 2.800,—	„ 2.950,—
5. Redactie-honoraria	„ 6.146,96	„ 5.600,—	„ 3.750,—
6. Honoraria medewerkers	„ 10.514,48	„ 12.600,—	„ 11.700,—
7. Reis- en verblijfkosten	„ 883,63	„ 1.000,—	„ 1.000,—
8. Propagandakosten	„ 220,50	„ —,—	„ —,—
9. Foto's, illustraties e.d.	„ 1.205,83	„ 3.200,—	„ 2.000,—
10. Diverse kosten	„ 218,90	„ 100,—	„ —,—
11. Afschrijving kosten abonneewerving	„ 5.370,49	„ —,—	„ —,—
12. Voordelig saldo ten gunste van het Centraal Comité	„ 1.577,43	„ 1.800,—	„ 21.800,—
	<u>f 130.145,56</u>	<u>f 133.200,—</u>	<u>f 147.500,—</u>

BATEN

	rekening 1959	begroting 1960	begroting 1961
1. Opbrengst abonnementen	f 111.773,64	f 111.200,—	f 125.500,—
2. Opbrengst advertenties	„ 18.371,92	„ 22.000,—	„ 22.000,—

f 130.145,56 f 133.200,— f 147.500,—

FINANCIELE VERSLAGEN

(behorende bij het jaarverslag 1961)

DEBET

Geldmiddelen :	1959		1960
Kas	f 838,70		f 632,27
Giro	„ 9.369,26		„ 9.165,26
Nederl. Handelmy.	„ 7.102,85		„ 66,12
Zuidholl. Bank	„ 4.648,99		„ 20.394,52
idem Bank dep. boekje	„ —,—	f 21.959,80	„ 35.891,87
			f 66.150,04
Beleggingen :			
Effecten	f 140.653,13		f 146.989,—
Lening Schoolvereniging	„ 36.000,—	f 176.653,13	„ 36.000,—
			f 182.989,—
Debiteuren k.v.- 1957	f 451,20		
1958	„ 4.079,24		f 944,75
1959	„ 42.023,18		„ 2.054,70
1960	„ —,—	f 46.553,62	„ 37.923,63
			f 40.923,08
Voorschotten	f 491,18		f 1.500,—
Kantoormeubilair	f 3.850,63		f 4.486,50
Vooruitbetaalde en nog te ontvangen posten :			
Jaarl. bijdr. nog te ontv.	f 390,—		f 1.422,—
Interest nog te ontv.	„ 2.363,50		„ 2.574,04
Pensioenpremie, vooruit betaald	„ 4.398,11		„ 5.055,42
Bureaubehoefden, postzegels, voorraad	„ 2.702,82		„ 2.763,73
Voorschot v. reiskosten	„ 250,—		„ 150,—
Contrib. N.E.I. terug te ontvangen	„ 4.187,81		„ —,—
Nog te ontv. verkiezingsbijdragen	„ 14.434,40	f 28.726,64	„ —,—
			f 11.965,19
Overige activa :			
Jeugdorganisatie :			
Nog te innen contributie	f 1.839,35		f 1.909,50
Voor rekening v.d. ARJOS betaalde kosten	„ —,—	f 1.839,35	„ 428,82
			f 2.338,32
Brochures, voorraad :			
Voorraad	„ 6.865,90		f 4.500,—
Vorderingen	„ 429,90	f 7.295,80	„ 7.197,18
			f 11.697,18
Lectuurverspreiding	f 1.627,66		f 789,82
Overige posten	„ 265,55	f 1.893,21	„ 593,93
			f 1.383,75

f 289.263,36

f 323.433,06

CREDIT

Kapitaal :	1959	1960
Per dec. ('58) '59 . . . f	204.728,75	f 203.423,23
Bij: voordelig verschil exploit. rekening '60 . . . „	—,—	„ 9.044,25
weekbl. Ned. Gedachten . . . „	—,—	<u>„ 9.044,25</u>
		f 212.467,48
Af: nadelig saldo '59 . . . „	1.305,52	„ —,—
koersverschil effect. . . . „	—,—	f 8.045,73
nadelig saldo '60 „	—,—	„ 2.747,52
	f 203.423,23	f 201.674,23
Expl. org. „Ned. Gedachten”	f 13.833,10	f 29.772,07
Vooruit ontv. en nog te betalen posten :		
Contrib. vooruit ontv. . . . f	607,45	f 69,60
Jaarl. bijdr. vooruit ontvangen „	177,50	„ 349,25
Soc. lasten nog te bet. . . „	1.422,45	„ 278,50
Loonbel. en premie A.O.W. nog af te dragen „	3.312,36	„ 1.409,29
Telefoonkosten „	1.018,36	„ 1.004,20
Bureaubehoeften „	—,—	„ 396,—
Reis-/vergaderkosten . . . „	2.190,86	„ 1.762,30
Buitenl. contact „	1.490,—	„ 1.632,75
Kadercursus A.R.J.O.S. . . . „	731,85	„ 314,53
Contributie vooruit ontv. „	—,—	„ 78,—
Overige nog te betalen kosten „	1.214,37	„ 1.017,32
	f 12.165,20	f 8.311,74
Reservefondsen :		
Propagandafonds f	102.318,08	f 29.255,12
Af: Nagek. verk. kosten . . . „	—,—	„ 621,58
Toevoeging over '59 „	30.000,—	f 28.633,54
Bij: Toevoeging over '60 . . . „	—,—	„ 30.000,—
	f 132.318,08	f 58.633,54
Af: Kosten verkiezingen . . . „	103.062,96	f 58.633,54
	f 29.255,12	f 58.633,54
Jubileumfonds f	41.032,58	f 30.586,71
Bij: ontv. slotuitk. v. h. Ned. Beheersinstituut . . . „	—,—	„ 5.854,99
	f 41.032,58	f 36.441,70
Af: Kosten onderzoek inzake de problemen binnen de A.R.P. „	—,—	f 7.280,—
Jub. gift A.R.J.O.S. „	3.543,98	„ 1.456,02
Ons aandeel i. d. kosten v. h. borstbeeld v. mr. G. Groen v. Prinsterer . . . „	—,—	„ 2.664,20
Kadercursus A.R.J.O.S. . . . „	6.901,89	„ —,—
	f 30.586,71	f 25.041,48
	<u>f 289.263,36</u>	<u>f 323.433,06</u>

REKENING VAN LASTEN EN BATEN OVER 1960

LASTEN	rekening 1959	begroting 1960	rekening 1960
Nadelig saldo jaarrekening 1958 . . . „	—,—	f 17.233,20	„ —,—
Secretariaat en boekhouding			
1. Salarissen f	49.069,51	„ 51.000,—	f 56.541,79
2. Sociale lasten „	6.937,39	„ 7.000,—	„ 8.694,70
3. Diverse kosten „	1.013,59	„ 400,—	„ 953,81
4. Aandeel alg. kosten „	22.052,09	„ 19.600,—	„ 21.350,83
	f 79.072,58	f 78.000,—	f 87.541,13
Kosten van de Organisatie			
5. Reiskosten f	9.936,80	f 10.000,—	f 9.258,48
6. Vergaderkosten „	1.997,10	„ 3.000,—	„ 3.717,57
7. Aandeel C.C. reiskostenvergoed. m.b.t. C.C., A.O.C., O.C., P.C. en landel. verg. sprekersorg. „	1.415,56	„ 1.300,—	„ 2.425,38
8. Vergaderingen Partij Convent „	3.396,25	„ 3.800,—	„ 3.874,10
9. Commissies „	893,40	„ 300,—	„ 741,36
10. Subsidies „	635,—	„ 700,—	„ 815,40
11. Buitenlands contact „	2.685,19	„ 4.400,—	„ 4.955,53
12. Conferenties „	1.603,95	„ 2.000,—	„ 1.245,75
13. Deputatenvergadering „	—,—	„ 2.400,—	„ —,—
14. Radio-uitzendingen „	540,—	„ 800,—	„ 660,—
15. Overige kosten „	1.184,93	„ —,—	„ 1.186,87
	f 24.288,18	f 28.700,—	f 28.880,44
Jeugdorganisatie			
16. Salarissen f	11.245,07	f 10.300,—	f 8.680,23
17. Sociale lasten „	1.197,37	„ 2.100,—	„ 998,07
18. Aandeel alg. kosten „	4.540,14	„ 5.500,—	„ 6.004,88
19. Vergaderingen/reiskosten „	2.203,66	„ 3.300,—	„ 2.886,69
20. Buitenlands contact „	1.942,51	„ 2.800,—	„ 2.648,95
21. Kosten conferenties, commissies, werkgroepen „	1.920,69	„ 3.360,—	„ 2.354,29
22. Kosten jaarvergadering „	860,96	„ 500,—	„ 648,40
23. Propagandakosten „	2.231,40	„ 2.750,—	„ 1.698,08
24. Kadercursus „	1.371,83	„ —,—	„ 2.480,92
25. Overige kosten „	168,95	„ 140,—	„ 132,67
	f 27.682,58	f 30.750,—	f 28.533,18
Propagandakosten			
26. Lectorverspreiding f	7.735,08	f 12.000,—	f 7.671,01
27. Schipperscomité „	876,27	„ 1.300,—	„ 1.368,55
28. Toev. prop. fonds Kamerverkiez. „	30.000,—	„ 35.000,—	„ 30.000,—
	f 38.611,35	f 48.300,—	f 39.039,56
Overige lasten			
29. Dr. Kuiperst. Bijdrage College v. Advies f	20.000,—	f 20.000,—	f 20.000,—
30. Kosten cont. org. A.R. Post „	72.034,03	„ 66.700,—	„ 72.074,09
31. Kosten Documentatiedienst „	3.847,77	„ 3.900,—	„ 3.803,—
	f 95.881,80	f 90.600,—	f 95.877,09
Batig saldo „	—,—	„ —,—	f 6.296,73
	f 265.536,49	f 293.583,20	f 286.168,13

BATEN

	rekening 1959	begroting 1960	rekening 1960
1. Contributie	f 239.027,50	f 246.700,—	f 243.418,01
2. Interest	7.160,54	„ 8.500,—	„ 7.510,37
3. Jaarlijkse bijdragen	„ 11.265,50	„ 12.500,—	„ 20.995,50
4. Contributie Jeugdorganisatie	„ 5.200,—	„ 5.200,—	„ 5.200,—
5. Batig saldo weekblad „Ned. Gedachten”	„ 1.577,43	„ 1.800,—	„ 9.044,25
6. Nadelig saldo	„ 1.305,52	„ 1.650,—	
7. Nadelig saldo jaarrekening 1958.		„ 17.233,20*	

* Op dit bedrag werd in mindering gebracht het batig saldo,
zodat nog resteert f 10.936,47

De begroting 1962 wordt geopend met	f 17.233,20
Minus batig saldo 1960	„ 6.296,73
Totaal	f 10.936,47

f 265.536,49 f 293.583,20 f 286.168,13

BEGROTING VAN LASTEN EN BATEN OVER 1962

LASTEN	jaarrekening 1960	begroting 1961	begroting 1962
Secretariaat en boekhouding			
1. Salarissen	f 56.541,79	f 55.500,—	f 59.800,—
2. Sociale lasten	" 8.694,70	" 8.900,—	" 9.900,—
3. Diverse kosten	" 953,81	" 400,—	" 600,—
4. Aandeel alg. kosten	" 21.350,83	" 21.000,—	" 22.100,—
	f 87.541,13	f 85.800,—	f 92.400,—
Kosten van de Organisatie			
5. Reiskosten	f 9.258,48	f 10.000,—	f 9.500,—
6. Vergaderkosten C.C. en Modera- ramen	" 3.717,57	" 3.500,—	" 4.000,—
7. Aandeel C.C. en reiskosten ver- goeding m.b.t. C.C., A.O.C., O.C., P.C. en landel. verg. sprekersorg. "	" 2.425,38	" 1.900,—	" 1.900,—
8. Vergaderingen Partij Convent	" 3.874,10	" 3.800,—	" 3.800,—
9. Commissies	" 741,36	" 500,—	" 500,—
10. Subsidies	" 815,40	" 700,—	" 700,—
11. Buitenlands contact	" 4.955,53	" 4.100,—	" 4.100,—
12. Conferenties	" 1.245,75	" 2.000,—	" 3.000,—
13. Deputatenvergadering	" —,—	" 2.400,—	" —,—
14a. Radio-uitzendingen	" 660,—	" 800,—	" 800,—
14b. Televisie-uitzendingen	" —,—	" —,—	" PM
15. Overige kosten	" 1.186,87	" —,—	" 500,—
	f 28.880,44	f 29.700,—	f 28.800,—
Jeugdorganisatie			
16. Salarissen	f 8.680,23	f 11.200,—	f 9.550,—
17. Sociale lasten	" 998,07	" 1.400,—	" 1.250,—
18. Aandeel alg. kosten	" 6.004,88	" 5.900,—	" 6.200,—
19. Vergaderingen/reiskosten	" 2.886,69	" 3.000,—	" 3.000,—
20. Buitenlands contact	" 2.648,95	" 2.000,—	" 2.000,—
21. Kosten conferentie, commissies, werkgroepen	" 2.354,29	" 3.650,—	" 3.575,—
22. Kosten jaarvergadering	" 648,40	" 500,—	" 600,—
23. Propagandakosten	" 1.698,08	" 2.500,—	" 2.500,—
24. Kadercursus	" 2.480,92	" —,—	" —,—
25. Overige kosten	" 132,67	" 150,—	" 125,—
	f 28.533,18	f 30.300,—	f 28.800,—
Propagandakosten			
26. Lectorverspreiding	f 7.671,01	f 9.000,—	f 8.000,—
27. Schipperscomité	" 1.368,55	" 850,—	" 850,—
28. Toev. prop. fonds Kamerverk.	" 30.000,—	" 30.000,—	" 30.000,—
	f 39.039,56	f 39.850,—	f 38.850,—
Overige lasten			
29. Dr. Kuijperst. Bijdrage C. v. A.	f 20.000,—	f 20.000,—	f 22.000,—
30. Kosten „A.R. Post”	" 72.074,09	" 71.650,—	" 70.850,—
31. Kosten Documentatiedienst	" 3.803,—	" 3.850,—	" 3.850,—
	f 95.877,09	f 95.500,—	f 96.700,—
Batig saldo	" 6.296,73	" —,—	" 3.350,—
	f 286.168,13	f 281.150,—	f 288.900,—

BATEN

	jaarrekening 1960	begroting 1961	begroting 1962
1. Contributies	f 243.418,01	f 245.000,—	f 240.300,—
2. Interest	” 7.510,37	” 9.300,—	” 11.600,—
3. Jaarlijkse bijdragen	” 20.995,50	” 21.500,—	” 21.000,—
4. Contributie Jeugdorganisatie	” 5.200,—	” 4.000,—	” 4.000,—
5. Batig saldo weekblad „Ned. Gedachten”	” 9.044,25	” —,—	” 12.000,—
6. Nadelig saldo bedrag 1961	” —,—	” 1.350,—	” —,—

P.M.

Het batig saldo over het boekjaar 1960 bedroeg . . . f 6.296,73
 Het nadelig saldo over het boekjaar 1958 was . . . f 17.233,20
 Per 31 december 1960 resulteren deze bedragen tezamen dus in een
 totaal nadelig saldo groot f 10.936,47.
 Over 1962 is een voordelig saldo van f 3.350,— begroot.
 Het werkelijke saldo over 1962 zal t.z.t. eveneens met het boven-
 genoemde totaal nadelig saldo worden verrekend.

f 286.168,13 f 281.150,— f 288.900,—

**BALANS VAN HET WEEKBLAD „NEDERLANDSE GEDACHTEN”
PER 31 DECEMBER 1960**

ACTIVA

	1959	1960
Inventaris	f 3.456,83	f 1.956,83
Abonnementsgelden nog te vorderen	” 563,65	” 799,60
Advertenties nog te vorderen	” 2.229,37	” 2.714,01
Voorschot op reiskosten	” 100,—	” 100,—
Wisselpagina nog te ontvangen	” 795,—	” 867,—
Centraal Comité in rekening courant	” 13.833,10	” 29.772,07
Kosten abonneewerfactie:	f 16.070,49	
Afschrijving 1959	f 5.370,49	
	” 10.700,—	” —,—
	<u>f 31.677,95</u>	<u>f 36.209,51</u>

**REKENING VAN LASTEN EN BATEN VAN HET WEEKBLAD
„NEDERLANDSE GEDACHTEN” OVER 1960**

LASTEN

	rekening 1959	begroting 1960	rekening 1960
1. Drukkosten, frankering e.d.	f 80.705,04	f 83.700,—	f 82.469,50
2. Salarissen	” 16.357,18	” 19.600,—	” 18.698,85
3. Sociale voorzieningen	” 2.275,25	” 2.800,—	” 2.614,54
4. Aandeel alg. kosten	” 4.669,87	” 2.800,—	” 3.002,44
5. Redactie-honoraria	” 6.146,96	” 5.600,—	” 3.704,79
6. Honoraria-medewerkers	” 10.514,48	” 12.600,—	” 11.975,29
7. Reis-/verblijfkosten	” 883,63	” 1.000,—	” 685,05
8. Propagandakosten	” 220,50	” —,—	” —,—
9. Foto's, illustraties e.d.	” 1.205,83	” 3.200,—	” 2.068,—
10. Diverse kosten	” 218,90	” 100,—	” 223,60
11. Afschrijving kosten abonneewer- ving	” 5.370,49	” —,—	” 10.710,—
12. Voordelig saldo ten gunste v. h. Centraal Comité	” 1.577,43	” 1.800,—	” 9.044,25
	<u>f 130.145,56</u>	<u>f 133.200,—</u>	<u>f 145.196,31</u>

PASSIVA

	1959	1960
Crediteuren te betalen nota's f	12.479,58 f	21.238,53
Vooruit ontvangen abonnementsgelden „	19.198,37 „	14.776,28
Overige te betalen kosten „	—,— „	194,70

f 31.677,95 f 36.209,51

BATEN

	rekening 1959	begroting 1960	rekening 1960
1. Opbrengst abonnementen f	111.773,64 f	111.200,— f	126.275,14
2. Opbrengst advertenties „	18.371,92 „	22.000,— „	18.921,17

f 130.145,56 f 133.200,— f 145.196,31

**REKENING VAN LASTEN EN BATEN VAN HET
LEDENCONTACTORGAAN „A.R. POST” OVER 1960**

LASTEN

	rekening 1959	begroting 1960	rekening 1960
1. Drukkosten, frankering e.d.	f 62.288,18	f 61.300,—	f 66.229,31
2. Salarissen	10.904,78	9.800,—	9.349,43
3. Sociale voorzieningen	1.516,84	1.400,—	1.307,27
4. Aandeel alg. kosten	1.167,47	2.800,—	3.002,44
5. Redactie-honoraria	1.536,74	1.800,—	1.234,96
6. Honoraria medewerkers	2.628,62	1.400,—	1.330,59
7. Reis- en verblijfkosten	220,90	400,—	274,—
8. Foto's, illustraties e.d.	301,45	600,—	408,81
9. Afschrijving inventaris	1.500,—	1.500,—	1.500,—
	<u>f 82.064,98</u>	<u>f 81.000,—</u>	<u>f 84.636,81</u>

	BATEN		
	rekening 1959	begroting 1960	rekening 1960
1. Opbrengst advertenties	<i>f</i> 9.185,95	<i>f</i> 13.000,—	<i>f</i> 11.352,72
2. Gratis verstrekte bladen aan schippers (ten laste van het Centraal Comité)	„ 845,—	„ 1.300,—	„ 1.210,—
3. Nadelig saldo ten laste van de rekening van het Centraal Comité	„ 72.034,03	„ 66.700,—	„ 72.074,09
	<u><i>f</i> 82.064,98</u>	<u><i>f</i> 81.000,—</u>	<u><i>f</i> 84.636,81</u>

**BEGROTING VAN LASTEN EN BATEN VAN HET WEEKBLAD
„NEDERLANDSE GEDACHTEN” OVER 1962**

LASTEN

	rekening 1960	begroting 1961	begroting 1962
1. Drukkosten, frankering e.d.	f 82.469,50	f 83.000,—	f 83.000,—
2. Salarissen	18.698,85	18.350,—	12.900,—
3. Sociale voorzieningen	2.614,54	2.950,—	2.800,—
4. Aandeel alg. kosten	3.002,44	2.950,—	3.100,—
5. Redactie-honoraria	3.704,79	3.750,—	8.550,—
6. Honoraria medewerkers	11.975,29	11.700,—	11.700,—
7. Reis- en verblijfkosten	685,05	1.000,—	1.000,—
8. Foto's, illustraties e.d.	2.068,—	2.000,—	2.000,—
9. Diverse kosten	223,60	—,—	400,—
10. Afschrijving kosten abonneewer- ving	10.710,—	—,—	—,—
11. Batig saldo ten gunste van het Centraal Comité	9.044,25	21.800,—	12.000,—
	<u>f 145.196,31</u>	<u>f 147.500,—</u>	<u>f 137.450,—</u>

BATEN

	rekening 1960	begroting 1961	begroting 1962
1. Opbrengst abonnementen	f 126.275,14	f 125.500,—	f 118.700,—
2. Opbrengst advertenties	„ 18.921,17	„ 22.000,—	„ 18.750,—

f 145.196,31 f 147.500,— f 137.450,—

**BEGROTING VAN LASTEN EN BATEN VAN HET
LEDENCONTACTORGAAN „A.R. POST” OVER 1962**

LASTEN

	rekening 1960	rekening 1961	begroting 1962
1. Drukkosten, frankering e.d. <i>f</i>	66.229,31 <i>f</i>	67.000,— <i>f</i>	65.500,—
2. Salarissen „	9.349,43 „	9.150,— „	6.400,—
3. Sociale voorzieningen „	1.307,27 „	1.450,— „	1.400,—
4. Aandeel alg. kosten „	3.002,44 „	2.950,— „	3.100,—
5. Redactie-honoraria „	1.234,96 „	1.250,— „	2.850,—
6. Honoraria medewerkers „	1.330,59 „	1.300,— „	1.300,—
7. Reis- en verblijfkosten „	274,— „	400,— „	400,—
8. Foto's, illustraties e.d. „	408,81 „	500,— „	500,—
9. Afschrijving inventaris „	1.500,— „	1.500,— „	1.500,—
	<i>f</i> 84.636,81 <i>f</i>	<i>f</i> 85.500,— <i>f</i>	<i>f</i> 82.950,—

BATEN

	rekening 1960	rekening 1961	begroting 1962
1. Opbrengst advertenties	f 11.352,72	f 13.000,—	f 11.250,—
2. Ontvangsten n.a.v. gratis verspreide bladen onder schippers	„ 1.210,—	„ 850,—	„ 850,—
3. Nadelig saldo ten laste van het Centraal Comité	„ 72.074,09	„ 71.650,—	„ 70.850,—
	<u>f 84.636,81</u>	<u>f 85.500,—</u>	<u>f 82.950,—</u>

VERSLAGEN VAN DE KAMERCENTRALES OVER 1960

Kamercentrale Leeuwarden (tevens Provinciaal Comité Friesland)

Het zijn met name de problemen van Friesland, waaraan het Provinciaal Comité in het afgelopen jaar bijzondere aandacht heeft geschonken. Was reeds in 1959 een rapport klaargekomen, dat handelde over de afsluiting en de inpoldering van de Lauwerszee, in 1960 kwam het rapport „De Problemen van Friesland en haar perspectieven” gereed. Na een algemene Inleiding, waarin een karakterschets van de problemen wordt gegeven, worden de volgende onderwerpen behandeld: Land- en Tuinbouw, Industrialisatie, de Middenstand, het Tourisme, Maatschappelijk werk, Onderwijs, Kerk, Jeugd en Jeugdwerk en Ruimtelijke Ordening. Van ieder van deze onderwerpen heeft een werkgroep een deelrapport samengesteld, welke deelrapporten door de eindredacteur, drs. W. K. de Roos, tot een sluitend geheel zijn samengevoegd. Het rapport is vooral bedoeld voor intern gebruik, namelijk voor de behandeling op de kiesverenigingen.

Ook nog op andere wijze heeft het Provinciaal Comité aandacht aan de Friese problemen besteed.

Een aantal A.R. Tweede Kamerleden werd uitgenodigd om een werkbezoek van twee dagen aan Friesland te brengen teneinde zich persoonlijk op de hoogte te stellen van de moeilijkheden, waarmee onze provincie te kampen heeft, maar tevens om een inzicht te krijgen in de mogelijkheden, die Friesland biedt. De volgende kamerleden hebben aan dit bezoek deelgenomen: dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, mr. B. W. Biesheuvel, A. W. Biewenga Wzn., H. van Eijsden, J. Smallenbroek en prof. mr. Th. A. Versteeg.

Achteraf hebben de Kamerleden bij monde van dr. Bruins

Slot verklaard : „Dit werkbezoek is voor ons zeer waardevol geweest”.

Tevens heeft het Provinciaal Comité zich in het afgelopen jaar meerdere malen tot het bestuur en het College van Curatoren der Vrije Universiteit gewend met de bedoeling om in de kring van de V.U. belangstelling te wekken voor een op te richten Atheneum in Friesland.

Daarnaast heeft ze op de bres gestaan voor een vergroting van het woningbouwcontingent, waardoor naast een vergroting van de woningtoewijzing aan de kernen, speciaal de toewijzing aan de Friese plattelandsgemeenten kan worden vergroot.

Naast al deze werkzaamheden moeten de activiteiten worden genoemd, die ten doel hadden de versterking van de partijorganisatie in Friesland. Zo slaagde het Provinciaal Comité erin drie kiesverenigingen, die de laatste jaren geen of zeer weinig activiteiten hadden ontplooid, opnieuw tot daden te wekken. Vervolgens heeft het Provinciaal Comité er bij de besturen van de gemeentelijke kiesverenigingen op aangedrongen om ook in de jaren zonder gemeenteraadsverkiezingen activiteiten te ontwikkelen. Hierbij wordt in het bijzonder gedacht aan het stimuleren van het werk van de kiesverenigingen, die in haar werkgebied zijn gelegen en aan het regelmatig onderhouden van contact met deze verenigingen.

Tevens heeft het provinciaal Comité zich tot de A.R.V.A. Friesland gewend met het verzoek de ledenwerfactie onder de vrouwen ter hand te nemen. Dit verzoek viel er bij de dames uitstekend in en met grote voortvarendheid is dit werk ter hand genomen. Het resultaat is groot geweest, niet minder dan 773 vrouwelijke leden van de kiesverenigingen werden gewonnen. De A.R.V.A. bezat reeds ruim 300 vrouwelijke leden, zodat we in Friesland thans reeds meer dan 1.000 vrouwelijke leden van de kiesverenigingen hebben.

Het totale ledental is iets gestegen, namelijk van 13.143 tot 13.441. Onder leiding van het Provinciaal Comité heeft de A.R. Propaganda Commissie in 1960 weer talrijke activiteiten ontwikkeld. Zo werd bij het begin van het vergaderseizoen aan de kiesverenigingen een keurig verzorgd boekje met TIPS ter hand gesteld. De vele adviezen, die in dit boekje worden vermeld, hebben de bedoeling het kiesverenigingswerk beter en vlotter te doen functioneren. Daarnaast werd veel succes geboekt met de regionale voorlichtingsvergaderingen, op 12 plaat-

sen gehouden, waar de beide onderwerpen „De vijfdaagse werkweek” en „Het Europa, waarin wij wonen” werden behandeld. De gezinsavonden bereikten een aantal, n.l. 90, dat tot nu toe nimmer werd bereikt. De sprekersorganisatie heeft talrijke spreekbeurten vervuld, waarbij de zwakke kiesverenigingen niet werden vergeten.

Het regelmatig contact met de kiesverenigingen werd onderhouden door de Friese wisselpagina in Nederlandse Gedachten, welke 10 keer per jaar verschijnt.

Er werd door de Friese kiesverenigingen behoorlijk goed vergaderd. Ook het bezoek op de vergaderingen was redelijk goed.

Tj. Walburg.

Kamercentrale Groningen (tevens Provinciaal Comité Groningen).

Naar alle waarschijnlijkheid zullen alle of althans verschillende Kamercentrales in hun verslagen opmerken, dat het jaar 1960 voor hun Centrales een rustig jaar is geweest, daar er geen enkele verkiezing plaatsvond. In elk geval: voor die van Groningen kan het gezegd worden. Nu vatte men dit niet zo op, dat dit jaar in dolce far niente is doorgebracht. We hebben volstrekt niet op onze lauweren gerust, integendeel!

Vanwege het provinciaal Comité (als bekend valt dit in de provincie Groningen samen met het bestuur van de Kamercentrale) zijn de kiesverenigingen aangespoord de gelegenheid te benutten na te gaan of intern alles in orde was; dat zij er naar moesten streven, het aantal leden te vergroten (hoewel dat in tal van plaatsen in Groningen niet mogelijk is, aangezien de bevolking er achteruitloopt, waartegenover evenwel plaatsen zijn, die vooruitgaan in inwoners); zijn wenken gegeven omtrent de vergadertechniek, etc.

Neen, aan voorlichting heeft het niet ontbroken. De in de vorige periode uitgestelde kadervergaderingen werden gehouden, n.l. te Appingedam, Veendam en Groningen, alle goed bezocht. Op die vergaderingen hebben de heren mr. Van der Sluis, Smallenbroek, De Jong (Leeuwarden) en Biewenga voorlichting gegeven.

Voorts zijn, als elk jaar, onze sprekers weer uitgezwermd. In Groningen is het de gewoonte, dat een aantal sprekers (die van te voren bij elkaar komen, om de zaken „door te spreken”) de kiesverenigingen bezoeken. Elke kiesvereniging ontvangt bericht wie er komt en regelt verder alles met de aangewezenen.

Deze aktie wordt zeer op prijs gesteld. Bovendien is er op deze wijze contact tussen Provinciaal Comité en kiesvereniging.

Van twee nieuwigheden (althans voor Groningen) moeten wij gewagen. De voorzitter van de provinciale ARJOS, de heer De Vries uit Baflo, werd adviserend lid van het Provinciaal Comité en namens de Vrouwenorganisatie werd dit mevrouw De Vries-Dijksterhuis te Ezinge.

De Vrouwenorganisatie, dat is de tweede nieuwigheid. Die is in het verslagjaar gestart. Dat wil zeggen : een aantal vrouwen gaan de vrouwen mobiliseren. Van een aparte Vrouwenorganisatie kan geen sprake zijn, nu het Centraal Comité besloten heeft, dat de vrouwen niet een aparte organisatie *naast* de partij zullen vormen, maar geïncorporeerd zullen worden *in* de kiesvereniging, dus *in* de partij.

Na bespreking in het Provinciaal Comité werd een Comité voor de vrouwenaktie gevormd, waarbij elke Statencentrale werd ingeschakeld. Dit Comité bestaat uit de dames : mevr. F. M. L. Nawijn-van Dijk te Delfzijl (Centrale Appingedam); mej. H. G. Groenwold te Leens (Bedum-Noord); mevr. I. de Vries-Dijksterhuis te Ezinge (Bedum-Zuid); mevr. M. v. d. Veen-Duvekot en mevr. C. J. Wessels-v. d. Veen (Groningen); mej. E. Stol te Alteveer (Oude Pekela) en mevr. L. Stulp-Spoelstra te Hoogezand (Winschoten). Presidente van het Vrouwencomité is mevr. I. de Vries-Dijksterhuis te Ezinge en secretaresse mevr. M. v. d. Veen-Duvekot te Groningen. Deze aktie is dus lopende en we hopen, dat goede resultaten mogen worden bereikt. Het begin (maar dat was feitelijk in de aanvang van 1961 !) was reeds goed. Op een zeer druk bezochte vergadering met dames uit alle hoeken der provincies gaf de heer mr. Van der Sluis voorlichting. Overigens moet deze aktie met takt behandeld worden en in geen geval moeten we forceren. Deze zaak moet groeien. Ook, dat er dames in de besturen van kiesverenigingen en centrales dienen te komen. Hier en daar is dit reeds het geval.

Het aantal kiesverenigingen bleef onveranderd (104), waarbij moet worden vermeld, dat er enkele zwakke „zusters” onder zijn, die een gering aantal leden hebben. Aangenomen, dat de secretarissen een nauwkeurige opgave hebben gedaan, kan vermeld worden, dat het totaal aantal leden bedraagt 8835, w.o. 288 vrouwen.

Er zijn een drietal vergaderingen van het Provinciaal Comité

met afgevaardigden der kiesverenigingen (z.g.n. cursusvergaderingen) gehouden, waarin sprekers met een bepaald onderwerp optraden, o.m. de heer Hazenbosch, die enkele weken later bij een auto-ongeluk om het leven kwam, wat diepe verslagenheid onder ons heeft gewekt. De heer Hazenbosch kwam schier elk jaar naar Groningen; was er zeer gezien en vertelde ons wel eens, dat hij graag naar het Noorden kwam, omdat de belangstelling er zo groot was.

Met de provinciale ARJOS, welke subsidie ontvangt, is er regelmatig contact in een uitstekende verhouding.

We zouden willen eindigen met de slotwoorden van het jaarverslag, zoals dat is uitgebracht in de jaarvergadering van het Provinciaal Comité met afgevaardigden der kiesverenigingen: „Zo hebben wij, zij het summier, de lotgevallen over het afgelopen jaar behandeld. Wij eindigen met de hoop en de bede uit te spreken, dat het èn de partij in den lande èn die in ons gewest, onder Gods zegen, wèl moge gaan. Dat er vooral getrouwheid moge worden gevonden en, indien nodig, ook zelfverloochening, wijl voor een beginselpartij, die tracht te leven en te handelen naar Gods Woord, niets funester is dan eigen- en groepsbelang najagen”.

Bureau Provinciaal Comité,
H. Kingmans.

Kamercentrale Assen (tevens Provinciaal Comité Drenthe).

Dat in het verslagjaar in Nederland geen verkiezingen werden gehouden, heeft ook invloed gehad op het aantal en het programma der binnen Drents partijverband gehouden bijeenkomsten.

In 1960 werd een tweetal provinciale „deputatenvergaderingen” gehouden (26 maart en 29 oktober) met op de agenda, naast organisatorische punten, als sprekers in data-volgorde de heren H. Algra te Leeuwarden (Positie en taak van de A.R. Partij in de huidige situatie) en Th. Brouwer (voorzitter Prot. Chr. Statenfractie) over „Drenthe in de noordelijke, nationale en internationale gemeenschap”. Zowel op de maart- als de oktober-bijeenkomst stond voorzitter Jan Smallenbroek in zijn openingswoord breedvoerig stil bij de zich in die periode aandienende actuele politieke punten.

Op 29 oktober werd tevens afscheid genomen van de heer

J. A. Harms, die door vertrek naar elders (Utrecht) moest bedanken als secretaris van het Provinciaal Organisatie Comité, in welke functie hij de A.R. Partij in Drenthe zeer heeft gediend met zijn denk- en werkkraft en organisatorisch vermogen.

Het Provinciaal Comité vergaderde op 13 februari, 1 oktober en 31 december en behandelde diverse punten ter stimulering van het partijwerk in Drenthe.

De december-vergadering was geheel gewijd aan de bespreking van de oorzaken en gevolgen van de Kabinetscrisis van 22 december 1960; deze vergadering werd tevens bijgewoond door de bestuursleden van de Statencentrales.

De A.R. Statenfractie bleef in het verslagjaar ongewijzigd; de afd. Drenthe van de Vereniging van A.R. gemeente- en provinciebestuurders kwam in 1960 tweemaal bijeen en behandelde - naast huishoudelijke punten - een tweetal onderwerpen, n.l. „De gemeente, eerste verdedigingslinie der democratie” (mr J. van der Haar te Mijdrecht) en „Subsidie-vraagstukken” (drs. J. van Tuinen te Dokkum).

Het Provinciaal Organisatie Comité kwam driemaal bijeen, n.l. 29 januari, 19 september en 21 december. Van de behandelde punten noemen wij: stimulering christelijke pers, onderwijsconferentie, kadercursussen, forumavonden, Europacontact, propaganda, verbetering tot contact met Statencentrales en Kiesverenigingen.

Als leden bedankten (door vertrek of anderszins) de heren R. Faber, ds. M. J. C. Bosscha en J. Zandbergen; in de vacatures werd nog niet voorzien.

Eind 1960 werd een viertal kaderinstructie-bijeenkomsten voorbereid. Op 6 februari werd te Hoogeveen een goed bezochte (75 deelnemers) en ook overigens goed geslaagde studieconferentie voor representanten uit onderwijskringen in Drenthe gehouden; de heer T. M. Gilhuis (Dordrecht) refereerde aan de hand van tevoren toegezonden stellingen onder de titel „Verflauwing der grenzen”.

De sprekersorganisatie (waarin ook mejuffrouw F. Wijngaard zitting nam) vermeldde in totaal 59 spreekbeurten.

Het aantal abonnees op Nederlandse Gedachten nam ook in 1960 - zij het in geringe mate - toe; er werd geen regionale pagina voorbereid.

Het Drentse ARJOS-verband verrichtte vele en veelzijdige activiteiten: conferenties, kadercursussen, jubileumactie (Drenthe

bracht plm. f 4.000,— op), toogdag, „Op Wiek”. Dertig clubs kwamen regelmatig bijeen.

Het ledental van de gezamenlijke kiesverenigingen in Drenthe bleef in het verslagjaar nagenoeg gelijk en bedroeg per 31 december 1960: 5721. Bemoedigend is dat het aantal vrouwelijke leden met meer dan 25% steeg, nl. van 238 tot 309.

In 1960 werden in totaal 150 bestuursvergaderingen gehouden (2 à 3 per kiesvereniging) en 205 ledenvergaderingen; in 1959 bedroegen deze cijfers 197 en 252.

De Statencentrale Meppel hield vier algemene vergaderingen; de andere centrales één. De jaarcontributie bedroeg voor Assen 20 cent, Emmen 25 cent en zowel voor Meppel als Hoogeveen 10 cent.

Het Europa-Contact Drenthe-Niedersachsen belegde op 27 en 28 mei te Assen een Nederlands-Duits congres met als hoofdthema „Ontwikkeling van de provincie Drenthe” (inleiders J. A. Harms, J. H. Scheeper en ds. H. Bardeloos. De tweede dag refereerden de heren J. Smallenbroek en dr. J. Stecker over „Drenthe en het Eemsland als ontwikkelingsgebied in het kader van de nationale en internationale politiek”

De commissie vergaderde in 1960 tweemaal; de heer J. A. Harms werd als secretaris opgevolgd door de heer J. de Graaf (Emmen).

Helaas moet in dit verslag melding worden gemaakt van het overlijden van de heer Hs. Dekker te Hoogeveen, die gedurende tientallen jaren in trouw en beginselvastheid vanuit zijn A.R. levensovertuiging de belangen van zijn woonplaats en gewest heeft gediend.

Tenslotte :

„Ons patrimonium roept om bescherming, verdediging en ontwikkeling, om een gebruik ten bate en tot zegen van allen, om een gestage, volhardende en bezielende werkzaamheid in geloof”.

(Uit dr. J. Schouten's Deputatenrede „De kracht der zwakheid” - 1950).

J. Hollenbeek Brouwer, secretaris.

Kamercentrale Zwolle (tevens Provinciaal Comité Overijssel).

Het jaar 1960 kenmerkte zich als een rustig jaar, zonder verkiezingen, waardoor het mogelijk was meer tijd te besteden aan de interne partij-organisatie.

Het Provinciaal Comité kwam driemaal in vergadering bij één, te weten op 16 februari, 15 september en 14 oktober. Ook werd driemaal een algemene vergadering gehouden. De eerste werd belegd op 2 april, waarin de heer Van Eibergen sprak over „Rondom het kabinet De Quay”. Op 22 oktober werd in een algemene partijvergadering het ontwerp Beginsel- en Algemeen Staatskundig Program besproken, terwijl in de vergadering van 19 november een forum bestaande uit mevr. M. Kuipers-Klapwijk en de heren mr. W. Aantjes, J. Haverkamp en P. A. Nawijn, vragen die uit de vergadering gesteld werden, beantwoordde. Voor al deze vergaderingen bestond een goede belangstelling.

Teneinde de vrouwen voor politieke arbeid te aktiveren werd op 10 november een provinciale vergadering belegd. Iedere kiesvereniging werd uitgenodigd een vrouwelijke afgevaardigde te zenden. Vierenveertig dames waren aanwezig, die werden toegesproken door mevr. J. Bik-Meima van Arnhem en de heer mr. W. R. van der Sluis, secretaris van het Centraal Comité. Mevr. A. M. Visser-Visser van Steenwijk werd als lid in het Provinciaal Comité opgenomen.

Om de kiesverenigingen te kunnen bijstaan bij het organiseren van familie-avonden, jaarvergaderingen etc. werd overgegaan tot het aanschaffen van een filmprojectie-apparaat. In het winterseizoen 1960/1961 maakten 22 kiesverenigingen van het apparaat gebruik. Vertoond werden films van de Rijksvoorlichtingsdienst, van de Zuid-Afrikaanse Ambassade en van enkele olie-maatschappijen.

De kiesvereniging te Nijverdal werd gesplitst. Naast Nijverdal is er thans een kiesvereniging in Hellendoorn. Het aantal kiesverenigingen klom hierdoor tot 93.

Tezamen met de K.V.P., de C.H.U. en de jongerenorganisaties, de J.O.K.V.P., de C.H. Jongeren en de A.R.J.O.S, onderhoudt de partij in Overijssel in het „Europa-Contact” betrekkingen met de Duitse C.D.U. De heer R. Gosker heeft namens het Provinciaal Comité zitting in „Europa-Contact”.

Met de Provinciale A.R.J.O.S. werd een goed contact onderhouden. Twee leden van het Provinciaal A.R.J.O.S.bestuur hebben zitting in het Provinciaal Comité.

Moge God ook voor de komende jaren Zijn Zegen op al onze arbeid geven. Hem brengen wij dank voor wat wij in 1960 uit Zijn Hand mochten ontvangen.

P. A. Nawijn, secretaris.

Kamercentrales Arnhem en Nijmegen (tesamen vormende het Provinciaal Comité Gelderland).

In het verslagjaar zijn geen verkiezingen gehouden. Wel werden dit jaar contacten gelegd met betrekking tot het Europa-Contact. Op 11 februari 1960 werd een vergadering gehouden met afgevaardigden van de Kamerkieskringen Arnhem, Nijmegen en Maastricht van de K.V.P., C.H.U. en A.R.P. om dit contact te bevorderen.

Een kleine commissie werd benoemd, waarin namens het Provinciaal Comité Gelderland zitting zullen hebben de heren A. Wildeman, Winterswijk en mr. M. W. Dirksen, Arnhem.

Ook dient in dit verslag melding te worden gemaakt van de activiteiten van de a.r. vrouwenactie in Gelderland. Op 29 september 1960 vond te Arnhem de eerste contactmiddag voor de a.r. vrouwen in Gelderland plaats, waarvoor een goede belangstelling bestond. Na een welkomstwoord van mevrouw W. Cremer-De Vries te Doetinchem, hield de voorzitter van het Provinciaal Comité, de heer B. Geleynse te Doetinchem een toespraak, waarna mevrouw J. Bik-Meima te Arnhem het doel van deze bijeenkomst uiteenzette met het onderwerp „Waarom zijn wij vanmiddag hier bij elkaar”.

Op 11 juni 1960 heeft het dagelijks bestuur een conferentie gehouden met het bestuur van de afdeling Gelderland van het verband van a.r. gemeente- en provinciebestuurders te Arnhem, met het doel om de activiteiten van deze vereniging te bevorderen. In deze vergadering werd afgesproken dat het secretariaat zich zou belasten met het verzamelen van de gegevens van de a.r. raadsleden in Gelderland.

Op 17 september 1960 had de eerste vergadering plaats van de sprekersorganisatie in Gelderland, waarin de voorzitter van het Provinciaal Comité sprak over het Europa-Contact. Het was wel jammer, dat zo weinig leden van de sprekersorganisatie aan de uitnodiging van het dagelijks bestuur gehoor hadden gegeven. Overigens was deze bijeenkomst zeer leerzaam.

De wisselpagina in Nederlandse Gedachten voorziet nog altijd in een dringende behoefte; de commissie van redactie bestond uit de heren J. A. Lelsz te Apeldoorn, W. Heinen jr. te Aalten en J. J. Soukens te Harderwijk. Verscheen deze pagina aanvankelijk viermaal per jaar, in de loop van het verslagjaar werd besloten zesmaal per jaar de wisselpagina te doen verschijnen.

Op 28 mei werd het reglement voor de voorbereiding van de verkiezing van leden van de Provinciale Staten van Gelderland (ontwerp 1960) door het Provinciaal Comité vastgesteld. Als gevolg van deze vaststelling zijn het reglement voor de organisatie van de A.R. Partij in de provincie Gelderland, het reglement voor de voorbereiding van de verkiezing van leden van de Provinciale Staten van Gelderland en de leidraad voor een a.r. provincieprogram, tesamen gedrukt in een keurig verzorgd boekje getiteld: „De organisatie van de Anti-Revolutionaire Partij in Gelderland”. Met de verzorging van dit boekje had de heer D. Pereboom te Ede zich belast.

Het Provinciaal Comité kwam gedurende het verslagjaar driemaal bijeen en wel op 23 januari 1960, 28 mei 1960 en 10 december 1960. Op de eerstgenoemde vergadering sprak de heer mr. W. Aantjes, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, over het onderwerp : „Tussentijdse Balans”.

Op 28 mei 1960 werden de jaarverslagen uitgebracht. Op deze vergadering werd ook medegedeeld, dat een viertal Statencentrales afgevaardigden hadden opgegeven voor de conferentie van de a.r. vrouwen, n.l. de Statencentrales Arnhem, Harderwijk, Apeldoorn en Ede. De periodiek aftredende bestuursleden de heren B. Geleynse, Doetinchem en C. Smeenk, Arnhem werden bij acclamatie herkozen. Verder werd het reglement voor de voorbereiding voor de verkiezing van leden van de Provinciale Staten van Gelderland vastgesteld. In deze vergadering hield de voorzitter de heer B. Geleynse, een korte inleiding over het Europa-Contact.

Op de vergadering van 10 december 1960 werd in de vacature-ds. J. H. Velema, vrij lid van de Kamer kieskringcentrale Arnhem, gekozen prof. dr. J. van Genderen te Apeldoorn en sprak prof. mr. Th. A. Versteeg, lid van de Tweede Kamer, over het onderwerp „De praktijk van het politieke bedrijf in de Kamers”.

Er werden twee bestuursvergaderingen gehouden t.w. op 27 februari en 5 november 1960. Op de eerstgenoemde vergadering werd door de voorzitter verslag uitgebracht over het Europa-Contact en werd behandeld het reglement betreffende de candidaatstelling voor de verkiezing van leden van de Provinciale Staten. Voorts een schrijven van het Centraal Comité betreffende de afvaardiging van de a.r. vrouwen in de landelijke contact-commissie.

Op 5 november kwam in behandeling een schrijven van de kiesvereniging te Arnhem betreffende het ontwerp-staatkundig program, welk program niet voldoet aan de eisen, die men in 1960 inzake gebruik van de Nederlandse taal kan stellen (speciaal artikel 10).

Voorts werden de subsidie-aanvragen behandeld van het provinciaal verband Utrecht van de ARJOS en van de provinciale ARJOS van Gelderland. Aan eerstgenoemd verband werd f 70,— en aan de provinciale ARJOS van Gelderland f 300,— toegezegd, ook over het jaar 1959.

De kiesvereniging te Elst kreeg een bijdrage in de verkiezingskosten over 1959 wegens een zeer bijzonder geval. Tot slot werden een drietal kiesverenigingen besproken, welke de contributie aan het Centraal Comité nog niet hadden voldaan.

Een nieuw jaar zijn we ingegaan, waarin de voorbereidingen moeten worden getroffen voor de Provinciale Staten-verkiezing 1962. Het zal een jaar worden, waarin wij ons met grote kracht zullen moeten gaan inzetten voor de verwezenlijking van de a.r. beginselen op het staatkundig terrein van ons leven.

De gebeurtenissen rondom de kabinetscrisis eind 1960 hebben wellicht wat goodwill doen verliezen, hoewel wij deze zaken niet moeten en niet mogen overtrekken. Moge God de arbeid van onze kiesverenigingen en van de hogere organen van onze partij rijkelijk zegenen.

H. A. van Willigen, secretaris.

Kamercentrale Utrecht (tevens Provinciaal Comité Utrecht)

Aanvankelijk scheen het, dat in 1960 een jaar van rust zou zijn. In het bestuur werd de heer J. W. Ooms, die naar Gelderland was vertrokken, opgevolgd door drs L. J. Dijkstra te Soestdijk en de heer J. H. van Lonkhuyzen, die wegens zijn hoge leeftijd had bedankt, door de heer H. J. de Vries te Amersfoort. De heer Van Lonkhuyzen, die zovele jaren met grote trouw aan het werk van onze Kamercentrale deelnam, moge ook op deze plaats nogmaals dank worden gebracht voor zijn vele en uitnemende diensten voor onze partij. Een grote schok ging door de provincie bij het vernemen van de tijding van het overlijden van de heer De Vries, tijdens zijn vakantie in het buitenland. Hij heeft dus slechts korte tijd het werk in de Provinciale Staten en in onze Kamercentrale van de heer Van Lonkhuyzen kunnen overnemen. Zijn heengaan vervult ons

met grote weemoed. Deze nieuwe vacature in het Provinciaal Comité werd nog niet vervuld. In de Provinciale Staten werd de heer De Vries opgevolgd door Veenendaals burgemeester, de heer A. Bakker.

Aan het eind van het jaar moest onze voorzitter, mr. G. A. Diepenhorst, om gezondheidsredenen zijn ambt als Gedeputeerde neerleggen. Gedurende een periode van dertig jaar heeft hij dit ambt bekleed. Het is geen geheim wanneer wij mededelen, welk een dominerende plaats hij in het College van Gedeputeerden en in de Staten innam en hoe groot het gezag was dat hij had. Bij zijn afscheid werd hij benoemd tot Commandeur in de Orde van Oranje Nassau. Bij deze hoge erkenning voor zijn grote verdiensten voor de provincie voegen wij gaarne onze dank voor hetgeen hij ook in die functie voor de invloed van ons beginsel in het staatkundig leven heeft gedaan. De heer Bakker volgde hem op als Gedeputeerde.

Vóór de zomervakantie spraken voor onze Kamercentrale prof. dr. H. Jonker te Utrecht over „De christelijke politieke partij in deze tijd” en prof. mr L. W. G. Scholten te Utrecht over „De Mammoetwet”. Na de zomervakantie prof. dr. F. de Roos te Amstelveen over „De Overheidsfinanciën in een groeiende volkshuishouding”.

Aan het einde van het jaar laaiden de golven van het politieke leven hoog op door de kabinetscrisis van 22 december 1960. Hoewel niet tot het verslagjaar behorend, kan nog vermeld worden, dat de heer J. van Eibergen te Utrecht op 11 februari 1961 over de crisis voor ons sprak. Deze vergadering heeft zeer veel bijgedragen tot een juist begrip van de situatie.

De vergaderingen waren goed bezocht.

Een taak, die nog steeds voor ons ligt, is de sluimerende kiesverenigingen, vooral in de Statencentrale Amersfoort en die Statencentrale zelve tot groter activiteit te brengen. Het ligt in de bedoeling meer samenwerking tussen het bestuur van het Provinciaal Comité en die van de Statencentrales te brengen. In de zuid-west-hoek van de provincie werden, op initiatief van de heer A. van der Stelt, IJsselsteins ijverige secretaris, streekvergaderingen gehouden, waarbij een kring van kiesverenigingen was betrokken. Deze actie heeft een zeer goed resultaat opgeleverd. Een studie-commissie heeft thans in onderzoek of een dergelijk initiatief ook in de andere delen van de provincie meer leven kan wekken. Over het algemeen was men n.l.

niet van mening, dat de Statencentrale Amersfoort in diverse hulpcentrales moest worden verdeeld, wegens de geografische moeilijkheden die hieruit zouden voortvloeien. Naar wij hopen zal deze dringende zaak in 1961 tot een goede oplossing worden geleid.

Moge de Here dit en het andere werk met Zijn zegen bekronen.

H. C. Smit, secretaris.

Kamercentrale Amsterdam

Anno Domini 1960 was een jaar van welvaart. Stijging van de produktiviteit zowel als de toenemende schaarste op de arbeidsmarkt kenmerkten dit jaar. Economisch werd de positie van Nederland sterker; over tekorten op de betalingsbalans behoefde niet te worden geklaagd. Dat impliceert natuurlijk niet, dat er geen zorgen waren. Het in evenwicht zijn van onze positie ten opzichte van het buitenland wordt steeds meer gezien als het hebben van een overschot op genoemde balans, waarbij dan de voorzichtigen menen, dat dit niet groot genoeg is. Enige vrees om te verliezen wat je hebt blijkt altijd weer te bestaan in zo'n periode van vooruitgang.

Politiek gezien was ons verslagjaar een rustig jaar met een bewogen slot. De regering had in economische opzicht de wind mee. De rechtvaardige verdeling van de welvaart gaf verschil van mening en tegenstand, ook in de groeperingen waarvan verwacht kon worden, dat zij het landsbestuur steunden. Toen daarbij nog misverstanden ontstonden was het conflict geboren. Al was het pijnlijk, dat dit conflict ontstond tussen de A.R. Kamerfractie en de A.R. Ministers, het heeft ons opnieuw geleerd, dat een goed samenspel noodzakelijk is. Noodzakelijk ten opzichte van het landsbelang, dat in deze voorop moet staan. Anderzijds ook broodnodig voor onze partij en onze invloed op de gang van zaken in ons vaderland.

Dat de woningnood vijftien jaar na de bevrijding nog niet is opgelost kan moeilijk de huidige regering worden verweten. Dat zij maatregelen neemt om te komen tot een gezonder toestand op het gebied van het bouwbeleid, is slechts toe te juichen. Gevraagd mag echter ook worden, dat in het samenspel tussen regering en volksvertegenwoordiging de noden van de minst-draagkrachtigen op woongebied een hoge prioriteit zullen heb-

ben. Met platonische verklaringen zijn de woningzoekende arbeiders niet geholpen.

Onze centrale kan in het verslagjaar niet bogen op bruisende activiteit. Natuurlijk is er het één en ander gedaan, maar wat wij zo graag zouden zien, n.l. dat alle leden zich intensiever met de zaak van onze partij en de bestudering van de Christelijke politieke beginselen zouden bezighouden, kan niet worden gemeld. Hopenlijk is er meer meelevens, dan wij vermogen vast te stellen, maar de resultaten daarvan in verhoogd vergaderingbezoek, in uitbreiding van ledental, in een roep om voorlichting zijn slechts weinig gebleken. De beroering aan het eind van het jaar rond de kabinetscrisis was in zoverre een gunstig teken, dat weer belangstelling bleek. Zat er misschien ook het negatieve element in van een verstoring van ons rustig bestaan ?

Het zou ondankbaar zijn alleen te wijzen op datgene wat niet werd geconstateerd. Het gewone werk van de kiesverenigingen gaat door. Bijna alle besturen doen hun best om de leden bij het werk te betrekken. Velen stellen tijd beschikbaar om het partij-apparaat tot in de periferie toe in stand te houden. Wij zijn erkentelijk voor die trouwe arbeid; dankbaar, dat men zich niet door teleurstellingen laat ontmoedigen en door blijft gaan. Dat men telkens weer poogt studie- en discussiegroepen te vormen om leden en adspirantleden kennis bij te brengen omtrent onze politieke doelstellingen.

Het werk van de Vrouwenstudiegroep gaat rustig voort. Regelmatig wordt vergaderd, waarbij de opkomst goed mag worden genoemd. Het geeft reden tot blijdschap, dat de dames steeds meer belangstelling voor onze partij gaan tonen. Wij zijn dankbaar dat de groep bereid was om samen met de ARJOS de startavond van het seizoen 1960/61 te verzorgen, waardoor velen de kans kregen kennis te maken met een andere methode van samenkomen. Wij zijn ervan overtuigd, dat getracht wordt het gegeven voorbeeld na te volgen.

Die dank geldt ook de Arjos. Het stedelijk verband probeert steeds het werk van de clubs op gang te houden en nieuwe clubs te vormen. Het is een arbeid, die doorgaat vanwege de wisselende bevolking. Onder de studenten is nogal wat mutatie. Daarmede is echter ook het belang van dit werk in onze stad onderstreept. Kennis op politiek gebied hier opgedaan, zal elders worden uitgedragen. Mogelijk kunnen de besturen van de

kiesverenigingen nog iets meer doen aan de stimulering van deze tak van arbeid op hun territoir.

De kernvraag, die ons blijft bezighouden is : hoe kunnen wij jongeren en ouderen meer inlichten over de Christelijke politiek ? Hoe vinden wij daar de juiste eigentijdse vormen voor ? Iedere suggestie daartoe moet worden geprobeerd. Het experiment kan ons verder brengen. Landelijk en plaatselijk zal de aandacht daarop gericht moeten blijven.

Het Centraal Bestuur kwam - evenals het dagelijks bestuur - regelmatig in vergadering bijeen. Enkele wijzigingen in de samenstelling van het besturend college dienen te worden vermeld. De heren Chr. H. van Homeyer en B. H. Th. Doodkorte werden tot leden gekozen, waarbij laatstgenoemde de functie van 2e secretaris toegewezen kreeg. Dit betekent, dat een oude bekende uit onze kring is verdwenen. De gezondheidstoestand van de heer J. W. Holm liet niet toe, dat hij zijn arbeid voortzette. Na veertig jaar trouwe dienst voor onze partij is dit een zware slag. Voor al wat vriend Jan W. Holm heeft verricht, onderging hij met zijn vrouw een hulding in een speciaal daarvoor belegde zitting van het Centraal Bestuur.

In de afgevaardigden-vergadering werden de volgende belangrijke onderwerpen behandeld. Z.E. Staatssecretaris B. Roolvink sprak over „De voortgang van de gedifferentieerde loonpolitiek”. „Een politieke rondblik” gaf prof. dr. J. Zijlstra op 20 juni in een zeer druk bezochte bijeenkomst. Het was een avond die zeer in de smaak viel.

Bij de behandeling van het ontwerp Beginsel- en Algemeen Staatkundig Program ontvingen wij deskundige en gewaardeerde voorlichting van mr. J. H. Prins te 's-Gravenhage.

In de startavond voor het winterseizoen 1960/'61 onder leiding van de presidente van de Vrouwenstudiegroep, sprak prof. mr. L. W. G. Scholten, terwijl daarnaast diverse werkprogramma's onderwerp van bespreking waren. Het was een avond, waarvan een goede stimulans uitging.

Aan contact met bepaalde groepen, zoals middenstanders, predikanten, onderwijzend personeel enz. blijft onze centrale aandacht besteden. Een actie rond de IJ-tunnel was aanleiding tot overleg met de C.H.U.

A. Niemantsverdriet, secretaris.

Kamercentrale Haarlem

Het jaar 1960 ving aan met een onderzoek naar de activiteit van vrouwen in ons ressort. Ter voldoening aan het verzoek van het Centraal Comité werd als vrouwelijke afgevaardigde voor onze Kamercentrale in de Vrouwencontactcommissie aangewezen mevrouw Chr. Aschoff-van der Gaast te Haarlem, welke tevens als bestuurslid van onze centrale werd benoemd. Zij woonde de op 25 februari 1960 te Utrecht gehouden conferentie voor A.R. vrouwen bij. Mevrouw Aschoff aanvaardde haar benoeming.

De opmerkingen welke wij ontvingen van de verschillende kiesverenigingen met betrekking tot het ontwerp-Beginsel- en Algemeen Staatskundig Program werden, na behandeling in een bestuursvergadering, ten dele doorgezonden naar het Centraal Comité; sommige voorstellen werden overgenomen.

In januari 1960 werd te Haarlem een Kaderbijeenkomst gehouden, waar de heer E. van Ruller als spreker optrad en ook de heer mr. W. R. van der Sluis aanwezig was. Het was een zeer goed geslaagde vergadering met zeer levendige discussie.

Van de kiesvereniging te Huizen N.H. werd een motie ontvangen die, uitgaande van de Prot. Christelijke Federatie aldaar, betoogde de samenwerking tussen de prot. christelijke partijen te bestendigen. Er is aan deze zaak volle aandacht besteed; zij ligt moeilijk, maar is een voort te zetten bespreking waard. Ook in sommige andere plaatsen zijn gemeenschappelijke vergaderingen gehouden.

Verschillende kiesverenigingen zenden regelmatig bericht van haar vergaderingen; wij wekken gaarne alle verenigingen op steeds zodanige berichten te zenden. Ook in een periode zonder verkiezingen vragen de politieke vraagstukken ten volle de aandacht. Het voorzetten van het werk; het vermeerderen van ledental en financiën, alsmede het aantal abonnementen op „Nederlandse Gedachten”, zijn zaken, die voortdurend in het oog gehouden moeten worden.

Tegen het einde van het jaar, de week vóór Kerstfeest, ontstond door de aanneming in de Tweede Kamer van een motie, voorgesteld door leden van de Anti-Revolutionaire en der Chr. Historische fractie aan het adres van Minister van Aartsen, een kabinetscrisis. Dit feit gaf in ons ressort ook tal van reacties vanuit de kiesverenigingen, welke om opheldering vroegen. Ons bestuur is dadelijk diligent geweest en heeft stappen ver-

richt die geleid hebben tot een vergadering voor bestuursleden te Amsterdam, in Krasnapolsky, welke in januari 1961 is gehouden en waar dr. W. P. Berghuis als spreker is opgetreden.

Waar de opening van zaken in deze betreurenwaardige gebeurtenis voornamelijk plaatsvond in 1961, laten wij deze materie rusten.

Deze zaak is tot een oplossing gekomen. Dat is voor ons land en voor onze partij het belangrijkste.

Wat wij verder nodig hebben is de werkzaamheid alom te activeren, getrouwheid en betoon van eendracht bij de vervulling van onze gemeenschappelijke politieke roeping.

J. F. Licher, secretaris.

Kamercentrale Den Helder

Het vraagstuk, dat onze Kamercentrale in 1960 veelvuldig heeft beziggehouden was, hoe regelmatig een regionale pagina te brengen in de A.R. Post. Met de vier grote kiesverenigingen, t.w. Alkmaar, Den Helder, Enkhuizen en Zaandam werd contact opgenomen. Helaas bleken slechts twee van deze verenigingen, t.w. Zaandam en Alkmaar, dadelijk bereid mee te doen aan de redactionele verzorging. (Een eerste wisselpagina verzorgd door Zaandam verscheen in februari 1961). Het A.R. Post-vraagstuk werd behandeld op de bestuursvergadering van 13 januari, 23 maart en 28 september.

Op 29 december besprak het bestuur de situatie rond de kabinetscrisis van 22 december. Besloten werd de zaak rustig aan te zien en de verenigingen hetzelfde te adviseren.

Het contact dat bestaat met de C.H. Kamerkring Den Helder had tot resultaat dat in de loop van 1961 een gezamenlijke regionale conferentie waarschijnlijk is. Overleg dienaangaande wordt nog gepleegd.

Algemene vergaderingen werden gehouden op 20 februari met als spreker Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot en op 29 oktober toen staatssecretaris B. Roolvink het woord voerde. Voor beide bijeenkomsten was de belangstelling verheugend.

Het algemene beeld van de kiesverenigingen in onze centrale is nagenoeg ongewijzigd. Vele kiesverenigingen functioneren onvoldoende, hetgeen naar ons is gebleken ook gezegd kan worden van enkele Statencentrales. Als nummer één op het programma dient te staan activering der verenigingen en vervolgens nauwer contact met de Statencentrales. Gecoördineerde

activiteiten is noodzakelijk teneinde resultaten te bereiken. Het ledental per 1 januari 1961 bedroeg 3645 hetgeen 6 minder is dan op de overeenkomstige datum van 1960 toen het aantal leden 3651 bedroeg. Ook deze zaak blijft een voortdurende bron van zorg. In de Statencentrale Hoorn wordt door het bestuur dier centrale regelmatig contact opgenomen met de besturen der kiesverenigingen. Een contact dat wellicht vruchtdragender is dan het bezoeken van ledenvergaderingen der aangesloten verenigingen. De enquête verkiezingen 1959 vanwege het Centraal Comité is door onvoldoende verenigingen beantwoord : 12 van de 40 verenigingen reageerden niet. Opvallend is het grote aantal niet-reagerende verenigingen in het ressort van de Statencentrale Den Helder. Hieraan moet grote aandacht worden gegeven. Daartoe dient het contact met de Statencentrales te worden verstevigd. Er valt derhalve in 1961 nog heel wat te verrichten. Moge God ons bestuur daartoe lust en kracht geven.

K. Horjus, secretaris.

Kamercentrale Leiden

In het verslagjaar ving de arbeid aan onder een, volgens het nieuwe reglement gekozen bestuur. Dit is samengesteld uit 20 rechtstreeks door de kiesverenigingen gekozen leden, te weten 10 uit elk der beide Statencentrales. Deze laatste benoemen ook elk één bestuurslid evenals de afdeling Zuid-Holland van de A.R.J.O.S.

In de samenstelling van het moderamen kwamen enkele wijzigingen voor. Als opvolger van wijlen Chr. van den Heuvel trad A. Warnaar als voorzitter op; dr. N. G. Geelkerken in diens plaats als 2e voorzitter en C. Hobo als algemeen adjunct. De penningmeester dr. E. P. Verkerk stelde zich niet herkiesbaar. Met dankbaarheid gedenken wij zijn jarenlange arbeid in die functie. Als nieuwe beheerder van onze schatkist stelde S. M. Stolp zich beschikbaar. De A.R. Tweede Kamerfractie heeft dr. Verkerk als contactman aangewezen. In het Centraal Comité hebben A. Warnaar en C. Hobo zitting, de laatste als plaatsvervanger. In het Partij Convent : J. van Lien en J. P. Passchier en als plaatsvervangers A. Boon en ds. H. Post.

In de Raad van Beheer van de Kuypertstichting : dr. N. G. Geelkerken en als plaatsvervanger D. Hortensius. Onze vertegenwoordigster in het landelijke A.R. Vrouwencomité is mevrouw T. Attema-Roosjen. Als leden van het

Algemeen Organisatie Comité der partij zijn onze secretaris en penningmeester aangewezen.

In februari 1960 werd de algemene jaarvergadering te Leiden gehouden. Prof. dr. ir. H. van Riessen sprak over: Beginsel en praktijk in de politiek. Tot de huishoudelijke zaken die aan de orde kwamen, behoorden voorstellen tot reglementswijziging, de vaststelling van de contributie op 40 cent per aangesloten lid en een subsidie aan de afdeling Zuid-Holland van de A.R.J.O.S. ad f 300,—.

De tweede algemene vergadering werd in Gouda bijeengeroepen. Deze was geheel gewijd aan de behandeling van het concept-beginselprogram. Tegen de verwachting in waren vele amendementen ingezonden. Bij de artikelsgewijze behandeling werden de degens gekruisd; de messen waren geslepen! Dr. P. G. Knibbe trad voor de kiesvereniging Leiden I in het strijperk; het bestuur had mr. J. H. Prins uitgenodigd van voorlichting te dienen. Het resultaat van de - overigens interessante - urenlange discussies was omgekeerd evenredig aan de betoonde krachtsinspanning.

De Statencentrale Leiden vergaderde éénmaal met mr. T. A. van Dijken als leider van een forum dat: „Randstadproblemen” behandelde. Het was een zeer geanimeerde vergadering. Voor het bezoeken van K.V. bestaat een rooster; in enkele gevallen werd resultaat geboekt.

De Statencentrale Gouda vergaderde eveneens éénmaal.

Prof. mr. I. A. Diepenhorst sprak over: „Actuële politiek”. Daadwerkelijk contact met de plaatselijke kiesvereniging blijft noodzakelijk. Zeer actief is de hulpcentrale Zoetermeer; ook in 1960 werd een goedgeslaagde toogavond georganiseerd voor Midden-Zuid-Holland. Sprekers waren mr. W. Aantjes en ds. G. van Duinen, terwijl het jeugdmuziekkorps „De Harpe Davids” medewerking verleende.

De Zuid-Hollandse afdeling van de A.R.J.O.S. heeft in het ressort van de Kamercentrale een 20-tal clubs. Het afdelingsbestuur is actief, het is een moeilijke arbeid. Vooral omdat de mutaties - inhaerent aan jeugdverenigingen - groot zijn.

Tenslotte moet dit verslag wel eindigen bij de gebeurtenissen op politiek terrein, die velen met verbazing vervulden.

E. A. Polet, secretaris.

Kamercentrale 's-Gravenhage

Kon in het verslag van 1959 slechts van plannen gewag worden gemaakt, thans kan worden vermeld dat verschillende van deze plannen mochten worden verwezenlijkt.

Reeds geruime tijd wekte de langzame doch gestage achteruitgang van het ledental van het merendeel der kiesverenigingen bezorgdheid. Bedroeg in 1958 het totaal ledental nog 3375, in 1959 was dat aantal gedaald tot 3248, terwijl het aan het eind van dit jaar nog maar 3152 bedroeg.

Bij de helaas niet door alle kiesverenigingen ingestelde pogingen in deze dalende lijn een ommekeer te brengen, bleek o.a. uit de ervaringen opgedaan bij de huisbezoeken, dat vele kerkelijk aangesloten meelevende prot. christenen niet meer als logisch gevolg van hun christenzijn zagen het aangesloten zijn bij een christelijke politieke partij. Het bleek zelfs dat er velen waren, die de politiek zagen als een zuiver zakelijke aangelegenheid, welke niet beïnvloed mocht worden door een geloofs-overtuiging en die sympathiseerden met of zelfs aangesloten waren bij een niet-christelijke partij.

Deze en andere factoren leidden ertoe, dat besloten werd tot een samenkomst met de daarvoor in aanmerking komende predikanten, waartoe werden uitgenodigd de Gereformeerde predikanten van beide groeperingen, de Christelijk Gereformeerden en enige Hervormde predikanten. Deze besloten bijeenkomst werd gehouden op woensdag 10 februari in „Den Hout” en duurde van 11.00 tot 17.00 uur onderbroken door een gezamenlijk genoten lunch.

Drieëntwintig predikanten, onder wie helaas geen van de Ned. Herv. Kerk woonden deze bijeenkomst bij. Tevens waren, daartoe uitgenodigd, aanwezig de heren dr. W. P. Berghuis en prof. dr. H. N. Ridderbos te Kampen. Het was een zeer goede samenspreking welke zeker t.z.t. een vervolg verdient.

Een ander voornemen, waaraan dit jaar gevolg kon worden gegeven betrof de samenwerking met de Christelijk-Historische Unie op gemeentelijk niveau. Op 29 november werd in het „Parkhotel” een gezamenlijke bestuursvergadering gehouden met de C.H. Kamerkring, waarbij de volledige Protestants-Christelijke Raadsfractie aanwezig was. Deze vergadering heeft de basis van de samenwerking tussen A.R. en C.H. in Den Haag in belangrijke mate versterkt en het ziet er naar uit, dat een dergelijke vergadering zeker vaker zal worden gehouden.

Op 10 mei werd reeds een zogenaamde brede bestuursvergadering gehouden, waarbij de A.R. leden van de Protestants-Christelijke Raadsfractie aanwezig waren, terwijl op 24 oktober het bestuur van de Centrale in gewone vergadering bijeenkwam.

Een openbare vergadering werd gehouden en wel op 23 februari alwaar mr. J. J. Hangelbroek sprak over de Mammoetwet. Naast de leden der aangesloten kiesverenigingen waren daartoe uitgenodigd de besturen van de Haagse Christelijke lagere en middelbare scholen en het onderwijzend personeel. Hoewel de opkomst zeker niet onbevredigend mag worden genoemd, trof toch wel de, gezien het aantal verzonden uitnodigingen, vrij geringe belangstelling van de zijde der onderwijsmensen. Leeft de gedachte van het Christelijk onderwijs niet meer zo sterk bij het onderwijzend personeel?

De ALA-actie werd afgesloten met een totaal van 108 nieuwe abonnees, hetgeen een vermeerdering van het abonnee-aantal inhoudt van 15⁰%. Toch is dit resultaat onder de verwachting gebleven.

De plannen met betrekking tot de vrouwencontact-actie konden dit jaar nog niet alle worden gerealiseerd. Enige besprekingen met vertegenwoordigsters der vrouwencontactcommissie werden gehouden, terwijl aan de leden van de Haagse vrouwenverenigingen op Prot. Chr. grondslag een schrijven werd gericht.

Met het Stedelijk Verband van de ARJOS werd een prettig contact onderhouden, terwijl, waar nodig, de Arjosactiviteiten o.a. in financieel opzicht werden gesteund.

Al is het afgelopen jaar zeker niet zonder activiteit geweest, toch zal met nog meer inspanning moeten worden gewerkt.

Dat een ieder op welke post hij of zij zich bevindt daartoe de lust en de kracht moge ontvangen.

mr. C. Pijl Hogeweg, secretaris.

Kamercentrale Dordrecht

Geen verkiezingen. Rustig jaar.
Werkzaamheden gericht op versterking van de innerlijke kracht door :

- a. het opsporen van de zwakke plekken in onze organisatie;
- b. het opwekken tot meerdere activiteit;

- c. het wekken en versterken van de belangstelling onder de jeugd;
- d. aandacht schenken aan de behandeling van het ontwerp Beginsel- en Algemeen Staatkundig program;
- e. bijeenkomen in de bewogen dagen van de kabinetscrisis.

Dit is het jaarverslag summier samengevat.

Maar U wilt meer weten. Welnu dan.

Het Dagelijks Bestuur bestaat uit negen leden. De drie voorzitters van de Statencentrales, de rest vrijgekozenen. De heer Hogeweg van H. I. Ambacht is 5 mei 1960 overleden. Zijn grote trouw en toewijding, zijn vriendelijke omgang, ze worden met dankbaarheid herdacht. Zijn ledig gekomen plaats moet nog worden vervuld.

De heer Verheul van Rijswijk is opnieuw als voorzitter gekozen. De heer Zwart van Oud Alblas als moderamenlid en bleef penningmeester. Beide heren vertegenwoordigden ons in het Partij Convent. De andere moderamenleden komen daar uit andere hoofde. De heer Verheul heeft namens ons zitting in het Centraal Comité en mejuffrouw Van Leeuwen in het landelijke A.R. Vrouwencomité.

Het secretariaat bleef berusten bij mejuffrouw Van Leeuwen en de heer Van Galen.

Het moderamen kwam drie keer bijeen. Twee keer werd vergaderd als algemeen bestuur. Eén grote vergadering werd gehouden. Dat was de Jaarvergadering. Voor het eerst was tevoren een klein boekje de kiesverenigingen toegezonden, bevattende de jaarverslagen en wat adressen-materiaal. Huishoudelijke werkzaamheden vorderen op de jaarvergadering dus weinig tijd. Alle aandacht kon worden gericht op de behandeling van het ontwerp Beginsel- en Algemeen Staatkundig Program. We werden op kostelijke wijze voorgelicht door mr. J. H. Prins, directeur van de Dr. Kuypersstichting en er volgde een fijne bespreking.

Weinig vergaderactiviteit vindt u ?

Het lijkt zo. Maar bedacht moet worden, dat het bestuur van de Kamercentrale Dordrecht slechts de algemene leiding geeft. Elke Statencentrale roept één of meerdere malen de besturen en leden van de kiesverenigingen in vergadering bijeen. In de Statencentrale Ridderkerk (een eilandenrijk) zelfs per hulpcentrale. Het werk wordt zo kort mogelijk bij de kiesverenigingen gebracht.

De kiesverenigingen, daarom gaat het. Per kiesvereniging is er groot verschil in activiteit. Waar het het meest nodig is komen de kiesverenigingen het minst bijeen.

Enkele keren mochten mejuffrouw Van Leeuwen en de heren Veerman en Van Vliet optreden voor jeugdsamenkomsten. In de meeste gevallen was er verblijvende belangstelling.

Enkele malen kwam de Kamercentrale voor het voetlicht in een Dordse editie van Nederlandse Gedachten.

Zo is dit jaar weer een program afgewerkt. Indruk ?

Meer dan ooit vraagt de zaak van de Christelijke Politiek onze persoonlijke inzet. Op welke plaats we er mee bezig zijn. Dan kan er deining komen omdat we allemaal gebrekkige mensen zijn. Dan kunnen wij, zoals ook gebeurd is over de kabinets-crisis, oorzaak en gevolgen bewogen met elkaar bepraten. De band blijft, de ROEPING blijft. In dat besef gaan we moedig voort. Ook, ja vooral in deze bewogen tijden is ONZE HULP IN DE NAAM DES HEREN.

G. van Galen.

Kamercentrale Rotterdam

Het jaar 1960 was geen verkiezingsjaar, zodat de Centrale in de gelegenheid was zich bezig te houden met interne zaken. Alles bijeen werd er vrij veel vergaderd wat blijkke moege uit het feit, dat het Moderamen 5 maal, het Centraal Bestuur 4 maal en de Centrale Kiesvereniging 9 maal vergaderden.

Vooraf het organisatorische werk van onze Centrale moest meer aangepast worden aan de praktijk en dit betekende wijziging van het reglement. Een commissie kreeg de opdracht het reglement te herzien en een concept op te stellen. Het aangeboden concept werd na verschillende wijzigingen door de Centrale op 16 december goedgekeurd en vastgesteld.

Bij de reorganisatie van de Centrale is in hoofdzaak bereikt:

1. De Centrale Kiesvereniging wordt geformeerd uit een minder aantal afgevaardigden van de kiesverenigingen en vrijgekozenen, om de mogelijkheid te scheppen, dat een verkleinde Centrale een werkorgaan zou kunnen zijn. De werkzaamheden van de Centrale zullen worden opgedeeld in een aantal commissies met het doel zoveel mogelijk afgevaardigden van de Centrale bij die arbeid te betrekken.
2. De Centrale kiest een bestuur bestaande uit negen leden.
3. De Centrale komt tweemaal per jaar in een Algemene Vergadering bijeen om de praktische politiek te bespreken en in verkiezingstijd de kandidatenlijst vast te stellen. Tevens zal één der vergaderingen

Jaarvergadering zijn. De voorzitter van de Centrale en Algemene Vergadering zal gekozen worden door de Algemene Vergadering, terwijl de overige functies in overleg met de Centrale onderling worden verdeeld. Leden van de Algemene Vergadering zijn de leden van de Centrale en alle bestuurleden van de kiesverenigingen.

4. Verschillende lidmaatschappen zoals van de commissies, het dagelijks bestuur, enz. zijn voor de tijd van vier jaar en kunnen voor eenzelfde periode verlengd worden. Voor een daarop volgende periode moeten wel bijzondere redenen zijn en deze zal de goedkeuring moeten hebben van de Centrale.

Het Moderamen vergaderde met de leden van de Gemeenteraad en de leden van de Wijkraden. De gehouden bijeenkomst voldeed aan de behoefte om in eigen kring de positie van de instelling en functionering van de Wijkraden te bespreken. De moeizame samenwerking met de Gemeente, de bevoegdheid van de Wijkraad, de problemen in de wijken zelf vormden de hoofdschotel van de bespreking.

Op 2 februari werd een grote vergadering belegd met het agendapunt: de kwestie van de gratificatie aan het personeel van de Gemeente en het gevoerde beleid van onze Gemeenteraadsleden. Alle leden van de Gemeenteraad waren aanwezig en de opkomst was zeer bevredigend.

Op 12 februari hield mevr. dr. F. T. Diemer-Lindeboom een lezing over haar ervaringen als lid van de Nederlandse Delegatie bij de Verenigde Naties.

Op 19 mei waren behalve de leden van de Centrale eveneens uitgenodigd de A.R. afgevaardigden uit 24 randgemeenten. Het onderwerp „Problemen rondom de Rijnmond” werd door de heer J. Wilschut ingeleid. De vergadering was zeer goed bezocht, het onderwerp werd uitstekend ingeleid en gaf aanleiding tot een prettige en leerzame discussie.

Tenslotte de vergadering van 25 november waar dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot een rede heeft gehouden over „Twee jaren kabinet-De Quay”. Ook deze vergadering was druk bezocht.

Een maand later presenteerde het kabinet zijn ontslag, terwijl veel vragen rezen over een al of niet gelukkig beleid.

De overige vergaderingen stonden in het teken van het behandelen van het Beginsel- en Algemeen Staatkundig Program, reglementsherziening en andere huishoudelijke zaken.

Rapporten en verslagen.

1. Verslag van de gehouden samenspreking met de leden van de Gemeen-

teraad en Wijkraadsleden. Werd aan alle kiesverenigingen toegezonden, evenals

2. Verslag van de gehouden vergadering terzake „Problemen rondom de Rijnmond”,
3. Jaarverslagen van secretaris en penningmeester over het jaar 1959,
4. Rapport samenspreking met de besturen van de kiesverenigingen,
5. Concept-reglement,
6. Rapport van de commissie „Bezoek aan de kiesverenigingen” bereikte het Moderamen. De Commissie bestond uit de heren L. L. Blok, H. de Boer en W. Steenberg.

Mutaties.

1. Op 12 februari werd de heer Tj. H. Daane, nadat hij als vrijgekozene lid van het Moderamen was geworden, benoemd tot tweede secretaris. Tevens werd mevr. H. Val-Heins bereid gevonden de administratie van het secretariaat te helpen verlichten.
2. De heer H. A. Brokking werd benoemd als lid van het Algemeen Organisatie Comité in de plaats van wijlen de heer A. R. de Kwaadsteniet.
3. Op 18 maart nam ds. B. van Smeden afscheid wegens vertrek naar Amsterdam.
4. In de plaats van de heer G. van Bekkum werd als penningmeester gekozen de heer J. H. Slik, die de benoeming aanvaardde op 21 oktober.

Het aantal abonnees op 31 december 1960 bedroeg voor de Kamercentrale Rotterdam 777. Gerekend op ongeveer 5.000 leden is dit 16°/_o.

Een totaal aantal van 3500 exemplaren A.R. Post per zending wordt in de brievenbus gestopt bij hen die geestverwanten zijn en geen leden van onze kiesverenigingen. Prachtig materiaal om een introductie te hebben en de vraag is gerechtvaardigd: „Wordt er wel voldoende gebruik gemaakt van deze mogelijkheid?”

De Arjos verdient meer belangstelling van onze Centrale. Het nieuwe reglement geeft daartoe wellicht meer mogelijkheden. In het afgelopen jaar hebben wij elkaar geconvoceerd als er iets te doen was, maar daar is het bij gebleven, behoudens financiële bijdrage. Niet alleen de Centrale, maar ook elke kiesvereniging geve alle steun aan de bestaande clubs en eventueel nieuw op te richten clubs.

Wel enigszins moeizaam, maar er zijn tekenen die er op wijzen dat er meer verband wordt gelegd om ook vrouwen bij de politieke werkzaamheden te betrekken. De dames, die belangstelling hebben, geven er de voorkeur aan met de kiesverenigingen

mee te vergaderen en zo is het ook centraal. Het was in november dat de eerste vrouw in het Centraal Bestuur kon worden begroet n.l. Mejuffrouw T. van der Hoek, terwijl de Centrale regelmatig dames in haar midden zag. In mevrouw M. van der Laan-Barreveld hebben wij als Centrale een goed contact. Wij kunnen echter niet zeggen er te zijn met de bestaande contacten. Gezocht zal moeten worden naar een meer concrete vorm, die beantwoordt aan het gestelde doel.

De ledenwerving is de afgelopen tijd behoudens enkele kiesverenigingen te weinig in de belangstelling geweest en dit is toch een eerste vereiste, wanneer wij onze partij willen versterken en de mensen willen betrekken bij de politiek.

Het contact werd regelmatig onderhouden met onze leden in de Gemeenteraad en telkens moeten wij vaststellen, dat wij niet genoeg waardering kunnen hebben voor de vele arbeid, die verricht wordt.

Onze dank aan mevrouw dr. F. T. Diemer-Lindeboom en de heren mr. H. Bavinck, P. Kapinga en J. Wilschut.

God die trouw is, geve ons allen Zijn zegen.

H. A. Brokking, secretaris.

Kamercentrale Middelburg (tevens Provinciaal Comité Zeeland).

In het bestuur van onze Kamercentrale - tevens Provinciaal Comité - kwam dit jaar geen wijziging, evenmin in het Modereamen en de afvaardiging naar het Centraal Comité en het Partij Convent.

Naar het Algemeen Organisatie Comité werden afgevaardigd de heren: J. de Wolf en J. v. d. Bos; als vertegenwoordiger van het Provinciaal Comité bij de provinciale Arjos werd aangevozen de heer D. Geuze.

Als adviserende leden werden aan het Provinciaal Comité toegevoegd mevr. A. Fraanje-Voorbij te Goes, lid van het A.R. Vrouwencomité en namens de provinciale Arjos de heren B. Koole jr. te Oost-Souburg en A. de Buck te St. Laurens.

In de vergadering van 19 maart werd afscheid genomen van de heer P. Boon, die met het oog op zijn hoge leeftijd - bijna 80 jaar - bedankte als lid van het Provinciaal Comité.

Wat de werkzaamheden en activiteiten van ons Provinciaal Comité aangaat, het kwam in het afgelopen jaar viermaal bijeen. In de eerste vergadering, die van 19 maart, werd uitvoerig van gedachten gewisseld over de Christelijke dagbladpers.

In de tweede vergadering, de zgn. Jaarvergadering, met de afgevaardigden der kiesverenigingen, gaf mr. B. W. Biesheuvel, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, een „Politieke rondblik”.

In de derde vergadering, die van 8 oktober, werd besloten aan de kiesverenigingen op Schouwen-Duiveland financiële steun te verlenen voor het voeren van propaganda in verband met de daar komende gemeenteraadsverkiezingen. De middagvergadering - met de afgevaardigden der kiesverenigingen - was gewijd aan het nieuwe ontwerp Beginsel- en Algemeen Staatskundig Program.

De vierde vergadering, die van 10 december, bracht voorbereidende besprekingen over de in 1962 te houden verkiezingen voor de Provinciale Staten.

Wat het ledental onzer kiesverenigingen betreft, er was weer van enige daling sprake en wel van 4207 tot 4155. De vrouwelijke leden zijn daaraan niet debet, haar aantal steeg van 275 tot 280.

Onder auspiciën van het Provinciaal Comité werd begin januari in Middelburg een kadervergadering gehouden ten behoeve van de bestuursleden van de kiesverenigingen in de Statencentrales Middelburg en Vlissingen.

De Centrale Middelburg kwam driemaal in vergadering bijeen; die van Vlissingen hield twee vergaderingen. Voor de Centrale Middelburg sprak het Tweede Kamerlid de heer G. A. Kieft.

Uitgaande van de beide Centrales Middelburg en Vlissingen werd op 23 april te Middelburg een vergadering gehouden in verband met de Mammoetwet, met als spreker de heer J. A. van Bennekom te Middelburg. Aan het slot werd een resolutie aangenomen, welke ter kennisneming werd toegezonden aan het Centraal Comité en onze Tweede Kamerfractie.

De Statencentrale Goes hield drie vergaderingen. Op één ervan sprak het Tweede Kamerlid de heer G. A. Kieft, op een andere leidde mr. W. R. van der Sluis, secretaris van het Centraal Comité, het onderwerp „de positie van onze partij” in.

De Statencentrales Hulst, Sluis en Tholen hielden elk één vergadering; op die van de Centrale Sluis gaf dr. Bruins Slot, lid van de Tweede Kamer, een „Politieke rondblik”.

In het politieke leven van elk der Centrales valt niet overal een even opwekkend beeld te aanschouwen, maar - ik citeer een

secretaris van een der centrales - we moeten de werkelijkheid onder het oog durven zien en onder biddend opzien tot God trachten de middelen te vinden om, waar nodig, tot een keerpunt te komen.

Schenke God ons allen in dit opzicht getrouwheid en activiteit.

J. Hommes, secretaris.

Kamercentrale 's-Hertogenbosch

Het jaar 1960 zette goed in: op 20 februari kwamen de A.R. Kamercentrales van Tilburg en 's-Hertogenbosch bijeen te Breda, om de problematiek van de ruimtelijke ordening te samen te bespreken. Het rapport van het provinciaal bestuur „Noord Brabant in het nieuwe Westen” gaf daartoe de stoot.

De geslaagde vergadering mocht in de aanwezigheid van de heer P. Peters de belangstelling van de Provinciale Planologische Dienst van Noord-Brabant waarderen.

Na dit goede begin, waarbij het provinciaal comité deze kademiddag organiseerde, vormde de Jaarvergadering van de Kamercentrale 's-Hertogenbosch, in Heusden, een nieuw hoogtepunt. Hier beluisterde de vergadering een „politieke rondblik” van de Voorzitter van onze partij, Dr. W. P. Berghuis te Kampen. Het „Brabants Dagblad” gaf hiervan een getrouw verslag.

Op deze vergadering werd mevrouw J. Schripsema-Wilting te Eindhoven, aangewezen als afgevaardigde voor deze centrale in de Landelijke Vrouwencontactcommissie, welke benoeming zij aanvaardde.

Aan de orde kwam nog het resultaat van de A.L.A. in de Kamercentrale. Het aantal abonne's op „Nederlandse Gedachten” varieerde van 8 à 10% tot circa 28% van het aantal leden der betreffende kiesverenigingen.

Het streefgetal wisselde per kiesvereniging al naar gelang het aantal leden en de plaats der vereniging. Drie van de één-en-twintig zouden het aantal abonne's op meer dan het dubbele moeten zien te brengen, de overige streefgetallen varieerden met een toename van 30-50%. Bedroeg de winst op 1 januari 1960 slechts 30 nieuwe abonne's, dit aantal was op 2 april 1960 niet noemenswaard vergroot (38).

Een waarschuwing, dat deze aangelegenheid blijvende activiteit vraagt!

In dit jaar vonden geen verkiezingen plaats, zodat op een bestuursvergadering het nieuwe concept - Beginsel - en Algemeen

Staatkundig Program der A.R.P. aan de orde kon worden gesteld.

Een drietal bezwaren zijn ter kennis gebracht van het Centraal Comité van Anti-Revolutionaire Kiesverenigingen te Den Haag. Als bezoekers van de kiesverenigingen in deze Kamercentrale stelden zich beschikbaar voor het verenigingsjaar 1960/'61, de heren : G. Crielaard, R. Dijkstra, mr. G. E. de Jongste, drs. J. Koning, S. de Rijk Jungerius, J. Slot, J. Visser en C. W. Wachtels van den Berg.

De onverwachte Kabinetscrisis verraste ook deze Kamercentrale. Het Provinciaal Comité meende, het nieuwe jaar 1961 beginnend, zich hierover te moeten richten tot het Centraal Comité te Den Haag. Een rustig, maar niet onbevredigend jaar, is zo eniger mate in verwarring geëindigd : de opvattingen over deze crisis weken in onze centrale onderling van elkaar af.

Moge de Anti-Revolutionaire invloed in deze provincie toenemen !

De secretaris, Mr. G. E. de Jongste.

Kamercentrale Tilburg

Bij een beschouwing van de werkzaamheden van de Kamercentrale Tilburg over 1960 vallen enige aspecten in het bijzonder op.

Daar waren verschillende huishoudelijke zaken die hun beslag kregen. Zo werd een reglement vastgesteld en door het Centraal Comité goedgekeurd.

De aftreding van de leden van het Bestuur werd geregeld. De twee door de Kamercentrale te verkiezen leden van het Partij Convent en hun plaatsvervangers werden aangewezen. Tevens werd bevorderd dat de kiesverenigingen in elke statenkieskring een lid van het Partij Convent en diens plaatsvervanger kozen; diensvolgens werden, naast de beide door de Kamercentrale aangewezenen, nog vier leden van het voormelde partijorgaan aangewezen.

Mede ter verdere ontplooiing van het partijwerk, vooral ook in de kiesverenigingen, werd besloten het contact tussen de Kamercentrale en de kiesverenigingen te verlevendigen.

Daartoe zou elke kiesvereniging in het vergaderseizoen 1960/61 op één van haar vergaderingen door twee leden van het Moderamen worden bezocht. Aan het einde van het verslagjaar dienden, uiteraard, de meeste van die bezoeken nog te worden afgelegd.

Voorts werd besloten met kracht te streven naar de oprichting van correspondentschappen of, zo mogelijk, van kiesverenigingen in die in de kamerkieskring gelegen gemeenten alwaar geen kiesverenigingen of correspondentschappen zijn gevestigd, terwijl zulks op grond van de in die plaatsen zich voordoende omstandigheden wel mogelijk zou moeten worden geacht.

Het met het oog daarop vanwege het Moderamen ingestelde onderzoek was aan het einde van het verslagjaar nog niet beëindigd.

De Kamercentrale kwam drie keer in vergadering bijeen. De jaarvergadering werd op 19 februari gehouden; daarin deed de heer J. van Eibergen een „Politieke Rondblik”. De vergadering van 14 oktober was gewijd aan de bovengenoemde huishoudelijke zaken.

In de op 25 november gehouden vergadering sprak mr. W. R. van der Sluis over „De Partij in 1961”.

Deze vergaderingen werden als goede bijeenkomsten ervaren. Het bezoek was bevredigend.

In dit verband zij tevens melding gemaakt van de zeer geslaagde kaderbijeenkomst op 20 februari te Breda over de ruimtelijke ordening, in het bijzonder met betrekking tot Westelijk Noord-Brabant.

Deze vergadering was georganiseerd door het Provinciaal Comité Noord-Brabant en de Vereniging van A.R. Gemeenten- en Provinciebestuurders in Noord-Brabant en Limburg.

Het bestuur van de Kamercentrale vergaderde twee maal.

Het aantal aangesloten kiesverenigingen bedroeg dertien.

ir. A. Smid, secretaris.

Kamercentrale Maastricht (tevens Provinciaal Comité Limburg).

Bij de Kamercentrale zijn thans aangesloten de A.R. Kiesverenigingen: Venlo, Roermond, Maasbracht, Weert, Geleen, Maastricht, Treebeek en Heerlen.

Het Provinciaal Comité vergaderde 26 maart en 22 oktober, terwijl 3 juni een vergadering belegd werd over Zuid-Afrika.

Op de vergadering van 26 maart werden de heren Van Rooyen en Lanser als voorzitter en penningmeester herkozen, terwijl de heer Rutgers in de vacature van de heer Bomhoff gekozen werd tot secretaris. Om te trachten de damesleden actiever in te schakelen, werden de kiesverenigingen verzocht vrouwelijke leden aan te wijzen die contact zouden kunnen

opnemen met mevrouw Van Rooyen, lid van de A.R. Vrouwencontactcommissie. Het is nog te vroeg om in dit stadium hier verder verslag over uit te brengen.

Een onderzoek werd ingesteld naar de mogelijkheden tot het oprichten van meer A.R.J.O.S.-clubs. Hierbij bleek dat de leeftijdsopbouw der verschillende orthodox-protestantse gemeenschappen in het Zuiden zodanig is, dat alleen in Treebeek een A.R.J.O.S. is. Deze is er dan ook en floreert.

3 juni werd een avond in Heerlen belegd om een vertegenwoordiger van de Zuid-Afrikaanse ambassade, de heer Van Dalsen, de gelegenheid te geven het standpunt van zijn regering te verklaren en zo nodig te verdedigen. De opkomst was goed en de discussie levendig. Opvallend was de vrij milde stemming ten opzichte van het Zuid-Afrikaanse standpunt. Gezegd moet worden, dat de heer Van Dalsen zijn regering kundig en krachtig verdedigde.

Na in de kiesverenigingen besproken te zijn, heeft het Provinciaal Comité in de vergadering van 22 oktober de verschillende voorstellen betreffende het ontwerp Beginsel- en Algemeen Staatkundig Program nog eens doorgesproken. 9 suggesties tot wijziging werden doorgegeven aan het Centraal Comité.

De kabinetscrisis van 22 december heeft de gemoederen in het Zuiden niet onberoerd gelaten, temeer waar zij hier in het Zuiden de goede verstandhouding met de K.V.P. dreigde te bederven. Over de actie, die daarbij van de zijde van het Provinciaal Comité is ontwikkeld, hopen wij het volgend jaar te kunnen berichten.

Dr. V. H. Rutgers, secretaris.

VERSLAGEN

VAN DE KAMERCENTRALES OVER 1961

Kamercentrale Groningen (tevens Provinciaal Comité Groningen)

Evenals in het jaarverslag 1960 valt er over 1961 niets spectaculairs te vermelden. Immers, ook in 1961 was er geen enkele verkiezing. Weliswaar heeft het Prov. Comité niet alleen met verkiezingen te maken, maar het kan toch niet ontkend worden, dat zijn werkzaamheden in de tijd van Staten- en Kamerverkiezingen het meest op de voorgrond treden.

Vandaar, dat eind 1961 de Statenverkiezing van 1962 haar schaduwen vooruitwierp.

Het behoort uiteraard tot de taak van het Prov. Comité, aan deze verkiezing leiding te geven.

Allereerst moest er een reglement voor de kandidaatstelling in concept worden vastgesteld, dat aan de kiesverenigingen wordt gezonden, waarna het in een vergadering van het P.C. met afgevaardigden van de kiesverenigingen wordt behandeld en vastgesteld.

We willen niet beweren, dat het een „heet hangijzer” vormt, maar interne moeilijkheden levert het wel eens op. We vermoeden, dat dit in andere centrales ook wel zo zal zijn.

Dat ligt voor de hand : men is het er over eens, dat de kandidaten de gehele provincie dienen te vertegenwoordigen; voorts moet rekening gehouden worden met de verschillende facetten in onze partij, die immers een volkspartij moet en wil zijn; ook dient in het oog gevat, dat de provincie Groningen niet alleen een agrarisch gewest is, maar (en dat in toenemende mate !) een industrieel facet vertoont; en toch willen (wat te begrijpen valt) de Statencentrales elk hun „mannelijke” hebben. Dat alles geeft wel eens wrijving, maar de problemen worden gelukkig steeds in goede verstandhouding opgelost. Dat was nu ook weer het geval.

Enkele zittende Statenleden gingen vrijwillig heen, zodat de lijst er geheel anders uitziet dan een vorige. We hebben in de Prov. Staten 8 zetels. Nu de nieuwe Provinciewet in werking is getreden, zouden wij, indien het stemmental van 1958 verkregen wordt, er 9 krijgen. Daarmee is dan ook rekening gehouden. Lijstaanvoerder werd weer de heer A. W. Biewenga. Er is één lijst van kandidaten voor de hele provincie, wat sinds jaar en dag de gewoonte is en wat, voorzover wij dat kunnen nagaan, goed voldoet. Hoe de uitslag zal zijn? Dit wordt uiteraard geschreven vóór de stemdag, zodat er niets over valt te zeggen. We kunnen alleen de bede uitspreken, dat God de stembus zegene.

De Prov. Propagandacommissie, die staat onder leiding van de heer P. Renkema, kreeg haar portie werk weer. Uiteraard werd dit ook in het jaarverslag 1961 geregeld: lectuur, aanplakbiljetten, etc.

Het lag voor de hand, dat de Prov. Sprekersorganisatie ditmaal werd geïnstrueerd op de problemen der provincie, om in de kiesverenigingen goed beslagen ten ijs te komen. Was Groningen tot voor enkele jaren een probleemgebied, thans is dat niet meer het geval. Zij is ontwikkelingsgebied geworden.

In de door de regering vastgestelde kernen neemt de industrialisatie meer en meer toe. Met name de ontwikkeling van Delfzijl (maar daar niet alleen!) is bekend. Het is ook bekend, welk een enorme hoeveelheid aardgas er in de provincie (Slochteren) is gevonden, waardoor er een groot perspectief is. En zo is er veel meer. Met dat alles hebben de Prov. Staten te maken, hetzij rechtstreeks, hetzij zijdelings. Het springt dan ook in het oog, dat er mannen moeten worden afgevaardigd naar de Staten, die capabel geacht mogen worden, voor deze zaken in het krijt te treden. We menen die mannen te hebben gevonden. Bovendien - feitelijk een eerste vereiste - zijn zij in merg en nieren anti-revolutionair.

We hebben gemeend, ditmaal niet eens een min of meer dorre opsomming van feiten en cijfers te geven. Een verslag moet niet steeds op dezelfde wijze worden samengesteld. Variatie is gewenst.

We kunnen voorts dan ook volstaan met de mededeling, dat het werk, ook op de kiesverenigingen, in het jaar 1961 rustig is voortgegaan; dat het Comité „Vrouwenactie” zonder geweldige schokken voortwerkt (ook wel eens op rotsen ploegt;

maar dat zal, naar we vertrouwen, geleidelijk wel beter worden) en, na een kleine vergadering, in het voorjaar plannen heeft voor een grote vergadering.

We spreken de bede uit, dat Gods zegen moge rusten op het a.r. politieke werk in de provincie Groningen, die tevens een Kamercentrale is.

Bureau Provinciaal Comité, H. Kingmans.

Kamercentrale Leeuwarden (tevens Provinciaal Comité Friesland)

In verband met de verkiezingen voor de leden van de Provinciale Staten en van de gemeenteraden, die in het voorjaar van 1962 zullen worden gehouden hebben de werkzaamheden van het Prov. Comité zich in 1962 voor een groot gedeelte bepaald op de voorbereiding van genoemde verkiezingen, met name van de Provinciale Statenverkiezing. Naar aanleiding hiervan werd een commissie ingesteld, die tot taak kreeg een stembusprogram speciaal voor de provincie Friesland op te stellen. Het door deze commissie samengestelde Program bevat o.m. de volgende onderwerpen : Taak van de Provinciale Overheid; Decentralisatie; De positie en de aanspraken van de Provincie Friesland, Onderwijs en Wetenschap, Provincie en Cultuur; Volksgezondheid en Maatschappelijke zorg; Recreatie; Waterstaat en Verkeer; Bevordering van de welvaart; Veranderingen in verband met de structuurwijzigingen, die in Friesland plaatsvinden en Financiën.

Een andere commissie kwam tot het samenstellen van een nieuw Verkiezingsreglement, waarbij de invloed van de Statencentrales op de kandidaatstelling werd verminderd. Dit voorstel kon bij de meerderheid der kiesverenigingen geen instemming vinden en zodoende vond de kandidaatstelling volgens het oude systeem plaats. Naast deze werkzaamheden moet genoemd worden de voorbereiding van de bij de verkiezingen te voeren propaganda-actie, o.a. het bijeenbrengen van een verkiezingsfonds, het samenstellen van het verkiezingsmateriaal, het plannen van de verkiezingsvergaderingen.

Naast de werkzaamheden, die verband hielden met de komende verkiezingen, moeten de activiteiten worden genoemd, die ten doel hadden een verdere versterking en verbetering van de partij-organisatie in Friesland.

Het winterseizoen 1961-'62 werd geopend met het organise-

ren van twee grote Propaganda-vergaderingen, n.l. te Sneek en te Leeuwarden. In Sneek sprak Staatssecretaris Roolvink, in Leeuwarden Minister prof. dr. J. Zijlstra.

Beide vergaderingen zijn uitstekend geslaagd.

In de maanden oktober en november werden door de A.R. Propaganda Commissie op 28 plaatsen regionale Voorlichtings-vergaderingen georganiseerd, waar het onderwerp „Wij willen een christelijk-sociale politiek voor het Noorden des lands” werd behandeld. Daarnaast werden bijna 80 Gezinsavonden georganiseerd, waardoor ongeveer 7500 personen bij de politiek werden betrokken.

Dit aantal werd nog aanzienlijk vergroot door de vele spreekbeurten, die door de leden van de Friese sprekersorganisatie werden vervuld. Om het kiesverenigingswerk zo goed mogelijk te doen verlopen werden ook dit jaar weer „De TIPS” - verschillende nuttige wenken en adviezen voor het kiesverenigingswerk - aan de besturen der kiesverenigingen toegezonden.

In het kader van de algemene ledenwerfactie „Eén op tien” werden in 1961 door de Friese kiesverenigingen enkele honderden nieuwe leden gewonnen. Tezamen met het resultaat van de ledenwerfactie van de ARVA Friesland konden op het einde van 1961 meer dan 1000 nieuwe leden worden geboekt.

Naast steun aan het kiesverenigingswerk, waarbij vooral kleine en zwakke kiesverenigingen niet vergeten werden, verleende het Prov. Comité ook steun aan het werk van de ARVA en de ARJOS, dat zich in een steeds grotere belangstelling kan verheugen.

Regelmatig contact met de kiesverenigingen werd onderhouden door de Friese wisselpagina in Ned. Gedachten. Op deze wijze wordt het contact met alle leden regelmatig bewaard.

Tj. Walburg.

Kamercentrale Assen (tevens Provinciaal Comité Drenthe)

In het verslagjaar was er binnen A.R. Partijverband Drenthe versterkte belangstelling voor het politieke gebeuren.

In 1961 werden een drietal goed bezochte provinciale vergaderingen gehouden (7 januari, 11 maart en 7 oktober) met in de morgenvergaderingen huishoudelijke punten en des middags als sprekers Th. Brouwer en J. Smallenbroek (De kabinetscrisis 1960), dr. J. Schouten (Opdracht in Staatsverband) en dr.

J. A. H. J. S. Bruins Slot (Politieke situatie nationaal en internationaal).

Het Provinciaal Comité vergaderde op 9 september en 25 november; het Comité werd in 1961 uitgebreid met de in 1961 benoemde secretaris van het Provinciaal Organisatie Comité (H. Scholtens, Emmen), de presidente van het Drents A.R. Vrouwencomité (Mevr. G. van Tuinen-Scheepsma, Meppel), het Drentse lid van het landelijk A.R. Vrouwencomité (Mevr. F. Zandbergen-Huizing, Meppel).

In verband met de Statenverkiezingen 1962 werd op meerdere bijeenkomsten gesproken over de procedure voor de kandidaatstelling met als resultaat, dat elke Statencentrale zal uitkomen met een provinciaal verbonden lijst, waarop de lijstaanvoerder in elk der 4 Statencentrales dezelfde is, de namen 1 t/m 12 op de 4 lijsten dezelfde zijn, maar de volgorde der namen 2 t/m 6 kan wisselen en voorts de plaatsen 13 t/m 20 worden bezet door personen, voorgedragen uit elk der 4 Statencentrales.

De Drentse afdeling van de Vereniging van A.R. gemeenten- en provinciebestuurders (waarvan alle A.R. raads- en statenleden in Drenthe lid zijn!) vergaderde in 1961 twee maal n.l. op 13 mei te Smilde (met ontvangst ten gemeentehuize en excursie) en op 16 december te Assen (met mr. H. Postema als referent over „Gemeente-financiën - nieuwe stijl”).

Het Provinciaal Organisatie Comité kwam 2 maal bijeen (30 oktober en 1 december); begin 1961 werden een viertal kaderbijeenkomsten georganiseerd n.l. te Assen op 22 februari (E. van Ruller over „De A.R. partij en de andere partijen”), te Hogeveen op 1 maart (K. Dijkstra over „De waarde van de arbeid”) te Meppel op 17 maart (mr. J. H. Prins over „De overheid en ik”) en op 13 maart te Emmen (Majoor Tj. Walburg over „Europa en de atoombewapening”).

In totaal namen 210 personen, afgevaardigd door 32 kiesverenigingen hieraan deel.

In 1961 kon een Provinciaal A.R. Vrouwencomité worden geïnstalleerd (presidente Mevr. G. van Tuinen-Scheepsma en secretaresse Mej. F. A. Wijngaard), dat begon met de voorbereiding van een Drentse A.R. Vrouwendag te Assen op 9 november.

Hier sprak mevr. M. Kuipers-Klapwijk over „De vrouw in de politiek” en mr. W. R. van der Sluis over „Een nieuwe start

naar een oud ideaal"; ruim 200 dames, vertegenwoordigend meer dan 40 kiesverenigingen, waren aanwezig.

Het Europa-Contact (Drenthe-Niedersachsen) belegde een tweetal conferenties n.l. in februari te Nordhorn (Christelijke politiek t.a.v. gemeentelijke vraagstukken) en in november te Hoozevee (Communistisch gevaar); beide bijeenkomsten trokken goede belangstelling.

Door de z.g.n. sprekersorganisatie (gevormd door 1 dame en een tiental heren) werden in 1961 67 spreekbeurten vervuld.

Het Drents A.R.J.O.S.-Verband zag het aantal clubs opgevoerd tot 30 en het ledental tot ruim 400. Het aantal abonné's op Nederlandse Gedachten onderging slechts geringe uitbreiding.

Het ledental van de gezamenlijke kiesverenigingen in Drenthe groeide ook in 1961, n.l. van 5721 tot 5889; de actie „Een op tien" was echter eind 1961 nog niet afgesloten. Hoozevee bereikte ook landelijk het record aantal nieuwe leden van meer dan 150.

Het aantal kiesverenigingen bleef op 61 gehandhaafd.

In 1961 werden in totaal 151 bestuursvergaderingen (in 1960 150) en 231 ledenvergaderingen (in 1960 205) gehouden.

Elk der 4 Statencentrales hield in het verslagjaar één algemene vergadering; het aantal bestuursvergaderingen bedroeg voor Assen 3, Emmen 2, Hoozevee 1 en Meppel 5. De jaarcontributie bedroeg voor Assen 20 cent, Emmen 25 cent, Hoozevee 10 cent, terwijl Meppel de contributie verhoogde van 10 tot 40 cent.

Voor de op 10 juni gehouden Deputatenvergadering bestond ook vanuit Drenthe goede belangstelling; aan de door het Centraal Comité belegde contactconferenties met agrariërs (17 juni te Zwolle) en C.N.V.'ers (6 juli te Utrecht) werd eveneens vanuit Drenthe deelgenomen.

Schriftelijk, telefonisch en mondeling, bestond in 1961 regelmatig vruchtbaar en plezierig contact met de landelijke partijsecretaris mr. W. R. van der Sluis en diens naaste medewerkers; voor de inspirerende wijze, waarop vanuit het Dr. Kuiperhuis ook het A.R. Partijleven in Drenthe wordt gestimuleerd en gesteund bestaat allerwege erkentelijkheid.

Tenslotte : de noodzaak van het voeren van een waarachtige christelijke politiek blijft ononderbroken.

Stelle de God van Hemel en aarde de A.R. Partij ook voor

de naaste toekomst tot zegen van het land en volk en make Hij velen bereid en bekwaam zich voor de doorwerking van Zijn geboden in de staatkunde (internationaal, nationaal, provinciaal en gemeentelijk) in te zetten.

J. Hollenbeek Brouwer, secretaris.

Kamercentrale Zwolle (tevens Provinciaal Comité Overijssel)

Evenals in 1959 deed 1961 zijn intrede tijdens een kabinetscrisis, die de politieke gemoederen, ook in de eigen A.R. kring nogal wat in beroering bracht. Het bestuur van de Kamercentrale kwam op 17 januari in vergadering bijeen teneinde de politieke situatie te bespreken en te overleggen wat gedaan moest worden om de Overijsselse leden der partij omtrent de kabinetscrisis op de juiste wijze te informeren.

Besloten werd een algemene partij-vergadering te beleggen op 4 februari en dr. J. Schouten te verzoeken zijn licht te laten schijnen over de gebeurtenissen die hadden geleid tot het conflict tussen Kamer en Regering. Deze partij-vergadering vond volgens de plannen plaats en het mocht dr. Schouten gelukken veel onrust in eigen partij weg te nemen.

Na een rustige zomer-periode werd op 13 september 1961 en op 28 september 1961 weer een comité-vergadering gehouden, beide staande in het teken van de komende verkiezing voor leden van de Provinciale Staten.

Besloten wordt de algemene partij-vergadering voor te stellen aan de verkiezingen deel te nemen met 5 verschillende lijsten. Dit voorstel wordt op de op 21 oktober gehouden partij-vergadering aanvaard. In deze vergadering sprak burgemeester H. M. Oldenhof van Ede over : gemeentepolitiek.

Gedurende het verslagjaar vonden in het Provinciaal Comité enkele mutaties plaats. De heer Brandsma werd vervangen door de heer L. Doeve van Almelo, de heer Rietberg door de heer S. U. de Boer van Deventer, ir. v. d. Steen door de heer G. H. Boers van Hengelo, de heer de Jager door de heer J. Tamminga van Ommen en de heer de Buck door de heer C. Simonse van Marknesse. De A.R.J.O.S. werd vertegenwoordigd door mej. H. Nawijn en de heer H. J. Emmink.

Het door het Prov. Comité aangekochte film-apparaat bewees gedurende het seizoen 1960/61 goede diensten. 22 kiesverenigingen maakten hiervan gebruik voor het opvullen van familie-avonden, jaarvergaderingen, etc.

De Statencentrales Almelo en Hengelo besloten tot fusie, gezien het beperkte aantal kiesverenigingen in beider ressort.

Herhaalde malen werden de Statencentrales en de kiesverenigingen er op geattendeerd ook dames in hun besturen op te nemen.

De dames-actie komt echter zeer langzaam op dreef.

Tezamen met de K.V.P., de C.H.U. en de jongerenorganisaties de J.O.K.V.P., de C.H. jongeren en de A.R.J.O.S. onderhoudt de partij in Overijssel in het „Europa-Contact” betrekkingen met de Duitse C.D.U. De heer R. Gosker heeft namens het Provinciaal Comité zitting in „Europa-Contact”.

Met de provinciale A.R.J.O.S. werd een goed contact onderhouden.

Onder dank aan God voor het goed dat Hij ons in 1961 schonk, vragen wij Zijn Zegen op onze arbeid in komende jaren.

P. A. Nawijn, secretaris.

Kamercentrales Arnhem en Nijmegen

(tezamen vormende het Provinciaal Comité Gelderland)

Dit verslagjaar heeft in het teken gestaan van het treffen van voorbereidingen voor de Provinciale Statenverkiezingen. Het was de *eerste* keer dat gebruik werd gemaakt van het nieuwe reglement betreffende de kandidaatstelling voor de verkiezing van leden van de Provinciale Staten. Verder is het gelukt de grondslag te leggen voor één lijst over de gehele provincie, in dien zin, dat de nummers 1 t/m 8 dezelfde namen van personen zullen dragen, terwijl in de onderscheidene Statencentrales de lijst met andere namen van personen kan worden aangevuld.

In dit verslag dient ook melding te worden gemaakt van de activiteiten van de a.r. vrouwenactie in Gelderland. Twee vergaderingen werden gehouden n.l. op 20 april 1961 en 18 november 1961. Op de eerste vergadering sprak mevrouw H. Norg-Mijnheer te Dinxperlo over het onderwerp „de 5-daagse werkweek”. Op 18 november 1961 sprak mr. W. R. van der Sluis te Bilthoven over het onderwerp „De vrouw en de politiek anno 1962”. Beide bijeenkomsten waren redelijk bezet.

Wegens gezondheidsredenen bedankte mevrouw W. Cremer-de Vries te Doetinchem als lid van het bestuur van het Provinciaal Comité van a.r. Kiesverenigingen in Gelderland. In haar

plaats werd benoemd mejuffrouw J. Karman te Zutphen, De-
venterweg 81. Met mevrouw J. Bik-Meima te Arnhem verzorgt
mejuffrouw Karman de a.r. vrouwen-actie in Gelderland. In
de loop van het verslagjaar werd door beide dames getracht
om van elke Statencentrale een *vertegenwoordigster* in het a.r.
vrouwencomité in Gelderland te verkrijgen.

Het was voor het dagelijks bestuur van het Provinciaal
Comité een vreugde te vernemen, dat mr. W. Aantjes te Utrecht,
lid van de Tweede Kamer, contactman tussen de Kamerfractie en
ons Provinciaal Comité, bereid was dat contact niet alleen met
ons bestuur te onderhouden, doch ook met de kiesverenigingen.
Eenmaal per week stelde de heer Aantjes zich beschikbaar voor
het vervullen van een spreekbeurt voor de kiesverenigingen
in Gelderland. Daardoor was hij ook in staat om van de kies-
verenigingen te horen wat er zoal leefde.

Het Provinciaal Comité kwam gedurende het verslagjaar
tweemaal bijeen en wel op 21 januari 1961 en 15 april 1961. De
eerste vergadering werd geheel gewijd aan een bespreking van
de gebeurtenissen rondom de kabinetscrisis. Inleider in deze
vergadering was de heer H. A. van Willigen te Haafden. Deze
vergadering werd door 124 personen bijgewoond. Een brief van
het Provinciaal Comité werd over deze kwestie aan het Centraal
Comité verzonden. De vergadering van 15 april 1961
stond in het teken van de zogenaamde Mammoetwet. De inlei-
der van dit onderwerp was de heer J. G. Köhler te Harderwijk.

Verder werd in deze vergadering tot opvolger van de heer
mr. Eling Visser gekozen als lid van het Centraal Comité de heer
H. M. Oldenhof te Ede en als plaatsvervangend lid van het
Centraal Comité de heer P. M. Oostlander te Apeldoorn. In de
vacature-Meyerink van de raad van beheer van de Dr. A. Kuy-
perstichting werd gekozen de heer J. G. Köhler te Harderwijk
en als plaatsvervangend lid de heer H. M. Oldenhof te Ede.
In deze vergadering werden ook de jaarverslagen uitgebracht.

Er werden drie bestuursvergaderingen gehouden, te weten op
25 februari 1961, 23 september 1961 en 21 oktober 1961. In de
eerste vergadering werden de vacatures van het Centraal Comité
en de Dr. A. Kuiperstichting besproken en de jaarverslagen
behandeld. Een uitvoerige gedachtenwisseling ontstond over
de jeugd. Besloten werd, in de volgende vergadering plannen
te ontwerpen om de jeugd te bewerken. Er werd met dankbaar-
heid geconstateerd, dat er medeleven van de jeugd op de ver-

gaderingen van de kiesverenigingen aanwezig is. Ook werd verslag uitgebracht van een vergadering van het Europa-Contact te Deventer, welke vergadering door B. Geleynse te Doetinchem, mr. M. W. Dirksen te Arnhem en A. Wildeman te Winterswijk werd bijgewoond.

Op de vergadering van 23 september 1961 werd het reglement voor de Statencentrale *Harderwijk* goedgekeurd en werd een aanvang gemaakt met de voorbereiding van de kandidaatstelling voor de provinciale staten 1962 (art. 4 van het reglement verkiezing provinciale staten).

Er werd een *overzicht* samengesteld van de ingekomen namen van personen, genoemd door de onderscheidene kiesverenigingen.

In de vergadering van 21 oktober 1961 werd de kandidaatstelling met de besturen van de Statencentrales besproken en op 16 december 1961 werden de lijsten van kandidaten *definitief* vastgesteld.

Moge God de arbeid van onze kiesverenigingen en van de hogere organen van onze partij in het komende *verkiezingsjaar* rijkelijk zegenen.

H. A. van Willigen, secretaris Provinciaal Comité.

Kamercentrale Utrecht (tevens Provinciaal Comité Utrecht)

In het bestuur van de Kamercentrale Utrecht kwam in 1961 geen verandering, de bestaande vacatures werden nog niet vervuld. Als secretaris-penningmeester in de Statencentrale Amersfoort trad drs. L. J. Dijkstra te Soestdijk op.

Op 11 februari sprak de heer J. van Eibergen te Utrecht over de op 22 december 1960 ontstane kabinetscrisis. Zoals reeds in het verslag over 1960 werd vermeld, heeft deze vergadering zeer bijgedragen tot een beter inzicht in de situatie en heeft zij goed gedaan aan de verhoudingen binnen de partij. Op 9 december hield de heer H. van Eijsden te Rotterdam een referaat voor onze centrale, waarin de actuele politieke zaken werden behandeld. Het Nieuw-Guinea beleid van de Regering en de houding van onze Tweede Kamerfractie vonden geen algemene instemming.

Dit jaar was verder een jaar van rustige vooruitgang. De plannen om de Statencentrale Amersfoort in groepen te verdelen werden verder uitgewerkt. De tijd is nog niet rijp om een oordeel over deze maatregelen uit te spreken, maar de verwachting is wel sterker geworden, dat dit betere contact in kleinere

omvang de activiteiten der verenigingen zal stimuleren. Het werk in de Statencentrale Utrecht had geregelde voortgang.

Van de sprekersorganisatie werd ook een veel ruimer gebruik gemaakt.

Het contact met de ARJOS werd beter en het medeleven, ook financieel, van ons Provinciaal Comité, bleef goed.

Als vertegenwoordigster van het A.R. Vrouwencomité werd benoemd mevrouw J. B. Jut-Schonevelle te Utrecht.

In het derde kwartaal werden de voorbereidingen getroffen voor de statenverkiezingen. Met name werd de vraag onder de ogen gezien, of — nu de beide lijsttrekkers — mr. G. A. Diepenhorst in de Statencentrale Amersfoort (d.i. de provincie min de stad Utrecht) en J. Schipper in de Statencentrale Utrecht wegens hun gevorderde leeftijd, zich niet meer konden beschikbaar stellen, met een gezamenlijke lijst in beide centrales moest worden uitgekomen of dat de dusver gevolgde methode zou worden gehandhaafd en beide centrales eigen lijsten zouden zenden. Na ampele besprekingen bleef het bij het oude.

Ook de vraag of contact of samengaan met geestverwante partijen moet worden gezocht, moest ontkennend worden beantwoord, daar hiervan geen resultaat wordt verwacht.

Laten wij hopen dat deze beslissingen ten goede komen aan onze politieke arbeid.

Moge deze arbeid en hetgeen verder in 1962 zal geschieden tot eer zijn van de naam des Heren en tot heil van land en volk strekken.

H. C. Smit, secretaris.

Kamercentrale Den Helder

Daar met name in de tweede helft van 1961 de activiteiten met betrekking tot de Statenverkiezing 1962 de aandacht vroegen van de aangesloten kiesverenigingen en Statencentrales (met welke arbeid onze centrale gezien de provinciale organisatie geen bemoeienis heeft), zijn de werkzaamheden van de Kamercentrale Den Helder slechts van geringe omvang gebleven om andere activiteiten niet te schaden.

Slechts eenmaal t.w. op 8 april kwam onze centrale in algemene vergadering bijeen, dr. Bruins Slot sprak toen over de aan de orde zijnde zaken.

Het bestuur van de centrale vergaderde tweemaal t.w. op 20 februari en 20 december.

Met het bestuur van de C. H. Kamerkring Den Helder werd contact opgenomen teneinde regionale problemen gezamenlijk te bespreken. In 1961 is het niet gelukt een zodanige conferentie te beleggen, deze zal nu in de aanvang van 1962 plaats vinden.

Het bleek onmogelijk een regionale wisselpagina te brengen voor het totale gebied der centrale. De kiesverenigingen van Alkmaar en Zaandam slaagden er (met financiële steun van onze centrale) in enkele malen een wisselpagina in Ned. Gedachten te verzorgen.

De A.R. vrouwenactie komt in onze centrale slechts moeilijk op gang, ook hier geldt het bezwaar, dat de werkzaamheden der kiesverenigingen belemmert: Weinig A.R. over een uitgestrekt gebied (van Amsterdam tot en met Texel). Mej. C. Hellema van Zaandam gaat voort in overleg en met steun van ons bestuur de A.R. vrouwen in ons ressort in te schakelen in het partijleven.

Het ledental van de bij onze centrale aangesloten verenigingen bedroeg per 1 jan. 1962 volgens de ter beschikking staande gegevens 3590 (tegen 3637 per 1 januari 1961). Wel een bewijs dat de ledenwerfactie alle aandacht moet hebben.

Er is derhalve in het ressort van onze centrale nog wel het één en ander te verrichten. Geve God ons de kracht daartoe in de komende periode.

K. Horjus, secretaris.

Kamercentrale Amsterdam

De regeringscrisis van eind 1960 en de al of niet vermeende crisis in onze partij, vormden het begin van het verslagjaar de belangrijkste punten op de agenda. Verscheidene bestuursvergaderingen werden voor een groot deel met discussies terzake gevuld, terwijl ook in een afgevaardigdenvergadering deze gang van zaken werd doorgesproken.

De bezinning op het politieke gebeuren na 1945, uitgaande van vorenstaande actualiteiten werd voortgezet in een afgevaardigden-vergadering, waar de heer M. Ruppert ons van voorlichting diende. Hoewel er verschil van opvatting bestond over allerlei onderdelen, werd zijn visie en uiteenzetting algemeen als instructief en verhelderend gewaardeerd.

Niet alleen de landspolitiek, ook de vraagstukken van de hoofdstad des lands hielden ons bezig. In een daartoe belegde

Bestuursbijeekomst gaven de heren A. in 't Veld, wethouder en H. J. Vermeulen, lid van de raad, leiding aan de discussies. Hoofdpunten in deze bijeekomst waren : de IJ-tunnel, de Bijlmermeerpolder en de vijfdaagse werkweek voor de gemeentambtenaren.

Op een forum-vergadering werd gediscussieerd over Evangelische politiek. Onder leiding van prof. G. Kuiper Hzn. behandelde het forum, bestaande uit een tweetal zendings-evangelisatie-experts, t.w. dr. F. Bakker en ds. H. U. Buitink, benevens een tweetal politici, dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot en mr. B. W. Biesheuvel een groot aantal schriftelijk gestelde vragen. Hoewel door tijdsgebrek beperkt, deden ook aanwezigen mee aan de discussie. De goed bezochte bijeekomst viel zowel bij ouderen als jongeren zeer in de smaak. Het was opnieuw een waardevolle principiële bezinning.

Het huidige omroepsbestel werd in een volgende afgevaardigdenvergadering onder de loupe genomen. De heer G. H. Hoek diende ons daarbij op voortreffelijke wijze van voorlichting. De discussie kreeg een bijzonder accent door de aanwezigheid van prof. Eldersveld uit de V.S., die de Amerikaanse toestanden bij radio en televisie, vooral ten aanzien van het onderwijs, nader belichtte.

Een verlies leed onze Centrale in het begin van het jaar door het plotseling overlijden van mr. M. van Vugt, die een belangrijke plaats in onze partij innam.

Aan het 12½-jarig ambtsjubileum van wethouder A. in 't Veld werd door ons aandacht geschonken.

Na de zomervakantie vroegen voorbereidingen voor de verkiezingen van 1962 onze aandacht. Een speciaal benoemde Centrale Propaganda-Commissie zette zich aan de studie en legde de resultaten daarvan neer in een rapport, dat door het bestuur van onze Centrale als richtlijn voor de arbeid werd aanvaard.

Een advies-commissie onder leiding van prof. mr. Th. A. Versteeg bereidde de kandidaatstelling in onze kieskring voor de Provinciale Staten voor. Ons bestuur en de kiesverenigingen volgden in grote lijnen de gedane suggestie. De zittinghebbende Statenleden, prof. mr. P. J. Verdam en dr. W. Sleumer Tzn. verschijnen op de nos. 1 en 2 van de lijst.

Ter voorbereiding van de raadsverkiezingen beraamde een commissie onder voorzitterschap van prof. mr. P. J. Verdam

zich op een advies. In 1962 hopen onze kiesverenigingen hiervan te profiteren.

Mede met het oog op de a.s. verkiezingen werd in mei een bureau geïnstalleerd. Mej. W. Sollie werd als medewerkster hiervoor aangetrokken.

Hoewel het leven in de kiesverenigingen geen reden tot juichen geeft, hebben wij goede hoop, dat in het volgend jaar ieder weer zijn taak en verantwoordelijkheid ziet en zich zal inzetten voor een goed resultaat in het politieke kamp.

A. Niemantsverdriet, secretaris.

Kamercentrale Haarlem

De inzet van het jaar 1961 heeft sterk gestaan onder de invloed van de in december 1960 opgetreden crisis over het woningbouwbeleid. Wat te dier zake leefde in de kiesverenigingen vond zijn reactie op de bestuursafel van de Kamercentrale, in allerlei toonaard en niet zonder emotionele bijgeluiden.

Gelukkig, dat in zo'n Kamercentrale bezadigde en ervaren mannen aanwezig zijn, die niet overhaast tewerk gaan en in onderling overleg een zo goed mogelijke weg trachten te vinden.

Zo kwamen wij tot een bijzondere vergadering, waar als spreker optrad onze voorzitter van de partij, dr. Berghuis.

Goed gefundeerd en breed van opzet heeft hij de feitelijkheden en de achtergronden van bedoelde crisis belicht en al moge in zo'n emotionele periode niet ieder dadelijk bevredigd zijn, het heeft alles ophelderend gewerkt en het was eer een bewijs van gezond belangstellend meeleven dan anderszins.

Dat medeleven treffen wij ook aan in onze kiesverenigingen ter zake van de acties welke zijn ingezet zoals b.v. de ledenverfactie en de toebereidselen voor het verkiezingsjaar 1962.

Onze centrale had nog plannen om meerdere vergaderingen te houden; het is er niet van gekomen omdat over heel het arbeidsveld er zoveel andere bijeenkomsten zijn geweest zodat het soms een gedrang werd om afzonderlijk naar voren te treden met vergadering en onderwerp en spreker.

Behoudens een enkele uitzondering was de activiteit der kiesverenigingen te loven; ook de Statencentrales lieten van zich horen; een enkele zond ons een uitvoerig verslag van de stand in haar rayon. Zo kregen wij van de Statencentrale Hilversum een bijzonder uitvoerig overzicht.

Het jaar 1961 heeft, behoudens het normale contact met de kiesverenigingen, de toonaard gehad van een „laiser aller” in de wetenschap dat in 1962 reeds dadelijk veel meer te doen zou zijn als uitvoering van de specifieke taak die voor een Kamercentrale is aangewezen in een verkiezingsjaar als 1962 zal zijn.

In verband met dat komende werk zijn ook enige bestuursmutaties in overweging genomen en wij mogen verwachten dat daarin zodanig zal worden voorzien dat zulks het werk ten goede zal komen. Vele zaken zullen tegelijk de aandacht vragen, vergaderingen, samenstelling van kandidatenlijsten, de propaganda. Wij vertrouwen dat ook in het ressort van onze Kamercentrale velen weder hun schouders onder het werk zullen zetten en wij wensen onze mannen en vrouwen, jongeren en ouderen, kracht en bezieling toe bij de komende strijd.

J. F. Licher, secretaris.

Kamercentrale Leiden

Hoewel ik geenszins de pretentie heb met dit verslag de wereld te zullen verbeteren begin ik toch in zoverre met mij zelf, dat ik eerst enige mutaties vermeld waarbij ik betrokken ben. Met ingang van 18 november vonden er namelijk enige wijzigingen plaats in het moderamen der Kamercentrale door het gelijktijdig aftreden van de heren A. Warnaar en E. A. Polet, resp. als voorzitter en secretaris. In de vacature Warnaar is tot voorzitter gekozen mr. dr. N. G. Geelkerken te Leiden, en tot diens opvolger als 2e voorzitter ds. H. Post te Rijnsburg. In de vacature Polet werd ik tot secretaris benoemd.

Ik probeer deze functie te combineren met mijn secretariaat der Statencentrale „Gouda” (veel werk kan goed samenvallen) doch met het oog op de beschikbare tijd meende ik wel te moeten bedanken als voorzitter der A.R. hulpcentrale voor Midden-Zuid-Holland „Zoetermeer”. Als zodanig werd ik opgevolgd door de heer P. J. Verhoef te Berkel en Rodenrijs, en deze als penningmeester door de heer C. J. Biemond te Bleiswijk.

Het bezoeken der kiesverenigingen is opnieuw geregeld en wel aldus, dat zulks binnen de Statencentrale „Gouda” (46 kiesverenigingen) geschiedt door de bestuursleden van Kamer- en Statencentrale gezamenlijk en binnen de Statencentrale „Leiden” (20 kiesverenigingen) alleen door de bestuursleden der Statencentrale.

De vacature Warnaar in het Centraal Comité is nog niet

vervuld; plaatsvervangend lid is de heer C. Hobo. In de overige vertegenwoordigingen kwam geen wijziging. O.a. is Mevr. T. Attema-Roosjen nog onze vertegenwoordigster in het landelijke A.R. Vrouwencomité. In het bestuur der Kamercentrale werden de heren Warnaar en Polet opgevolgd resp. door de heren F. Vink te Moordrecht en P. Binee te Gouda. Als nieuw vertegenwoordiger van het Provinciaal Verband Zuid-Holland van de A.R.J.O.S. nam de 2e voorzitter daarvan, de heer G. Dompeling te Leiderdorp, zitting in het bestuur.

Helaas moet ik deze personalia besluiten met de vermelding van het overlijden per 14 december 1961 van de heer J. P. Paschier te Noordwijk, die vele jaren bestuurslid is geweest en de Kamercentrale ook in het Partij Convent vertegenwoordigde. Wegens uitputting van de lijst kan in deze bestuursvacature niet meer tussentijds worden voorzien.

In het verslagjaar hield de Kamercentrale twee vergaderingen: de jaarvergadering te Leiden op zaterdag 18 februari 1961, met een vervolg-bespreking door prof. dr. ir. H. van Riessen op zijn rede van 27 februari 1960 over: „Beginsel en praktijk in de politiek”, en de najaarvergadering te Gouda op zaterdag 18 november 1961, met als spreker prof. mr. I. A. Diepenhorst over: „Politiek in deze tijd”. In laatstgenoemde vergadering werd tevens (zie boven) het voorzitterschap en het secretariaat overgedragen.

De Statencentrale „Leiden” hield haar (1e) jaarvergadering (in dit jaar) op 4 maart 1961 en de Statencentrale „Gouda” op 28 januari 1961, beiden met een jaarverslag over 11 maanden. In beide Statencentrales volgde in december nog een (jaar-)vergadering, zulks met het oog op de Statenverkiezing 1962.

Van de drie hulpcentrales „Alphen aan den Rijn”, „Gouda” en „Zoetermeer” was alleen de laatste actief. Zij hield haar ook nu weer goed geslaagde A.R. toogavond voor Midden-Zuid-Holland op woensdag 18 januari 1961 te Pijnacker met als spreker dr. W. P. Berghuis over: „Reformatorische samenwerking” en voor het slotwoord ds. P. A. A. Klusener over: „Onze kracht”. Muzikale medewerking verleende een dubbel koperkwartet der Harmonievereniging „Excelsior” te Pijnacker.

C. J. van den Heuvel, secretaris.

Kamercentrale 's-Gravenhage

Dit verslag moet worden aangevangen met de vermelding van het verlies dat de Haagse Kamercentrale heeft geleden door het plotseling overlijden van de heer Jhr. mr. J. M. M. van Asch van Wijck op 19 september 1961.

Gedurende een zeer lange reeks van jaren heeft de heer Van Asch van Wijck de Haagse Anti-Revolutionairen vertegenwoordigd in de Provinciale Staten van Zuid-Holland en in de Haagse Gemeenteraad. Bij vele staten- en raadsverkiezingen fungeerde hij als lijststaanvoerder.

Anti-Revolutionair Den Haag is hem veel verschuldigd en gedenkt hem in dankbaarheid.

Het jaar 1961 stond enerzijds in het teken van interne activiteiten op organisatorisch gebied, anderzijds was daar een verdere opbouw van het contact naar buiten met name met de C.H.U. kamerkring.

Als feiten de interne organisatie betreffende moeten o.a. worden vermeld het tot stand komen van de Statuten van de Centrale en van het Reglement voorbereiding kandidaatstelling raadsverkiezingen.

Daarenboven werd een speciale bestuursvergadering gehouden gewijd aan de organisatorische problemen waarmede men in een grote stad te kampen heeft. De secretaris van het Centraal Comité leidde de bespreking in.

Voorts werd in het kader van het vrouwencontact een openbare vergadering belegd alwaar mevrouw dr. F. T. Diemer-Lindeboom sprak over „Christen zijn in wereldverband”. Een zeer goede avond met een grote opkomst, niet alleen van de mannen maar vooral van de zijde van de dames. Getracht zal worden ieder jaar een zodanige vrouwencontact-vergadering te beleggen.

Het aantal kiesverenigingen onderging een uitbreiding door de oprichting van de kiesvereniging „Mariahoeve”. De goede verstandhouding met de C.H.U. Kamerkring manifesteerde zich op sprekende wijze op 6 april toen in samenwerking met de C.H. in Pulchri Studio een vergadering werd belegd alwaar spraken de ministers drs. J. W. de Pous en mr. J. van Aartsen. Zeer velen woonden deze vergadering bij.

Op 17 november sprak op een algemene ledenvergadering dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, waarbij met name de kwestie Nieuw-Guinea aan de orde kwam. Een goed bezochte vergadering met een uitgebreide discussie.

Het bestuur van de Kamercentrale kwam vier maal in vergadering bijeen en wel op 16 maart, 15 juni, 22 september en 23 november.

De laatste maanden van het jaar stonden in het teken van de in het voorjaar 1962 te houden verkiezingen.

Helaas moet nu reeds worden geconstateerd, dat het bestuur der centrale en de besturen der kiesverenigingen voor de uitvoering van de verschillende verkiezingsactiviteiten niet kunnen rekenen op de steun van velen.

Desondanks zijn de „getrouwen” met ijver en toewijding aan de verkiezingsactie begonnen.

Moge hun gezamenlijke inspanning met Gods Zegen worden bekroond.

Mr. C. Pijl Hogeweg, secretaris.

Kamercentrale Dordrecht

Het jaarverslag 1960 werd medio 1961 geschreven en daarin werden ook de gebeurtenissen in het begin van dit jaar behandeld. Dit stuk wordt dus een *kort* verslag over een *kort* jaar. Zulks om overlapping te voorkomen.

Op 12 juli, dus nog voor de vakantie, vergaderde het moderamen om zich reeds met de voorbereiding van de werkzaamheden in het volgend seizoen bezig te houden. En op 9 september vergaderden zowel het moderamen als het algemeen bestuur.

27 september was er ook een vergadering te Rotterdam uitgaande van het bestuur van de Kamercentrale. Nu waren het de *VROUWEN*, die voor het bijwonen van een gezellige middagvergadering van huis waren geroepen. De vergadering stond onder leiding van mej. Van Leeuwen en mevr. Kuipers-Klapwijk heeft de aanwezige dames toegesproken. Jammer genoeg waren dat er maar 20, die tezamen 11 kiesverenigingen vertegenwoordigden. Deze dames waren zeer voldaan. Zij hebben de opdracht meegekregen elk vijf zusters als lid van de kiesvereniging te winnen. In vertrouwen wordt het resultaat van deze actie afgewacht.

De jaarvergadering werd gehouden 18 oktober 1961 te Rotterdam. De aan de kiesverenigingen toegezonden jaarverslagen werden vlot goedgekeurd. In de nog bestaande vacature Hogeweg werd voorzien door de verkiezing van de heer C. van Rump in het moderamen van de Kamercentrale.

Het hoogtepunt van deze avond was wel de rede van dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot die de buitenlandse politiek en bij-

zonder de kwestie Nieuw-Guinea behandelde. Geen wonder dat er grote belangstelling was voor de rede en dat er een aangrijpende discussie op volgde. Immers, juist het beleid van onze fractie, door dr. Bruins Slot in de Kamer vertolkt, had nogal van zich doen spreken. Kritiek, begrip en waardering kwamen evenredig naar voren.

Het bestuur van de Kamercentrale moest zijn werkzaamheden tot het uiterste noodzakelijke beperken om de besturen van de Statencentrales niet te verhinderen bij het vele werk verbonden aan de voorbereiding van de kandidaatstelling voor de verkiezing van leden van de Provinciale Staten.

Onder leiding van het Provinciaal Comité is de actie allerwege ingezet.

Ook de actie „Een op tien” werd aangevangen. Met de jaarwisseling waren omstreekt 300 nieuwe leden gemeld.

De besturen van de Staten- en Hulpcentrales werd verzocht ook deze arbeid van de kiesverenigingen te stimuleren. Het bestuur van de Kamercentrale verwacht dat ieder zijn/haar plicht doet en dat onder Gods zegen zowel de ledenwerfactie als de verkiezingen voor Staten en Raden een goed resultaat mogen hebben.

G. van Galen, secretaris.

Kamercentrale Rotterdam

Na de tot stand gekomen reorganisatie in 1960 kreeg de Centrale gelegenheid in 1961 te tonen of de nieuw aangemeten jas pasvorm gedragen kon worden. Het bestuur werd uitgebreid van 6 tot 9 leden, terwijl de Centrale ruim 60 leden is gaan tellen. De samenwerking werd gunstig beïnvloed door het directe contact tussen Bestuur en Centrale. Tevens werden een aantal commissies ingesteld met het doel het Bestuur en Centrale in allerlei zaken bij te staan met adviezen o.a. financiën, kandidaatstelling, propaganda, vrouwencontact, studentencontact, contact kiesverenigingen, publiciteit, enz.

In het algemeen is er verdienstelijk werk verricht door de commissies al zal enige herziening nodig zijn daar waar de werkzaamheden gecoördineerd kunnen worden. Het Bestuur kwam 5 maal en de Centrale 9 maal bijeen te onderscheiden in 2 vrouwenbijeenkomsten en 2 Algemene Vergaderingen. De dames toonden belangstelling voor de onderwerpen: „Arbeidstijdverkorting” en „Belastingheffing voor de gehuwde vrouw”, ter-

wijl de overige vergaderingen in het teken stonden van de „actuele politieke vraagstukken” en de leden van de Gemeenteraad en Provinciale Staten op een forum-avond tientallen vragen hebben beantwoord.

Als sprekers werden begroet Zijne Excellentie B. Roolvink, de heren H. van Eijsden en ds. G. Koenekoop. De huishoudelijke aangelegenheden concentreerden zich op de komende verkiezingen, kandidatenlijst en propaganda, terwijl de ledenwerfactie eveneens alle accent kreeg.

Wat beweegt ons politiek te zijn? Is het de traditie? Willen wij een brug zijn tussen verleden en toekomst? Zijn wij warm of koud? Geloven wij in de zaak waaraan wij ons verbonden weten? Een keten van vragen is te stellen, terwijl het concrete ideaal nauwelijks zichtbaar lijkt. Gaat het nu om hét of een ideaal of is de bodem waarop wij staan zo hecht en zo warm dat wij niet anders kunnen dan in heel het leven te tonen het geestesmerk te dragen van Hem die om ons Zijn leven gaf en daardoor ons het Koninklijk predicaat verleende: „Gij zijt Mijn”, geworteld en gegrond in de liefde van Jezus Christus, die ons brengt tot de daad, de naaste lief te hebben als onszelf. Leven is geven en een partij geeft en zet zich in wanneer haar leden de geestkracht betonen waar heel de wereld en ons volk zo grote behoefte aan heeft.

Het aantal kiesverenigingen werd met één vermeerderd door de oprichting van een nieuwe vereniging in Lombardije en steeg tot 27 met een totaal van 5042 leden. Het aantal abonnees op Nederlandse Gedachten bedroeg eind december 721.

De heer P. Kapinga bedankte als lid van de Gemeenteraad en wij gunnen hem en zijn vrouw gaarne de rust in hun levensavond. In de plaats van de heer Kapinga werd de heer W. A. Fibbe benoemd die deze benoeming heeft aanvaard. Wij wensen hem gaarne Gods zegen toe bij de uitoefening van deze belangrijke taak.

De heer J. Wilschut bedankte als voorzitter van het Provinciaal Comité en in zijn plaats werd gekozen de heer C. J. Woudstra te Leiden en in de vacature secretaris/penningmeester de heer H. A. Brokking, terwijl de heer W. A. Fibbe werd aangewezen Rotterdams afgevaardigde te zijn in het bestuur van van het Provinciaal Comité.

De verkiezingen hebben reeds veel voorbereidend werk gegeven en wij hopen dat de besturen van de kiesverenigingen en

allen die op andere wijze in de gelegenheid zijn steun te verlenen zo mogelijk voor Rotterdam 3 afgevaardigden in de Provinciale Staten en 5 in de Gemeenteraad brengen.

Gods hulp bidden wij om het gestelde doel te bereiken, maar dit bidden is ijdel wanneer wij niet werken.

H. A. Brokking, secretaris.

Kamercentrale Middelburg (tevens Provinciaal Comité Zeeland)

In het bestuur van onze Kamercentrale - tevens Provinciaal Comité - kwam dit jaar nogal veel wijziging.

De tweede voorzitter, de heer J. de Wolf, vertrok uit de provincie, de heer R. Buitenhuis bedankte met het oog op zijn leeftijd, terwijl ook onze voorzitter, de heer A. Schout, de tijd gekomen achtte om heen te gaan. Dankbaar gedenken wij het vele werk dat deze heren voor onze partij hebben gedaan, in het bijzonder dat van de heer Schout. Tien jaar heeft hij het voorzitterschap bekleed; in de jaarvergadering werd dan ook door de nieuwe voorzitter, de secretaris en de voorzitter van de Prov. Arjos op hartelijke wijze afscheid van hem genomen.

Als voorzitter werd de heer Schout opgevolgd door de heer J. A. van Bennekom; de heren De Wolf en Buitenhuis werden vervangen door de heren A. Meulbroek en J. Balkenende.

In het Algemeen Organisatie Comité werd de heer De Wolf vervangen door de heer I. Tange.

De andere afvaardigingen ondergingen geen wijziging.

Wat de werkzaamheden en activiteiten van ons Prov. Comité aangaat, het kwam in het afgelopen jaar viermaal bijeen, tweemaal in de gewone samenstelling en tweemaal aangevuld met de secundus-afgevaardigden, zulks in verband met de voorbereiding voor de komende verkiezingen voor de Provinciale Staten.

In de eerste vergadering, die van 25 februari werd o.a. aan de Prov. Arjos een subsidie verleend van f 250,—.

In de tweede vergadering, die van 6 mei, de z.g.n. Jaarvergadering, hield de heer J. Smallenbroek, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, een rede over het onderwerp: „Het heden-daagse politieke gebeuren”.

De derde vergadering, die van 16 september, was vooral gewijd aan de komende verkiezingen voor de Provinciale Staten. Van de zittende Statenleden stellen de heren A. Schout en C. de Putter zich niet herkiesbaar. Een ontwerp-advies met 10 namen

werd ter doorzending en beoordeling naar de Statencentrales en kiesverenigingen opgesteld.

In de vierde vergadering, die van 18 november, werden de ingekomen bemerkingen op dit advies besproken en volgde samenstelling van een definitief advies, eveneens van 10 namen, waaruit de kiesverenigingen bij stemming de volgorde kunnen bepalen. Elke Statencentrale zorgt voor aanvulling van deze kandidatenlijst met nog 2 namen. Tevens werden in deze vergadering een Propaganda-Commissie en een Commissie van stemopneming benoemd.

De Statencentrales vergaderden in het afgelopen jaar ook geregeld.

Met dankbaarheid moet worden gereleveerd dat A.R. Zeeland in de persoon van de heer J. A. van Bennekom te Middelburg, thans ook in de Tweede Kamer der Staten-Generaal is vertegenwoordigd. Een jarenlange wens is hiermede eindelijk tot werkelijkheid geworden.

Wat tenslotte het ledental onzer kiesverenigingen betreft, opnieuw was er van enige daling sprake.

In meerdere kiesverenigingen is men echter met de ledenwerfactie gestart, terwijl met name voor de arbeid onder onze vrouwen de activiteiten van Mevr. Fraanje-Voorbij, lid van het A.R. Vrouwencomité, met ere genoemd mogen worden.

J. Hommes, secretaris.

Kamercentrale 's-Hertogenbosch

Direct al op 4 januari vergaderden de bestuursleden met hun collega's uit de Kamercentrale Tilburg in Geertruidenberg over de nog juist in 1959 ontstane val van het kabinet. Vooral het verrassende en onverwachte van de gebeurtenissen en ook de houding van de fractie waren de onderwerpen van de gedachtenwisseling. Een brief met een verzoek om een spoedige en duidelijke voorlichting aan de kiesverenigingen werd aan het Centraal Comité gezonden met aller instemming!

Op 24 januari kwam het bestuur in Den Bosch bijeen om de jaarvergadering voor te bereiden en een groot deel van de avond te besteden aan de bespreking van een verzoek van de provinciale organisatie van ARJOS clubs in Noord-Brabant en Limburg. Een vertegenwoordiger van deze organisatie zette het belang uiteen van een goed werkende ARJOS voor de kiesverenigingen ook in de centrale en bepleitte een steeds terug-

kerende aandacht te vragen bij de kiesverenigingen voor de oprichting van een studieclub. Verder werden enkele amendementen op het ontwerp Beginsel- en Algemeen Staatskundig Program besproken en overgenomen. Deze amendementen zijn voor 't merendeel in het definitieve program tot uiting gekomen.

De jaarvergadering, op 6 maart in Heusden gehouden, moest zich met niet meer dan de normale belangstelling tevreden stellen, ondanks de vertoning van de spannende en angstaanjagende film „Ik verkoos de vrijheid”.

Op deze jaarvergadering werden de heren J. van Leeuwen en R. Dijkstra als bestuursleden gekozen om de opengevallen plaatsen in te nemen ontstaan door het vertrek van de heren drs. B. Combee en mr. G. E. de Jongste, welke laatsten hartelijk bedankt werden voor hun arbeid, in de centrale verricht.

Op 13 juli kwam het bestuur weer in Geertruidenberg bijeen om de lijst met namen van de bezoekers aan de kiesverenigingen op te stellen en later met het bestuur van de Kamercentrale Tilburg de mogelijke samenwerking met andere christelijke partijen, bij de verkiezing van leden van de Provinciale Staten te bespreken. Hiermee namen de drukke werkzaamheden voor de bestuursleden van de centrale in het Provinciale Comité een aanvang.

Voor de laatste maal in 1961 kwam het bestuur op 19 oktober te Den Bosch bijeen. Behalve de gewone agenda nam de bespreking van de zaak Nieuw-Guinea veel tijd in beslag waarbij de wens naar voren kwam in het vervolg te beschikken over een tijdige en duidelijke voorlichting.

Het ledenaantal van de kiesverenigingen is gedurende dit jaar weinig veranderd zodat de actie „Eén op tien” nog veel aandacht verdient.

De kiesverenigingen in de centrale vergaderden 3-4 maal in dit jaar. Deze vergaderingen werden door ongeveer 25% van de leden bezocht en het is verheugend dat een bezoekersrapport een percentage van 50% vermeldt. Dit jaar is de helft van het aantal kiesverenigingen door één der bestuursleden bezocht. De late en trage verbinding van de kiesvereniging met de bezoeker is veelal de oorzaak dat het aantal bezoeken niet hoger is, hoewel een kleine verbetering te constateren valt.

Ook is veel arbeid verricht, die weinig spectaculair maar tijdrovend is, in de centrale en in het Provinciaal Comité voor de komende Statenverkiezingen.

Met dankbaarheid mag gevraagd worden of in het komende jaar, dat aan het einde ook in het teken van de Tweede Kamer verkiezingen zal staan, aan velen kracht en enthousiasme gegeven moge worden om de opdracht in het politieke leven met een levend geloof te verrichten.

R. Dijkstra, secretaris.

Kamercentrale Tilburg

Het verslagjaar begon voor de Kamercentrale ongebruikelijk. Reeds op 13 januari werd zij namelijk in vergadering bijeengeroepen. Zulks vond haar aanleiding in de moeilijkheden rondom het woningbouwbeleid en de daarop gevolgde kabinetsscrisis. Het waren dan ook die zaken waarover op deze vergadering werd gehandeld. Terzake werden de aanwezigen geïnformeerd door het toenmalige lid van het Centraal Comité, de heer C. A. van Drimmelen, waarna deze tezamen met enige moderamenleden de gerezen vragen in forumverband behandelde.

In die tijd werden meerdere kiesverenigingen bezocht door de Voorzitter, veelal vergezeld van één of meer moderamenleden, ter bespreking van deze, ook in de Kamercentrale nogal wat beroering teweeg gebracht hebbende, materie.

De jaarvergadering werd gehouden op 17 maart. Op die vergadering sprak de heer mr. B. W. Biesheuvel over „De A.R. en de buitenlandse politiek”.

Na de zomervakantie werd het nieuwe verenigingsseizoen begonnen met een vergadering op 29 september. De spreekbeurt werd vervuld door de heer H. van Eijnsden, die sprak over „Actuele politieke vraagstukken”. Voor de Kamercentrale was dat tevens de kennismaking met het Tweede Kamerlid, dat werd aangewezen voor het contact tussen de A.R. Tweede Kamerfractie en de Kamercentrale.

Op de twee laatstgenoemde vergaderingen werden tevens verschillende huishoudelijke zaken afgedaan. Daarvan valt in dit verband te vermelden de verkiezing van de voorzitter, de heer K. de Geus, tot lid van het Centraal Comité in de vacature, ontstaan door het aftreden van de heer C. A. van Drimmelen.

De vergaderingen van de Kamercentrale werden goed bezocht. Ook overigens waren het goede bijeenkomsten.

In het verslagjaar werd de sprekersorganisatie nieuw leven ingeblazen. De sprekerslijst werd belangrijk uitgebreid. Reeds

aanstands gingen meerdere kiesverenigingen van deze organisatie gebruik maken.

In het begin van het verslagjaar werd door de moderamenleden voortgegaan met het bezoeken van de kiesverenigingsvergaderingen. Dit middel ter verlevendiging van het contact tussen de kiesverenigingen en de Kamercentrale is zinvol gebleken.

Ook na de zomervakantie werd een rechtstreeks contact tussen de kiesverenigingen en het Moderamen onderhouden, zij het op een andere wijze. In deze periode werden namelijk de besturen der kiesverenigingen door een tweetal moderamenleden bezocht ter bespreking van interne organisatorische zaken, in het bijzonder die met betrekking tot de staten- en gemeenteraadsverkiezingen in 1962. Ook deze contacten waren alleszins nuttig.

Onder het oog werd gezien in hoeverre tot een uitbreiding van het aantal kiesverenigingen en correspondentschappen zou kunnen worden geraakt. Daarbij bleken de mogelijkheden veelal zeer beperkt. Waar bleek dat de kiesverenigingen zich in het algemeen verantwoordelijk gevoelen voor de behartiging van eventuele partijbelangen in een wijdere omtrek dan die van hun eigenlijke werkgebied, kon het belang van de beoogde uitbreiding lager worden aangeslagen.

De kiesvereniging Zevenbergen, welke de laatste jaren niet meer actief was, werd tot hernieuwde werkzaamheid gestimuleerd.

In de tweede helft van het verslagjaar geschiedde een belangrijk deel van het partijwerk in het kader van de Provinciale Organisatie. Alleen reeds daardoor was merkbaar dat de Statenverkiezing van 1962 in zicht kwam. Eén en ander neemt niet weg, dat de Kamercentrale ook in dit werk een rol speelde. Te denken valt hierbij aan haar aandeel in de nieuwe opzet van de Provinciale Organisatie, alsmede aan haar taak bij de kandidaatstelling en bij de benoeming van de leden van het Provinciaal Comité.

Het bestuur van de Kamercentrale vergaderde twee maal: het moderamen drie maal.

Het aantal aan de Kamercentrale verbonden kiesverenigingen bedroeg dertien.

Ir. A. Smid, secretaris.

Kamercentrale Maastricht (tevens Provinciaal Comité Limburg)

Het afgelopen jaar werd driemaal door het Provinciaal Comité vergaderd, en wel op 17 januari 1961 naar aanleiding van de kabinetscrisis, en op 28 september en 18 november ter bespreking van de activiteiten i.v.m. de aanstaande verkiezingen voor Provinciale Staten en Gemeenteraden. Ook werd een vergadering door het Provinciaal Comité georganiseerd in Treebeek, op welke vergadering mr. W. R. v. d. Sluis het onderwerp besprak „Onze Partij anno 1961”.

De bedrijvigheid in de verschillende kiesverenigingen liep sterk uiteen. Naast een enkele kwijnende vereniging kunnen de zeer actieve en bloeiende kiesverenigingen Geleen en Treebeek genoemd worden. Treebeek is de enige plaats in Limburg die een A.R.J.O.S. rijk is, al doet ook Heerlen nog steeds pogingen tot oprichting. Voor sprekers voor de vele vergaderingen werd zelden gebruik gemaakt van de sprekersorganisatie.

Herhaaldelijk werd in het afgelopen jaar getracht wat meer leven in de plaatselijke vrouwenorganisaties te blazen. Enkele kiesverenigingen tellen geen enkel vrouwelijk lid, anderen zagen een geringe toename van het aantal vrouwelijke leden. Over het algemeen genomen bevinden deze organisaties zich in deze kamerkieskring nog in haar beginstadia.

De activiteiten voor de verkiezingen begonnen vroeg, omdat na overleg in eigen kring overeenstemming bereikt moest worden met de C.H.U. Sinds jaren is het de (goede) gewoonte in de kamerkieskring Maastricht bij verkiezingen samen te werken met de C.H.U., waar dit mogelijk is. Helaas blijken in de loop der jaren verschillende Nederlands Hervormde gemeenschappen, geheel voor de doorbraakgedachte gewonnen te zijn.

Door vertrek van de vorige lijsttrekker der gezamenlijke lijst, de heer Kraayeveld van de C.H.U., staat thans de heer Van Gool (A.R.-Roermond) als nummer 1 op de lijst voor de Provinciale Statenverkiezingen. Eenzelfde situatie doet zich voor bij de gemeenteraadsverkiezingen in Heerlen, waar nu de heer Van Rooijen (A.R.-Heerlen) als lijsttrekker fungeert, terwijl in Brunssum de toestand juist andersom is. Het mededoen aan de verschillende verkiezingen van partijen die hier tot nu toe niet aan deelnamen, zoals de V.V.D. en de Positief Christelijk Nationale Unie, brengt enkele zeker lijkende zetels in gevaar, en zal het uiterste aan inspanning vergen. Vertrouwend op Gods zegen hoopt het Provinciaal Comité evenwel, dat met

aller medewerking bereikt zal kunnen worden, dat zij samen met de C.H.U. in Limburg in het openbare leven de plaatsen zal kunnen behouden of zelfs in aantal uitbreiden, vanwaar zij haar reformatorische visie op het politieke gebeuren kan uitdragen.

Dr. V. H. Rutgers, secretaris.

NAMEN EN ADRESSEN

van functionarissen van de Provinciale Comité's,
Kamercentrales en Statencentrales

1. KAMERCENTRALE LEEUWARDEN (tevens Provinciaal Comité Friesland)

A. Algra, voorzitter, Tj. Walburg, secretaris,	P. C. Hoofstraat 15 't Wegje 714 K	Leeuwarden Nij Altoenae (St. Anna Parochie)	05100—23382 05180— 586 05150— 2601
M. Knol, penningmeester,	Jachthavenstraat 17	Sneek	05150— 2601
Bureau Provinciaal Comité :			
Drs. W. K. de Roos, adj.-secr.,	Spechtstraat 16	Leeuwarden	05100—28083
Statencentrale Dokkum :			
J. v. d. Mark, voorzitter, D. v. d. Til, secretaris, K. J. Postma, penningmeester,	C. G. Schraderstraat 6 Timmerman-aannemer	Niawier Dokkum Hantum	— — 05198— 374
Statencentrale Franeker :			
S. v. d. Schaaf, voorzitter, W. v. d. Sluis, secretaris, J. J. Iestra, penningmeester,	Nr. 359 Walperterwei 21 Caminghastraat 8	Beetgumermolen Wommels Arum	05108— 264 — —
Statencentrale Heerenveen :			
D. Hellinga, voorzitter, H. J. de Vries, secretaris, E. Dijkstra, penningmeester,	Slingewei 3 Stadsburen 39	Nij Beets Drachten Nijelamer	05128— 200 05120— 3068 05260— 2547

Statencentrale Sneek :

Ds. A. J. van Dijk, voorzitter,	Voorstreek 108	Sloten	05143— 210
G. Griepsma, secretaris,	Scheen 40	Joure	05138— 2383
G. Schriemer, penningmeester,	Nr. 160	Oppenhuizen	05153— 225

Statencentrale Leeuwarden :

H. Algra, voorzitter,	Huizumerlaan 30	Leeuwarden	05100—26668
H. J. Koning, secretaris,	Vinc. v. Goghstraat 27	Leeuwarden	05100—28494
Mr. B. D. van Raay, penningmeester,	Spanjaardslaan 25 I	Leeuwarden	05100—26530

2. KAMERCENTRALE GRONINGEN (tevens Provinciaal Comité Groningen)

H. R. J. v. d. Veen, voorzitter,	van Houtenlaan 158a	Groningen	05900—29038
P. Renkema, secretaris,	Noordersingel 23	Appingedam	05960— 2201
O. Bakker, penningmeester,	D. Wieringastraat 46	Westernieland	— 60

Bureau Provinciaal Comité :

H. Kingmans,	van Royenlaan 79	Groningen	05900—21903
--------------	------------------	-----------	-------------

Statencentrale Appingedam :

P. Renkema, voorzitter,	Noordersingel 23	Appingedam	05960— 2201
Mr. J. C. Berghuis, secretaris,	Rijksstraatweg 98f	Haren (Gr.)	05900—44963
J. W. Bos, penningmeester,		Wagenborgen	05964— 398

Statencentrale Bedum-Noord :

M. A. Steenhuis, voorzitter,	Broederstraat 9	Winsum Gr.	—
J. Vries, secretaris,	Eenrumerweg 4	Baflo	— 124
H. Huls, penningmeester,	Burchtstraat 32	Middelstum	05951— 268

Statencentrale Bedum-Zuid :

F. W. Post, voorzitter,	Provincialeweg 86	Doezum	—	71
J. J. Bosma, secretaris,	Langestraat 9	Zuidhorn	05940—	22
K. v. d. Heide, penningmeester,	Legeweg 8	Hoogkerk	—	

Statencentrale Groningen :

J. Abels, voorzitter,	Mozartstraat 34	Groningen	05900—	29308
G. Geersing, secretaris,	Van Iddekingeweg 96	Groningen	—	
H. Moorlag, penningmeester,	Pasteurlaan 21	Groningen	05900—	50017

Statencentrale Oude-Pekela :

Th. Huizenga, voorzitter,	Handelskade 62	Stadskanaal	05990—	2004
D. Ruiter, secretaris,	Raadhuiskade 43	Wildervank	05987—	3303
W. Mulder, penningmeester,	Oostersingel 50	Vlagtwedde	—	

Statencentrale Winschoten :

J. G. Krajenbrink, voorzitter,	Hoofdstraat 15	Oostwold-Oldambt	05975—	228
J. Vos, secretaris,	Luth. Kerkstraat 9	Sappemeer	05980—	2946
A. Blaak, penningmeester,	Beukemastraat 40	Hoogezand	05980—	2594

3. KAMERCENTRALE ASSEN (tevens Provinciaal Comité Drenthe)

J. Smallenbroek, voorzitter,	Iepenlaan 5	Assen	05920—	2917
J. Hollenbeek Brouwer, secretaris,	Parkstraat 18	Assen	05920—	3010
J. Bakker, penningmeester,	Oosterhoutstraat 36a	Assen	05920—	2991

Secretaris Prov. Org. Comité :

H. Scholtens,	Kapelstraat 23	Emmen	05910—	1024
---------------	----------------	-------	--------	------

Statencentrale Assen :

W. Winter, voorzitter,	Kanaalstraat 34	Roden	05908— 2371
H. D. B. Kuipers Munneke, wnd. secr.	Stationsweg 85	Zuidlaren	—
P. Kuiper, penningmeester,	Nw. Rijksweg 15	Vries	05921— 323

Statencentrale Meppel :

P. Helder, voorzitter,	Burg. Knopperslaan 7	Meppel	05220— 1514
R. de Hey, secretaris,	Troelstralaan 70	Meppel	05220— 2610
W. v. Arragon, penningmeester,	Nolde A 325	Zuidwolde Dr.	—

Statencentrale Hoogeveen :

A. R. Zandbergen, voorzitter,	Raadhuisplein 8	Hoogeveen	05280— 2512
H. Bruna, secretaris,	Hoofdstraat 52	Schoonebeek	05243— 316
L. Euving, penningmeester,	Orpsstraat 49	Gees	05248— 261

Statencentrale Emmen :

T. Wesseling, voorzitter,	Vaart Z.Z. 121	Nw. Amsterdam	05915— 506
R. de Lange, secretaris,	Hoofdstraat 33	Borger	05998— 4345
R. Renkema, penningmeester,	Zuiderdiep 329	Valthermond	05996— 216

4. KAMERCENTRALE ZWOLLE (tevens Provinciaal Comité Overijssel)

Mr. Dr. J. Meulink, voorzitter,	Getfertsingel 206	Enschede	05420— 5990
P. A. Nawijn, secretaris,	Zuiderkade 345c	Blokzijl	05272— 229
A. Sein, penningmeester,	Getfertsingel 127	Enschede	05420— 4987

Statencentrale Deventer :

P. D. Baerends, voorzitter,	Willem de Zwijgerlaan 23	Wijhe	06702— 365
Mej. W. Boerrigter, secretaresse	Diepenveenseweg 5	Deventer	06700— 7195
W. Rietberg, penningmeester,	Boschkampstraat 25	Holtén	05483— 447

Statencentrale Enschede :

Mr. Dr. J. Meulink, voorzitter,	Getfertsingel 206	Enschede	05420— 5990
A. Sein, secretaris,	Getfertsingel 127	Enschede	05420— 4987
J. D. Mos, penningmeester,	Maaierstraat 29	Enschede	05420— 4817

Statencentrale Hengelo-Almelo :

H. J. van Heek, voorzitter,	Parkweg 26	Almelo	05490— 2784
G. H. Boers, secretaris,	Theresiastraat 17	Hengelo	—
B. G. Eerdmans, penningmeester,	Enterstraat 96	Rijssen	05480— 2690

Statencentrale Kampen :

P. A. Nawijn, voorzitter,	Zuiderkade 345c	Blokzijl	05272— 229
D. R. Onderweegs, secretaris,	Magnoliaplein 18	IJsselmuiden	05292— 3918
Jac. Admiraal, penningmeester,	Prinsengracht B 92	Hasselt	05209— 206

Statencentrale Noordoostpolder :

L. Blijdorp, voorzitter,	Lindeweg 8	Luttelgeest	05270— 2032
Chr. Simonse, secretaris,	Kleiweg 27	Marknesse	05273— 1352
C. P. Wiersema, penningmeester,	Urkerweg 22	Emmeloord	05276— 1385

Statencentrale Ommen :

L. de Vries, voorzitter,	Grootestraat 280	Nijverdal	05486— 666
J. Tamminga, secretaris,	Mr. v. Laerstraat 11	Ommen	05291— 789
W. de Jager, penningmeester,	Hoofdweg 102	De Krim	05247— 256

Statencentrale Zwolle :

R. Gosker, voorzitter,	Pr. Hendrikstraat 17	Zwolle	05200—17639
A. Strating, wnd. secretaris,	W. Barentszstraat 15	Zwolle	05200—13527
F. G. v. Zwieten, penningmeester,	de Genestetstraat 31	Zwolle	05200—12086

5. KAMERCENTRALE ARNHEM EN NIJMEGEN (tezamen vormende het Provinciaal Comité Gelderland)

B. Geleyne, voorzitter,	Burg. Tenkinkstraat 18	Doetinchem	08340— 3817
H. A. v. Willigen, secretaris,	Bernhardstraat A 317	Haaften	04189— 201/ 235
D. Pereboom, penningmeester,	Stationsweg 64	Ede	08380— 8500

Statencentrale Arnhem :

D. Postma, voorzitter,	Wielewaalstraat 29	Arnhem	—
Mevr. A. E. Boerma- Woudstra, secretaresse,	Bakenbergseweg 59	Arnhem	08300—21220
Mr. F. Storm, penningmeester,	Boulevard Heuveling 9	Arnhem	—

Statencentrale Ede :

D. Pereboom, voorzitter,	Stationsweg 64	Ede	08380— 8500
J. Rothuizen, secretaris,	Nassauweg 8	Wageningen	08370— 2492
K. Wynia, penningmeester,	Hoofd der School	Zwartebroek	—

Statencentrale Zutphen :

J. J. Jager, voorzitter,	Anjerlaan 3	Warnsveld	—
H. Folkringa, secretaris,	Rembrandtstraat 38	Zutphen	—
H. Roeterdink, penningmeester,	Oyerhoek	Warnsveld	06750— 4111

Statencentrale Apeldoorn :

S. Reyenga, voorzitter,	Tesselschadelaan 33	Apeldoorn	06760—14371
W. Polak, secretaris,	Debussylaan 75b	Apeldoorn	—
M. A. Griffioen, penningmeester,	Burglaan 45	Apeldoorn	—

Statencentrale Harderwijk :

D. J. Velsink, voorzitter,	Stationslaan 44	Nunspeet	03412— 2216
J. J. Soukens, secretaris,	Hierdenseweg 55	Harderwijk	—
H. v. d. Brink, penningmeester,		't Harde	—

Statencentrale Nijmegen :

H. Wiersma, voorzitter,	Groene Woudseweg 50	Nijmegen	08800—26159
S. Talsma, secretaris,	Watertorstraat 24	Nijmegen	—
H. Elshout, penningmeester,	Molenweg 1	Nijmegen	—

Statencentrale Doetinchem :

B. Geleynse, voorzitter,	Burg. Tenkinkstraat 18	Doetinchem	08340— 3817
B. Vrogten, secretaris,	A 244	Hummelo	—
G. Hiddink, penningmeester,	D 36	Hengelo G.	06753— 435

Statencentrale Winterswijk :

J. Sytsma, voorzitter,	Hagemanstraat 68	Eibergen	—
A. Wildeman, secretaris,	Corleseweg 2	Winterswijk	05430— 2191
G. J. Berendsen, penningmeester,	O 22	Borculo	—

Statencentrale Tiel :

H. A. van Willigen, voorzitter,	Bernhardstraat A 317	Haaften	04189— 201
H. v. Daatselaar, secretaris,	Stationsweg 15	Geldermalsen	—
A. C. Cornelisse, penningmeester,	Korte Steeg 7d	Eck en Wiel	—

Statencentrale Wychen :

M. de Bijl, voorzitter,	Kerkplein 133	Bruchem	04184— 203
J. W. van Hemmen, secretaris,	Hoofd Chr. School	Well/Ammerzoden	04199— 310
J. D. Fuykschot, penningmeester,	Waaldijk 72	Zuilichem	—

6. KAMERCENTRALE UTRECHT (tevens Provinciaal Comité Utrecht)

Mr. G. A. Diepenhorst, voorzitter,	Wilhelminalaan 4c	Zeist	03404— 3312
H. C. Smit, secretaris,	Joh. Brahmsstraat 33	Utrecht	030 —30375
L. W. H. de Geus, penningmeester,	Raadhuisstraat 18	Linschoten	03480— 2602
Bureau: G. J. v. d. Poll,	Da Costakade 86	Utrecht	030 —34173
			11579

Statencentrale Utrecht :

Dr. J. de Nooy, voorzitter,	F. C. Donderstraat 19a	Utrecht	030 —16190
H. Stolk, secretaris,	Majellapark 15-II	Utrecht	030 —33568
R. J. C. van Schaik, penningmeester,	Willem de Zwijgerstraat 18	Utrecht	030 —20570

Statencentrale Amersfoort :

A. Bakker, voorzitter,	Westersingel 169	Veenendaal	08385— 3058
Drs. L. J. Dijkstra, secr. penningm.	Verl. Talmalaan 11a	Soestdijk	02955— 3355

PROVINCIAAL COMITÉ-NOORD-HOLLAND

D. A. J. Spek, voorzitter,	Delftlaan 35	Haarlem	02500—50720
J. W. Holm, secretaris,	Talmastraat 13-III	Amsterdam	020 —799076
K. Horjus, wnd. secretaris,	Tuinstraat 5	Monnikendam	02995— 488
P. K. van Baalen, penningmeester,	Spoorstraat 3	Weesp	02940— 2428

7. KAMERCENTRALE DEN HELDER

A. Admiraal, voorzitter,	Westerstraat 230	Enkhuizen	02280— 2679
K. Horjus, secretaris,	Tuinstraat 5	Monnikendam	02995— 488
C. Kraaij, penningmeester,	De Wildtlaan 3	Heiloo	02200— 5657

Statencentrale Den Helder :

D. Barten, voorzitter,	Oosterstraat 55	Noordscharwoude	02260— 390
W. de Boer, secretaris,	Ooievaarstraat 48	Den Helder	02230— 3370
O. Koedijk, penningmeester,	C 88	St. Maarten	02245— 257

Statencentrale Hoorn :

S. D. Sietses, voorzitter,	Zd. Boerenvaart 23	Enkhuizen	02280— 2715
K. Horjus, secretaris,	Tuinstraat 5	Monnikendam	02995— 488
M. Wagenaar, penningmeester,	Middenweg 13	Andijk/Oost	02289— 455

Staten centrale Alkmaar :

Mr. S. D. Sluis, voorzitter,	Beukenlaan 1	Bergen N.H.	02208— 2467
J. Pieters, secretaris,	Breedelaan 8	Heiloo	02200— 6363
A. Samplonius, penningmeester,	Meerweg 39	Bergen N.H.	02208— 2287

Staten centrale Zaandam :

A. Frankfort, voorzitter,	Wattstraat 5	Wormerveer	02980—81394
A. Rooker, secretaris,	Lijsterbeslaan 3	Zaandijk	—
A. de Bree, penningmeester,	Overtoom 64	Westzaan	—

8. KAMERCENTRALE AMSTERDAM

Mr. J. H. Jonker, voorzitter,	Bakh. v. d. Brinkhof 62	A'dam-Sloterveer	020 —152886
A. Niemantsverdrict, secretaris,	Lord Kelvinstraat 11-II	A'dam-Oost	020 —52408
P. J. v. d. Berg, penningmeester,	Eisingastraat 31-II	A'dam-Oost	020 —948347
Bureau : Mej. W. Sollie,	p/a Reynier Vinkeleskade 37 III	A'dam-Zuid	020 —720960

9. KAMERCENTRALE HAARLEM

J. de Jong Czn., voorzitter,	Loosdrechtseweg 8	Hilversum	02950— 5215
P. Brüne, secretaris,	Westerparkstraat 27	Zandvoort	02507— 2546
H. M. C. Vissers, penningmeester,	Spieringweg 434	Vijfhuizen	02548— 293

Staten centrale Haarlem :

D. A. J. Spek, voorzitter,	Delftlaan 35	Haarlem	02500—24933
W. J. Scheltens, secretaris,	K. Doormanlaan 21	Aerdenhout	02500—40097
D. J. Coumou, penningmeester,	Herm. Heyermanslaan 23	Heemstede	02500—36270

Staten centrale Hilversum :

W. H. L. J. v. d. Maas, voorzitter,	Oude Loosdrechtseweg 142	Hilversum	02950—10998
Joh. Gerholt, secretaris,	H. v. Eijkenstraat 16	Naarden	02959—11985
W. M. v. Wijngaarden, penningmeester,	G. v. Amstelstraat 438	Hilversum	02950—13227

Statencentrale Nieuwer-Amstel :

P. K. van Baalen, voorzitter,	Spoorstraat 3	Weesp	02940— 2428
P. Clement, secretaris,	Sportlaan 66	Aalsmeer	02977— 5137
A. Biesheuvel Bzn., penningmeester,	Nieuwe Meerdijk 53	Badhoevedorp	02968— 2412

Statencentrale Velsen :

H. J. Lips, voorzitter,	Duinvlietstraat 13	Velsen-Noord	02510— 4606
H. de Boer, secretaris,	Van Nieuwkoopstraat 30	IJmuiden-Oost	02550— 7714
M. L. Groeneveld, penningmeester,	Surinamestraat 3	Santpoort-Noord	02560— 7584

PROVINCIAAL COMITÉ ZUID-HOLLAND

Mr. C. J. Woudstra, voorzitter,	v. Brandelerkade 16	Leiden	01710—26878
H. A. Brokking, secr.-penningmeester,	Meeuwenlaan 11	Rotterdam	010 —186420

10. KAMERCENTRALE LEIDEN

Dr. N. G. Geelkerken, voorzitter,	Zoeterwoudsesingel 44	Leiden	01710—24499
C. J. van den Heuvel, secretaris,	Raadhuisstraat 16	Moerkapelle	01793— 302
S. M. Stolp, penningmeester,	Schelpenkade 40	Leiden	01710—24629

Statencentrale Gouda :

H. Vink, voorzitter,	Joubertstraat 107	Gouda	01820— 4757
C. J. v. d. Heuvel, secretaris,	Raadhuisstraat 16	Moerkapelle	01793— 302
Ir. J. P. H. Venema, penningmeester,	Henegouwerweg 41	Waddinxveen	01828— 306

Hulpcentrale Alphen aan de Rijn :

Vacature, voorzitter,			—
L. Koning, secretaris,	Aardamseweg 65	Ter Aar	—
Vacature, penningmeester,			—

Hulpcentrale Gouda :

Vacature, voorzitter,			—
A. Griffioen, secretaris,	Hoogstraat 63	Haastrecht	—
F. Vink jr. penningmeester,	Kerklaan 9	Moordrecht	01827— 261

Hulpcentrale Zoetermeer :

P. J. Verhoef, voorzitter,	Rodenrijseweg 59	Berkel en Rodenrijs	01891— 2452
J. van Lien, secretaris,	W. v. Windenstraat 15	Pijnacker	01736— 2279
C. J. Biemond, penningmeester,	Hoefweg 45	Bleiswijk	01892— 476

Statencentrale Leiden :

Mr. C. J. Woudstra, voorzitter,	v. d. Brandelerkade 16	Leiden	01710—26878
C. Hobo,	Kom van Aaiweg 15	Leiderdorp	01710—31297
Drs. T. Spaan, penningmeester,	Veurselaan 98	Voorburg	070 —779339

11. KAMERCENTRALE 's-GRAVENHAGE

P. L. Hut, voorzitter,	Rhijnvis Feithlaan 135	Den Haag	070 —661211
Mr. C. Pijl Hogeweg, secretaris,	Carel Reinierszk. 243	Den Haag	070 —851458
W. Verburg, penningmeester,	Norenburg 97	Den Haag	070 —856338

12. KAMERCENTRALE DORDRECHT :

Mr. W. Verheul, voorzitter,	Joz. Israëlslaan 96	Rijswijk Z.H.	070 —181640
G. v. Galen, secretaris,	Lindelaan 74a	Zwijndrecht	01850—26574
H. H. Zwart, penningmeester,	Oosteinde 57	Oud-Alblas, tel Bl'graaf	01849— 300

Statencentrale Delft :

Dr. A. Veerman, voorzitter,	Regentesselaan 5	Rijswijk Z-H	070 —986712
D. Doorduyn, secretaris,	Hogelaan 22	Vlaardingen	01890— 3140
A. Hoek, penningmeester,	Penninglaan 3	Schiedam	010 —68374

Statencentrale Dordrecht :

B. Koekkoek, voorzitter, Mevr. Mr. M. G. Mül- Vonkenberg, secretaresse, J. M. de Jong, penningmeester,	Nieuwe Hoven 72 Appeldijk 35 Kortenhoefenseweg 73	Gorinchem Gorinchem Lexmond	01830— 2174 01830— 3909 03474— 281
---	---	---------------------------------------	--

Statencentrale Ridderkerk :

G. van Galen, voorzitter, N. de Regt, secretaris, A. Quak, penningmeester,	Lindelaan 74a Bernisseweg 11 Raadhuisstraat 397	Zwijndrecht Geervliet Zuidland	01850—26574 — 01881— 439
--	---	--------------------------------------	--------------------------------

Hulpcentrale Voorne en Putten :

A. Quak, voorzitter, C. van Sliedregt, secretaris, A. Bergwerff, penningmeester,	Raadhuisstraat 397 Westkade 11 Kleidijk 11	Zuidland Hellevoetsluis Oostvoorne	01881— 439 01883— 543 01885— 235
--	--	--	--

Hulpcentrale Hoekschevaard :

S. Hammer, voorzitter, P. B. Bakker, secretaris-penningmeester,	Steenenstraat 12 Steenenstraat 49	Oud-Beijerland Oud-Beijerland	01860— 2110 01860— 2526
--	--------------------------------------	----------------------------------	----------------------------

Hulpcentrale Goeree-Overflakkee :

J. J. C. la Fleur, voorzitter, C. Ederwaard, secretaris, S. Dekker, penningmeester,	Korte Weegje 9 Korte Weegje 23	Middelharnis Sommelsdijk Nieuwe Tonge	01870— 2791 — 01875— 212
---	-----------------------------------	---	--------------------------------

Hulpcentrale IJsselmonde :

G. van Galen, voorzitter, C. A. Janse de Jonge, secretaris, J. van Helden, penningmeester,	Lindelaan 74a ds. Visserstraat 45 1e Barendr. weg 120	Zwijndrecht Heerjansdam Barendrecht	01850—26574 01857— 357 01806— 2191
--	---	---	--

13. KAMERCENTRALE ROTTERDAM

W. A. Fibbe, voorzitter,	Molenlaan 109	Rotterdam	010 —186557
H. A. Brokking, secretaris,	Meeuwenlaan 11	Rotterdam	010 —186420
J. H. Slik, penningmeester,	Burg. Meineszplein 34b	Rotterdam	010 —37755

14. KAMERCENTRALE MIDDELBURG (tevens Provinciaal Comité Zeeland)

A. Schout, voorzitter tot 6-5-1961,			
J. A. van Bennekom,			
voorzitter sedert 6-5-1961,	Molenwater 71	Middelburg	01180— 2197
J. Hommes, secretaris,	Havenweg 18	Nieuwdorp Zld.	01196— 305
I. Tange, penningmeester,	Veerweg 55	Kamperland Zld.	01107— 352

Statencentrale Goes :

J. Balkenende, voorzitter,	Nw. Kerkstraat 59	Biezelingse	01102— 209
J. Hommes, secretaris,	Havenweg 18	Nieuwdorp Zld.	01196— 305
R. Buitenhuis, penningmeester,	Buy's Ballotstraat 13	Kloetinge	—

Statencentrale Hulst :

F. de Koeijer, voorzitter,	C 123	Zaamslag	01153— 301
C. A. de Kraker, secretaris,	C 186a	Zaamslag	01153— 391
J. van Hoeve Lzn., penningmeester,	Nieuwendijk 90	Axel	01155— 516

Statencentrale Middelburg :

J. A. van Bennekom, voorzitter,	Molenwater 71	Middelburg	01180— 2197
A. Meulbroek, secretaris,	Bleek 9	Middelburg	01180— 3570
H. H. Uyl, penningmeester,	Waalstraat 24	Middelburg	—

Statencentrale Sluis :

D. Geuze, voorzitter,	Stadhouderslaan 16	Oostburg	01170— 2616
A. G. Contant, secretaris,	Willemsweg 39	Schoondijke	01173— 217
A. Leenhouts, penningmeester,	Zuidz. straat 5	Oostburg	01170— 2813

Statencentrale Tholen :

P. Boudeling, voorzitter,	Langeweg 3	Anna Jacobapolder (St. Philipsland)	01677— 572
H. Jansen, secretaris,	Julianastraat 22	Tholen	01660— 436
D. Uyl, penningmeester,	Noordweg D 97	Poortvliet	—

Statencentrale Vlissingen :

Joh. Kodde, voorzitter,	Molenweg 11	Biggekerke	01185— 377
M. A. v. d. Putte, secretaris,	Wilhelminastraat 14	O. en W. Souburg	—
M. de Klerk, penningmeester,	Kasteelstraat 68	Vlissingen	01184— 2773

Statencentrale Zierikzee :

A. A. van Eeten, voorzitter,	Ooststraat 55	Nieuwerkerk Zld.	01114— 290
H. Koevoets, secretaris,	Zevengetijstraat 3	Zierikzee	01110— 2841
C. M. bij de Vaate, penningmeester,	's-H.-Lauwendorp 6	Zierikzee	—

PROVINCIAAL COMITÉ NOORD-BRABANT

J. Slot, voorzitter,	„De Oude Weide”	Eethen	04165— 162
Ir. A. Smid, secretaris,	St. Ignatiusstraat 137c	Breda	01600—33684
A. Kroon, penningmeester,	J. W. Frisolaan 32b	Breda	01600—30283

15. KAMERCENTRALE 'S-HERTOGENBOSCH

J. Slot, voorzitter,	„De Oude Weide”	Eethen	04165— 162
R. Dijkstra, secretaris,	Hertog Hendriksingel 94	's-Hertogenbosch	04100—32863
Drs. J. Koning, penningmeester,	Mathijssenlaan 26	Eindhoven	04900—10007

Statencentrale Heusden :

J. Slot, voorzitter,	„De Oude Weide”	Eethen	04165— 162
Vacature secretaris,			—
C. W. Wachtels v. d. Berg, penningm.	Hertog Janpark 29	Waalwijk	—

Statencentrale Eindhoven :

Drs. J. Koning, voorzitter,	Mathijssenlaan 26	Eindhoven	04900—10007
J. Heemstra, secretaris,	Bosdijk 466	Eindhoven	—
R. Dijkstra, penningmeester,	Hertog Hendriksingel 94	's-Hertogenbosch	04100—32863

16. KAMERCENTRALE TILBURG

K. de Geus, voorzitter,	Julianalaan 18	's-Gravenmoer	01623— 2507
Ir. A. Smid, secretaris,	St. Ignatiusstraat 137c	Breda	01600—33684
A. Kroon, penningmeester,	J. W. Frisolaan 32b	Breda	01600—30283

17. KAMERCENTRALE MAASTRICHT (tevens Provinciaal Comité Limburg)

N. van Rooijen, voorzitter,	Burg, Waszinkstraat 112	Heerlen	04440— 3572
Dr. V. H. Rutgers, secretaris,	Caumerdalschestraat 15	Heerlen	04440— 7271
J. Lanser, penningmeester,	Helbeek 51	Venlo	—

NATIONALE ORGANISATIE VAN A.R.J.O.S.

BIJLAGE C—1

NAMEN EN ADRESSEN :

a. Landelijk Bestuur :

C. Balkenende <i>voorzitter</i>	Jufferswegje 25	Kapelle Biezeling 01102-632
mr. C. Boertien <i>vice-voorzitter</i>	Heibeekstraat 33	Geldrop 04093-3323
L. de Graaf <i>lid</i>	Duurstedelaan 111	Utrecht 030-27889
drs. G. van Veenen <i>lid</i>	Goudsmidstraat 5	Drachten 05120-2820
J. van Vliet <i>lid</i>	Is. Sweersstraat 76	Dordrecht 01850-20412
D. Corporaal <i>secretaris</i>	Dr. Kuypersstraat 3	's-Gravenhage 070-113231/112138

GEDELEGEERDEN CENTRAAL COMITÉ :

J. Smalzenbroek	Iepenlaan 5	Assen 05920-2917
J. van Eibergen	Majellapark 29	Utrecht 030-30308

VRIJGEKOZENEN :

mej. M. van den Akker	Vredenburgstraat 33	Haarlem
mej. L. H. Nawijn	Vloeddijk 84	Kampen
mr. C. Boertien	Heibeekstraat 33	Geldrop
L. de Graaf	Duurstedelaan 111	Utrecht
E. J. Mathies	Bezuidenhoutseweg 35	's-Gravenhage 070-184690 (kant.)
J. van Vliet <i>voor</i>	Is. Sweersstraat 76	Dordrecht
Groningen:		
J. Vries	Eenrummerweg 4	Baflo (tel. 124)
Friesland:		
drs. G. van Veenen	Goudsmidstraat 5	Drachten
Drenthe:		
H. Eleveld	Hoofdstraat 17	Smilde (05927-2663)
Overijssel:		
A. T. te Bokkel	G. J. van Speijkstraat 3	Hardenberg

Gelderland:		
H. W. Eppink	Fazantlaan 77	Dieren
Utrecht:		
A. J. van Ommen	Van Heemstralaan 5	Baarn 02954-3153
Noord-Holland:		
A. G. Brinkman	Koperslagerstraat 23	Zaandijk (02980-82249)
Zuid-Holland:		
J. van Vliet	Is. Sweersstraat 76	Dordrecht
Zeeland:		
B. Koole jr.	Poortugaalstraat 30	Souburg tel. : 345
Noord-Brabant/Limburg:		
A. H. J. Marseille	Breekkerstraat 37	Son (N.-B.) (04900- 60000, t. 6408)

ADVISEREND LID VOOR DE STEDELIJKE VERBANDEN :

H. J. van Weelden	Spinozalaan 251	Voorburg 070-850710
-------------------	-----------------	------------------------

b. Provinciale sekretarissen :

Groningen:		
H. Jonker	Kraneweg 63a	Groningen
Friesland:		
Joh. D. Vis	Tjerk Hiddesstraat 7	Sexbierum 05179-207
Drenthe:		
J. Knijff	Kanaalweg 13a	Hoogeveen 05920-3741 (kant.)
Overijssel:		
H. Ramaker	Philosofen-allee 33a	Zwolle
Gelderland:		
J. S. van der Veen	B. van Dijklaan 1	Heerde 06782—1161
Utrecht:		
O. Hoogendoorn (waarn. secr.)	Rubensstraat 37	Amersfoort (03490-7543, kant.)
Noord-Holland:		
mej L. Barf	Linneausstraat 10 III	Amsterdam-O. tel. 020-732282 (kant.)
Zuid-Holland:		
mej. W. B. Visser	Zwarteweg 20	Noordwijk 01719-2442 (kant.)
Zeeland:		
A. de Buck	Kade A 9	Veere 01181-212
Noord-Brabant/Limburg:		
A. de Jonge	Griendstraat 59	Geldrop

c. Provinciale penningmeesters :

Groningen: mej. M. Boelens	Zuiderstraat 47	Sappemeer
Friesland: mej. A. Hofman	Verl. Schrans 87	Leeuwarden
Drenthe: L. Rabbers	Vaart N.Z. 10b	Nieuw-Amsterdam
Overijssel: ir. E. Lagerweij	Onder de toren 20	Emmeloord
Gelderland: mej. M. Cuperus	Zuivelweg 153	Doetinchem
Utrecht: P. van Tellingen	Slotlaan 51	Zeist tel. 03404-2486
Noord-Holland: J. Kruk	no 183	Broek op Langendijk
Zuid-Holland: J. Kamphuis	J. Campertstraat 10	Zwijndrecht 01850-25017
Zeeland: mej. G. Meyers	Noordweg 51	Serooskerke W.
Noord-Brabant/Limburg: A. de Jonge	Griendstraat 59	Geldrop

DE TIENDE JAARVERSLAG

van de Nationale Organisatie van
A.R. JONGEREN STUDIECLUBS

over de periode 1 oktober 1959 t/m 30 september 1960

INLEIDING

Het afgelopen jaar was - in politiek opzicht - een onrustig jaar. Onrustig zowel op het nationale als het internationale vlak. Toch kunnen we niet zeggen dat het merendeel van de Nederlanders ontgaan was over de ontwikkelingen in de wereld. Het waren niet „de problemen” die de aandacht van de mensen opeisten. Er werd ook in het afgelopen jaar intensiever geluisterd naar de „Tour” en de „Olympische Spelen” dan naar de berichten over de ontwikkeling in China, de ontwikkeling in Kongo en het vraagstuk van de achtergebleven gebieden. Vanuit nationaal standpunt gezien was de „toto” het vraagstuk. Bleven de tribunes bij de debatten over de samenwerking in Europa en de wereld vrijwel leeg, zij waren bijkans te klein toen de „toto” in de Kamer in behandeling kwam. Een zaak die typerend is voor de politieke belangstelling, maar tevens zorgwekkend.

De Arjos is temidden van alle problemen en moeilijkheden het afgelopen jaar haar weg gegaan. Een hoogtepunt was de jubileum-viering op 11 en 12 december. Met veel élan hebben de jongeren een aktie gevoerd. Het resultaat overtrof de verwachtingen. Met deze gelden zullen bijzondere akties worden gefinancierd. Het was hartverwarmend dat deze aktie zo is gelopen.

Er is ook een keerzijde. Van een bereiken van bredere lagen uit de jongeren was geen sprake. Het aantal leden en het aantal clubs daalde een weinig. De langdurige vakature van het sekretariaat zal hier ook debet aan zijn geweest. Met dankbaarheid denken we aan de trouw en de ijver en de nauwgezetheid

van tal van onze bestuursleden. We hebben trouwens veel dingen om dankbaar voor te zijn.. Ook voor ons geldt dat wij steeds opnieuw moeten leren om onze zegeningen te tellen.

Wat zullen we zeggen ? Dat we „gewoon” doorgaan ? Neen, wij zouden „de” zaak tekort doen wanneer wij het zo stelden. Wij moeten er dieper van doordrongen raken dat wij een „boodschap” hebben. Zeker, wij zijn studieorganisatie, wij moeten leren verstaan wat het wil zeggen Anti-Revolutionair te zijn. Maar wanneer wij alleen op onze club-avonden onze monden openen en verder het zwijgen er toe doen, dan verzaken wij onze plicht. Wij zijn er niet als we lid zijn van een club. We moeten er aan werken om door te geven wat wij zelf gekregen hebben. Iedereen is daarvoor in de gelegenheid: in de fabriek, op kantoor, bij het werk op het land en noem maar op. Overal liggen de aanknopingspunten met de politiek. Juist omdat iedereen met de politiek te maken heeft. Moge ieder beseffen dat van hem of haar gevraagd wordt, ervan te getuigen dat Christus wil dat alle knie zich voor Hem buigt en alle tong Zijn Naam belijdt. Overal en altijd. Wij zullen vaak tekort schieten, maar wij weten dat onze Vader ons met zijn geest steeds wil helpen en ons iedere keer opnieuw de kans wil geven om het nogeens te proberen, wanneer wij Hem erom vragen.

Dit verslag wil een wegwijzer zijn. Door de feiten onder ogen te zien en de ontwikkelingen in oenschouw te nemen, kunnen wij zien wat er in het afgelopen jaar van onze doelstellingen is verwezenlijkt, opdat wij in dit jaar meer aandacht schenken aan onze zwakke punten.

HET LANDELIJK BESTUUR

De samenstelling van het bestuur was per 30 september 1960 als volgt :

vrijgekozenen :

de heer S. Silvis te Scheemda, voorzitter (zal aftreden in 1960, stelt zich niet herkiesbaar)

mej. J. van Leeuwen te Rijswijk, vice-presidente (zal aftreden in 1960, stelt zich niet herkiesbaar)

de heer mr. C. Boertien te Diemen (zal aftreden in 1960, herkiesbaar)

de heer L. de Graaf te Utrecht, lid moderamen (zal aftreden in 1961)

de heer E. J. Mathies te Overveen, lid moderamen (zal
aftreden in 1962)

de heer D. Corporaal te 's-Gravenhage, secretaris.

gedelegeerden van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen :

de heer J. van Eibergen te Utrecht

de heer J. Smallenbroek te Assen.

vertegenwoordigers Provinciale Verbanden :

voor Groningen

de heer J. Vries te Baflo

voor Friesland

de heer drs. G. van Veenen te
Drachten

voor Drenthe

de heer H. Eleveld te Smilde

voor Overijssel

de heer J. van Leeuwen te Wierden (lid moderamen)

voor Gelderland

de heer H. W. Eppink te Dieren
de heer O. Hoogendoorn te Amersfoort

voor Utrecht

voor Noord-Holland

de heer A. G. Brinkman te Zaandam

voor Zuid-Holland

de heer J. van Vliet te Dordrecht

voor Zeeland

de heer B. Koole te Souburg

voor Noord-Brabant/
Limburg

de heer A. J. H. Marseille te Son
(N.B.)

adviserend lid voor de Stedelijke Verbanden :

de heer H. J. van Weelden te Voorburg.

MUTATIES

Daar de heer M. Ruppert werd benoemd tot lid van de Raad van State kregen we als afgevaardigde van het Centraal Comité in het landelijk bestuur de heer J. van Eibergen.

Na het vorige jaarverslag kwamen de volgende veranderingen voor :

de heer drs. W. K. de Roos te Leeuwarden werd vervangen door de heer drs. G. van Veenen te Drachten;

de heer ir. R. Feitsma te Arnhem werd vervangen door de heer H. W. Eppink te Dieren;

de heer Joh. W. Boers te Amsterdam werd vervangen door de heer A. G. Brinkman te Zaandam;

de heer C. Balkenende te Kapelle-Biezelinghe werd vervangen door de heer B. Koole te Souburg en de heer ir. A. Smid werd vervangen door de heer A. H. J. Marseille te Son.

De meesten van de hiergenoemden zaten meerdere jaren in het landelijk bestuur. De heer drs. W. K. de Roos was anderhalf jaar lid van het moderamen en de heer C. Balkenende hield (en houdt) zich vooral bezig met de Sociaal Economische Werkgroep.

Wij danken alle vijf heren hartelijk voor het vele werk dat zij verricht hebben en voor de tijd die zij ten dienste van de Arjos hebben besteed.

De heer H. J. van Weelden te Voorburg werd in overleg met de betreffende provinciale verbanden benoemd tot adviserend lid voor de stedelijke verbanden Amsterdam, 's-Gravenhage, Rotterdam en Utrecht.

BESTUURSVERGADERINGEN

Het bestuur vergaderde op 25 augustus 1960 te Utrecht, 29 februari 1960 te Utrecht en 26 en 27 augustus 1960 te Huis ter Heide.

MODERAMEN

De samenstelling van het moderamen luidt thans als volgt :

- S. Silvis te Scheemda, voorzitter
- mej. J. van Leeuwen te Rijswijk, vice-presidente
- L. de Graaf te Utrecht, lid
- E. J. Mathies te Overveen, lid
- J. van Leeuwen te Wierden, lid
- D. Corporaal te 's-Gravenhage, secretaris.

Het moderamen vergaderde op 16 oktober 1959, 17 november 1959, 29 december 1959, 24 februari 1960, 17 maart 1960, 22 maart 1960, 22 april 1960, 9 mei 1960, 5 juli 1960, 25 juli 1960, 26 augustus 1960 en 6 september 1960. Meestal werd te Amersfoort vergaderd, één keer echter te Haarlem en te Huis ter Heide.

De heer mr. C. Boertien moest in verband met drukke werkzaamheden zijn functie als moderamenlid opgeven. In zijn plaats werd de heer E. J. Mathies gekozen.

Tevens werd begin 1960, mede met het oog op komende

vakatures in het presidium en de vele werkzaamheden, het moderamen met één lid uitgebreid.

In de bestuursvergadering van 26 augustus 1960 werd de heer drs. W. K. de Roos; die namens het provinciaal verband Friesland in het landelijk bestuur zat, als moderamenlid opgevolgd door de heer J. van Leeuwen.

SEKRETARIAAT

De heer F. Kors is op eigen verzoek ontslagen en trad 16 maart 1960 in dienst als ambtenaar bij de gemeente Weesp. Hoewel zijn dienstverband bij de Arjos maar van korte duur is geweest willen wij hem hartelijk danken voor het werk dat hij verricht heeft.

Gedurende lange tijd werd - ondanks haar drukke werkring - het sekretariaat waargenomen door mejuffrouw J. van Leeuwen. Zij werd in die periode trouw geassisteerd door mejuffrouw J. E. Aling, die reeds enkele jaren op het partij-bureau werkzaam was.

Met ingang van 1 oktober aanvaardde mejuffrouw J. E. Aling een functie bij de Stichting Evangelisch Herstel en Opbouw te Amsterdam. Wij danken mejuffrouw J. E. Aling voor al het werk dat zij voor de Arjos deed en wij wensen haar veel sterkte toe in haar nieuwe werkring.

Mejuffrouw J. van Leeuwen heeft vanaf maart tot september titanenarbeid verricht. Een juistere formulering wil ons niet te binnen schieten. Wij zouden ook haar hartelijk willen danken, hoewel dit slechts een zwakke reactie is op al het werk dat zij verrichtte.

Na langdurige en precieuzere voorbereidingen benoemde het bestuur in zijn vergadering van 26 en 27 augustus 1960 de heer D. Corporaal uit Zwartsluis tot sekretaris. Hij trad op 1 september in dienst. Als typiste kwam mejuffrouw N. L. Verkamman eind september bij de partij in dienst, ter assistentie van de Arjos. Wij roepen haar een hartelijk welkom toe. Ook dit jaar sprongen de leden van het personeel op het partijbureau de Arjos bij, wanneer de werkzaamheden te veelomvattend werden. Met blijdschap delen wij mede, dat wij steeds mochten rekenen op alle mogelijke medewerking.

OVERZICHT LEDENTAL

Wij geven nu het aantal clubs en leden per provincie. Zoals

dat ieder jaar de gewoonte is, vermelden wij ter vergelijking ook enkele tussenstanden.

Provincie:	1 okt. '59		15 jan. '60		1 aug. '60		1 okt. '60	
	clubs	leden	clubs	leden	clubs	leden	clubs	leden
Groningen	53	830	53		50		47	704
Friesland	36	600	36		46		45	838
Drenthe	31	494	31		31		31	484
Overijssel	34	580	33		31		30	508
Gelderland	23	349	25		23		21	349
Utrecht	20	306	21		20		21	281
Noord-Holland . .	30	452	28		31		25	349
Zuid-Holland . .	71	1082	65		72		71	887
Zeeland	18	274	16		17		12	175
Noord-Brabant . .	6	81	6		6		7	82
Limburg	1	10	1		1		1	10
	323	5058	315		328		311	4667

Wij moeten - helaas - de conclusie trekken dat er sprake is van een lichte teruggang. Wij moeten in herinnering brengen dat dit een tendens is die zich reeds enkele jaren voortzet. Bij een groeiende bevolking betekent dit een grotere teruggang dan uit de cijfers is af te lezen. Daarom: „Let op uw saeck”.

OVERZICHT VAN HET AANTAL BESTAANDE CLUBS

Groningen: Appingedam, Bedum, Delfzijl, Ezinge, Garrelsweer, Groningen: Op eigen wicken, Tot lehringe ende vermaeck, Pro Religione et Libertate, Een eigen geluid, Grootegast, Grijskerk, Helpman, Hoogezand, Hoogkerk, Kielwindweer, Leek, Leens, Loppersum, Lutjegast, Middelstum, Meeden, Mussel, Oldehove, Oldekerk, Onstwedde, Oostwold, Overschild, Nieuwe Pekela, Oude Pekela, Pieterburen, Sauwerd, Schemda, Spijk, Stadskanaal, Ter Apel, Uithuizen, Uithuizermeeden, Veendam, Wagenborgen, Warffum, Westeremden, Wildervank, De Wilp, Winsum, Zevenhuizen, Zuidbroek, Zuidhorn.

Friesland: Anjum, St. Anna Parochie, Balk, Beetsterzwaag, Bergum, Berlikum, Blija, Bolsward, Buitenpost, Burum, Dokkum, Donkerbroek, Drachten, Ee, Dronrijp, Ferwerd, Franeker, Gaast-Ferwoude, Deinum, Gerkesklooster, Hantum, Haulerwijk, Idskenhuisen, St. Jacobi Parochie, Joure, Kollum, Kollumerpomp, Koudum,

Leeuwarden, Leeuwarderadeel, Lollum, Sneek, Metslawier, Minnertsga, Sexbierum, Surhuisterveen, Ternaard, Twijzelerheide, Wolvega, Workum, Wijnjeterp-Duursoude, Zwagerveen, Engwierum, Murmerwoude, Munikezijl.

- Drenthe:** Alteveer, Assen, Beilen, Borger, Bovensmilde, Coevorden, Diever, Dwingelo, Emmen, Goes, Hoogeveen: De Voortrekkers, Oriëntatie, Koekange, Meppel, Nieuw-Amsterdam, Nieuw-Buinen, Nieuweroord, Nieuwlande, Nijeveen, Pesse, Roden, Ruinerwold, Schoonebeek, Schoonoord, Smilde, Sleen, Steenwijk, Valthermond, Zuidlaren, Zuidwolde, Zweelo.
- Overijssel:** Almelo, Bergentheim, Bruchterveld, Dedemsvaart, Emmeoord, Daarle, Enschede, Genemuiden, Glanerbrug, Goor-Markelo, Gramsbergen, Den Ham, Hardenberg, Hasselt, Heemse, St. Jansklooster, Kampen, De Krim, Lutten, Mariëberg, Notter, Nijverdal, Ommen, Radewijk, Urk, Vriezenveen, Vroomshoop, Wierden, Zwartsluis, Zwolle.
- Gelderland:** Aalten-Barlo, Aalten-Heurne, Aalten-IJzerlo, Aalten-Lintelo, Aalten II, Apeldoorn, Bennekom, Dieren, Dinxperlo, Ede, Epe, Ermelo, Harderwijk, Hattem, Nunspeet, Nijmegen, Putten, Voorhuizen, Wageningen, Zetten e.o., Zurphen.
- Utrecht:** Abcoude-Baambrugge, Amersfoort, Bunschoten-Spankenburg, De Bilt-Bilthoven, Baarn-Soestdijk, Driebergen, Haaften e.o., Geldermalsen, Lopik, Lexmond, Maarssen, Utrecht: Oog in Al, Pro Rege, Wilhelminapark, Tuindorp, mr. G. Groen van Prinsterer, Veenendaal, Woudenberg-Scherpenzeel, IJsselstein, Zeist.
- Noord-Holland:** Aalsmeer, Amsterdam-Zuid, Amsterdam: De Krommert, Nieuw West, Je maintiendra, prof. mr. V. H. Rutgers, Centrum, Andijk, Badhoevedorp, Broek op Langedijk, Dicmen, Haarlem-Noord, Halfweg-Zwanenburg, Den Helder, Hilversum-Geuzenvendel, Hoofddorp, Middenmeer, Nieuw Vennep, Noordscharwoude, Opperdoes, Santpoort, Velsen-Beverwijk, IJmuiden, Zaandam I, Zaandam II.
- Zuid-Holland:** Alblasserdam, Alphen aan de Rijn, Ameide, Barendrecht, Berkel, Boskoop, Capelle aan de IJssel, Delft, Dordrecht, 's-Gravendeel, 's-Gravenhage: Valkenbos, Moerwijk, Vruchtenkwartier, Noord III, Bezuidenhout, Morgenstond, Benoordenhout I, Benoordenhout II, 's-Gravenzande, Groot-Ammers, Heinenoord, Hillegom, Honselersdijk, Hoogvliet, Katwijk aan de Rijn, Katwijk aan Zee, Koudekerk aan de Rijn, Leerbroek, Leiderdorp, De Lier, Lisse, Maasdijk, Maasland, Maassluis, Monster, Moordrecht, Mijnsherenland, Naald-

wijk, Nieuwerkerk aan de IJssel, Nieuw Lekkerland, Noordeloos, Noordwijk-binnen, Numansdorp, Oestgeest, Ouderkerk aan de IJssel, Pernis, Puttershoek, Pijnacker, Rotterdam: Hillegersberg-Z., Blijdorp, Noord, Oost, Zuid, Terbregge, Overschie, Delfshaven, Rozenburg, Rijnsburg, Rijsoord, Sassenheim, Scheveningen, Schiedam, Schipluiden, Ter Aar, Vlaardingen-Ambacht, Voorburg, Woerden, Zoetermeer, Zwijndrecht, Leiden.

- Zeeland: Arnhemuiden, Axel, Gapinge, Goes, Grijskerke, Kamperland, Middelburg, Oud-Vossemeer, Serooskerke, Oost en West Souburg, Zaamslag, Schoondijke.
- Noord-Brabant: Almkerk, Breda, Eindhoven, 's-Gravenmoer, Klundert, Sleenwijk, Werkendam.
- Limburg: Treebeek.

In afwijking van wat voorgaande jaren gebruikelijk was, volstaan wij deze keer met het vermelden van clubs die bestaan. We hebben dan voor de volgende jaren een uitgangspunt en een basis.

Alle provinciale verbanden hebben een lijst gekregen waarop de plaatsen staan vermeld waar o.i. een club kan bestaan. Dit waren er per provincie nog heel wat. Wij hopen dat wij er met elkaar in slagen, te bereiken dat het aantal clubs stijgt, zodat het bij het volgend jaarverslag een prettiger bezigheid is om de cijfers te vergelijken.

DE PROVINCIALE VERBANDEN

Tot nu toe was het gewoonte dat de sekretaris ieder jaar het doen en laten van de diverse provinciale verbanden besprak, ja het zelfs aan een kritische beschouwing onderwierp. Dit riep hier en daar verzet op, vooral bij diegenen die af en toe een veeg uit de pan kregen. Vandaar dat het landelijk bestuur besloot het nu eens anders te doen. De provinciale verbanden leverden nu een overzicht in van hun werkzaamheden. De sekretaris „mocht” hier nu de z.i. belangrijkste feiten uitpikken. Hier volgen ze dan :

Groningen

Op 31 oktober 1959 hielden de Groningers hun jaarvergadering. De heer T. M. Gilhuis sprak hier over „De doorbraakinvoeden in het christelijk leven”.

26 maart 1960 werd een besturenconferentie gehouden. De heer A. H. M. Mulder behandelde de vergadertechniek; de heer E. J. Mathies gaf een uiteenzetting over de Buitenlandse Commissie.

7 juni 1960 vond de inmiddels „beroemde” meeting op Schiermonnikoog plaats. Er waren ruim 200 deelnemers. De aanwezigen genoten niet alleen van de reis en van de natuur maar ook van de redevoeringen van de heren S. Silvis en J. van Leeuwen. Tijdens deze meeting namen de Groningers afscheid van de heer P. B. Tillema. Hem werd op passende wijze dank gebracht voor zijn uitstekend werk als sekretaris. Hij werd opgevolgd door de heer J. van der Ploeg.

Enkele leden van het provinciaal verband hielden zich bezig met het ontwerpen van flanelbordschetsen. Als resultaat verscheen er een schets over de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. De clubs toonden zich over het algemeen actief. Het provinciaal verband organiseerde bij het begin van het nieuwe seizoen „kontaktvergaderingen”.

Het stedelijk verband Groningen belegde ook dit jaar weer enkele avonden.

Friesland

Dit provinciaal verband kreeg verschillende wijzigingen in haar bestuur. In het begin van het nieuwe seizoen werd de heer G. H. Bos als sekretaris vervangen door mejuffrouw H. Monsma. Aan het eind van het seizoen werd de heer E. Top als zodanig gekozen. De heer drs. G. van Veenen volgde mejuffrouw J. Greijdanus als penningmeester op.

In verband met de januari-aktie, die tot doel had nieuwe clubs op te richten, organiseerde het provinciaal verband een besturenconferentie. De heer E. Top sprak hier over het onderwerp: „Hoe werkt de Arjos”. Er werd op deze vergadering, waar 25 clubs waren vertegenwoordigd, gewerkt met flanelbord en rollenspel.

Op de jaarvergadering werd door Zijne Exellentie B. Roolvink gesproken over „De politieke situatie in ons land”.

3 en 4 september namen 117 Friezen en Friezinnen aan de studieconferentie te Oenkerk deel. Het onderwerp was de „Vijfdaagse werkweek”.

De heren drs. G. van Veenen, J. van der Ploeg en S. Weide-

naar lichtten het toe en besteedden aandacht aan de economische, sociale en religieuze zijden ervan.

Daarna werd het door een forum, o.l.v. ds. R. Petersen uit Bergum, besproken. Op deze conferentie werd voorts een Tweede Kamer-zitting gehouden en sprak Majoor T. Walburg een opwekkend woord.

Verheugend is de toeneming van het aantal clubs.

Drenthe

„Geleide loonpolitiek of vrije loonvorming” was in deze provincie het onderwerp van de studieconferentie, die 19 december 1959 te Emmen werd gehouden. De heer D. W. Ormel sprak hier en met hem spraken veel deelnemers over de hiermede samenhangende problemen.

De provinciale jaarvergadering en toogdag vond dit jaar in Assen plaats en wel op 20 februari. De huishoudelijke vergadering was zeer goed bezocht, en er werd af en toe hevig gediscussieerd.

De belangstelling voor de middagvergadering was niet overweldigend.

Toch kunnen we spreken van een geslaagde middag. Zijne Excellentie mr. J. van Aartsen wist zijn gehoor op ongemene wijze te boeien.

Het provinciaal bestuur is niet geheel tevreden over de gang van zaken in de provincie. Het laatste jaar was er niet èèn van hoogconjunctuur voor de clubs, daarom bezinnen de Drenthen zich op een doeltreffende aktie. Speciaal het veengebied in de Z.O.-hoek van de provincie is het zorgkind.

Overijssel

7 november 1959 staat in de annalen van dit provinciaal verband bekend als de dag van de studieconferentie. De heer dr. A. Veerman sprak over „De vrije school in 1959”. De jaarvergadering-toogdag werd naar oude gewoonte te Nijverdal gehouden. Prof. dr. S. U. Zuidema boeide zijn gehoor door te spreken over „God en andere goden”.

Het Europa-kontakt toonde zich ook dit jaar weer aktief. Het organiseerde o.a. een tocht naar Bonn, waar een zitting van de Bondsdag kon worden meegemaakt.

De streekverbanden toonden hun kunnen. Tal van interessante vergaderingen waren hiervan het gevolg.

De heer H. J. Emmink trad, na enkele jaren trouwe dienst, af als sekretaris. Hij werd opgevolgd door mejuffrouw H. Nawijs, zodat het aantal provinciale sekretaresses met één werd vermeerderd.

In september 1960 heeft de Arjos met succes contact opgenomen met de F.C.H.J.G. in Overijssel. Besloten werd tot het houden van een gemeenschappelijke vergadering.

Gelderland

50 Personen namen in Gelderland deel aan de provinciale studieconferentie op 20 oktober 1959 over het onderwerp „Hoe staan wij tegenover de atoombewapening”.

Het provinciaal verband trachtte ook in deze provincie de streekverbanden op gang te brengen. Het liep nog stroef, maar het bestuur versaaft niet.

In Gelderland vond op 26 maart 1960 een commando-wisseling plaats. De heer ir. R. Feitsma uit Arnhem trad af als voorzitter. Hij werd opgevolgd door de sekretaris, de heer H. W. Eppink uit Dieren. Deze maakte n.l. plaats voor de heer C. van Golen uit Wageningen. Dit alles kreeg zijn beslag op de jaarvergadering te Arnhem, waar Zijne Excellentie B. Roolvink sprak over „Actuele sociale problemen”.

De Geldersen onderhielden prettige contacten met de K.V.P.J.G.; met de F.C.H.J.G. is praktisch geen contact te krijgen.

Door de uitgestrektheid is Gelderland voor de Arjos een moeilijke provincie.

Utrecht

In Utrecht vonden ook de gebruikelijke provinciale evenementen plaats : 30 januari 1960 werd de jaarvergadering gehouden met een politiek vragenspel „Om de top”. 's Middags vond de huishoudelijke vergadering plaats en 's-avonds sprak de heer drs. G. Puchinger over „Colijn”. Er werd van veel belangstelling blijkt gegeven.

30 april en 1 mei vond de eerste studieconferentie plaats in „t Brandpunt” te Doorn. Gesproken werd over de Europese integratie door de heren E. J. Mathies en C. Wels. 's Zondags-

avonds leidde de heer P. Renkema een politieke terreinverkenning.

In september werd, eveneens voor de eerste maal, een besturenconferentie gehouden.

De belangstelling voor deze gebeurtenissen was bevredigend.

De club te Lexmond verhuisde van provinciaal verband. Per 1 januari 1960 kwam zij over naar Utrecht vanuit Zuid-Holland.

Ook hier was een lichte teruggang van het club-aantal te constateren.

De activiteiten van het stedelijk verband Utrecht bleven beperkt tot het beleggen van enkele bijeenkomsten.

Noord-Holland

De jaarvergadering werd gecombineerd met de studieconferentie. Deze werd gehouden op 13 en 14 november 1959 te Wijk aan Zee. Op de jaarvergadering traden de voorzitter en de sekretaris af, n.l. de heren Joh. W. Boers en P. Hörchner. Zij werden respectievelijk opgevolgd door de heer A. G. Brinkman en mejuffrouw E. Roolvink.

Op de studieconferentie sprak de heer drs. G. Puchinger over „De doorbraak”. Er was veel belangstelling.

Op 14 mei werd opnieuw een studieconferentie gehouden. Hier sprak prof. mr. I. A. Diepenhorst. Hier waren 80 aanwezigen.

Er werden enkele districtsbesturen ingesteld. De clubs ontwikkelden over het algemeen een verheugende activiteit.

Het stedelijk verband Amsterdam zorgde dat er verschillende vergaderingen werden belegd.

Zuid-Holland

Dit verband organiseerde twee studieconferenties en wel op 14 november 1959 te Leiden, waar de heer A. Borstlap sprak over „Een visie op de christelijke sociale politiek” en op 30 februari 1960 te Dordrecht, waar als spreker optrad de heer E. J. Mathies, over het onderwerp „Europa, nu en morgen”.

30 januari werd te Rotterdam de jaarvergadering gehouden. Als sprekers traden op Zijne Excellentie B. Roolvink en ds. P. M. van Galen.

Ook in deze provincie ontwierpen enkele bestuursleden een

flanelbordschets onder de titel „Het A.B.C. der Christelijke Politiek”. Tientallen clubs maakten er gebruik van.

Dit verband bewees zichzelf en de gehele Arjos een grote dienst door een rapport te publiceren over de aanpak van het Arjos-werk. In verschillende persorganen werd het reeds besproken.

Deze provincie heeft nog steeds het grootste aantal clubs, ook hier is echter sprake van een lichte teruggang.

De stedelijke verbanden van Rotterdam en 's-Gravenhage waren ook dit jaar actief. Zij belegden enkele vergaderingen. De heer mr. W. de Kwaadsteniet werd ere-voorzitter van het stedelijk verband Rotterdam.

Zeeland

Op 23 januari 1960 was het voor de Zeeuwen een belangrijke dag. Zij namen toen op de jaarvergadering te Goes afscheid van de heer C. Balkenende, die de voorzittershamer hanteerde.

De heer Balkenende werd benoemd tot ere-lid. Hij werd opgevolgd door de heer B. Koole te Souburg.

De sekretaresse, mejuffrouw I. Bol te Yerseke, legde ook haar functie neer. Zij werd opgevolgd door de heer A. de Buck te St. Laurens.

Op de jaarvergadering sprak de heer J. Hommes, lid van de Provinciale Staten in Zeeland over enkele provinciale vraagstukken, onder de titel : „Wat is er in de provincie te doen”.

Het provinciaal verband is bezig de zaak te reorganiseren.

Noord Brabant en Limburg

Deze provincie heeft zo haar specifieke moeilijkheden, desondanks werkten de Brabanders en Limburgers enthousiast.

Op 13 februari vond er op de jaarvergadering te Eindhoven een bestuurswisseling plaats. De heer A. H. J. Marseille volgde de heer ir. A. Smid op. Sekretaresse-penningmeesteresse werd mejuffrouw C. M. de Rooij te Eindhoven. 20 Leden van diverse clubs waren aanwezig op de jaarvergadering Vier hiervan kwamen uit Treebeek, zij moesten die dag 200 km reizen. De heer E. J. Mathies sprak over „De Europese Integratie”.

Op de jaarvergadering werd verder een nieuw reglement goedgekeurd.

In Klundert verscheen een nieuwe club. In het land van

Heusden en Altena boterde het nog niet. Hier kan meer gebeuren.

Het provinciaal verband is druk bezig met pogingen, het aantal clubs uit te breiden.

KONTAKT MET DE PARTIJ-ORGANEN

Het kontakt met de partij-organen verliep prettig. Wij vermeldden reeds dat de heer M. Ruppert als afgevaardigde van het Centraal Comité werd opgevolgd door de heer J. van Eibergen.

De heren S. Silvis en mr. C. Boertien vertegenwoordigen nog steeds de Arjos in het Centraal Comité.

Op 16 oktober 1959 had er een bespreking plaats met het moderamen van het Centraal Comité. Over diverse punten werd van gedachten gewisseld, n.l. over de begroting, over de jubileumfonds-aktie en over het buitenlands werk.

KONTAKT MET ANDERE ORGANISATIES

a. „Kontakt”

Hieraan nemen deel de Protestants Christelijke Jeugd Organisaties, die binnen dit bezinnings- en gespreksorgaan gezamenlijk de gemeenschappelijke belangen die zij hebben, bespreken.

In het afgelopen jaar hadden verschillende middag-bijeenkomsten plaats, n.l. :

7 oktober 1959 te Utrecht. Spreker was de heer prof. dr. ir. H. van Riessen over de Gereformeerde Jeugd Raad, terwijl de heer ds. N. O. Steenbeek sprak over de Hervormde Jeugd-raad.

7 januari 1960 in de Vinkenhof „Bos en Duin” te Huis ter Heide. Spreker was de heer dr. J. J. Kiewiet over „Het jeugdwerk der Baptisten”.

13 mei 1960 te Utrecht. De heer J. Kuilman (C.K.B.) sprak hier over „Vorming - waartoe?”.

22 september 1960 werd te Utrecht een vergadering belegd. De heer prof. dr. L. de Klerk te Utrecht sprak hier over „De verschijnselen in de jeugdontwikkeling”.

Op 30 en 31 oktober 1959 werd een conferentie gehouden. Hier werd gesproken over „De toekomst van „Kontakt”, door de heer R. Bos, „De mentaliteit van de hedendaagse jeugd en die van de protestants christelijke jeugd”, door de heer dr. C. C. S. Gordijn en „Hoe brengt men het evangelie bij de jeugd”, door de heer ds. N. O. Steenbeek.

Het gesprek over een meer definitieve vorm voor „Kontakt” wordt, mede in verband met de verhouding tot de N.J.G. nog steeds voortgezet. Wij achten „Kontakt” van veel belang. Zowel omdat wij hier in aanraking komen met de andere jeugdorganisaties en het vaak blijkt dat de moeilijkheden en problemen in hetzelfde vlak liggen, alsook omdat de persoonlijke ontmoetingen zeer belangrijk zijn.

De uitwisseling van periodieken is een zaak die door moet gaan. Hieruit leren wij de manier van werken van andere organisaties kennen. Wij kunnen daar onze winst mee doen.

b. *Nederlandse Politieke Jongeren Contact Raad*

De vijf democratische politieke jongerenorganisaties in ons land vormen samen de N.P.J.C.R., te weten: de K.V.P.J.G., de Federatie van Jongerengroepen in de Partij van de Arbeid, de J.O.V.D., de F.C.H.J.G. en de A.R.J.O.S.

De besluiten in de N.P.J.C.R. werden tot dusverre met algemene stemmen genomen. Aan het tot stand komen van een reglement is in dit jaar gewerkt; over enkele maanden zal dit waarschijnlijk klaar zijn.

De Arjos wordt vertegenwoordigd door mejuffrouw J. van Leeuwen en de heer A. H. M. Mulder. Het presidium berust sedert 1960 bij de Arjos, n.l. bij mejuffrouw J. van Leeuwen. Tot die tijd had de Arjos het sekretariaat dat door de heer A. H. M. Mulder werd gevoerd. Bij het neerleggen van deze functie werd de heer Mulder dank gebracht door de andere politieke jongerenorganisaties voor de wijze waarop hij de belangen van de N.P.J.C.R. heeft behartigd. Het sekretariaat werd overgenomen door de K.V.P.J.G. en momenteel waargenomen door de heer P. van Engelen. Penningmeester is de heer M. de Bruyne van de J.O.V.D.

Verschillende malen heeft de N.P.J.C.R. in het afgelopen jaar van zich doen spreken en wel bij gelegenheid van de NAVO-conferentie op 21 november 1959 en 23 april 1960 in het gebouw van de Tweede Kamer. Het thema van de eerste conferentie was: „Het Atlantisch perspectief en de jeugd”.

Als sprekers traden op Zijne Excellentie mr. J. M. A. H. Luns, de heer Dagfin Austad te Parijs en de heer M. van der Stoel, die de eigenlijke inleider was.

De heer mr. G. B. J. Hiltermann sprak op de conferentie in april over tal van internationale vraagstukken.

De deelname aan deze conferenties, ook van Arjos-zijde, was verheugend. Het thema van de tweede conferentie was „Atlantische gemeenschap, waarborg voor de vrijheid”. Voor het eerst werd er gedebatteerd aan de hand van door de jongeren opgestelde nota's. De Arjos-nota handelde over „Problemen en mogelijkheden van de Atlantische gemeenschap”.

Ondanks het feit dat de Arjos zich in het algemeen van resoluties onthoudt, heeft zij gemeend te moeten meewerken aan een resolutie over het anti-semitisme en het gebeuren in Zuid-Afrika.

De tweede Atlantische Politieke Jongeren Conferentie, die ditmaal in Washington (U.S.A.) werd gehouden, werd door 5 leden van de N.P.J.C.R. bijgewoond. Iedere politieke jongerenorganisatie wees één vertegenwoordiger aan. Voor de Arjos was dit mejuffrouw J. van Leeuwen.

Tevens was de heer mr. H. A. Homan jr., lid van de Buitenlandse Commissie in de Arjos, in Washington aanwezig, daar hij deel uitmaakte van het A.P.Y.C.-bureau, dat met de organisatie van deze conferentie was belast.

Onder auspiciën van de N.P.J.C.R. worden thans ook radio-uitzendingen verzorgd. In april 1960 via de K.R.O. Dit was een „Kompas”-uitzending. Voor de Arjos nam mejuffrouw J. van Leeuwen hier aan deel. In september vond een uitzending plaats via de A.V.R.O. Toen werd de troonrede besproken. Een afgevaardigde van ieder bij de N.P.J.C.R. aangesloten organisaties nam aan het gesprek deel. Voor de Arjos was dit de heer L. de Graaf.

c. Federatie Christelijke Historische Jongeren Groepen

Op 7 maart 1960 werd er een bespreking met het moderamen van de F.C.H.J.G. gehouden te Amersfoort. Hier werd gesproken over : 1. het buitenlands werk met name over de Protestantenvoerdersconferentie. 2. een samenspreking tussen alle christelijke jongeren in de diverse politieke jongerenorganisaties. 3. de verhouding A.R.P.-C.H.U.

Het gesprek zal nog worden voortgezet. Dit is echter i.v.m. de presidiumwisseling bij de Arjos uitgesteld tot na de jaarvergadering.

JUBILEUMFONDS-AKTIE

30 mei 1959 bestond de Arjos 30 jaar. Aangezien in maart

daaraan voorafgaande algemene verkiezingen werden gehouden kon van een jubileumfondsaktie en -viering in die periode niets komen.

Besloten werd derhalve dat de jubileumviering zou samenvallen met de algemene vergadering in december en dat daaraan voorafgaande een jubileumfondsaktie zou worden gevoerd, met als streefbedrag f 50.000,—. Het bedrag zou worden besteed voor :

1. betere scholing van de A.R.-jongeren;
2. speciale propaganda-akties;
3. op de tijd afgestemd studie-materiaal.

Op 4 november 1958 werd reeds een comité van aanbeveling gevormd. In de bestuursvergadering van 29 augustus 1959 werd besloten de landelijke aktie in één week te houden. Een landelijk aktie-comité werd ingesteld, dat de nodige richtlijnen moest opstellen. De Arjosweek viel in de periode van 2 t/m 7 november 1959. In het september-nummer van „Op Wiek” werd een algemene aankondiging gedaan, terwijl in het oktober-nummer een meer uitvoerige en gedetailleerde uiteenzetting werd gegeven. In Nederlandse Gedachten werden geregeld artikelen gepubliceerd en de voorzitter schreef in het nummer van 31 oktober een uitgebreid artikel met een enthousiaste opwekking. Een beroep werd gedaan op de verwante jeugdbladen en de christelijke dagbladpers om door publikaties de Arjos-Aktie te steunen. Met dankbaarheid mag gewag worden gemaakt van de medewerking die wij in deze ondervonden. Omstreeks 10 oktober werd aan alle Arjos-leden een brief gezonden. Deze was geschreven door de heer S. Silvis en bevatte een persoonlijke opwekking. Naar de A.R.-kiesverenigingen en andere partijinstanties ging een schrijven met het verzoek om bijdragen en verder werd hun morele en aktieve steun gevraagd om deze aktie te doen slagen. Het blijkt, dat dit schrijven niet tevergeefs is geweest. Allerwege ondervonden wij hartelijke en spontane medewerking. De heer drs. C. P. Hazenbosch sprak in zijn radiopraatje van 22 oktober 1959 een hartelijk woord van aanbeveling voor onze aktie. Een aantrekkelijk uitgevoerde folder werd, in een oplage van 125.000 exemplaren, verspreid; 31 oktober werd deze aan alle leden van de A.R.-kiesverenigingen per post toegezonden. In de daarop volgende week werd het opdrachtformulier dat er bij ingesloten was, door Arjos-leden opgehaald. De plaatselijke inzameling geschiedde dus via de Arjos-clubs, maar dit gebeurde onder toezicht van het provinciaal

verband. Deze ontvingen n.l. op 1 oktober het adressen-materiaal van alle leden der A.R.-kiesverenigingen. Zij moesten er voor zorgen dat dit bij de verschillende clubs kwam. In plaatsen waar geen Arjos-club was, werden indien mogelijk inzamelingsgroepen gevormd in samenwerking met de kiesvereniging. De aktie had een uitermate bevredigend verloop. Ze werd met enthousiasme gevoerd en ze overtrof onze verwachtingen. De provinciale verbanden konden beschikken over 25% van het bijeingebrachte bedrag, minus een aandeel in de kosten dat in totaal op f 5.000,— voor rekening van de provinciale verbanden werd gesteld.

Hier volgen de bedragen, die per provincie binnenkwamen :

	tot 12 dec. '59	tot 15 mrt. '60	tot 30 sept. '60
Groningen	f 6.514,87	f 8.178,47	f 8.217,97
Friesland	„ 3.021,96	„ 4.761,37	„ 4.776,37
Drenthe	„ 3.010,30	„ 3.651,74	f 3.684,74
Overijssel	„ 5.152,05	„ 5.866,65	„ 5.915,40
Gelderland	„ 5.607,45	„ 6.202,42	„ 6.202,42
Utrecht	„ 4.547,04	„ 5.214,78	„ 5.324,03
Noord-Holland	„ 6.382,63	„ 7.569,73	„ 7.579,73
Zuid-Holland	„ 15.600,38	„ 16.877,28	„ 17.004,03
Zeeland	„ 2.640,35	„ 3.646,56	„ 3.646,56
Noord-Brabant/ Limburg	„ 1.951,69	„ 2.240,44	„ 2.245,44
	f 54.428,72	f 64.209,44	f 64.596,69
bijdrage A. R. P. giften en toezeg- gingen voor 1 sept. 1959	f 5.000,—	f 5.000,—	f 5.000,—
	f 7.067,44	f 7.467,44	f 7.467,44
	f 66.496,16	f 76.676,88	f 77.064,13

Uit de stand per 12 december blijkt, dat na de jubileumdag nog een niet onbeduidend bedrag binnenkwam.

Een bijzonder woord van dank aan het adres van mejuffrouw van Leeuwen is hier op zijn plaats ('t zou schande zijn als het achterwege bleef). Zij heeft enorm veel werk verzet om de jubileumfonds-aktie te doen slagen. Zij was, om zo te zeggen, de „ziel” ervan.

Ook mejuffrouw J. E. Aling en de heer mr. H. A. Homan jr. die op voortreffelijke wijze achter de schermen hebben geassis-

teerd, brengen wij voor hun werk in verband met de jubileum-
aktie een ere-salut.

JUBILEUM-VIERING

a. *Bidstond*

Vrijdag 11 december 1959 om 8.00 uur n.m. kwamen circa 300 personen in de Christelijk Gereformeerde Kerk, Witte-vrouwensingel te Utrecht, bijeen voor de dank- en bidstond. Het was een stijlvolle dienst.

De weleerwaarde heer ds. D. Biesma jr., christelijk-gereformeed predikant te Utrecht, sprak over „Wat ons doet danken”.

De weleerwaarde heer ds. A. J. Jorissen, nederlands hervormd predikant te Alphen aan de Rijn, sprak over „Wat ons doet bidden”.

Het orgel werd bespeeld door de heer E. J. van Kooten Niekerk, organist in de Christelijk Gereformeerde Kerk aan de Wittevrouwensingel.

b. *Huishoudelijke vergadering*

Na afloop van de dank- en bidstond kwamen de afgevaardigden in de kerk bijeen voor het bijwonen van de huishoudelijke vergadering. In deze vergadering werd het jaarverslag aan een onderzoek onderworpen, echter niet in discussiegroepen, en werden enkele opmerkingen gemaakt en vragen gesteld.

Nadat het jaarverslag en het financiële verslag waren vastgesteld, ging men over tot de behandeling van de aanhangig gemaakte voorstellen tot wijziging van de statuten, ingediend door de clubs te De Lier, 's-Gravenhage (prof. mr. Oranje) en te Sleeuwijk. Het voorstel van De Lier werd na een prettige, zij het soms vurige discussie aanvaard. Dit betekende dat iedere club mag optreden als afgevaardigde/gevolmachtigde voor 2 andere clubs voor schriftelijke stemmingen.

In de vacature, ontstaan door het aftreden van de heer D. J. Klein Onstenk (vrijgekozene) werd de heer E. J. Mathies gekozen.

De sfeer ter vergadering was prettig.

c. *Jubileumvergadering*

De grote zaal van „Tivoli” was redelijk goed gevuld toen de voorzitter, de heer S. Silvis, 12 december te 10.15 uur v.m.

de vergadering opende. De heer Silvis sprak een gloedvolle openingsrede uit, die met grote aandacht werd beluisterd.

Als gasten konden worden welkom geheten : de aanwezige Excellenties, leden van het Centraal Comité, leden van de Eerste en Tweede Kamerfracties, afgevaardigden van politieke jongeren organisaties, afgevaardigden van bevriende jeugdorganisaties, de redactie van „Op Wiek” en kadercursusdocenten.

Besloten werd om de volgende telegrammen te verzenden : aan Hare Majesteit Koningin Juliana; aan dr. J. Schouten en aan mevrouw A. van der Vliet.

Een telegram werd ook verzonden aan de Sekretaris-Generaal der Verenigde Naties, in verband met de jeugd van het Hongaarse volk.

De oud-landelijke voorzitters, de heren prof. mr. L. W. G. Scholten en dr. A. Veerman spraken ieder op de hun eigen bekende boeiende wijze de aanwezigen toe. De titels van hun speeches waren „Noodzaak toen noodzaak nu” en „Blijven pionieren”. Het was een krachtig appél.

Een zeer apart punt was het afscheid van de heer A. H. M. Mulder. Vanaf april 1956 tot september 1959 heeft hij op een wijze die bewondering afdwingt, de Arjos geleid en gesteund. Waar zwakke plekken waren was Mulder present.

Moesten er nota's geproduceerd worden of plannen ontworpen ? Geen nood, Mulder zorgde ervoor. Moest er iets georganiseerd worden ach, zo zouden we door kunnen gaan. Hij was in veel opzichten de motor. Hem werd dank gebracht voor al het werk dat hij verricht heeft. Nee, niet om te roemen in eigen kracht, maar om te danken en te bedanken, dat wij zo'n trouwe en toegewijde sekretaris mochten hebben.

Zijne Excellentie prof. dr. J. Zijlstra nam hierna met een pakkende rede de aanwezigen in beslag. De pauze bood de aanwezigen de gelegenheid de opgedane indrukken en de gehoorde woorden te verwerken.

Dit was wel nodig, want na de heropening om 2.00 uur eiste eerst de heer prof. dr. S. U. Zuidema aller aandacht op met zijn indringende rede : „Vrees voor en vrees in de politiek”. Vervolgens sprak dr. W. P. Berghuis namens de A.R. Partij zijn hartelijke gelukwensen uit. De partij liet het trouwens niet bij woorden. Zij schonk ons een gift van f 5.000,—. Een zeer welkome aanvulling voor onze jubileumfonds-aktie.

Namens de beide A.R. Kamerfracties sprak de heer dr. J. A.

H. J. S. Bruins Slot. Hij deed dat op de hem eigen wijze. Sober, maar men voelde dat er een warm hart in hem klopt voor de aktiviteiten van de jeugd.

De overdracht van het jubileumgeschenk was *het* hoogtepunt van deze dag. Deze werd verricht door mejuffrouw J. van Leeuwen. Alle aanwezigen volgden met gespannen aandacht het betoog en de overdracht. Het was voor velen een verrassing te horen dat de jubileumfonds-aktie op dat moment reeds ruim *f* 66.000,— had opgebracht.

Belangrijk meer dan was geraamd. Dit bedrag spreekt voor zich. De Arjos heeft een plaats onder het A.R.-volk, dat is rond deze jubileumviering wel op ondubbelzinnige wijze gebleken.

Aan ons de taak, om te zorgen dat die naam gehandhaafd blijft. Allen die hielpen om dit te bereiken betuigen wij onze hartelijke dank.

De opvoering van het jubileumspel „Opdracht” was een geweldig succes. De heer J. van Doorne heeft hiermee eer ingelegd. Dit was echter niet het voornaamste. Het spel wees ons allen op de positieve taak die wij hebben in deze wereld. Het liet ons zien hoe arm en naakt de mens en het leven zonder God is. De muzikale omlijsting werd deze dag op keurige wijze door de Christelijke Muziekvereniging „Maranatha” verzorgd.

Het programma werd afgewisseld door samenzang.

Een hartelijk woord van dank aan het adres van de diverse commissies is zeker op zijn plaats. De huishoudelijke-, logies-, regelings- en spelcommissie kweten zich op voortreffelijke wijze van hun taak. Wij kunnen niet allen met name noemen. Wij willen echter enkele uitzonderingen maken en wel met name de heer en mevrouw de Graaf, die vele malen gastvrijheid hebben geboden aan de verschillende commissies, die wij allen hartelijk danken. In de figuur van de heer B. van Ommen uit Baarn danken wij de spelers voor de manier, waarop zij het jubileumspel hebben gebracht.

De jubileumviering werd door circa 800 personen bijgewoond.

BESTURENCONFERENTIE

Op 26 en 27 augustus j.l. werd de z.g. brede besturenconferentie gehouden, traditie getrouw op „De Witte Hei”. Deze vergadering werd gecombineerd met een hoofdbestuursvergadering,

die in de nacht van vrijdag op zaterdag werd gehouden. Vrijdagsavonds sprak de heer mr. W. de Kwaadsteniet, adjunct-sekretaris van de A.R. Partij, over „De verhouding ARJOS-PARTIJ”. In de loop van de avond werd van gedachten gewisseld over tal van problemen, die voor de Arjos van belang zijn, zoals de contributie-afdracht, de stand van het clubwerk, „Op Wiek”, de studieconferentie, onze methodiek enz.

Zaterdagmorgen sprak de heer mr. Chr. F. Bramer, adj.-directeur van het bureau van de Bond van Gereformeerde Jeugdverenigingen. Hij gaf een boeiend overzicht van het jeugdverenigingsleven in Nederland.

Op deze vergadering waren 14 landelijke bestuursleden aanwezig plus 21 provinciale vertegenwoordigers.

LANDELIJKE STUDIECONFERENTIE

„Ons Centrum” te Driebergen is zo langzamerhand een begrip geworden. In 1959 was de Arjos daar op 9 en 10 oktober present voor haar landelijke studieconferentie. Ongeveer 70 jongeren namen aan deze conferentie deel.

Het thema van de conferentie was : „De wereld en wij”.

Van twee kanten werd dit onderwerp belicht door de heren prof. dr. J. van Baal en mr. L. J. van der Burg.

De heer prof. dr. J. van Baal sprak over : „De taak en de mogelijkheden van de Europeaan ten opzichte van Azië en Afrika”.

De heer mr. L. J. van der Burg sprak over : „Christelijke verantwoordelijk in een wereld van honger en gebrek”.

De conferentiegangers hadden de referaten in brochurevorm thuis gekregen. Na een korte toelichting van de referenten, konden de onderwerpen direct in de discussiegroepen worden besproken. Tal van vragen en problemen worden door de aanwezigen aangesneden, zodat een geanimeerde discussie en bespreking ontstond.

De deelnemers namen daar op zich, het onderwerp van de studieconferentie op enkele clubs te behandelen. een aantal formulieren werd hun ter hand gesteld. Helaas kwam slechts een gedeelte hiervan in ons bezit. 't Schijnt moeilijk te zijn een gedane belofte gestand te doen.

STUDENTENCONFERENTIE

Op vrijdag 8 en zaterdag 9 januari 1960 werd de 11e stu-

dentenenconferentie gehouden in het Gereformeerd Jeugdcentrum „De Witte Hei” te Huis ter Heide. Ongeveer 45 studenten woonden deze conferentie bij, die onder leiding van mejuffrouw J. van Leeuwen en de heer S. Silvis stond. Door allerlei omstandigheden was het aantal deelnemers kleiner dan normaal het geval is.

Vrijdags voerden verschillende sprekers het woord, n.l. de heer mr. J. H. Prins te 's-Gravenhage en de heer prof. dr. J. Prins te Utrecht.

De heer mr. J. H. Prins sprak over „De kracht van het beginsel”, en de heer prof. dr. J. Prins sprak over „Het internationale recht”.

De heer prof. dr. J. J. de Jong uit Amsterdam arriveerde in de loop van de avond, na uit het ziekenhuis ontslagen te zijn. Hij refereerde over „De machtsverhouding in de maatschappij.”

De sekretaris der Christelijk-Historische Unie, de heer mr. J. van Gelder refereerde zaterdag over „De verhouding A.R.-C.H.U.”.

Vooraf het betoog van de heer mr. J. van Gelder maakte de **tongen los** en gaf aanleiding tot heftige discussies. Wij menen, dat deze studentenconferentie als geslaagd mag worden beschouwd.

STUDIEMATERIAAL

In 1959 verscheen er geen schetsenbundel, maar medio 1960 zag een schetsenbundel het licht. Hij verscheen bij uitgeverij Gorter en is tegen een prijs van *f* 0,75 bij het partijbureau verkrijgbaar.

De onderwerpen die behandeld worden zijn :

1. Bijbel en politiek
2. De overheid
3. De ontwikkeling van de A.R. Partij
4. De organisatie van de A.R. Partij
5. De organisatie van de A.R.J.O.S.
6. Protestantse verdeeldheid en eenheid in de politiek
7. De Katholieke Volkspartij
8. De Partij van de Arbeid
9. De Volkspartij voor Vrijheid en Democratie.

Wij achten deze schetsenbundel zeer geschikt voor beginnende clubs, zodat wij kunnen zeggen, dat nu is voldaan aan het

vaak geuite verzoek om een eenvoudige schetsenbundel uit te geven.

In het afgelopen jaar werd weer geregeld een schets in „Op Wiek” gepubliceerd. De onderwerpen, die aan de orde kwamen, waren :

- „Christelijke democratie in Europa”
- „De werkstaking”
- „Arbeidswaardering”
- „Landen in snelle ontwikkeling”
- „De provincie”
- „Kort begrip”.

KADERCURSUS

Onze kadercursus voorziet in een dringende behoefte. Er bestond ook in 1959 veel belangstelling voor en de cursisten waren zeer tevreden over de lessen.

Wij hopen, dat ook de clubs van de cursus profiteren in die zin, dat de ex-cursisten hun kennis aanwenden ten bate van de clubs.

De cursus bestond dit seizoen uit lessen in :

- a. A.R. beginselen
- b. Staatsinrichting
- c. Gemeentepolitiek
- d. Sociale Verzekeringswetgeving
- e. Economie
- f. Parlementaire Geschiedenis.

In het cursusjaar 1959/1960 werd begonnen met 214 cursisten. Per provincie was hun aantal :

Groningen :	25	Noord-Holland :	33
Friesland :	2	Zuid-Holland :	54
Drenthe :	10	Zeeland :	10
Overijssel :	14	Noord Brabant/	
Gelderland :	20	Limburg :	1
Utrecht :	45		

Aan het einde van de cursus waren er 125 cursisten, die een diploma in ontvangst konden nemen. Dit diploma was ondertekend door de heren dr. W. P. Berghuis, dr. A. Veerman en S. Silvis.

In de volgende plaatsen werden mondelinge lessen gehouden :

Groningen	(42 cursisten)	Amsterdam	(40 cursisten)
Zwolle	(21 cursisten)	Rotterdam	(31 cursisten)
Arnhem	(19 cursisten)	Leiden	(21 cursisten)
Utrecht	(40 cursisten)		

Als docenten traden op de heren dr. W. Albeda, mr. C. Boertien, A. Drost, R. Gosker, L. de Graaf, drs. J. A. de Jonge, C. van Oosten, drs. W. K. de Roos, E. van Ruller, M. W. Schakel, dr. G. J. Stapelkamp, S. Silvis, dr. A. Veerman en ds. P. Visser.

SLOTCONFERENTIE

De slotconferentie werd dit jaar in het jeugdcentrum „Overvoorde” te 's-Gravenhage op 22 en 23 april gehouden. Onder leiding van de heer dr. G. J. Stapelkamp werd vrijdagavond een politieke quiz gehouden. Ditmaal niet tussen ploegen, maar geheel persoonlijk. De dames behoorden ook deze keer tot de betere helft. Mejuffrouw M. Th. van Baalen*kwam als winnares tevoorschijn, gevolgd door Mejuffrouw L. H. Nawijn en mejuffrouw D. A. de Vries.

Mejuffrouw A. Renger, jeugdconsulente te 's-Gravenhage, hield een zeer interessante causerie over het groepswerk en de methodiek.

Er werd een bezoek gebracht aan het gebouw van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal, de Trèves- en de Ridderzaal en de Floriade te Rotterdam. In de Tweede Kamer werd juist, onder auspiciën van de N.P.J.C.R., de NAVO-conferentie gehouden. De opening hiervan door mejuffrouw J. van Leeuwen, werd bijgewoond door de kadercursisten. De heer dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot sprak de cursisten toe. Verschillende moderamenleden woonden de slotconferentie bij, alsmede de cursusleider dr. A. Veerman en enkele docenten.

Namens het Centraal Comité woonde de heer J. Smalibroek de slotconferentie bij.

METHODIEK- EN SCHETSENCOMMISSIE

Deze commissie, door dr. A. Veerman aangeduid als het Arjos-laboratorium kweet zich ook dit jaar weer van haar taak. Wij memoreerden reeds, dat onder haar supervisie de schetsenbundel 1960 het licht zag.

Ook met de kadercursus had zij veel bemoeienis. De inhoud der lessen, het aanwijzen der docenten en de beoordeling der

cursisten die voor een diploma in aanmerking komen, werden door haar geregeld.

Zij zal thans onze methodiek aan een hernieuwd onderzoek dienen te onderwerpen, aanknopen bij de wensen die op de brede besturenconferentie werden geuit.

Zij vergaderde op 13 oktober 1959 en op 10 mei 1960.

Het voorzitterschap berust bij de heer dr. A. Veerman. Leden zijn : de dames J. van Leeuwen en T. Laninga en de heren T. Herstel, S. Silvis en A. H. Mulder.

PUBLICITEITSMIDDELEN

a. „Op Wiek”

De exploitatierekening over de tweede jaargang liet een batig saldo zien. De tweede jaargang bevatte eveneens 11 nummers. Ze verschenen van april 1955 tot en met maart 1960. Het aantal abonnees varieerde tijdens deze jaargang van 1435 in april 1959 tot 1428 in maart 1960. Na die tijd trad een lichte daling in. Op het ogenblik valt er een stijgende tendens waar te nemen. Het is zaak, dat de provinciale verbanden steeds aandacht aan „Op Wiek” blijven besteden. Het september-nummer verscheen met een oplage van 5.000 exemplaren extra. Dit werd als propaganda-nummer verspreid. Aan alle kiesverenigingen werd eveneens een nummer toegezonden. Het december-nummer 1959 zag het licht als een speciaal jubileum-nummer, dat naast de verschillende redevoeringen die op de jubileumdag werden gehouden, een foto-reportage van het Arjos-werk sedert 1945 bevatte. De redactie bereidde de aanwezigen op de jubileumviering een bijzondere verrassing door dit nummer reeds aan het eind van de middagvergadering uit te reiken.

De redactie bestaat uit : mejuffrouw J. van Leeuwen, de heren S. Silvis, drs. J. van Putten, D. Corporaal (redactie-sekretaris) en J. W. Ooms (eind-redakteur).

Wij danken alle medewerkers en redactieleden voor het werk, dat zij voor „Op Wiek” verrichtten. Uitgeverij J. B. van den Brink en Co. te Zutphen betuigen wij onze hartelijke dank voor de medewerking, die wij steeds van haar ondervonden.

b. „Nederlandse Gedachten”

Helaas kon dit jaar niet telkens gebruik worden gemaakt van de ons geboden gelegenheid om Arjos-nieuws in het partij-organ te plaatsen. De vacature van de sekretaris-functie was daar

mede debet aan. Voortaan hopen wij wekelijks van ons te laten horen, zodat ook de ouderen kunnen lezen, dat de jeugd in aktie is.

c. *Radio*

Drs. C. P. Hazenbosch sprak op 22 oktober 1959 een woord van propaganda voor de jubileumfonds-aktie. Op 2 juni 1960 werd door de heer E. J. Mathies een uitzending verzorgd. Hij sprak over de internationale samenwerking.

STICHTING ARJOS

Het bestuur van de stichting wordt gevormd door het dagelijks bestuur. Als gemachtigden tot het doen van betalingen treden op mejuffrouw J. van Leeuwen en de heer D. Corporaal.

De financiering van „Op Wiek” loopt via de stichting.

De gelden van de jubileumfonds-aktie zijn eveneens op de giro-rekening van de stichting binnengekomen. Intussen is het grootste gedeelte van het geld na deskundige voorlichting op solide wijze belegd.

Accountantsbureau T. van der Kooy werd gevraagd de boeken van de stichting te controleren. Binnen afzienbare tijd kan een rapport tegemoet worden gezien.

Het kapitaal werd aangesproken voor de kadercursus en voor de conferentie van 5 november 1960.

WERKGROEPEN

a. *De Sociaal-Economische Werkgroep*

De samenstelling van het bestuur van de gehele werkgroep is als volgt samengesteld: de heer C. Balkenende, voorzitter, mejuffrouw J. van Leeuwen, algemeen adjuncte en de heren T. Hopman, F. Slot, drs. W. K. de Roos en A. H. M. Mulder, leden.

In het afgelopen jaar gingen verschillende sekties rustig door met hun werk, enkele andere werden gereorganiseerd en de werkzaamheden van de overige sekties stagneerden.

Wij laten hier een kort overzicht van de verschillende sekties volgen:

Sectie I: De Landbouw.

In november 1959 startte deze werkgroep onder leiding van de heer F. Slot. Het lag in de bedoeling, dat zij in maart 1960 een rapport zou publiceren over „De betekenis van de land-

bouw in onze volkshuisvesting". Door tal van moeilijkheden kon dit plan niet verwezenlijkt worden. De sektie zet haar werk nog voort.

Sectie IIa: De industrialisatie (in het noorden van ons land).

Op 20 februari 1960 had de heer C. Balkenende te Assen een bespreking met vertegenwoordigers van de provinciale verbanden Groningen, Friesland, Drenthe en Overijssel. Het bleek dat in Groningen en Friesland een aantal misverstanden bestond over de taak, het doel en de werkwijze van de Sociaal-economische werkgroep. De Groningers zouden de zaak nog eens in eigen kring bespreken.

Overijssel, vooral de Noord-Oosthoek en de Noord-Westhoek, zullen zich met de industrialisatie bezig houden onder leiding van de heer J. Huizinga te Lutten.

Sektie IIa zal doorgaan met het bestuderen van de problemen die samenhangen met de industrialisatie. Het is niet de bedoeling dat deze sektie op korte termijn een rapport publiceert.

Sectie IIb: Het Deltaplan.

Deze sektie publiceerde reeds een rapport: „De A.R. en het Deltaplan voor Zeeland". Op 12 november 1959 kwam zij onder leiding van de heer C. Balkenende opnieuw bijeen om zich te beraden over de voortzetting van haar werkzaamheden. Op 14 april belegde zij in Hotel „De Burg" te Middelburg een vergadering waar ir. W. F. Schut sprak over: „De verstedelijking van het platteland".

Sectie III: Randstad Holland.

Op 26 maart vond onder leiding van de heer C. Balkenende te Leiden een bespreking plaats tussen vertegenwoordigers van de provinciale verbanden van Noord- en Zuid-Holland.

Besloten werd om een sektie te vormen die de problemen bestudeert die samenvallen met het ontstaan van de Randstad Holland. De heer T. Hopman werd tot voorzitter benoemd.

Een 8-tal personen werkt op dit moment aan een interim-rapport. Het is de bedoeling, dat dit in de loop van december verschijnt. Bekeken zal dan worden of het reeds verwerkt kan worden tot een centraal-rapport.

Sectie IV: De 5-daagse werkweek.

In Arnhem kwamen op 9 april 1960 vertegenwoordigers van

Gelderland, Utrecht en Noord-Brabant en Limburg bijeen om te spreken over het op gang brengen van de zgn. sektie-Oost. De heer P. T. Lanser te Laag-Soeren werd benoemd tot voorzitter.

De provinciale verbanden wezen reeds de kontaktpersonen aan.

Het ziet er naar uit, dat deze groep binnen afzienbare tijd haar werkzaamheden zal beginnen en dus de 5-daagse werkweek in studie zal nemen.

b. *Buitenlandse Commissie*

De Buitenlandse Commissie diende een plan in tot reorganisatie van zichzelf. De zittende leden waren van oordeel, dat de commissie niet naar behoren werkte en dat de clubs niet voldoende profijt van haar werkzaamheden konden trekken. Haar definitieve vorm heeft de commissie nog niet gevonden, maar verwacht wordt, dat dit spoedig het geval zal zijn. Verschillende plannen staan op stapel.

De commissie werkt onder toezicht van het landelijk bestuur. Het landelijk bestuur benoemt de voorzitter plus de vier overige kernleden. Als voorzitter fungeert momenteel de heer E. J. Mathies, terwijl de vier overige kernleden leden zijn: mejuffrouw J. van Leeuwen, de heer mr. J. A. Oosterhoff, die als sekretaris fungeert, W. Erbrink en D. Corporaal. Ieder provinciaal verband wijst één vertegenwoordiger aan. Deze vertegenwoordigers zijn belast met de organisatie en het wekken van belangstelling in hun provincie.

Momenteel zijn dit de volgende dames en heren :

Groningen :	K. Dobben te Groningen
Friesland :	drs. G. van Veenen te Drachten
Drenthe :	J. de Graaf te Emmen
Overijssel:	mej. L. Nawijn te Kampen
Gelderland :	mej. G. Laninga te Harderwijk
Utrecht :	mej. H. te Kolsté te Bilthoven
Noord-Holland :	H. de Boer te IJmuiden
Zuid-Holland :	G. Dompeling te Leiderdorp
Zeeland :	drs. B. Witteveen te Goes
Noord-Brabant/Limburg :	L. C. van Drimmelen te Klundert.

INTERNATIONAAL WERK

Onze internationale kontakten lopen via de Buitenlandse Commissie. Wij zullen hier achtereenvolgens aandacht besteden

aan de diverse organen en organisaties, waarmee wij verbonden zijn of kontakten onderhouden.

UNIE VAN JONGE CHRISTEN DEMOCRATEN (U.I.J.D.C.)

In een vorig jaarverslag werd reeds uiteengezet dat de werkwijze van de U.I.J.D.C. was gewijzigd. Het blijkt dat de zaak zo beter marcheert. De heer drs. C. Cosijn (K.V.P.J.G.) te Breda is voorzitter van de Europese organisatie van de U.I.J.D.C.

De heer E. J. Mathies is voorzitter van de financiële commissie. Verheugend was het, dat de F.C.H.J.G. toetrad tot de Nederlandse Equipe.

Het voorzitterschap van de Nederlandse Equipe berust bij de heer E. J. Mathies, terwijl het sekretariaat thans nog door de Arjos wordt waargenomen en wel door de heer mr. J. A. Oosterhoff.

De Nederlandse Equipe bestaat nu uit 15 leden; voor de Arjos hebben hierin zitting: mejuffrouw J. van Leeuwen en de heren E. J. Mathies, mr. J. A. Oosterhoff, A. H. M. Mulder en C. Balkenende.

De heer mr. H. A. Homan jr. vroeg en verkreeg, met veel dank voor het vele verrichte werk, zijn ontslag. Wij danken hem hartelijk voor alles wat hij heeft verricht voor de Arjos in dit verband. Wij willen geen volledige opsomming geven van zijn werkzaamheden, maar volstaan met te zeggen dat het „enorm” was.

KONTAKT JONGE EUROPESE PROTESTANTEN

Wij prijzen ons gelukkig, dat wij vele kontakten in het buitenland hebben. Met name de heer mr. H. A. Homan jr. heeft zich wat dit betreft zeer verdienstelijk gemaakt.

In deze verslagperiode werd geen protestantenconferentie gehouden, daar dit om verschillende redenen niet mogelijk was. Voor dit jaar staat er een op het programma.

NEDERLANDSE JONGEREN RAAD DER EUROPESE BEWEGING

De Europese Jeugdcampagne werd op 1 september 1959 opgeheven. Hierdoor kwam de financiële basis van de Nederlandse Jongeren Raad te vervallen. Op 14 mei 1960 werd zij dan ook officieel gelijkwideerd.

Thans zijn er besprekingen tussen de N.P.J.C.R., het Gereformeerd Jeugdwerk, de Nederlandse Jeugd Gemeenschap en de Nederlandse Studenten Vereniging voor Wereldrechtsorde

om te komen tot één of andere vorm van samenwerking, ten-einde deze werkzaamheden voort te zetten.

BESLUIT

Wij hebben u een overzicht gegeven van de werkzaamheden en de kontakten van de Arjos in het afgelopen jaar. Het blijkt, dat de Arjos bestaat en dat zij een zware verantwoordelijkheid heeft.

Wij hebben de pretentie dat wij de jeugd willen brengen tot een goed inzicht in de christelijke politiek op grondslag van de A.R. beginselen, omdat wij menen dat wij daardoor het dichtst staan bij datgene wat de Bijbel ons leert.

Wij streven ernaar om de jeugd zo te vormen dat zij in staat is om later een evangelische politiek te voeren.

Laten wij ons ervan bewust zijn dat het mensenwerk is en dus in zwakheid gebeurt; wij maken fouten en ook in deze geldt : „Wij struikelen in veel dingen”.

Bidt daarom dat wij steeds de kracht van de Heilige Geest mogen ervaren om ons werk voort te zetten, bewogen met het lot van de wereld en staande in het leven. Het oog echter gericht op de toekomst en met op de lippen de bede: „Maranatha”. Dan zal ook het komende jaar voor de Arjos een gezegend jaar zijn.

Voor het landelijk bestuur,
de sekretaris ARJOS :
D. Corporaal.

's-Gravenhage, 6 oktober 1960.

VEERTIENDE JAARVERSLAG

van de Nationale Organisatie van
A.R. JONGEREN STUDIECLUBS

over de periode 1 oktober 1960 t/m 30 september 1961

INLEIDING

De ARJOS stoort zich niet al te veel aan de kalender, tenminste voorzover dit het jaarverslag betreft. Het zou immers normaal zijn, dat de verslagperiode liep van 1 januari tot en met 31 december en dus gewoon het kalenderjaar zou volgen.

Het is echter anders. De tijd van oprichting van de Nationale Organisatie en het tot traditie geworden tijdstip van de jaarvergadering, hebben gemaakt dat de periode van 1 oktober tot en met 30 september werd genomen.

Het heeft bepaalde voordelen, dat deze periode wordt genomen, omdat niet ontkend kan worden, dat zij als het ware een afgesloten geheel vormt.

Wanneer men de activiteiten van de ARJOS in een bepaald jaar wil beschrijven dan doet men dat het beste door daarbij het vergaderseizoen als uitgangspunt te nemen. Voordat alle clubs weer zo'n beetje draaien is het eind september. Gedurende de zomermaanden worden de plannen voor het komende seizoen uitgewerkt, zodat een beschrijving en omschrijving van de plannen in het jaarverslag kan worden opgenomen. In een volgend jaarverslag vindt men dan als één geheel het resultaat van de ontworpen plannen. Ongetwijfeld zal men over bepaalde facetten van het ARJOS-werk slechts een aantal feiten kunnen geven, maar dit bezwaar blijft altijd bestaan.

Het valt op, dat het ARJOS-werk in sommige plaatsen op enkele personen drijft. Zij zijn a.h.w. de motor, die de ARJOS op gang houdt. Hier schuilt een groot gevaar in. Vertrekken dergelijke personen n.l. naar een andere plaats, dan zakt de ARJOS-club als een kaartenhuis in elkaar. Het is enkele malen

voorgekomen, dat een ARJOS-club, die een redelijk aantal leden had, hierdoor zondermeer werd opgeheven.

Daarom is het van belang, steeds zoveel mogelijk leden actief aan het werk te laten deelnemen.

Een ARJOS funktioneert eerst dan goed, wanneer iedereen actief meedoet !

Een moeilijk probleem is altijd het beantwoorden van de vraag in hoeverre de ARJOS in haar huidige vorm aan haar doelstelling beantwoordt.

Allereerst is het doel van de Nationale Organisatie, leiding te geven aan het clubwerk en de clubs de nodige service te verlenen.

Bij het clubwerk staat centraal het bestuderen van de Bijbelse boodschap en opdracht voor het politieke leven. Hierbij wordt gebruik gemaakt van het A.R.-Beginsel- en Algemeen Staatkundig Program.

Wij zijn ARJOS-leden, wij willen leren verstaan wat het wil zeggen, anti-revolutionair te zijn; wij willen leren verstaan wat anti-revolutionaire politiek wil zeggen.

Omdat de A.R. Partij ons zo dierbaar is en wij die graag groot en machtig willen zien ?

Misschien omdat wij een hobby hebben, die „politiek” heet ? Of, omdat wij het op de ARJOS zo gezellig vinden ? Vinden wij, dat politiek zich nu eenmaal met ons bezighoudt en dat wij er dus wel wat aan moeten doen ? Ja, wij weten het, deze motieven zullen af en toe een rol spelen. Er zijn bij het bedrijven van politiek, ook van christelijke politiek, veel onzuivere elementen aanwezig.

Maar waar spelen onzuivere elementen geen rol ?

Wij bestuderen de a.r.-beginselen niet uit liefhebberij, niet vanwege de gezelligheid, niet omdat er nu eenmaal politiek bedreven moet worden, maar omdat wij geloven in Christus, Die ons heeft liefgehad en Die van ons vraagt om Hem te dienen, om Zijn Rijk op deze aarde te verkondigen. Christelijke politiek betekent het volgen van Hem; het is een trachten om nu reeds, op deze aarde, iets van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde in praktijk te brengen.

Zeker, het is een moeilijke zaak om dat te verwezenlijken.

Het blijft altijd mensenwerk, d.w.z. het blijft gebrekkig. Maar mag dit een belemmering voor ons zijn, er dan maar niet aan te beginnen ?

Temidden van alle spanningen en conflicten, die er in deze wereld zijn, hebben wij ons ARJOS-werk kunnen doen. Hiervoor past ons dankbaarheid. Laat die dankbaarheid bij ons de boventoon voeren en ook doorstralen bij het werk in en voor de ARJOS.

HET LANDELIJK BESTUUR

Het landelijk bestuur.

De samenstelling van het bestuur was per 30 september 1961 als volgt :

Vrijgekozenen :

de heer C. Balkenende te Kapelle-Biezeling (aftredend in 1965)
meij. M. van den Akker te Haarlem (aftredend in 1963)
meij. L. Nawijn te Kampen (aftredend in 1963)
de heer mr. C. Boertien te Geldrop (aftredend in 1963)
de heer L. de Graaf te Utrecht (aftredend in 1961)
de heer E. J. Mathies te Leiden (aftredend in 1962)
de heer D. Corporaal te 's-Gravenhage

Gedelegeerden van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen:

de heer J. van Eibergen te Utrecht
de heer J. Smallenbroek te Assen

Vertegenwoordigers voor de provinciale verbanden:

voor Groningen:	de heer J. Vries te Baflo
voor Friesland:	de heer drs. G. van Veenen te Drachten
voor Drenthe	de heer H. Eleveld te Smilde
voor Overijssel:	de heer H. J. Emmink te Kampen
voor Gelderland:	de heer H. W. Eppink te Dieren
voor Utrecht:	de heer O. Hoogendoorn te Amersfoort
voor Noord-Holland:	de heer A. G. Brinkman te Zaandijk
voor Zuid-Holland:	de heer J. van Vliet te Dordrecht
voor Zeeland:	de heer B. Koole jr. te Souburg
voor Noord-Brabant/ Limburg :	de heer A. H. J. Marseille te Son N.B.

Adviserend lid voor de stedelijke verbanden:
de heer H. J. van Weelden te Voorburg.

MUTATIES

In tegenstelling tot het vorig jaar, toen maar liefst vijf provinciale vertegenwoordigers werden vervangen, onderging de afvaardiging van de provinciale verbanden dit jaar slechts één wijziging.

De heer J. van Leeuwen te Wierden legde met ingang van 11 september 1961 zijn functie als hoofdbestuurslid neer. Zijn opvolger werd de heer H. J. Emmink te Kampen.

Bij de vrijgekozenen waren meer wijzigingen.

De heer C. Balkenende werd gekozen in de plaats van de heer S. Silvis. Mejuffrouw J. van Leeuwen, die zich, evenals de heer S. Silvis niet herkiesbaar stelde, zag in haar plaats mejuffrouw L. H. Nawijn te Kampen gekozen. Door een wijziging van de statuten werd het aantal vrijgekozenen met één uitgebreid. Mejuffrouw M. van den Akker te Haarlem werd in deze vakature gekozen.

De heer mr. C. Boertien te Geldrop werd op de algemene vergadering herkozen. Met het aftreden van mejuffrouw J. van Leeuwen en de heer S. Silvis kreeg de ARJOS niet alleen een volledige verwisseling van het presidium, maar ook verdwenen met hen uit de kring van het landelijk bestuur twee personen, die jarenlang ten nauwste bij het werk van de Nationale Organisatie waren betrokken.

Mejuffrouw Van Leeuwen kwam in 1954 in het landelijk bestuur als vrijgekozene. Zij was toen sekretaresse van het provinciaal verband Zuid-Holland. Reeds direct werd zij tot modera-menlid gekozen. Dit bleef zij tot haar aftreden; de laatste vier jaar als vice-presidente.

De heer S. Silvis deed in 1954 zijn intrede in de kring van het landelijk bestuur. Hij was toen voorzitter van het provinciaal verband Groningen. In 1956 werd hij gekozen tot voorzitter.

BESTUURSVERGADERINGEN

Het bestuur vergaderde op 7 oktober 1960, 30 december 1960, 4 maart 1961, 27 mei 1961 en 14 juni 1961 te Utrecht en op 7 juli 1961 te Arnhem.

Tal van vraagstukken en ARJOS-problemen kwamen op deze vergaderingen aan de orde. Bij de diverse paragrafen worden de genomen besluiten vermeld.

HET MODERAMEN

De samenstelling van het moderamen was per 30 september 1961 als volgt:

de heer C. Balkenende te Kapelle-Biezelinghe	- voorzitter
de heer mr. C. Boertien te Geldrop	- vice-voorzitter
de heer D. Corporaal te 's-Gravenhage	- sekretaris
de heer L. de Graaf te Utrecht	- lid
de heer J. van Vliet te Dordrecht	- lid
één vakature	- lid

De 10e december 1960 werd de heer C. Balkenende automatisch in het moderamen gekozen.

Op de vergadering van 30 december 1960 moest worden voorzien in één vakature, maar de drie zittende moderamenleden stelden hun mandaat ter beschikking, teneinde het bestuur de gelegenheid te geven, zich i.v.m. de presidiumwisseling opnieuw uit te spreken. De heren L. de Graaf, J. van Leeuwen en E. J. Mathies werden herkozen, terwijl de heer mr. C. Boertien gekozen werd. Op de vergadering van 17 maart 1961 van het bestuur gaf de heer E. J. Mathies de wens te kennen, zijn moderamenlidmaatschap neer te leggen, aangezien hij gekozen was tot sekretaris-generaal van de U.I.J.D.C. en hij meende, de beide functies niet te kunnen combineren.

In zijn plaats werd de heer J. van Vliet gekozen.

De vakature in het moderamen is dus ontstaan, doordat de heer J. van Leeuwen zijn lidmaatschap van het landelijk bestuur neer moest leggen. Op de eerstvolgende bestuursvergadering zal in deze vakature worden voorzien. Daar hij ook tweede voorzitter was, koos het moderamen in zijn vergadering van 30 september 1961 de heer mr. C. Boertien als zodanig.

Het moderamen vergaderde op 7 oktober 1960, 23 november 1960, 30 december 1960, 3 februari 1961, 4 maart 1961, 7 april 1961, 22 april 1961, 25 mei 1961, 14 juni 1961, 4 augustus 1961, 9 september 1961 en 30 september 1961. De moderamenvergaderingen werden alle te Utrecht gehouden.

SEKRETARIAAT

Het sekretariaat kon gedurende het gehele jaar functioneren.

Het was niet altijd eenvoudig de diverse stukken op tijd de deur uit te krijgen. Vooral in het najaar van 1960 vond een opeenstapeling van werk plaats, aangezien er nog heel wat voor de kadercursus en de landelijke studieconferentie moest worden verzet.

Gelukkig bleek, dat mej. N. L. Verkamman in staat was zich snel in te werken; zij ontpopte zich als een goede bureau- secretaresse.

De verhouding met het partij-sekretariaat is uitstekend. Van tijd tot tijd vond een gedachtenwisseling plaats. In voorkomende gevallen mochten we op alle mogelijke medewerking van de zijde van het partij-sekretariaat rekenen. De werkers van het partij-bureau betuigen wij hiervoor onze hartelijke dank.

De werkzaamheden van het sekretariaat zijn zeer veelomvattend. Niet alleen moet de correspondentie met de clubs worden gevoerd, maar ook wordt al het stencilwerk er verricht voor de diverse commissies, die de ARJOS rijk is.

OVERZICHT LEDENTAL

Het is altijd interessant om het aantal ARJOS-leden en ARJOS-clubs in ogenschouw te nemen. Ter vergelijking geven wij de stand per 1 oktober en enkele tussenstanden:

provincie :	1.10.1960	1.1.1961	1.4.1961	1.7.1961	30.9.1961
	clubs/led.	clubs/led.	clubs/led.	clubs/led.	clubs/led.
Groningen :	47 704	48 613	44 581	44 581	41 536
Friesland :	45 838	45 847	52 979	53 979	53 1027
Drente :	31 484	28 388	27 372	28 368	28 368
Overijssel :	30 508	31 448	32 447	32 543	32 631
Gelderland :	21 349	19 277	20 327	21 328	21 340
Utrecht :	21 281	21 306	20 298	20 298	20 335
Noord-Holland :	25 349	30 415	31 400	31 407	29 407
Zuid-Holland :	70 887	61 748	55 692	54 768	50 708
Zeeland :	12 175	16 210	15 201	15 218	14 218
Noord-Brabant/ Limburg :	8 92	8 108	6 82	6 71	6 71
	310 4667	307 4360	302 4379	304 4561	294 4641

Uit de cijfers blijkt, dat het aantal clubs is achteruitgegaan, terwijl het ledental ongeveer stabiel bleef.

Verwacht mag worden, dat het aantal clubs en het aantal leden in de komende maanden een flinke sprong vooruit zal maken, als gevolg van de thans aan de gang zijnde propaganda-aktie.

Overal in het land worden activiteiten ontwikkeld.

Vergelijken we de diverse standen, dan zien we, dat het afgelopen jaar voor het provinciaal verband Friesland zeer gunstig is geweest. In oktober 1960 waren er in Friesland 45 clubs met 838 leden, nu zijn het 53 clubs met 1027 leden. Noord-Holland heeft wat het aantal clubs betreft, ook een goed jaar gehad. Overijssel boekte een niet onaanzienlijke ledenwinst. Groningen, Zuid-Holland en Drente gingen wat ledental betreft sterk achteruit. In Zuid-Holland daalde het aantal clubs met maar liefst 20. Van Groningen en Zuid-Holland wordt in deze propaganda-aktie dan ook veel gevraagd.

Duidelijk blijkt uit de cijfers, dat naast het oprichten van nieuwe clubs de ledenwerving de volle aandacht moet hebben.

OVERZICHT VAN OPGERICHTE EN OPGEHEVEN CLUBS

Hieronder geven we per provincie weer, in welke plaatsen een ARJOS-club werd opgericht en waar ARJOS-clubs zijn opgeheven.

Het overzicht dat wij in het vorig jaarverslag gaven, doet hierbij dienst als uitgangspunt.

Provincie :	Opgerichte clubs :	Opgeheven clubs :
Groningen	Roodeschol, Sauwerd, Stedum, Uithuizermeeden en Zuidhorn (sept. '61)	Garrelsweer, Helpman, Leek, Onstwedde, Stadskanaal, Ter Apel, Wildervank, Zevenhuizen en Zuidhorn (nov. '60)
Friesland	Arum, Drogeham, Exmorra-Allingawier, Garijp, Hardegarijp, Harlingen, Huizum, Lemmer, Raard, Rinsumageest, Tzum en Wirdum	Donkerbroek, Metslawier, Murmerwoude en Munnekezijl
Drenthe	Tweede Exloërmond	Drijber, Pesse, Roden en Schoonoord
Overijssel	Bant, Borne, Dalfsen, Ens-Kraggenburg, Holten, Rijssen en Wierden	Daarle, Notter, Nijverdal, Ommen en Urk
Gelderland	Arnhem, Heerde en Wolfheze	Aalten-Linteloo, Ede en Nunspeet
Utrecht	Soest-Zuid en Zaltbommel (nog niet officieel aangesloten)	Driebergen en Utrecht-Wilhelminapark
N.-Holland	Alkmaar, Amsterdam-Oost, Breezand-Anna Paulowna, Enkhuizen, Landsmeer en Weesp	Amsterdam-Nieuw West en Den Helder

Z.-Holland	Hazerswoude, Katwijk aan Zee (aug. '61) en Rotterdam- Schiebroek	Alphen aan de Rijn, Ameide, Boskoop, Delft, 's-Gravenhage : Moerwijk, Benoordenhout II en Morgenstond, Heinenoord, Hoogvliet, Capelle aan de IJssel, Katwijk aan de Rijn, Katwijk aan Zee, Monster, Numansdorp, Pernis, Puttershoek, Pijnacker, Rotterdam-Noord, Rijsoord, Sassenheim, Ter Aar, Vlaardingen- Ambacht en Woerden
Zeeland	Oostkapelle, Terneuzen, West- Zeeuws-Vlaanderen en Yerseke	Schoondijke en Souburg
N. Brabant/ Limburg	Almkerk en Werkenidam	

PROPAGANDA-AKTIE 1961

„Doe iets”

Gezien het feit, dat het aantal clubs en het aantal leden de laatste jaren geleidelijk een daling te zien heeft gegeven, werd reeds in het voorjaar van 1961 begonnen met het treffen van voorbereidingen van een in de maanden september en oktober 1961 te voeren propaganda-aktie. Doel van deze aktie is, te komen tot 350 clubs met 5000 leden. Om de provinciale verbanden enig inzicht te geven hoe dit bereikt zou moeten worden, werden prognoses gemaakt en werden voor de provinciale verbanden streefgetallen vastgesteld. Deze prognose geeft aan, hoeveel clubs er per provincie opgericht zouden moeten worden en hoeveel leden erbij zouden moeten komen.

	op te richten clubs vóór 1-11-1961	aantal clubs x 15 leden
Groningen:	13	195
Friesland:	7	105
Drenthe:	5	75
Overijssel:	6	90
Gelderland:	7	105
Utrecht:	4	60
Noord-Holland:	7	105
Zuid-Holland:	14	210
Zeeland:	6	90
Noord-Brabant/Limburg:	3	45
	<hr/> 72	<hr/> 1080

Het is nu nog te vroeg om te kunnen beoordelen of deze streefgetallen gehaald kunnen worden. De vooruitzichten zijn echter gunstig. In de meeste provincies wordt hard aangepakt en op tal van plaatsen zijn kontakten gelegd. Wel is het duidelijk, dat de aktie zich over een bredere periode uit zal strekken..

In verband met de aktie werd een nieuwe propaganda-folder vervaardigd, die de naam „Doe iets” kreeg. Zij werd in 2-kleurendruk uitgevoerd en het bleek, dat zij in een behoefte voorzag. Gedurende de aktie-periode wordt zij gratis ter beschikking gesteld. Thans zijn reeds meer dan 30.000 exemplaren ervan verspreid.

Daarnaast kan nog gebruik worden gemaakt van de folder „Wie jong is wil werken”.

Om de partij-leden over allerlei aktiviteiten van de ARJOS in te lichten en hen op de hoogte te houden van de propaganda-aktie, werd met de redaktie van „Nederlandse Gedachten” overeengekomen, gedurende de aktie wekelijks iets over de ARJOS te vertellen.

Begin september werd een persbericht over de aktie gelanceerd. Dit persbericht werd aan de „grote pers” gezonden. De christelijke pers nam het op.

Het september-nummer van „Op Wiek” verscheen in een extra-oplage van 4.000 exemplaren ter ondersteuning van de propaganda-aktie. Het nummer vond een gretige aftrek.

De Nationale Organisatie is van het standpunt uitgegaan, dat ieder provinciaal verband voor het oprichten van clubs speciale propaganda-commissies vormt en propagandisten aanwijst. Deze propagandisten hebben tot taak in de verschillende plaatsen kontakten te leggen met kiesverenigingen en a.r.-jongeren. De moeilijkheid doet zich vaak voor, dat zij de nodige gegevens niet paraat hebben en ook niet iets na kunnen slaan, waar de gegevens te vinden zijn. De Nationale Organisatie besloot daarom, voor dit doel speciale propaganda-mappen voor de prijs van f 1,— beschikbaar te stellen. Het is reeds gebleken, dat deze mappen in een grote behoefte voorzien.

Wij doen een greep uit de inhoud :

„Hoe richt ik clubs op?”; overzicht van de inhoud van de ARJOS-schetsenbundels; lijst van bij het partij-bureau verkrijgbare brochures; organisatie-schema van de ARJOS; Statuten van de Nationale Organisatie; het Beginsel- en Algemeen Staatkundig Program van de A.R. Partij; tips voor het bestuur

van een ARJOS-club; een nummer van de dokumentatiedienst, A.R.-Staatkunde en „Op Wiek”; een overzicht van de flanelbordschetsen en de politieke spelen; gegevens over de dr. Abraham Kuypersstichting, enz..

De meeste provinciale verbanden hebben in de maand augustus een overzicht van de op stapel staande plannen naar het ARJOS-bureau gezonden. Onder het motto: „Wat de provinciale verbanden doen”, werd hiervan een rapport samengesteld, dat ter informatie aan de andere provinciale verbanden werd toegezonden „tot lehringe ende vermaeck”.

Vóór 1 september werd aan alle bestuursleden van de provinciale verbanden een brief gezonden met het verzoek het ARJOS-werk enthousiast aan te pakken. Als bijlagen werden een organisatie-schema van de ARJOS en de les methodiek meegezonden.

Op 1 september werd aan de voorzitters en de sekretarissen van de clubs een schrijven verzonden, met het verzoek met élan aan het werk te gaan. Tevens werd op allerlei mogelijkheden gewezen, die de Nationale Organisatie heeft te bieden en op de service, die zij de clubs kan en wil verlenen.

De kiesverenigingen ontvingen een circulaire, waarin een aantal mededelingen over de ARJOS-aktie werd gedaan. Ook werd het verzoek tot hen gericht om, indien er een beroep op hen wordt gedaan, de nodige medewerking con amore te verlenen.

Wij willen op deze plaats onze dank uitspreken aan het adres van dié kiesverenigingen, die steeds bereid zijn, plaatselijke ARJOS-clubs de helpende hand te bieden en die het belang van dit werk inzien.

Helaas moet worden geconstateerd, dat lang niet alle kiesvereniging-bestuurders er zo over denken.

Tenslotte werden de kiesverenigingen nog op enkele ARJOS-uitgaven gewezen.

Zoals reeds werd opgemerkt, laat het zich aanzien, dat de aktie meer tijd in beslag zal nemen dan de oorspronkelijke opzet was.

DE PROVINCIALE VERBANDEN

De provinciale verbanden verstrekten ons een overzicht van de belangrijkste activiteiten in hun provincies, gedurende het afgelopen jaar. Van ieder provinciaal verband nemen wij de belangrijkste gegevens over.

Voordat wij daartoe overgaan, willen we eerst enkele algemene opmerkingen maken.

Op prettige wijze hebben wij het afgelopen jaar met de provinciale verbanden samengewerkt. Steeds mochten wij op hun medewerking rekenen. De sekretariaten van de provinciale verbanden funktioneerden prima. Dit is iets, waarover wij ons zeer verheugen, want het is voor de organisatie als geheel en voor de doorwerking van wat de Nationale Organisatie biedt, van geweldig veel belang, dat de provinciale verbanden goed funktioniëren. Wij waren in de gelegenheid in een aantal provincies een bestuursvergadering bij te wonen en wij hebben kunnen constateren, dat er hard wordt gewerkt.

Onze indruk is, dat de financiële positie van tal van provinciale verbanden niet zo sterk is. De meesten kunnen zich net bedruipen, maar daar is het dan ook mee gezegd. Tot voor kort ontvingen de provinciale verbanden van Zeeland en Noord-Brabant/Limburg onvoldoende steun van de statencentrales. Het verheugt ons, dat we vernamen dat de senioren in deze gewesten de ARJOS thans ook financieel loyaal steunen.

Voorzover mogelijk tracht het moderamen te bewerkstelligen, dat één van haar leden de provinciale jaarvergaderingen of de studieconferenties bezoekt. Het is ons niet altijd mogelijk, dit voor elkaar te krijgen, deels doordat het herhaaldelijk voorkomt, dat provinciale evenementen samen vallen, deels doordat de moderamenleden nogal eens bezet zijn. Zo gebeurde het dit jaar, dat 3 provinciale verbanden gelijktijdig hun jaarvergadering hielden.

Thans dan de belangrijkste gebeurtenissen in de provinciale verbanden:

Groningen:

Op 29 oktober 1960 hielden zij hun jaarvergadering. Excellentie mr. J. van Aartsen trad op als spreker, terwijl de heer C. Balkenende het slotwoord sprak. Deze vergadering werd zeer goed bezocht.

Op 27 en 28 mei 1961 waren circa 200 Groningers op Schiermonnikoog bijeen. Zaterdag werd er een meeting gehouden, waar het Tweede Kamerlid de heer J. Smallembroek uit Assen, en de burgemeester van Grijpskerk, de heer A. H. M. Mulder, spraken. Het muziekcorps „Excelsior” uit Baflo was ter op-
luistering aanwezig.

De 28ste mei werd gebruikt voor kerkgang; daarnaast bestudeerde men o.l.v. de heer Van den Brink, wetenschappelijk medewerker aan de V.U., het „Rassenvraagstuk”.

Het stedelijk verband Groningen is vrij actief.

De distrikten in deze provincie fungeren niet zo goed.

De propaganda-actie heeft men hier tijdig en grondig aangepakt. In maart werd reeds een propaganda-commissie ingesteld, die zich zette aan het opstellen van plannen.

De verzameling flanelbordschetsen, die dit provinciaal verband heeft, werd dit jaar opnieuw uitgebreid.

Friesland:

In deze provincie heeft men ten gerieve van de clubs een sprekerslijst samengesteld. Bovendien heeft men een aantal politieke spelen vervaardigd, die in een behoefte blijken te voorzien.

Op 21 januari werd in de Parkkerk te Huizen een provinciale ARJOS-toogdag gehouden. De heer mr. W. Aantjes sprak over „Het tegenwoordige Kabinet-De Quay”. In de avondvergadering werd het woord gevoerd door de heer H. Algra. De meeting werd met brood, zang en spelen afgewisseld en is zeer geslaagd te noemen.

Op 8 april vond de jaarvergadering plaats; de heer drs. W. K. de Roos nam hier afscheid als voorzitter van het provinciaal verband. De heer De Roos heeft vele jaren leiding gegeven aan het ARJOS-werk in de provincie; ook in dit jaarverslag willen wij hem nog hartelijk danken voor hetgeen hij in Friesland heeft gedaan. De leiding ging in vertrouwde handen over, n.l. in die van de heer E. Top uit Burum.

De heer Top was sekretaris van het provinciaal verband. In deze functie werd hij opgevolgd door de heer Joh. D. Vis uit Sexbierum. Om de veranderingen te completeren werd de penningmeester, de heer drs. G. van Veenen opgevolgd door mej. A. Hofman te Leeuwarden.

De heer C. Balkenende sprak op deze vergadering een bezielend woord.

Bijzonder sympathiek was de oproep van het provinciaal verband kontakt op te nemen met de zuid-nederlandse ARJOS-clubs, teneinde de band te verstevigen.

Op 16 en 17 september bevolkten ruim 100 Friezen „Stania State” te Oenkerk. Onderwerp: „Friesland's problemen en pers-

pectieven". Als inleiders traden de heren mr. G. Heida en mr. D. Okma op. Uit eigen ervaring kunnen we verklaren, dat op deze conferentie ook aan vele andere zaken aandacht werd geschonken; in dit verband spreekt de naam „seks-pool" voor zich.

Friesland zal vooral veel aandacht moeten besteden aan de consolidering van de positie van de in het afgelopen jaar opgerichte clubs.

Er wordt contact gezocht met de F.C.H.J.G. in Friesland.

Drenthe:

Op hun jaarvergadering, die 18 februari 1961 werd gehouden te Hoogeveen, sprak Zijne Excellentie B. Roolvink over „Jeugd en de aktuele politieke vragen" en de heer mr. C. J. Verplanke over „Tijdgeest en strijdgeest".

De provinciale studieconferentie vond plaats op 21 januari 1961 te Emmen. De heer Th. Brouwer, wethouder van de gemeente Assen, sprak hier over „Het noorden als probleemgebied". Beide manifestaties werden goed bezocht.

In deze provincie bestaat een z.g. Europa-Contact „Drenthe-Niedersachsen". Ieder jaar wordt minstens één studie-weekend tussen Drenthen en Niedersachsers belegd. Dit jaar kwam men op 24 en 25 februari te Bentheim bijeen.

Overijssel:

Deze provincie heeft er tot nu toe altijd een najaarsconferentie op nagehouden. 26 November 1960 werd gesproken over „Onze beginselen in deze wereld". Mejuffrouw J. van Leeuwen gaf aan deze discussie leiding. De conferentie was buitengewoon geslaagd.

Ook dit provinciaal verband is er, op aandrang van de clubs, toe overgegaan een besturenconferentie te beleggen. 21 Januari 1961 kwamen tal van ARJOS-sieten in Nijverdal bijeen. De heer D. Corporaal sprak daar over „Op welke manieren kan is een onderwerp behandelen?"

In deze provincie wonen diepe denkers. Voor de derde maal organiseerde het provinciaal verband onder de clubs de wedstrijd O.D.D. (Overijssel Denkt Diep). De finale van dit spel vond plaats op de jaarvergadering.

Wij zouden Nijverdal het „Overijsselse-ARJOS-Mekka" kunnen noemen, want ook de jaarvergadering werd daar op

25 maart 1961 gehouden. De heer S. Silvis sprak over „Onze roeping en onze taak”.

Het contact met de F.C.H.J.G. is vrij intensief; op 7 november 1960 werd te Vriezenveen een conferentie belegd, waar de voorzitter van de C.J.B.T.B., de heer T. Tolman, sprak over „Landbouwintegratie”. In Hellendoorn werd op 9 september 1961 een grote meeting gehouden.

De heren prof. dr. G. C. Niftrik en prof. mr. Th. A. Versteeg spraken hier over „Nieuwe aspecten betreffende samenwerking A.R.—C.H.”. 's morgens maakte men gezamenlijk een excursie naar een textielfabriek en speelde men een partij voetbal.

Het ARJOS-elftal verloor.

Het „Europa-Kontakt” schijnt in Overijssel te kwijnen. Wie brengt het weer tot leven?

Gelderland :

De oud-voorzitter van de Nationale Organisatie, de heer dr. A. Veerman, sprak op de studieconferentie van 22 oktober 1960 te Arnhem over het onderwerp „Achtergronden van de christelijke politiek”.

De burgemeester van Noordeloos, de heer M. W. Schakel, sprak op 11 februari 1961 op de jaarvergadering te Arnhem over „Enkele kernpunten van de A.R.-staatkunde”.

De heer C. van Golen verhuisde naar een andere provincie.

Zo kreeg Gelderland met ingang van juni 1961 een nieuwe sekretaris, n.l. de heer J. S. van der Veen te Heerde. Wij danken de heer Van Golen voor zijn werk. Wij mochten steeds prettig met hem samenwerken.

De besturenconferentie vond plaats op 9 september 1961. Veel problemen werden besproken. De heer E. J. Mathies sprak over het buitenlands werk.

De F.C.H.J.G., de K.V.P.J.G. en de A.R.J.O.S. belegden op 11 maart 1961 te Arnhem een studiebijeenkomst over „De samenwerking tussen rooms-katholieken en protestanten”.

Sprekers waren de heren Geleynse (A.R.) te Doetinchem, Buddingh (C.H.) te Rijswijk en mr. Vélú (K.V.P.) te Nijmegen. Ruim 80 jongeren woonden deze bijeenkomst bij.

Utrecht:

In het Jaarbeursrestaurant werd 28 januari 1961 de jaarvergadering gehouden. De middag werd voor huishoudelijke aan-

gelegenheden gebruikt. Vijf ARJOS-leden hielden o.a. een rondetafelgesprek over het ARJOS-werk op landelijk en provinciaal niveau. De meningen, die werden verkondigd, liepen nogal uiteen.

's Avonds beantwoordde een forum o.l.v. de heer L. de Graaf vragen over allerlei politieke zaken. In het forum hadden zitting, de heren G. A. Kieft, J. Schipper, dr. G. J. Stapelkamp, en G. Kappers.

Utrecht is één van die provincies, waar de ARJOS geregeld een week-end-conferentie organiseert. Van 22 tot 24 april 1961 kwamen de Stichts en in een voor de ARJOS niet onbekend conferentie-oord bijeen. Prof. dr. H. Bergema te Baarn sprak hier over „De toekomst van Europa, gezien in het licht van de algehele wereldontwikkeling”. Blijkens de commentaren was men over het algemeen zeer enthousiast over deze conferentie.

In het „Bogermanshuis” te Utrecht werd 2 september 1961 een besturenconferentie gehouden. Aan de hand van een vragenlijst werden allerlei zaken besproken, terwijl 's avonds een demonstratie met een flanelbordschets en van het rollenspel werd gegeven.

Noord-Holland:

Het bestuur van het provinciaal verband vindt het contact met de clubs - terecht - zeer belangrijk; daarom heeft het vijf contact-bijeenkomsten belegd, waar men gezellig bij elkaar was en ongedwongen overal over kon praten. Dit heeft de onderlinge band in Noord-Holland zeer versterkt.

Noord-Hollanders zitten natuurlijk vaak aan zee. Het week-end van 18 en 19 februari 1961 waren de ARJOS-sers in Wijk aan Zee bijeen voor een studieconferentie en de jaarvergadering.

Mejuffrouw J. van Leeuwen sprak op de studieconferentie over „Onze beginselen in deze wereld”.

Zuid-Holland:

„Beginsel en praktijk in de politiek” was het onderwerp waarover prof. dr. ir. H. van Riessen 22 oktober 1960 op de provinciale studieconferentie te Rotterdam sprak. De conferentie werd goed bezocht.

Op 14 januari 1961 werd te Rotterdam de jaarvergadering gehouden. De heer ds. P. Visser uit Tilburg sprak een „In Memoriam” naar aanleiding van het overlijden van de heer drs. C. P. Hazenbosch.

Mejuffrouw A. Hindriks trad af als sekretaresse en de heer drs. H. van der Laan als tweede voorzitter. Zo op het eerste gezicht is hieraan niets bijzonders. Anders wordt het, wanneer wij u meedelen, dat zij op 14 juli 1961 in het huwelijk traden. Thans zijn zij in Kantens (Gr.) pastor en pastoorse. Wij hebben hier te maken met een verschijnsel dat „ARJOS-huwelijk” wordt genoemd en dat af en toe vaker voorkomt. Wij danken de heer en mevrouw Van der Laan hartelijk voor het werk, dat zij in Zuid-Holland hebben verzet.

Thans rust het sekretariaat van het provinciaal verband op de schouders van mejuffrouw M. Visser te Noordwijk.

De F. C. H. J. G. en de A.R.J.O.S. hadden op 7 februari 1961 een bespreking. Het gevolg van deze bespreking is, dat men gezamenlijk een studieconferentie zal beleggen.

Zeeland:

Dit provinciaal verband heeft een uitzonderlijke prestatie geleverd. Als enig provinciaal verband heeft zij een folder laten drukken. Een noodkreet - de folder draagt dan ook de naam S.O.S. - gericht tot de leden van de kiesverenigingen in Zeeland, om het ARJOS-werk in al zijn facetten te steunen. Hulde voor dit initiatief, zeeuwen!

18 Februari werd de Zeeuwse jaarvergadering gehouden te Goes. De heer J. A. van Bennekom te Middelburg sprak over „De huidige politieke situatie”.

Noord-Brabant/Limburg:

Dit provinciaal verband is het moeilijkst te bewerken. Vanwege de grote oppervlakte die dit gebied beslaat en de weinige protestanten die er zijn, kampt men met veel moeilijkheden. Gelukkig laten de Brabanders en Limburgers zich niet ontmoedigen en afschrikken het werk enthousiast aan te pakken.

Op 15 juli 1961 kwamen vertegenwoordigers van alle clubs een gehele dag samen om de mogelijkheden en moeilijkheden te bespreken en er een oplossing voor te zoeken.

Niet in het getal schuilt onze kracht, maar in onze trouw!

JAARVERGADERING

a. Huishoudelijke vergadering

De heer S. Silvis uit Scheemda zong op zaterdag 10 december 1960 zijn zwanenzang als voorzitter van de Nationale Organi-

satie van de A.R.J.O.S.. Wij willen hier zijn rede niet herhalen, maar slechts wijzen op een punt dat o.i. van veel belang was en is voor ons ARJOS-werk.

Wij bedoelen dat gedeelte van zijn rede, dat handelde over de functie van de vergadering.

Nadat spreker een samenvatting had gegeven van de diagnose, die prof. dr. G. Kuiper Hzn in „Trouw” hiervan had gegeven, vroeg hij zich af, wat de therapie zou moeten zijn.

Spreker zei :

„Wij kunnen althans ook voor de ARJOS met de door prof. Kuiper gegeven diagnose onze winst doen.

Wij zouden aan die analyse wel voorbij kunnen gaan door te stellen, dat die de ARJOS niet raakt.

De ARJOS legt het accent immers niet op het bestuur, is niet geworden tot apparaat, niet vervallen tot bureaucratie en is in haar doelstelling ook niet vaag en onduidelijk.

In de ARJOS richten wij ons naar b i n n e n, in de eerste plaats, en wij leggen het accent op de activiteiten der leden. Wij vormen studieclubs en met het woord STUDIE is al aangegeven, dat het accent ligt op de leden.

Meelevendheid van de leden is dan ook voorwaarde voor het voortbestaan van de ARJOS. Zonder meelevendheid g e e n ARJOS.

Terwille van het voortbestaan der ARJOS zullen wij dus doorlopend een appél moeten blijven doen op de meelevendheid der leden en zowel de Nationale Organisatie als de provinciale verbanden zullen aan het clubwerk alle aandacht moeten besteden die het vereist.

De teruggang van het aantal clubs en het ledental wijst erop, dat wij in dat opzicht in het afgelopen jaar tekort geschoten zijn, dat wij wellicht door ons optreden naar b u i t e n even het werken naar b i n n e n hebben veronachtzaamd.

Het clubwerk centraal, dat is eis.

De club heeft in onze organisatie een wezenlijke functie en dient deze functie te behouden.

Ons optreden naar buiten mag n i e t ten koste gaan van gebrek aan activiteit naar binnen.

Bij de organisatie van conferenties en cursussen, in het leggen van kontakten met bevriende organisaties, in het werk van de Buitenlandse Commissie en in dat van de

Sociaal-Economische Werkgroep, dient de wisselwerking met de clubs te worden bevorderd."

Na het uitspreken van het openingswoord werden de gasten welkom geheten. Onder de gasten bevonden zich tal van leden van het Centraal Comité, vertegenwoordigers van de A.R.-Kamerfrakties, afgevaardigden van politieke jongerenorganisaties, enz..

De kleine voorgestelde statutenwijziging van artikel 12, lid d. werd zonder discussie aanvaard.

In de vakature-Silvis werd de heer C. Balkenende te Kapelle-Biezeling gekozen, terwijl mejuffrouw L. Nawijn te Kampen de plaats van mej. J. van Leeuwen ging innemen in het landelijk bestuur. Door de statutenwijziging was er nog een vakature ontstaan. Hierin werd voorzien door het kiezen van mej. M. van den Akker te Haarlem.

De heer mr. C. Boertien te Geldrop werd herkozen.

Het jaarverslag bracht veel tongen in beweging. De afgevuurde vragen werden door mej. J. van Leeuwen, de heer S. Silvis en de heer D. Corporaal beantwoord.

De rekening over 1959 werd na enige discussie vastgesteld. Ruim 60 clubs waren vertegenwoordigd.

b. Middagvergadering

De grote zaal van Esplanade was goed gevuld, toen voorzitter Silvis omstreeks 2.00 uur n.m. de vergadering heropende.

De heer ds. P. Visser uit Tilburg sprak over „Fundament en perspectieven". Hij hield een zeer boeiende rede, die tegelijkertijd een dringend appèl op de aanwezigen was.

De heer W. Berkhemer uit Arnhem werkte mee als declamator, terwijl „The Joy Shouters" uit Baarn gospel-songs en negro-spirituals ten gehore brachten.

Hierna was het tijdstip aangebroken, dat mej. J. van Leeuwen afscheid van de ARJOS nam als hoofdbestuurslid. Vele jaren is zij provinciaal en landelijk ten nauwste betrokken geweest bij het ARJOS-werk. Zij kende de Arjos a.h.w. van binnen en van buiten. Als er iets van of voor de ARJOS te doen was, dan was „Hannie" present. Een hoogtepunt is, dunkt ons, wel geweest datgene wat zij tijdens de jubileumfonds-actie heeft gepresteerd.

Het was dan ook heel wat meer dan een frase, dat de heer S. Silvis haar hartelijk dankte voor het werk. Bij woorden bleef

het niet. Namens de ARJOS kreeg zij een projector aangeboden.

De heer C. Balkenende kreeg hierna de voorzittershamer aangeboden van de heer S. Silvis.

Zijn eerste taak was, de heer S. Silvis voor zijn werk hartelijk te danken. Ook de heer Silvis - die hem beter kennen zeggen „Sander” - heeft jarenlang mede leiding gegeven aan het ARJOS-werk. Eerst in het provinciaal verband Groningen, later in het landelijk bestuur en tenslotte 4 jaar als voorzitter.

Ook hier bleef het niet bij dankwoorden alleen. Hem werd een diplomatenkoffer aangeboden.

Sober waren de dankwoorden, die mej. J. van Leeuwen en de heer S. Silvis hierna spraken.

Sober was ook het woord, waarmede de heer C. Balkenende zich tot de aanwezigen richtte.

De heer dr. W. P. Berghuis sprak een woord van afscheid en welkom. Hij wees er o.a. op, dat de anti-revolutionairen steeds één groot gezin vormen, maar dat het nooit een gezin van brave Hendrikken is geweest.

Omstreeks 5.00 uur n.m. werd deze manifestatie gesloten.

CONFERENTIES

a. *Studieconferentie*

Ruim 80 jongeren kwamen op 7 en 8 oktober 1960 in „Ons Centrum” te Driebergen bijeen ter bespreking van het onderwerp „De A.R. en de cultuur; de A.R. en de sport”.

Evenals in de voorgaande jaren namen zij de verplichting op zich, de opgedane kennis niet voor zichzelf te houden, maar zij zouden op een aantal ARJOS-clubs een inleiding over dit onderwerp houden.

Wij constateren, dat een groot deel van de conferentiegangers zich zorgvuldig van deze taak heeft gekweten.

Ook de vragenlijsten werden door hen zonder meer ingevuld en doorgezonden. Er was echter een kleine groep, die deze verplichting niet nakwam. Daarnaast kwam het voor, dat sommigen weigerden de vragenlijsten in te vullen, onder het motto, dat zij geen „loopjongens van de ARJOS” waren.

De landelijke studieconferentie is bedoeld als een instructie voor jongeren, die de clubs gaan bezoeken. Het zijn werkconferenties. De jongeren, die door de provinciale verbanden worden aangewezen, komen hier dan ook allereerst voor in aanmerking.

Wij merkten reeds op, dat een gedeelte van de conferentiegangers zich niet van hun taak heeft gekwetend. Wij moeten hier terstond aan toevoegen dat de oorzaak hiervan buiten henzelf kan hebben gelegen.

Het heeft de Nationale Organisatie veel moeite gekost de conferentiegangers aan studiemateriaal te helpen.

Allereerst leverde het aantrekken van de referenten veel moeilijkheden op; vervolgens konden zij hun betoog niet op korte termijn leveren.

Teneinde de deelnemers toch te informeren, werd hen een aantal bestaande lezingen toegezonden, n.l.:

„Cultuur en politiek” door de heer drs. S. van Tuinen;

„Strijd om de christelijke levenswandel” en „Eigen stijl in cultuur en ontspanning” door de heer G. H. Hoek en

„Sport en overheid” door de heer C. van Oosterom.

Een woord van hartelijke dank voor hun bereidwillige medewerking aan het adres van de heren G. H. Hoek, C. van Oosterom en drs. S. van Tuinen is zeker op zijn plaats.

Als referenten op de studieconferentie traden op, de heren G. H. Hoek, ds. A. J. Kret en prof. mr. I. A. Diepenhorst.

De heer G. H. Hoek sprak over „Cultuur en communicatie”, de heer ds. A. J. Kret belichtte de levensbeschouwelijke achtergronden, die voor de christen bij de sportbeoefening gelden, terwijl de heer prof. mr. I. A. Diepenhorst bij zijn referaat inging op actuele sportvragen.

In december verschenen de referaten met een verslag van de discussie in druk. Voor de deelnemers aan de studieconferentie, die veelal in november hun inleidingen op de clubs moesten houden, was dit rijkelijk laat. Wij prijzen ons dan ook gelukkig, dat de brochure voor de studieconferentie 1961 reeds is verschenen.

Verheugend was het, dat van de zijde van het partijbestuur en van onze Kamerfrakties van veel belangstelling werd blijk gegeven.

b. *Studentenconferentie*

Wie over deze conferentie spreekt, denkt direkt aan „De Witte Hei”. Wij hebben het tenminste niet anders meegemaakt, of deze conferentie werd in Huis ter Heide gehouden. In januari 1961, om precies te zijn op de 20ste en 21ste, togen circa 60 studenten naar genoemd conferentieoord.

Deze conferentie stond in het teken van het rassenvraagstuk.

Vrijdagmiddags sprak de heer drs. Tj. van der Walt uit Potchefstroom in Zuid-Afrika, thans studierend in Kampen, over „Die Unie van Suid-Afrika en die sogenaamde rassevraagstuk”. Spreker gaf een uitvoerige uiteenzetting over de ontwikkeling en de situatie in Zuid-Afrika t.a.v. het rassenvraagstuk. Vrijdagsavonds voerde de heer prof. dr. J. H. Bavinck uit Baarn het woord over „Algemene aspecten van het rassenvraagstuk”. Dit was een enigszins anders getint betoog.

Op beide referaten volgde een zeer interessante discussie.

De zaterdagmorgen werd met enige spanning tegemoet gezien, aangezien dr. W. P. Berghuis een vragenuurtje zou geven.

Het bleek, dat de kabinetscrisis de aanwezige studenten nog vers in het geheugen lag. Een veelheid van vragen werd dan ook op hem afgevuurd. Het was echter niet nodig, dat hij ze alleen beantwoordde, want namens de A.R.-Tweede Kamerfractie was de heer prof. mr. Th. A. Versteeg aanwezig, die bereid was een aantal vragen te beantwoorden.

Het was een enigszins vertraagde conferentie. Hij begon te laat, de voorzitter kwam te laat en verschillende sprekers waren te laat. Slechts de maaltijden werden op tijd gebruikt. Een deel der aanwezigen heeft de nacht wakende en kwakende doorgebracht.

De conferentie werd geleid door de heren C. Balkenende, A. G. Brinkman en mr. C. Boertien.

Van te voren waren de stellingen van de referenten aan de deelnemers toegezonden. Naderhand ontvingen zij het uitgewerkte referaat van de heer drs. Tj. van der Walt.

c. *Besturenconferentie*

In afwijking van voorgaande jaren werd de Besturenconferentie dit jaar gehouden op 7 en 8 juli 1961 in het conferentieoord „De Jacobiberg” te Arnhem.

Deze conferentie, die ten doel heeft in een breder kader een aantal ARJOS-vragen en -problemen te bespreken, werd bijgewoond door 15 leden van het landelijk bestuur en door 21 provinciale bestuursleden. Op 7 juli sprak ons bestuurslid, de heer A. H. J. Marseille, over „De doorstroming van en naar clubs”. De spreker had een klein onderzoek ingesteld bij een aantal kiesverenigingen en ARJOS-clubs over de doorstroming van gedachten en de doorstroming van personen. Zijn conclusie was, dat deze nog te weinig tot stand komt en dat het aanbeveling verdient, hier voortdurend aandacht aan te blijven schenken.

Deze conferentie werd, in overeenstemming met het ARJOS-gewoonterecht, gecombineerd gehouden met een vergadering van het landelijk bestuur, die rond de middernachtelijke uren werd gehouden.

Zaterdag refereerde de heer R. Bos, sekretaris van de C.J.B.T.B., over „De functie van de vereniging”. Na een korte toelichting op zijn zeer uitvoerige stellingen, volgde over dit onderwerp een zeer interessante bespreking. Door de uitgebreidheid van het onderwerp kon echter geen sprake zijn, dat het onderwerp werd doorgepraat en uitgepraat. In hetgeen de heer Bos ons voorhield, zat echter enorm veel, dat van wezenlijke waarde is voor ons werk. Het lijkt ons toe, dat dit onderwerp in ARJOS-kring vaker onderwerp van gesprek zal uitmaken.

Enkele uren van de middag werden besteed aan een rondetafelgesprek. Hier werden diverse ARJOS-problemen aan de orde gesteld. O.i. was dit het meest geslaagde deel van de conferentie. Dit houdt persé geen diskwalificatie in van het andere dat op de conferentie werd besproken.

METHODIEK- EN SCHETSENCOMMISSIE

De werkzaamheden van deze commissie zijn vrij uitgebreid. Zij heeft niet alleen bemoeienis met het uitgeven van studiemateriaal, i.c. de schetsenbundels, maar ook met het kaderwerk. Bij de diverse onderdelen geven wij u het resultaat van het werk van deze commissie weer.

De commissie vergaderde op 10 januari 1961, 10 april 1961, 21 juli 1961 en 23 september 1961.

Het voorzitterschap berust bij de heer dr. A. Veerman. Het sekretariaat wordt waargenomen door de sekretaris van de Nationale Organisatie, de heer D. Corporaal. Verder maken deel uit van de commissie: de dames G. G. Laninga en J. van Leeuwen en de heren mr. A. Herstel, S. Silvis en J. van Vliet. Mejuffrouw L. Nawijn, die in december 1960 werd benoemd, was genoodzaakt, zich terug te trekken.

STUDIEMATERIAAL

De zojuist genoemde commissie heeft zich in de afgelopen periode bezig gehouden met de vraag of het studiemateriaal in andere vorm moest worden uitgegeven. Zij meende, dat hier vooralsnog niet toe kon worden overgegaan, vooral om financiële redenen. Daarnaast was men van oordeel, dat het een meer efficiënte werkvorm niet zou bevorderen.

Wel was men de mening toegedaan, dat het aanbeveling zou verdienen om bij de verschillende schetsen aan te geven op welke wijze zij behandeld zouden kunnen worden.

Onlangs is de schetsenbundel 1962 verschenen. In de brochure-dienst van de partij is deze te verkrijgen tegen de prijs van f 1,—. De bundel bevat de volgende studieschetsen :

1. Groen van Prinsterer en zijn betekenis vandaag;
2. Kort Begrip;
3. A.R.-Cultuurpolitiek;
4. Subsidiepolitiek;
5. Radio- en televisiebestel;
6. Woningbouwbeleid;
7. Ontwikkelingen in de Nederlandse politieke partijen;
8. De christen-democratie in Europa;
9. Een volk in een vrij land: De Staten-Generaal;
10. Kabinetsformatie;
11. De provincie.

In gestencilde vorm verscheen bij deze bundel een bijlage, waarin van een aantal schetsen de wijze van behandeling is aangegeven.

Een deel van de in deze bundel opgenomen schetsen werd in enigszins gewijzigde vorm in „Op Wiek” gepubliceerd, de andere zijn nieuw-geschreven schetsen.

Wij hopen, dat deze bundel veel aftrek zal vinden bij de clubs. Zoals uit het overzicht van de opgenomen schetsen blijkt, is de inhoud zeer gevarieerd.

De volgende schetsen verschenen in het afgelopen jaar in „Op Wiek”:

- „De Mammoetwet”;
- „Overheid en sport”;
- „De zorg voor de militair”;
- „Landbouwpolitiek”.

Op 8 juni 1961 aanvaardde de Deputatenvergadering van de partij het herziene Beginsel- en Algemeen Staatkundig Program. De Methodiek- en Schetsencommissie is druk bezig met de voorbereidingen een schetsenbundel bij dit program zo spoedig mogelijk het licht te doen zien. Er wordt gedacht aan een bundel met circa 25 schetsen. Dit zal „de” ARJOS-schetsenbundel moeten worden, aangezien in deze bundel „de” vragen worden

aangesneden, die bepalend zijn, ook voor de christen-jongeren, die zich in politieke vraagstukken gaan verdiepen.

FLANELBORDSCHETSEN

Het zal u niet onbekend zijn, dat veel mensen visueel zijn ingesteld.

Zij willen hetgeen besproken wordt graag voor zich zien. Onderzoekingen hebben uitgewezen dat er, wanneer een bepaald onderwerp door tekeningen en grafieken e.d. wordt voorgesteld, meer van het besprokene tot de toeschouwer doordringt.

De ARJOS heeft gemeend, hier rekening mee te moeten houden. Daarom is zij er toe overgegaan, flanelbordschetsen aan te schaffen. Deze flanelbordschetsen kunnen de clubs voor een kleinigheid lenen. Op dit openblik zijn de volgende flanelbordschetsen in ons bezit:

1. „Het A.B.C. der christelijke politiek”;
2. „De organisatie van de ARJOS”;
3. „De organisatie van de A.R. Partij”;
4. „Staatsinrichting”;
5. „Europese integratie”;
6. „De Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie”.

Het blijkt, dat het aanleggen van deze verzameling een goede greep is geweest. Vooral naar „Het A.B.C. der christelijke politiek” en „Staatsinrichting” is veel vraag.

KADERWERK

a. *Kadercursus*

De kadercursus staat, zoals vermeld, onder supervisie van de Methodiek- en Schetsencommissie. De lessen worden samengesteld ingevolge de richtlijnen van haar. Zij wijst de docenten aan, bepaalt het aantal mondelinge lessen, enz..

Er was het vorig jaar veel belangstelling voor de kadercursus; ruim 300 personen gaven zich ervoor op. Naderhand bleek echter, dat het velen meer te doen was om het „bezitten” van de schriftelijke lessen, dan om het volgen van de cursus.

Teneinde op de deelnemers een zekere selectie toe te passen, moesten zij f 5,— inleggeld betalen. Wanneer zij de cursus met goed gevolg doorlopen hadden, zouden zij het geld terugkrijgen. Ongeveer 100 personen betaalden geen inleggeld. Zij werden, na enige aansporingen, dan ook als cursisten afgevoerd. Na deze selectie bleven er nog 239 cursisten over.

In 10 plaatsen werden mondelingen lessen gegeven.

De cursisten waren over deze plaatsen als volgt verdeeld:

Leeuwarden	41	Zaandam	12
Groningen	23	Amsterdam	30
Hoogeveen	20	Leiden	13
Zwolle	26	Rotterdam	30
Amersfoort	33	Eindhoven	11

De cursus bestond uit 6 onderdelen, n.l. Parlementaire Geschiedenis, Sociale verzekeringswetgeving, Gemeentepolitiek/Staatsinrichting, Economie, A.R. beginselen en Methodiek.

Het onderwerp Methodiek was nieuw, maar het bleek, dat het in een grote behoefte voorzag. Veel clubs kampen met de moeilijkheid, dat zij nog niet voldoende met de nieuwe methoden om een nieuw onderwerp te behandelen overweg kunnen.

De cursisten moesten 1 maal schriftelijk werk inzenden, waarbij zij uit 15 onderwerpen een keus konden maken.

Aan het eind van de cursus konden 134 cursisten het diploma in ontvangst nemen. Zij waren over de cursusplaatsen als volgt verdeeld:

Leeuwarden	25	Zaandam	7
Groningen	9	Amsterdam	23
Hoogeveen	8	Leiden	8
Zwolle	9	Rotterdam	17
Amersfoort	22	Eindhoven	6

De „geslaagde” cursisten ontvingen een op oud-hollands papier gedrukt getuigschrift. Dit was ondertekend door de voorzitter van de A.R. Partij, de heer dr. W. P. Berghuis, door de cursusleider, de heer dr. A. Veerman en door de voorzitter van de Nationale Organisatie, de heer C. Balkenende.

Als docenten traden op: de dames G. G. Laninga en J. van Leeuwen en de heren dr. W. Albeda, mr. P. Coumou, mr. A. Herstel, R. Gosker, L. de Graaf, mr. W. van Leeuwen, A. H. M. Mulder, C. D. van Oosten, drs. W. K. de Roos, E. van Ruller, S. Silvis, dr. G. J. Stapelkamp, drs. G. van Veenen, dr. A. Veerman en J. van Vliet.

Door het grote verloop, dat onder de cursisten plaatsvond, rees bij de leden van de Methodiek- en Schetsencommissie de vraag, of het geen aanbeveling zou verdienen de cursus en jaar niet te houden, of in ieder geval bij de deelnemers een strengere selectie toe te gaan passen. Het feit, dat de partij een nieuw

program heeft aangenomen, de daardoor sterker geworden noodzaak de bestaande lessen om te werken én de ervaringen, die de cursusleiding heeft opgedaan met een in Zeeland ondernomen experiment, deden haar besluiten de cursus een jaar niet te houden.

De commissie was van mening, dat het van veel belang is, dat het nieuwe program van de partij dicht bij de jeugd wordt gebracht. Zij besloot daarom een nieuwe opzet te maken voor de kadercursus aan de hand van het nieuwe Beginsel- en Algemeen Staatskundig Program.

De voorbereidingen voor dit werk zijn inmiddels begonnen. Het is de bedoeling, dat deze cursus in het najaar van 1962 zal starten.

b. *Slotconferentie kadercursus*

Het is een goede traditie om met de kadercursisten een conferentie te organiseren ter afronding van de cursus.

Op 2 en 3 juni 1961 vond de z.g. slotconferentie plaats in „Overvoorde” te Rijswijk. O.l.v. de heer C. D. van Oosten werd een politieke quiz gehouden tussen 4 teams van 4 personen. Zij kwamen uit de cursusplaatsen, die bij de cursus het beste naar voren waren gekomen, n.l. Amersfoort, Amsterdam, Eindhoven en Leiden.

Het team uit Amersfoort kwam als winnaar uit de bus, gevolgd door Eindhoven. De winnaars kregen een aantal brochures aangeboden. Hoewel de quiz zeer aardig was, menen wij toch dat ze te lang uitviel.

Na de quiz sprak tot veler verrassing de staatssecretaris van Sociale Zaken, Excellentie B. Roolvink over „Aktuele politieke problemen”. Het aardig was, dat de conferentie-gangers van tevoren niet wisten wie zou spreken.

Zaterdagmorgens werd een bezoek gebracht aan het Binnenhof, waar de gebouwen van de beide Kamers werden bezichtigd. Wegens tijdgebrek moest een bezichtiging van de Ridderzaal achterwege blijven. In de vergaderzaal van de Tweede Kamer vertelde de heer mr. W. Aantjes ons iets over het werk en de werkwijze van de Kamer. Van de door hem geboden gelegenheid vragen te stellen, werd druk gebruik gemaakt. Namens de fractie bood de heer mr. W. Aantjes de conferentiegangers een kopje koffie aan.

Na de middagmaaltijd werden door de heer prof. mr. P. J. Verdam, lid van het moderamen van het Centraal Comité, de

diploma's uitgereikt. De uitreiking werd voorafgegaan door een uitermate geestige, maar toch ook ernstige toespraak.

Tal van kadercursusdocenten en een vertegenwoordiger van de fractie woonden deze conferentie bij.

c. *Politieke vormingscursus*

In februari/maart 1961 werd in Zeeland een experiment ondernomen met een z.g. politieke „vormingscursus”. Deze cursus bestond uit drie onderdelen, n.l. Politieke Stromingen, Staatsinrichting en Methodiek (behandeld werden bij Methodiek: „Tips voor het bestuur van een ARJOS-club” en „Het Rollenspel”). De mondelinge lessen werden met een tussenruimte van een week gegeven. Schriftelijk werk behoeft niet te worden gemaakt.

Voor deze cursus waren van iedere club 2 personen uitgenodigd: een bestuurslid en een lid. 22 Zeeuwen bestudeerden de schriftelijke lessen en tevens bezochten zij trouw de mondelinge lessen.

Deze cursus, die meer op het directe ARJOS-werk is afgestemd, vond een zeer enthousiast onthaal. Algemeen was men de mening toegedaan, dat deze cursus voor clubbestuurders buitengewoon instructief was. De Methodiek- en Schetsencommissie besloot dan ook, deze politieke vormingscursus in het seizoen 1961/1962 te gaan organiseren. Op tenminste 12 plaatsen in ons land zullen mondelinge lessen worden gehouden. Van deze mondelinge lessen vinden er zes in het voorjaar en zes in het najaar plaats.

PUBLICITEITSMIDDELEN

a. „Op Wiek”

Over „Op Wiek” kan men in ARJOS-kring allerlei opmerkingen horen. Ze variëren van waardierend tot laatdunkend. Misschien een bewijs, dat de redactie van „Op Wiek” op de juiste weg is?

De exploitatierekening over de derde jaargang, die van april 1960 tot en met maart 1961 liep, liet een klein batig saldo zien. Evenals de vorige jaargangen, bevatte ook deze 11 nummers. Het juni/juli-nummer werd gecombineerd.

Het aantal abonné's daalde in lichte mate.

In april 1959 bedroeg het aantal abonné's 1.435.

In maart 1960 bedroeg het aantal abonné's 1.428.

In maart 1961 bedroeg het aantal abonné's 1.343.

Het september-nummer 1961 verscheen met een extra-oplage van 4.000 exemplaren. Deze werden gebruikt voor propaganda-doeleinden. In april werd begonnen met een actie voor „Op Wiek”, circa 3.000 nummers werden verspreid. Ruim 100 abonné's gaven zich toen reeds op. Deze actie wordt thans nog voortgezet.

In dit verband zijn de activiteiten van de provinciale verbanden zeer belangrijk. Het is overigens merkwaardig, dat er een aantal clubs is, waar alle leden „Op Wiek” lezen, terwijl het daarnaast voorkomt, dat bepaalde clubs geen enkel abonnement op ons blad hebben.

De redactie bestaat uit: mej. J. van Leeuwen en de heren C. Balkenende - redactie-voorzitter - J. W. Ooms, drs. J. van Putten en D. Corporaal - redactie-sekretaris/eind-redakteur.

De heer Balkenende volgde de heer S. Silvis op, i.v.m. zijn verkiezing tot voorzitter. Alle medewerkers danken wij hartelijk voor het werk, dat zij voor „Op Wiek” verrichten.

b. *Nederlandse Gedachten*

Van tijd tot tijd werden kleine artikeltjes over bepaalde facetten van het ARJOS-werk in het partij-organ geplaast, teneinde de partijleden ook enigszins op de hoogte te houden van de ARJOS-activiteiten. Wij mochten steeds op de medewerking van de redactie van Nederlandse Gedachten rekenen.

STICHTING A.R.J.O.S.

Het moderamen van het landelijk bestuur vormt het bestuur van de Stichting A.R.J.O.S.. De heren mr. C. Boertien en D. Corporaal zijn gemachtigd voor de Stichting betalingen te verrichten.

De heer L. de Graaf verricht thans de boekhouding van de Stichting; voor die tijd werd dit gedaan door mejuffrouw J. van Leeuwen.

Accountantskantoor T. van der Kooij te 's-Gravenhage heeft de boekhouding van de Stichting gecontroleerd en in orde bevonden. Een rapport werd aan het bestuur voorgelegd. De financiering van „Op Wiek” loopt via de Stichting.

De kaderkursus en een gedeelte van de kosten van de conferentie van de Buitenlandse Commissie dd. 5 november 1960 werden uit de kas van de Stichting betaald.

KONTAKT MET DE PARTIJ

Het Centraal Comité is in het bestuur van de Nationale Organisatie vertegenwoordigd door de heren J. van Eibergen te Utrecht en J. Smallenbroek te Assen.

De heren C. Balkenende en mr. C. Boertien vertegenwoordigen de ARJOS in het Centraal Comité. De heer C. Balkenende volgde na december 1960 de heer S. Silvis te Scheemda in deze functie op.

In het Organisatie Comité hebben namens de ARJOS de heren L. de Graaf en J. Vries zitting.

KONTAKT MET ANDERE ORGANISATIES

a. „Kontakt”

In het afgelopen jaar werden verschillende vergaderingen van het bezinnings- en gesprekcentrum van de protestants christelijke jeugdorganisaties „Kontakt” gehouden. Op deze middagbijeenkomsten werden tal van problemen besproken, die voor het jeugdwerk van veel belang zijn. Daarnaast is het kontakt met de funktionarissen van andere protestants christelijke organisaties belangrijk.

De volgende bijeenkomsten werden gehouden:

Over de positie en de vorm van „Kontakt” werd op 12 januari 1961 van gedachten gewisseld. Op 23 maart 1961 werd deze discussie voortgezet, terwijl de heer J. C. Gordeau een causerie hield over „De vrije zaterdag en het jeugdwerk”.

De heer dr. P. H. de Vries uit Amsterdam sprak op 8 juni 1961 over het onderwerp „Kunnen wij de teenagers als een eenheid beschouwen?”.

In het Zendingscentrum te Baarn vond op 13 en 14 oktober 1960 de jaarlijkse twee-daagse conferentie van „Kontakt” plaats.

Vrijdagmiddags hield de heer R. Bos, sekretaris van de C.J.B.T.B. een causerie over de problemen waarmee de bij „Kontakt” aangesloten organisaties te maken hebben bij het optreden naar buiten.

's Avonds sprak de heer G. H. Hoek te Hilversum over „Cultuur en communicatie”; deze lezing was de ARJOS-afgevaardigden niet geheel onbekend.

Zaterdagmorgens sprak de heer drs. J. de Koning over „Kerk en jeugdbeweging”. Op de drie lezingen volgde telkens

een brede discussie, waarbij steeds weer bleek, hoe nauw de diverse problemen met elkaar verweven zijn.

Diverse malen kwamen op de bijeenkomsten de vorm en positie van „Kontakt” ter sprake. Resultaat is, dat de vorm van „Kontakt” ongewijzigd blijft. Bij de discussies bleek er geen eenstemmigheid te bestaan over een andere, meer definitieve vorm van „Kontakt”. Sommigen willen de bestaande vorm handhaven, anderen willen er meer dan alleen een gesprekscentrum van maken. Als gesprekscentrum vervult het o.i. een belangrijke rol in de kring van de protestants-christelijke jeugdbeweging.

b. *Nederlandse Politieke Jongeren Contact Raad (N.P.J.C.R.)*

De N.P.J.C.R. was in het verslagjaar zeer actief. In oktober werd een reglement aangenomen. Weliswaar bracht dit geen verandering in de werkwijze, maar het legde vast, hetgeen tot die tijd toe slechts gebruikelijk was.

De ARJOS wordt vertegenwoordigd door mejuffrouw J. van Leeuwen (tot december 1961) en de heer D. Corporaal. Deze laatste verving in oktober 1960 de heer A. H. M. Mulder.

Het presidium berust bij de ARJOS in de persoon van mejuffrouw J. van Leeuwen. Tot september werd het sekretariaat waargenomen door de K.V.P.J.G., n.l. door de heer P. J. M. van Engelen te Waalwijk. Met ingang van 1 september 1961 heeft deze die functie neergelegd. Daarna werd het sekretariaat gesplitst. De heer M. de Bruyne te Amersfoort (J.O.V.D.) is penningmeester.

De N.P.J.C.R. is vooral van belang voor het organiseren van gezamenlijke bijeenkomsten als het Nationaal Jongeren Parlement en de NAVO-conferenties.

Op 4 oktober 1960 werd in het gebouw van de Tweede Kamer der Staten-Generaal het Nationaal Jongeren Parlement gehouden. 's Morgens kwam „De verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd” aan de orde. 's Middags werd het vraagstuk „Nieuw-Guinea” besproken. Bij het eerste onderwerp trad mejuffrouw E. Roolvink te Hilversum als woordvoerdster op, bij het tweede onderwerp de heer S. Hörchner te Hilversum als woordvoerder. Beide uiteraard namens de ARJOS-fractie.

De fractie bestond verder uit de volgende personen : de heren C. Balkenende, D. Corporaal, L. de Graaf, mr. A. Herstel, G. Hörchner, J. van der Ploeg, drs. J. van Putten en J. van Vliet.

Dit jaar vonden er twee Atlantische Jongeren Conferenties plaats. De mogelijkheid werd hierdoor geschapen, dat meer personen uit de verschillende organisaties aan deze bijeenkomsten konden deelnemen. Tot nu toe werden dergelijke conferenties in Den Haag georganiseerd. Teneinde de jongeren in het noorden en zuiden van ons land in de gelegenheid te stellen er in grote getale heen te gaan, vond een bijeenkomst plaats te Assen en één te 's-Hertogenbosch, respectievelijk op 13 en 27 mei 1961. Het onderwerp voor beide conferenties luidde: „Het atlantisch bondgenootschap in het krachtenveld van de wereldverhoudingen”.

Te Assen sprak het Tweede Kamerlid de heer J. H. Couzy, te 's-Hertogenbosch het Tweede Kamerlid de heer J. J. Fens. Aan de bijeenkomst te Assen namen van ARJOS-zijde ruim 20 jongeren deel, aan die te 's-Hertogenbosch 10.

In het afgelopen jaar was de N.P.J.C.R. weer in de gelegenheid aan een aantal radio-uitzendingen deel te nemen. De AVRO liet eenmaal per maand een forum vragen beantwoorden. De heer L. de Graaf had voor de ARJOS in dat forum zitting. Medio juni trad dit forum voor de televisie op.

De VPRO besteedde in haar vrijdagavonduitzending „Rijp en Groen” twee maal aandacht aan politieke zaken. De eerste maal werd de N.P.J.C.R. en haar werk onder de loupe genomen. Hieraan werkte de heer D. Corporaal mee. In de tweede uitzending stelden een aantal middelbare scholieren vragen aan een forum. De ARJOS werd toen vertegenwoordigd door de heer A. G. Brinkman.

c. Federatie Christelijk-Historische Jongeren Groepen

In het vorige jaarverslag deelden wij mede, dat het gesprek tussen de F.C.H.J.G. en de ARJOS na de jaarvergadering zou worden voortgezet. Door allerlei omstandigheden, vooral overbezetheid van de moderama, kon deze voortzetting eerst plaatsvinden op 22 april 1961 te Utrecht. De volgende punten kwamen aan de orde: 1. Kontakt met protestanten in andere politieke partijen; 2. de protestantenconferentie; 3. visie op een C.D.U.; 4. Aktie-Poliquiz.

De besprekingen verliepen in een zeer prettige sfeer, hoewel er op bepaalde punten tegengestelde meningen bestonden. Dit was vooral het geval met het punt „kontakt met protestanten in andere politieke partijen”.

Voor een onder middelbare scholieren te voeren „Aktie-Poli-quiz” werd een gemengde commissie ingesteld, die voor deze aktie voorbereidende werkzaamheden moet verrichten en zo mogelijk uitvoeren.

Van weerszijden werd de wens uitgesproken, dat het kontakt tussen de moderamina van F.C.H.J.G. en ARJOS zal worden voortgezet.

WERKGROEPEN

1. *Dokumentatie Commissie Binnenland*

De ARJOS heeft tot voor kort een Sociaal-Economische-Werkgroep gehad. Het doel van deze werkgroep was, over het gehele land sekties op te richten, waarin jongeren met behulp van ouderen, studie maakten van sociaal-economische vraagstukken, zodat zij over bepaalde problemen breder georiënteerd raakten.

Verschillende sekties werden in het leven geroepen, o.a. voor landbouw, industrialisatie, delta-plan, randstad-Holland en vijfdaagse werkweek. Meerdere sekties leden een kwijnend bestaan.

Op een bespreking die 23 april met vertegenwoordigers uit de noordelijke provincies werd gehouden, bleek, dat de animo, om op deze manier door te gaan zeer gering was. Bij onderzoek bleek, dat het in meerdere provincies zo lag.

Het landelijk bestuur nam in zijn vergadering van 7 juli dan ook het besluit, er niet meer mee door te gaan over het gehele land sekties van deze werkgroep op te richten. Men besloot dit werk in een andere richting te leiden, waardoor bereikt zou worden dat het meer aan de clubs ten goede zou komen.

Vandaar dat men kwam tot de benaming „Dokumentatie Commissie Binnenland”. In diverse provincies is het mogelijk, studiegroepjes, zo men wil sekties, te vormen, die van een bepaald probleem een studie maken en daarover een dokumentatie samenstellen. Zo is er een sekte ontstaan uit vertegenwoordigers van Gelderland, Utrecht en Noord-Brabant/Limburg, die een documentatie over „de vijfdaagse weekweek” heeft samengesteld. Bij wijze van proef zal deze dokumentatie aan een aantal ARJOS-clubs worden toegezonden met het verzoek, dit onderwerp te behandelen. Aan de hand van gemaakte opmerkingen en de beantwoorde vragen zal een verzamelrapport

worden opgesteld, waarna dit afgerond zal worden met een artikel in „Op Wiek”

Mocht deze opzet slagen en weerklink vinden, dan is het de bedoeling dit te herhalen.

Er zal niet naar gestreefd worden, over het gehele land sekties op te zetten. Het initiatief zal van de provinciale verbanden moeten uitgaan. De commissie zal zo mogelijk steun en advies geven. Nauw overleg met de Methodiek- en Schetsencommissie zal nodig zijn.

Voorzitter van de D.C.B. is de heer H. W. Eppink te Dieren. Het sekretariaat berust bij de heer D. Corporaal.

Verder heeft op dit moment de heer P. T. Lanser te Laag Soeren zitting in deze commissie.

De omschakeling van het werk van deze commissie is nog in volle gang.

2. Buitenlandse Commissie

a. *Samenstelling*

Moesten wij in het vorig jaarverslag meedelen, dat deze commissie haar vorm nog niet had gevonden en dat de reorganisatie nog in volle gang was, thans menen wij te mogen zeggen, dat deze commissie op de goede weg is.

De commissie bestaat uit een kern van 6 leden en uit vertegenwoordigers van de provinciale verbanden. Het werk van de kern bestaat uit het onderhouden van de nodige contacten, vooral internationaal, het stimuleren van het werk van de provinciale vertegenwoordigers en het verzorgen van de dokumentatie.

Tot voor kort bestond de kern uit de volgende leden: de heren E. J. Mathies - voorzitter -, drs. J. van Putten - vicevoorzitter -, D. Corporaal - sekretaris -, W. J. Erbrink - kontakt met provinciale verbanden -, mr. J. A. Oosterhoff - dokumentatie - en H. van Schaik. De heer mr. J. A. Oosterhoff moest zich onlangs terugtrekken; hij werd opgevolgd door de heer W. in 't Veld te Apeldoorn.

Thans zijn er twee vakatures, doordat de heren W. J. Erbrink en H. van Schaik niet meer aan het werk van de kern kunnen deelnemen. Op korte termijn zal in de vakatures worden voorzien.

Mejuffrouw J. van Leeuwen trok zich terug in verband met haar aftreden als bestuurslid.

De provinciale vertegenwoordigers zijn:

voor Groningen:	R. Eekhof te Groningen
voor Friesland:	O. Hoogland te Dokkum
voor Drenthe:	J. de Graaf te Emmen
voor Overijssel:	mej. L. H. Nawijn te Kampen
voor Gelderland:	mej. G. G. Laninga te Harderwijk
voor Utrecht:	mej. H. te Kolsté te Bilthoven
voor Noord-Holland:	H. de Boer te IJmuiden.
voor Zuid-Holland:	G. Dompeling te Leiderdorp
voor Zeeland:	B. J. Rutten te Oud-Vossemeer
voor Noord-Brabant/ Limburg	L. C. van Drimmelen te Klundert

b. *Provinciaal*

Nog niet in alle provincies loopt het werk goed. Hier is het nog een zoeken naar de juiste vorm. De taak van de provinciale vertegenwoordigers is, er zorg voor te dragen, dat de provinciale verbanden geïnformeerd worden over allerlei activiteiten, dat de clubs regelmatig een buitenlands onderwerp behandelen en dat er belangstellenden voor het buitenlands werk worden opgespoord.

Tot nu toe hebben zich circa 100 belangstellenden voor het buitenlands werk opgegeven. Zij worden voorzien van documentatie en worden van allerlei zaken op de hoogte gesteld. Hiervoor wordt van hen een bijdrage van *f* 2,— gevraagd.

c. *Dokumentatie*

Eén van de belangrijkste taken van de kern is wel, het verzorgen van de dokumentatie. Eens in de twee maanden verschijnt er een nummer van.

Tot nu toe zijn zes nummers verschenen, n.l.:

- I: Enige standpunten met betrekking tot de christen-democratische samenwerking in Nederlands en Europees verband.
- II: Enkele standpunten en gegevens over Europa, de minderontwikkelde landen en Afrika.

III/IV: Uit de behandeling van de begroting voor Buitenlandse Zaken voor 1961.

V: Europa en Afrika.

VI: Berlijn.

Daarnaast helpt de kern de „belangstellenden” aan adressenmateriaal en geeft zij aan, waar bepaalde publikaties verkregen kunnen worden of zorgt zij dat deze publikaties worden toegezonden.

d. *Samenwerking tussen rooms-katholieken en protestanten in Nederlands en Europees verband*

Dit was het thema van de conferentie, die 5 november 1960 plaatsvond te Utrecht en die door de Buitenlandse Commissie werd georganiseerd.

Ruim 100 jongeren namen aan deze conferentie deel, die door de voorzitter van de Buitenlandse Commissie, de heer E. J. Mathies werd geleid.

Als sprekers traden op de heren dr. W. P. Berghuis en ds. A. J. Kret. Van te voren ontvingen de deelnemers de stellingen. Talrijke personen woonden als gast deze conferentie bij, o.a. wijlen de heer prof. mr. P. S. Gerbrandy. Zeer uitvoerig werd over tal van aspecten van dit onderwerp gesproken.

De referaten werden in A.R.-Staatkunde gepubliceerd. Daarnaast worden ze ook in brochure-vorm gepubliceerd en in de brochure-dienst van de partij opgenomen.

e. *Suriname.*

Op 27 en 28 mei 1961 namen 5 ARJOS-sers deel aan een besloten conferentie van jongeren uit de 5 politieke jongerenorganisaties en in Nederland verblijvende Surinamers.

De ARJOS-deelnemers waren: mejuffrouw L. Brouwer te Zaandam en de heren K. M. Bos te Zaandam, D. Corporaal te 's-Gravenhage, P. Hörchner te Hilversum en F. Schut te Amsterdam.

Gesproken werd door de heer dr. J. Einaar, directeur van het Kabinet van de gevolmachtigde minister van Suriname te 's-Gravenhage, terwijl het besprokene verder in duskussie-groepen en in plenaire zitting werd behandeld.

Het was een interessant gesprek, waarbij echter bleek, dat er aan weerskanten nogal wat misverstanden bestaan.

INTERNATIONAAL WERK

a. *Unie van Jonge Christen Democraten (U.I.J.D.C.)*

De vorm van de U.I.J.D.C. is nog steeds in discussie. Thans is er een Europese sektie en een Amerikaanse sektie gevormd, die ieder zelfstandig besluiten kunnen nemen.

Op het congres van de U.I.J.D.C., dat werd gehouden van 16 tot en met 18 februari '61 werd de heer E. J. Mathies te Leiden gekozen tot sekretaris-generaal van de Unie. Aan dit congres werd van ARJOS-zijde deelgenomen door de heren E. J. Mathies, drs. J. J. Overbeek en mr. J. A. Oosterhoff. Op dit congres werd gesproken over „Algemene Europese Politiek”. De heren J. C. Pivert (Frankrijk) en E. J. Mathies (Nederland) hadden over dit onderwerp rapporten aan de congressisten voorgelegd.

De heer drs. J. J. Overbeek te Haarlem heeft zitting in de informatie-commissie van de U.I.J.D.C..

b. *Nederlandse Equipe U.I.J.D.C.*

Er kan maar één landelijke organisatie lid zijn van de U.I.J.D.C. Daarom werken A.R.J.O.S., F.C.H.J.G. en K.V.P.J.G. samen in de Equipe. Deze overkoepeling is dus de Nederlandse afdeling van de U.I.J.D.C..

Tot 1 januari 1961 berustte het voorzitterschap bij de heer E. J. Mathies en het sekretariaat bij de heer D. Corporaal.

In verband met het feit, dat de heer E. J. Mathies sekretaris-generaal van de Unie werd, werden de functies in de Equipe opnieuw verdeeld. Voorzitter werd de heer P. J. M. van Engelen te Waalwijk (K.V.P.J.G.), sekretaris de heer C. G. W. M. van Hoogstraten te Haarlem (F.C.H.J.G.).

Iedere organisatie wijst in zijn equipe vijf leden aan. Voor de ARJOS zijn dit momenteel de heren mr. C. Boertien, D. Corporaal, E. J. Mathies, mr. J. A. Oosterhoff en drs. J. J. Overbeek.

Mejuffrouw J. van Leeuwen en de heren C. Balkenende en A. H. M. Mulder vroegen en kregen op de meest eervolle wijze ontslag, onder dankzegging voor de bewezen diensten.

De Equipe organiseerde dit jaar enkele manifestaties.

1. *Benelux-congres*

Op 13 januari 1961 werd te Luxemburg een Benelux-congres georganiseerd. Van ARJOS-zijde werd hieraan deelgenomen

door de heren D. Corporaal, E. J. Mathies en drs. J. J. Overbeek. De gehele Nederlandse delegatie bestond uit 13 personen. Naast de drie afgevaardigden van de ARJOS, waren er zes K.V.P.J.G.-ers en vier F.C.H.J.G.-ers.

Deze conferentie had ten doel, de Benelux-jongeren dichter bij elkaar te brengen. De heer dr. R. C. Winter sprak over „Europa en de minder-ontwikkelde landen”. Wanneer U bedenkt, dat de heer Winter Surinamer is, dan begrijpt u, dat zijn betoog met veel belangstelling werd gevolgd.

De Luxemburger, de heer J. Bech, ging nader in op de „Europese integratie”, terwijl de Belg, de heer van Yperseel, sprak over „Benelux en Euromarkt”.

Tijdens het slotdiner werd besloten, dat dergelijke conferenties vaker gehouden zullen worden.

2. *Wat is christelijk-democratische politiek?*

In het Gereformeerd Jeugdcentrum „De Witte Hei” kwamen op 15 en 16 september 1961 de buitenlandse commissies van de K.V.P.J.G., F.C.H.J.G. en A.R.J.O.S. bijeen (van iedere organisatie 15 personen) om over bovenstaand onderwerp te spreken.

De motieven, die hieraan ten grondslag lagen waren, dat er nu wel vaak wordt gesproken over mogelijkheden om te komen tot samenwerking, maar dat het van wezenlijk belang is, ons af te vragen, wat christelijk-democratische politiek nu eigenlijk inhoudt.

De conferentie, die buitengewoon interessant en boeiend was, moet als zeer geslaagd worden beschouwd.

Als referenten traden op de heren prof. mr. I. A. Diepenhorst, prof. dr. G. C. van Niftrik en prof. C. P. M. Romme.

c. *Conferentie jonge protestanten*

In Bad Godesberg (bij Bonn) kwam van 10 tot 13 november 1960 een aantal jeugdige vertegenwoordigers van het Europese protestantisme bijeen voor de vierde protestantenconferentie.

Van ARJOS-zijde namen hieraan deel de heren L. C. van Drimmelen, T. Hopman, E. J. Mathies, drs. J. van Putten en H. van Schaik. Uit Nederland waren er verder vijf vertegenwoordigers van de F.C.H.J.G. en één S.P.G.-er. Hiernaast waren er protestantse jongeren uit Duitsland en Zwitserland aanwezig.

Als referenten traden op de heer prof. dr. G. Brillenburg Wurth, hoogleraar te Kampen, de heer E. Gerstenmaier, voorzitter van de West-Duitse Bondsdag en de heer C. Sauser, Zwitsers parlamentslid.

Iedere referent belichtte vanuit de situatie in zijn eigen land de houding, die de protestant in politicis aan moet nemen. Speciaal werd aandacht geschonken aan de samenwerking met rooms-katholieken.

De deelnemers ontvingen een z.g. „Landesbericht” vanuit Nederland, waarin de politieke situatie in ons land werd uiteenzet. Tevens werd iets medegedeeld over de verschillende politieke partijen.

De wens kwam naar voren het contact, ook tussen de conferenties, te bewaren, b.v. door middel van dokumentatie. Nu hangen de conferenties als los zand aan elkaar. Bovendien kan dan op de conferenties sneller en vruchtbaarder worden gewerkt.

De volgende protentantenconferentie zal in Nederland worden georganiseerd. De F.C.H.J.G. en de ARJOS hebben een gemengde commissie ingesteld, die de voorbereidingen voor deze conferentie moet treffen; tevens zal een commissie zoeken naar wegen om het contact tussen de conferenties te verstevigen.

Voor de F.C.H.J.G. hebben in deze commissie zitting de heren A. M. de Boo en L. van der Molen, voor de ARJOS de heren D. Corporaal en drs. J. van Putten.

BESLUIT

In dit verslag zijn veel zaken aan de orde geweest, grote en kleine, belangrijke en minder belangrijke. De ARJOS beslaat een breed terrein en het werk is veelomvattend. Het is o zo gemakkelijk het werk uit te breiden en nieuwe taken aan te pakken. Wij zullen niet ontkennen, dat dit noodzakelijk is, maar de vraag rijst waar ligt de grens, waar moet een punt worden gezet ?

Wil men een bepaald werk goed aanpakken, dan is het nodig, dat er mensen aanwezig zijn om het werk te verzetten. Het is best te doen om vanuit het sekretariaat enkele circulaires te verzenden. Daarmee zijn we er echter niet.

Telkens stuiten we op het feit, dat voor allerlei activiteiten dezelfde mensen ingeschakeld moeten worden. Dit betekent, dat zij worden onttrokken aan het normale werk, terwijl zij ook daar broodnodig zijn.

Wij namen in dit jaarverslag met opzet een kleine passage over uit het openingswoord dat de heer S. Silvis op de jaarvergadering uitsprak. Wij deden dit omdat hierin o.a. dingen worden gezegd, die wij ons goed voor ogen moeten houden.

Dit betekent, dat de aktiviteit in *hoofdzaak naar binnen* gericht moet zijn. De studieclubs, zij vormen de kern van het eigenlijke werk. De rest moet dienen om de clubs goed te laten functioneren.

Verheugend is dat voor het clubwerk telkens nieuwe ideeën bij de clubs en provinciale verbanden naar voren komen. Het bewijst, dat de ARJOS leeft en dat ze een dynamische organisatie is.

Laten we daarom met enthousiasme doorgaan met ons werk. We krijgen de kansen er iedere dag voor. Daarom kunnen we iedere dag opnieuw beginnen met een schone lei, mits een heilig vuur ons bezielt, het vuur van de door Gods Geest gedrevenen.

's-Gravenhage, oktober 1961.

voor het landelijk bestuur,
de sekretaris:
D. Corporaal.

VERSLAG VAN HET COLLEGE VAN ADVIES DER ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ OVER HET JAAR 1960

Het College van Advies heeft tot taak, uit eigen beweging dan wel op verzoek van het Centraal Comité of van een anti-revolutionaire Kamerfractie, studie te doen maken van en eventueel gedocumenteerde rapporten uit te brengen over vraagstukken, welke betrekking hebben op de staatkunde. Daartoe worden zowel vaste als bijzondere commissies ingesteld.

De leden van het college worden op voordracht van de centrale commissie door het Centraal Comité benoemd voor een periode van zes jaar. Ieder jaar treedt een aantal leden af, terwijl andere personen worden uitgenodigd tot het college toe te treden. Bij het opmaken van de voordracht volgt de centrale commissie - behoudens uitzonderingen - de regel, dat aftredende leden niet terstond voor herbenoeming in aanmerking dienen te komen, hoewel het reglement zulks wel toestaat. De centrale commissie geeft er de voorkeur aan, zekere afwisseling in de samenstelling van het college mogelijk te maken.

Op 1 januari 1960 traden 18 leden af, in wier plaats 15 personen werden benoemd, die deze benoeming hebben aanvaard. Een en ander had tot gevolg, dat het college aan het begin van het verslagjaar 106 leden telde.

Op 19 januari 1960 is overleden de heer A. Stapelkamp. Met de trouw die al zijn arbeid kenmerkte, heeft hij ook aan de werkzaamheden van enkele commissies van het college deelgenomen.

In april 1960 trad de heer J. C. Haspels af als lid van het college in verband met zijn benoeming tot lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

CENTRALE COMMISSIE

Op 1 januari 1960 bestond de centrale commissie uit de heren prof. mr. W. F. de Gaay Fortman, waarnemend voorzitter; F. W. Dirker econ. drs.; mr. K. Groen; dr. W. Sleumer Tzn. Mr. J. H. Prins trad op als secretaris van het College en van de centrale commissie.

In verband met de benoeming van prof. De Gaay Fortman tot lid van de Eerste Kamer hebben zowel het Centraal Comité als de centrale commissie tot uitdrukking gebracht, dat weliswaar de onverenigbaarheid van het lidmaatschap van een der Kamers met het lidmaatschap van het College van Advies juist moet worden geacht, doch dat gaarne zou worden gezien, dat prof. De Gaay Fortman het voorzitterschap blijft waarnemen totdat de Deputatenvergadering een nieuwe voorzitter heeft aangewezen. Prof. De Gaay Fortman heeft zich hiertoe bereid verklaard.

De centrale commissie vergaderde 6 januari, 24 februari, 6 april, 28 mei, 16 september, 23 november en 22 december.

De commissie hield er zich in hoofdzaak mede bezig, zich te beraden over de vraag, of bepaalde onderwerpen in studie dienen te worden genomen; het zoeken van personen, die een bijdrage aan het werk van in te stellen commissies kunnen leveren; het behandelen van door commissies ontworpen nota's of rapporten.

De vraag of een commissie dient te worden ingesteld met het oog op een eventuele herziening van de gemeentewet, heeft de centrale commissie tenslotte ontkennend beantwoord, mede omdat de regering niet voornemens blijkt te zijn, de gemeentewet op geheel nieuwe leest te schoeien.

Besloten werd een commissie in te stellen teneinde te rapporteren over de overheidstaak ten aanzien van het maatschappelijk werk en daarbij tevens aandacht te schenken aan de rapporten van de commissie-Van Loon. Drs. C. Groen werd bereid gevonden het voorzitterschap van deze commissie op zich te nemen.

Voorts werd besloten een commissie in te stellen om rapport uit te brengen over de meest gewenste rechtsvorm van grote ondernemingen. Prof. mr. H. J. Hellema zal als voorzitter van deze commissie optreden.

De centrale commissie besloot eveneens tot instelling van een commissie om te rapporteren over de wenselijkheid van ver-

laging van de kiesgerechtigde leeftijd tot 21 jaar. Deze commissie zal werken onder voorzitterschap van dr. Joh. H. Schreurer.

De genoemde commissies hopen in het begin van 1961 haar werkzaamheden aan te vangen.

De commissie welke jaren geleden werd ingesteld ter voorbereiding van een rapport over de sociale zijde van de industrialisatie werd opgeheven.

Het in 1959 gepubliceerde rapport inzake de samenwerking met minder-ontwikkelde gebieden werd in het Engels vertaald. De publikaties van deze vertaling stagneert helaas nog.

Gedurende het verslagjaar werden een nota en drie rapporten gepubliceerd, te weten :

a. een rapport voorbereid door de subcommissie voor middenstandsangelegenheden over enige vraagstukken met betrekking tot de vestiging van het midden- en kleinbedrijf;

b. een nadere nota van de vaste onderwijscommissie over het ontwerp van wet tot regeling van het voortgezet onderwijs;

c. een rapport voorbereid door de vaste commissie bestuurswezen over het district als bestuursvorm voor agglomeraties;

d. een rapport voorbereid door de bijzondere commissie voor het subsidiebeleid.

COMMISSIES

Van de werkzaamheden der onderscheidene commissies gedurende het jaar 1960 kan het volgende overzicht worden gegeven.

a. Vaste commissies

1. *Sociaal-economische commissie* (voorzitter prof. dr. F. de Roos, secretaris T. Knecht). De commissie kwam enkele malen bijeen ter bespreking van het rapport der subcommissie voor middenstandsangelegenheden over vraagstukken verband houdende met de vestiging van het midden- en kleinbedrijf alsmede van het rapport der subcommissie bezitsvorming.

Subcommissie bezitsvorming (voorzitter prof. mr. P. Borst, secretaris T. Knecht). De commissie kwam gedurende het verslagjaar zesmaal bijeen en stelde een rapport vast, dat aan de vaste commissie werd voorgelegd.

De *subcommissie loonvorming* (voorzitter prof. dr. B. Pruyt, secretaris T. Knecht) heeft haar werkzaamheden nog niet beëindigd.

Subcommissie voor middenstandsangelegenheden (voorzitter

H. J. Vermeulen, secretaris T. Knecht). Deze commissie vergaderde zesmaal. In de maand maart kwam zij gereed met een interimrapport getiteld *Middenstand en vestiging*, dat in april werd gepubliceerd. Een meeromvattend rapport kwam gedurende het verslagjaar nagenoeg gereed.

2. *Commissie bestuurswezen* (voorzitter dr. J. R. Stellinga, secretaris mr. J. A. Oosterhoff). Het door de commissie opgestelde rapport inzake het district als bestuursvorm voor agglomeraties werd in september gepubliceerd.

In verband met de behandeling van enkele begrotingen in de Kamer werd, zoals gebruikelijk, een aantal opmerkingen gemaakt.

3. *Onderwijscommissie* (voorzitter mr. T. A. van Dijken, secretaris mr. J. H. Grosheide). De commissie kwam in 1960 tienmaal bijeen. De juridische en onderwijskundige zijden van het wetsontwerp tot regeling van het voortgezet onderwijs werden uitvoerig besproken. Een nadere nota verscheen in de loop van het jaar in druk.

Een subcommissie ad hoc besprak het wetsontwerp tot regeling van het wetenschappelijk onderwijs.

4. *Commissie voor buitenlandse aangelegenheden* (voorzitter dr. A. A. L. Rutgers, secretaris T. Knecht). Het ligt in het voorname te zijner tijd een tweede rapport over de Europese integratie samen te stellen. In verband hiermede zijn reeds verschillende vraagstukken door de secretaris in studie genomen.

5. *Commissie voor militaire aangelegenheden* (voorzitter schout bij nacht b.d. G. Koudijs, secretaris T. Knecht). De commissie kwam enkele malen bijeen ter bespreking van de defensenota en de begroting.

6. *Commissie Nieuw-Guinea* (voorzitter prof. dr. L. W. G. Scholten, secretaris mr. J. A. Oosterhoff). Overeenkomstig de doelstelling van de commissie werden opmerkingen gemaakt naar aanleiding van het wetsontwerp (nr. 5970) inzake de partiële hernieuwing Bewindsregeling Nieuw-Guinea.

b. Bijzondere commissies

1. *Commissie subsidiepolitiek* (voorzitter mr. J. J. Hangelbroek, secretaris mr. W. C. D. Hoogendijk jr.). Ter toelichting van haar concept-rapport woonde de commissie een vergadering bij van het Centraal Comité. De besprekingen in het Centraal Comité waren aanleiding het concept-rapport op enkele on-

derdelen nader te bezien. Het rapport der commissie is in december gepubliceerd.

2. *Commissie belastingwezen* (voorzitter dr. E. ten Tooren, secretaris drs. B. Goudzwaard). Door absenteïsme konden de uitgeschreven vergaderingen geen doorgang vinden. Inmiddels kon allerlei voorbereidend werk worden verricht.

3. *Commissie subsidiëring bibliotheekwezen*. De centrale commissie treft maatregelen om de werkzaamheden van deze commissie tot een goed einde te brengen.

4. *Commissie recreatie en zondagsrust* (voorzitter prof. dr. G. Kuiper Hzn., secretaris mr. J. A. Oosterhoff). Enkele nota's, handelende over bepaalde aspecten van het vraagstuk, werden in de commissie besproken. De commissie bezint zich op mogelijkheden om de verschillende aspecten van het ter behandeling gegeven onderwerp binnen de partij in vrije discussie te brengen.

5. *Commissie ter bestudering van de mogelijkheden ener meer gelijkmatige verdeling van bevolking en werkgelegenheid over het gehele land* (voorzitter dr. W. Sleumer Tzn., secretarissen drs. B. Goudzwaard en T. Knecht). Deze commissie begon haar werkzaamheden op 2 maart 1960 en kwam daarna nog driemaal bijeen. Een belangrijk gedeelte van een eerste concept-rapport is aan de leden voorgelegd.

JAARVERGADERING

Het college vergaderde op 28 mei 1960 in Esplanade te Utrecht.

De waarnemend voorzitter sprak een openingswoord uit onder de titel *Overheid*?, waarvan de tekst is opgenomen in *Anti-Revolutionaire Staatskunde* van juni 1960, blz. 165 v.v.

De vergadering werd in hoofdzaak gewijd aan een referaat van dr. W. P. Berghuis over christelijke politiek in deze tijd. Drs. Hazenbosch, die eveneens als referent over dit onderwerp zou optreden, was helaas door ziekte verhinderd.

Dr. Berghuis handelde over christelijke politiek als beginselpolitiek, over het goddelijke karakter van het overheidsambt, de eigen taak van het volksleven, de beperktheid van de overheidstaak, de rechtsstaat als centraal begrip voor de christelijke politiek, de gevaren van christelijke organisaties.

VERSLAG

VAN HET COLLEGE VAN ADVIES DER ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ OVER HET JAAR 1961

Samenstelling

De samenstelling van het College van Advies ondergaat telkenjare enige wijziging, doordat bij iedere jaarwisseling ongeveer een zesde deel van het aantal leden aftreedt, terwijl een vergelijkbaar aantal andere personen wordt uitgenodigd tot het College toe te treden.

De leden van het College worden op voordracht van de centrale commissie door het Centraal Comité benoemd voor een periode van zes jaar. Bij het opmaken van de voordracht volgt de centrale commissie de regel, dat aftredende leden - behoudens noodzakelijke uitzonderingen - niet terstond voor herbenoeming in aanmerking dienen te komen.

Op 1 januari 1961 traden 19 leden af, in wier plaats 19 personen werden benoemd, die deze benoeming hebben aanvaard. Een en ander had tot gevolg, dat het College aan het begin van het verslagjaar 101 leden telde.

Eind januari 1961 zag dr. A. A. L. Rutgers zich om gezondheidsredenen genoopt als voorzitter van de buitenlandse commissie en als lid van het College af te treden.

Centrale commissie

Op 1 januari 1961 bestond de centrale commissie uit de heren prof. mr. W. F. de Gaay Fortman, waarnemend voorzitter; drs. F. W. Dirker; mr. K. Groen en dr. W. Sleumer Tzn. Mr. J. H. Prins trad op als secretaris van het College en van de centrale commissie.

De heer Dirker was volgens de vastgestelde rooster aan de

beurt van aftreden en niet herkiesbaar. In zijn plaats werd bij enkele kandidaatstelling mr. K. Millenaar gekozen.

Nieuwe commissies

De centrale commissie besloot een commissie in te stellen om te rapporteren over de vraag op welke wijze - met eerbiediging van ons dualistische stelsel van landsbestuur en binnen het kader van legitiem-antirevolutionaire opvattingen over de eigen plaats en taak van regering, Staten-Generaal en politieke partij - een goede communicatie kan worden bevorderd tussen de antirevolutionaire kamerfracties en de (centrale organen der) Anti-Revolutionaire Partij alsmede tussen die fracties en eventuele antirevolutionaire ministers, waarbij tevens kritisch acht ware te slaan op wat te dezer zake in andere vergelijkbare landen en/of in andere Nederlandse partijen gebruikelijk is. Deze commissie wordt in het vervolg commissie communicatie genoemd.

Voorts besloot de centrale commissie tot instellingen van een commissie om rapport uit te brengen over het vraagstuk van de reclame in de televisie, verderop aangeduid als de commissie commerciële televisie.

Ook achtte de centrale commissie het wenselijk een commissie te doen onderzoeken, welke de oorzaken zijn van de toename van het aantal geweldsmisdrijven en zedendelicten en om vervolgens na te gaan, of de bestaande wettelijke bepalingen voldoende zijn om tegen te kunnen gaan hetgeen een misdaadbevorderende werking heeft (b.v. bepaalde filmvertoningen, literatuur-verstrekingen enz.). Mr. E. J. E. G. Vonkenberg werd bereid gevonden het voorzitterschap van deze commissie op zich te nemen, terwijl mr. H. Bouma er in toestemde als rapporteur op te treden.

De vraag werd onder ogen gezien, of vraagstukken verband houdende met de invoering van de arbeidstijdverkorting en de vrije zaterdag voor bestudering door een commissie van het College in aanmerking kwamen. De conclusie is geweest, dat deze vraagstukken in zulk een grote mate niet-politieke aspecten vertonen, dat bestudering en behandeling daarvan beter kan geschieden binnen het kader van het Convent der christelijk-sociale organisaties eventueel in samenwerking met de Nederlandse Christen-Vrouwenbond.

De centrale commissie is voorts voornemens geweest een com-

missie in te stellen teneinde plannen te ontwerpen voor een versnelde oplossing van het woningbouwvraagstuk. Zij is er evenwel niet in geslaagd zulk een commissie samen te stellen.

De bestaande commissie ter bestudering van het vraagstuk van de subsidiëring van het bibliotheekwezen werd opgeheven en vervangen door een kleine commissie, welke alleen tot taak kreeg, na te gaan, of een meer bevredigende dan de thans geldende subsidieregeling voor openbare bibliotheken kan worden ontworpen.

Commissies

Van de werkzaamheden der commissies gedurende het jaar 1961 kan het volgende overzicht worden gegeven.

A. Vaste commissies

1. *Sociaal-Economische commissie* (voorzitter prof. dr. F. de Roos, secretaris T. Knecht). De commissie kwam bijeen ter behandeling van het rapport van de subcommissie voor middenstandsaangelegenheden over de toekomst voor het midden- en kleinbedrijf.

Sub-commissie bezitsvorming (voorzitter prof. mr. P. Borst, secretaris T. Knecht). Het rapport van deze commissie, getiteld „Gespreide bezitsvorming als eis van een christelijk-sociale politiek” werd gedurende het verslagjaar door de centrale commissie en door het College behandeld.

Subcommissie voor middenstandsaangelegenheden (voorzitter H. J. Vermeulen, secretaris T. Knecht). Een rapport van deze commissie over de toekomst voor het midden- en kleinbedrijf werd door het College behandeld en voor publikatie gereed gemaakt.

2. *Commissie Bestuurswezen* (voorzitter dr. J. R. Stellinga, secretaris drs. J. A. Dirksen). De commissie kwam gedurende het verslagjaar niet bijeen.

3. *Onderwijscommissie* (voorzitter mr. T. A. van Dijken, secretaris mr. J. H. Grosheide). De commissie kwam gedurende het verslagjaar tweemaal bijeen teneinde haar besprekingen over het wetsontwerp tot regeling van het voortgezet onderwijs voort te zetten.

4. *Commissie voor buitenlandse aangelegenheden* (voorzitter prof. dr. G. Kuypers, secretaris T. Knecht). De commissie kwam bijeen teneinde voorbereidingen te treffen voor een nieuw rapport over de Europese integratie.

5. *Commissie voor militaire aangelegenheden* (voorzitter schout bij nacht b.d. G. Koudijs, secretaris T. Knecht). De commissie vergaderde wanneer er aanleiding bestond actuele problemen inzake de defensie te bespreken.

B. Bijzondere commissies

1. *Commissie belastingwezen* (voorzitter dr. E. ten Tooren, secretaris drs. B. Goudzwaard). De commissie ving haar werkzaamheden aan op 11 april 1961 en ontwikkelde sindsdien een lofwaardige activiteit. In twaalf vergaderingen heeft zij uitvoerig aandacht besteed aan de wetsontwerpen tot wijziging van de inkomsten-, vennootschaps-, vermogens-, loon- en dividendbelasting. Zij hoopt haar werkzaamheden te dezer zaken in de loop van het jaar 1962 af te sluiten.

2. *Commissie subsidiëring bibliotheekwezen* (voorzitter mr. K. Groen, secretaris mr. W. C. D. Hoogendijk jr.). De werkzaamheden van de commissie zijn zover gevorderd, dat verwacht mag worden, dat zij in de loop van het voorjaar van 1962 haar rapport zal kunnen aanbieden.

3. *Commissie recreatie en zondagsrust* (voorzitter prof. dr. G. Kuiper Hzn.). De commissie vergaderde gedurende het verslagjaar tweemaal. Er openbaarde zich in de commissie twee tegenovergestelde standpunten. De vraag rees, of het wenselijk is, beide in een rapport te publiceren. De centrale commissie beantwoordde deze vraag positief.

4. *Commissie ter bestudering van de mogelijkheden ener meer gelijkmatige verdeling van de bevolking en werkgelegenheid over het gehele land* (voorzitter dr. W. Sleumer Tzn., secretarissen drs. B. Goudzwaard en T. Knecht). De commissie kwam in het verslagjaar vijfmaal bijeen. Haar werkzaamheden vonden goede voortgang. Een concept-rapport wordt door de commissie in bespreking genomen.

5. *Commissie kiesgerechtigde leeftijd* (voorzitter dr. Joh. H. Schreurer, secretaris T. Knecht). De commissie maakte een rapport gereed, dat aan het Centraal Comité alsmede aan de leden van de a.r. Kamerfracties werd aangeboden.

6. *Commissie rechtsvorm grote ondernemingen* (voorzitter prof. mr. H. J. Hellema, secretaris drs. B. Goudzwaard). De commissie hield op 2 maart 1961 haar eerste vergadering en kwam nadien nog viermaal bijeen. De besprekingen vonden

goede voortgang. Intussen is het de vraag of op alle punten overeenstemming zal worden bereikt.

7. *Commissie overheid en maatschappelijk werk* (voorzitter drs. C. Groen, secretaris mr. W. C. D. Hoogendijk jr.). De commissie, welke met haar werkzaamheden in het begin van het verslagjaar is begonnen, ziet zich geplaagd voor de moeilijkheid, dat het maatschappelijk werk als veld van onderzoek zeer onoverzichtelijk is. De commissie zag zich dan ook genoot haar taak breed aan te vatten. Eén en ander heeft tot gevolg, dat haar werkzaamheden, hoewel er inmiddels verscheidene nota's zijn geproduceerd en er reeds langdurige vergaderingen zijn gehouden, nog in een beginstadium verkeren.

8. *Commissie commerciële televisie* (voorzitter dr. E. Diemer, secretaris drs. J. A. Dirksen). De commissie hield haar eerste vergadering op 29 juni 1961 en vergaderde nadien nog viermaal. Onderscheidene standpunten werden in nota's uiteengezet. Het bij de commissie rechtsvorm grote ondernemingen opgemerkte geldt ook hier.

9. *Commissie communicatie* (voorzitter mr. K. Groen, secretaris mr. J. H. Prins). De commissie vergaderde eenmaal. Besproken werd, onder welke voorwaarden de werkzaamheden van de commissie tot een goed einde zouden kunnen worden gebracht. Afgewacht dient te worden, of de commissie, c.q. in meerderheid, deze voorwaarden vervuld zal achten.

Jaarvergadering

Het College vergaderde op 4 februari 1961 in Esplanade te Utrecht.

De waarnemend voorzitter schonk in zijn openingswoord aandacht aan de vraag, of bij uitvaardiging van algemeen bindende voorschriften beroep mogelijk dient te worden gemaakt op een rechterlijk college en dus niet op een hoger besturend orgaan. Hoewel zelf groot voorstander van rechtsbescherming tegen de overheid wilde spreker wijzen op het gevaar, dat men bij de uitbouw van die rechtsbescherming de rechter gaat betrekken in de politieke strijd. Het pleiten voor de mogelijkheid van een beroep op een rechter in dit verband, berust naar sprekers mening op de stelling, dat de volksvertegenwoordiging niet in staat is, haar taak naar behoren te vervullen. Het is immers de volksvertegenwoordiging, welke toezicht op de regering heeft uit te oefenen. Zij mag deze taak niet prijsgeven.

Wel kan het noodzakelijk zijn, dat het apparaat hetwelk aan de Kamerleden ten dienste staat, versterkt wordt, opdat zij gemakkelijker inzicht kunnen verkrijgen in de details en de achtergronden van de voorschriften der regering.

De vergadering werd in hoofdzaak gewijd aan de bespreking van vraagstukken, verband houdende met subsidieverlening door de overheid, zulks naar aanleiding van hetgeen hierover is gesteld in het rapport subsidiepolitiek van het College. Inzonderheid werd van gedachten gewisseld over de vraag, of de overheid bij haar subsidiëring christelijke en niet-christelijke instituten op voet van gelijkheid heeft te behandelen. Het verslag van deze bespreking is te bestellen bij de Kuypersstichting, dr. Kuypersstraat 5, 's-Gravenhage.

Hoewel de resultaten van de werkzaamheden van het College niet alleen mogen worden gemeten naar het aantal gepubliceerde rapporten - daar ook in commissies welke niet tot taak hebben een rapport uit te brengen, belangrijk werk wordt verricht - kan het tot nu toe bereikte zeker niet opzienbarend worden genoemd. De mogelijkheden van het College en van zijn secretariaat zijn nu eenmaal beperkt.

Moge deze constatering tevens een aansporing zijn voor allen die bij deze arbeid zijn betrokken, opdat de arbeid van het College die vruchten moge afwerpen, welke men ervan mag verwachten.

LEDENLIJST 1961

COLLEGE VAN ADVIES

		Jaar van aftreding	
dr. W. Albeda	v. Wassenhovenstr. 49	Eindhoven	1967
C. A. Bakker	Ingenhouszstraat 25	Utrecht	1963
mevr. F. Bakker- Bootsma	Sweerts de Landastr. 52	Arnhem	1963
mr. Th. J. Barentsen	Leyweg 176	's-Gravenhage	1968
mr. J. C. Berghuis	Rijksstraatweg 98	Haren (Gr.)	1968
P. Bergsma	Utrechtseweg 89a	Hilversum	1963
mr. F. J. J. Besier	De Mildestraat 19	's-Gravenhage	1967
prof. dr. H. Bianchi	Prinsengracht 1101	Amsterdam	1968
mr. J. S. Biesheuvel	Paradijsstraat 36	Voorburg	1968
prof. mr. P. Borst	v. Eeghenstraat 70	Amsterdam-Z.	1965
A. Borstlap	Julianalaan 101	Utrecht	1968
D. P. Bothof	Beatrixplein 2	Ede (Gld.)	1968
dr. H. A. Brasz	Händellaan 40	's-Gravenhage	1967
A. H. B. Breukelaar	Z. Jansestraat 34	Amsterdam	1966
mevr. J. Buesink- Oskam	Corn. Muschstraat 8	Rotterdam	1963
mr. L. J. v. d. Burg	Cactuslaan 43 St. Pieters	Wotume-Brussel	1964
mr. B. Colenbrander	Soestdijkseweg 60 Nrd.	Bilthoven	1965
ir. J. F. Cusell	Koningin-Marialaan 94	's-Gravenhage	1966
mr. G. C. van Dam	Barnsteenhorst 152	's-Gravenhage	1967
dr. E. Diemer	Juliana van Stolberglaan 17	Rotterdam	1968
mevr. dr. F. T. Diemer- Lindeboom	Juliana van Stolberglaan 17	Rotterdam	1968
C. van Dijk, litt. drs.	Waalsdorperweg 63	's-Gravenhage	1964
mr. T. A. van Dijken	Plein 18a	's-Gravenhage	1966
drs. F. W. Dirker	Thomsonlaan 89	's-Gravenhage	1968
mr. W. Dirksen	W. de Zwijgerlaan 137	's-Gravenhage	1967
prof. mr. A. M. Donner	Route de Thionville 235	Luxemburg	1964
mr. dr. J. Donner	Statenlaan 110	's-Gravenhage	1965
prof. dr. H. Dooyeweerd	Oranje Nassaulaan 13	Amsterdam-Z.	1966
prof. mr. W. F. de Gaay Fortman	Zuidwerfplein 7	's-Gravenhage	1965
dr. N. G. Geelkerken	Zoeterwoudsesingel 44	Leiden	1966
dr. C. Gilhuis	Nicolaïstraat 14	's-Gravenhage	1963

		Jaar van aftreding	
R. Gosker	Prins Hendrikstraat 17	Zwolle	1968
C. Groen indol. drs.	Bentinclaan 53b	Rotterdam	1967
mr. K. Groen	Thorbeckelaan 235	's-Gravenhage	1963
mr. J. H. Grosheide	Hanenburglaan 242	's-Gravenhage	1967
dr. W. F. van Gunsteren	Stoepaan 1	Wassenaar	1963
mr. J. J. Hangelbroek	Fuutlaan 9	's-Gravenhage	1965
mr. A. J. Hazenberg	Leeuwerikstraat 180	Leeuwarden	1963
prof. mr. H. J. Hellema	Werkdroger 8	Laren N.H.	1967
P. W. Hordijk	Burgemeester	Middelharnis	1963
J. de Jong Czn.	Loosdrechtseweg 8	Hilversum	1963
Prof. dr. J. J. de Jong	p/a Plein 4, Kamer A 222	's-Gravenhage	1965
K. J. de Jong	Alma Tademastraat 12	Leeuwarden	1967
dr. J. Karsemeijer	Singel 468	Dordrecht	1964
J. van Keulen	Sparrelaan 22	Rijswijk Z.H.	1966
W. Koops	Pasteurlaan 62	Eindhoven	1968
Schout bij nacht			
G. Koudijs	Nassaulaan 17	Doorn	1967
ds. A. J. Kret	Roomburgerlaan 71	Leiden	1964
mr. C. W. Kroes	Stevinstraat 174	Scheveningen	1968
prof. dr. G. Kuiper Hzn.	Schubertstraat 19 I	Amsterdam-Z.	1964
dr. H. Kroeskamp	Staringlaan 26	Hilversum	1964
dr. G. J. Lammers	Corn. Jolstraat 62	Scheveningen	1966
mej. J. van Leeuwen	H. Ravensteynplein 44	Rijswijk Z.H.	1968
luit. kol. D. Mantz	Jan Mulderstraat 141	Voorburg	1963
E. J. Mathies	Bezuidenhoutseweg 35	's-Gravenhage	1967
drs. A. J. van der Meer	Churchill-laan 39	Voorhout	1964
mr. J. Meynen	Pinkenbergsseweg 33		
	Huize „De Wiekslag”	Velp	1965
mr. K. Millenaar	Laan van Poot 282	's-Gravenhage	1965
J. Modderaar ec. drs.	Voorschoterlaan 50	Rotterdam	1963
mevr. prof. dr.			
G. H. J. van der Molen	Westerduinweg 5	Aerdenhout	1966
H. de Mooy	Vliet Z.Z. 3	Rijnsburg	1967
prof. dr. F. L. van			
Muiswinkel	Nwe. Blaricumseweg 34	Bussum	1968
K. Norel	Jhr. v. Karnebeeklaan 42	Amstelveen	1963
mr. D. H. Okma	Marssumerweg 2	Leeuwarden	1965
J. Oranje, ing.	Van Heeckerenlaan 3	Ede	1965
D. W. Ormel	De Lannooystraat 6	's-Gravenhage	1967
A. Oudhof	Prof. Ritzema		
	Boslaan 86	Utrecht	1963
ir. J. J. Pilon	Gouverneurlaan 35	Leeuwarden	1968
drs. J. Poot	Groenhovenstraat 20	's-Gravenhage	1964
maj. M. J. D. mr. A. Pot	Bernhardlaan 45 IV	Arnhem	1964
prof. dr. B. Pruyt	Parkweg 197	Voorburg	1965
drs. G. Puchinger	Oostduinlaan 24	's-Gravenhage	1966
P. G. Ridder ec. drs.	Westerlookade 16	Voorburg	1966
prof. dr. H. N. Ridderbos	Fernhoutstraat 14	Kampen	1967
mr. J. Roos	Breitnerlaan 70	's-Gravenhage	1964
prof. dr. F. de Roos	Amsterdamseweg 445	Amstelveen	1965
drs. W. K. de Roos	Spechtstraat 16	Leeuwarden	1964

		Jaar van aftreding
dr. F. L. Rutgers	Kranenburgweg 50	's-Gravenhage 1968
M. W. Schakel	Burgemeester	Noordeloos 1964
dr. C. M. E. van Schelven	Frankenstraat 22	's-Gravenhage 1968
dr. Joh. H. Scheurer	Parkweg 189	Voorburg 1965
prof. mr. L. W. G. Scholten	Oudwijk 35	Utrecht 1967
dr. H. Scholtens	Hazeveld 15	Alphen a/d Rijn 1966
maj. H. F. Sijmons	Van der Aastraat 14	's-Gravenhage 1963
dr. W. Sleumer Tzn.	Van Breestraat 188	Amsterdam-Z. 1965
dr. G. J. Stapelkamp	Koningslaan 77	Utrecht 1964
dr. J. R. Stellinga	Laan van Oostenburg 20	Voorburg 1965
J. D. Thijs sins. drs.	Laan van Poot 428	's-Gravenhage 1966
mr. dr. E. ten Tooren	Prof. Van Reeslaan 1b	Blaricum 1967
drs. S. van Tuinen	Burgemeester	Dokkum 1968
H. J. Vermeulen	Postjeskade 233 I	Amsterdam 1967
mr. C. J. Verplanke	Zuid-Voorstraat 46	's-Gravendeel 1965
mr. W. de Vries Wzn.	Ruys de Beerenbrouckplein 1	Delft 1964
prof. mr. H. D. van Wijk	Van der Veerelaan 67	Amstelveen 1965
mr. H. de Wilde	Brugsestraat 27	Scheveningen 1966
dr. J. P. I. v. d. Wilde	Veurseweg 66	Voorschoten 1967
mr. J. Woltjer	Spanjaardlaan 86	Leeuwarden 1965
mr. C. J. Woudstra	v. d. Brandelerkade 16	Leiden 1966
kol. der inf. J. C. Zuidema	Esschestraat 86c	Vught 1963
R. Zijlstra ec. drs.	Prins Bernhardlaan 64	Voorschoten 1966

VERSLAG VAN DE DOCTOR ABRAHAM KUYPERSTICHTING OVER HET JAAR 1960

INLEIDING

Ook gedurende het jaar 1960 heeft de Kuiperstichting ongestoord haar arbeid kunnen verrichten. Aan tallozen verzoeken om lectuur, documentatie, voorlichting en advies kon worden voldaan. Daarnaast waren er de werkzaamheden binnen het kader van het College van Advies en voor zover mogelijk het zelfstandige studiewerk.

Het aantal schriftelijke adviezen dat gedurende het verslagjaar werd uitgebracht, is in vergelijking met de desbetreffende aantallen van de laatste jaren in geringe mate gestegen. Het aantal uitleningen daarentegen is duidelijk teruggelopen.

Met het oog op dit laatste moge bij de aanvang van dit verslag nog eens met nadruk de aandacht worden gevestigd op de mogelijkheden welke de bibliotheek van de Kuiperstichting biedt ter bevordering van de studie, de toepassing en de propaganda der antirevolutionaire beginselen.

SAMENSTELLING VAN DE RAAD VAN BEHEER EN VAN HET DAGELIJKS BESTUUR

De Kuiperstichting wordt volgens haar statuten bestuurd en beheerd door een Raad van Beheer, welke is samengesteld uit :

- a. een voorzitter en een penningmeester, te verkiezen door de Deputatenvergadering der Anti-Revolutionaire Partij;
- b. drie leden, te benoemen door het Centraal Comité van Anti-Revolutionaire Kiesverenigingen;
- c. de leden van de centrale commissie van het College van Advies der Anti-Revolutionaire Partij;
- d. door de Kamercentrales der Anti-Revolutionaire Partij aan te wijzen leden.

De laatste Deputatenvergadering heeft dr. J. Schouten aangewezen als voorzitter en de heer J. A. Fock als penningmeester.

Voor het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen hadden zitting de heren W. C. Bakker, dr. N. G. Geelkerken en mr. W. Verheul.

Gedurende het verslagjaar bestond de centrale commissie van het College van Advies uit de heren prof. mr. W. F. de Gaay Fortman wnd. voorzitter, F. W. Dirker econ. drs., mr. K. Groen en dr. W. Sleumer Tzn.

Namens de kamercentrales hadden gedurende 1960 zitting voor kieskring :

I	's-Hertogenbosch	D. A. v. d. Schans	J. Slot
II	Tilburg	A. Kroon	J. Koster
III	Arnhem	H. M. Oldenhof	
IV	Nijmegen	H. A. v. Willigen	B. Geleynse
V	Rotterdam	A. Reyers	mr. H. Bavinck
VI	's-Gravenhage	P. L. Hut	W. Verburg
VII	Leiden	dr. N. G. Geelkerken	D. Hortensius
VIII	Dordrecht	N. v. d. Brugge	S. Hammer
IX	Amsterdam	A. H. B. Breukelaar	J. W. Holm
X	Den Helder	drs. A. Spaander	W. J. Dirkmaat
XI	Haarlem	mr. A. Bruch	W. C. Bakker
XII	Middelburg	A. I. Catsman	J. Hommes
XIII	Utrecht	H. C. Smit	L. W. H. de Geus
XIV	Leeuwarden	M. Knol	K. J. de Jong
XV	Zwolle	P. A. Nawijn	A. Sein
XVI	Groningen	H. R. J. v. d. Veen	P. Renkema
XVII	Assen	J. Smalibroek	H. Dekker Wzn.
XVIII	Maastricht	R. J. Mulder	J. Lanser

Het dagelijks bestuur der stichting is samengesteld uit de hiervoor onder a t/m c genoemde personen. De directeur der stichting treedt op als secretaris van de Raad van Beheer en van het dagelijks bestuur.

De Raad van Beheer vergaderde tweemaal en wel op 25 april en op 24 oktober 1960. Het dagelijks bestuur kwam driemaal bijeen en wel op 4 april, 25 april en 3 oktober 1960.

WERKZAAMHEDEN

Gedurende het verslagjaar werden 144 schriftelijke adviezen uitgebracht. Een specificatie van de onderwerpen waarover deze handelen is opgenomen in bijlage I.

Zoals gebruikelijk werden ook in 1960 een groot aantal mondelingen adviezen uitgebracht en ook nu is weer gebleken dat aanvragers mondeling contact verkiezen boven een schriftelijke

lijke uiteenzetting. Van het aantal telefonische en andere mondelinge adviezen en de onderwerpen waarover deze handelden is geen aantekening gehouden.

Met betrekking tot dit onderdeel van de arbeid der Kuypers- stichting kan worden opgemerkt, dat de adviezen in overgrote meerderheid worden verstrekt aan leden van gemeenteraden. Er is een kring van ongeveer 200 raadsleden, die - zij het soms met lange tussenpozen - bij herhaling bij de Kuypers- stichting aanklopt. Uit deze kring van „vaste klanten” komen meer dan eens blijken van grote waardering voor het werk van onze stichting. Daarnaast blijft er echter een meerderheid van raads- leden, die van de diensten van het adviesbureau geen enkel gebruik maakt. Hoewel over een tekort aan werk ten Kuypers- huize nimmer valt te klagen, moge de vraag worden gesteld, of ook in dezen de mogelijkheden welke in eigen kring worden geboden, wel ten volle worden benut.

Behoudens in een enkel uitzonderingsgeval voerden de weten- schappelijk gevormde medewerkers der stichting de secretaria- ten van het College van Advies en van zijn onderscheidene com- missies. Zij werden herhaaldelijk belast met het bijeenbrengen van documentatiemateriaal, het schrijven van nota's en het stellen van rapporten. Daarnaast verzorgt het administratieve personeel der stichting het uit dit alles voortvloeiende type-, stencil- en expeditiewerk.

Het aantal spreekbeurten van medewerkers der stichting voor kiesverenigingen en andere organisaties nam toe.

In de verzorging van de Documentatiedienst werd als voor- heen een belangrijk aandeel geleverd door de bibliothecaris van de Kuypers- stichting.

Gelijk tevoren bleef aan het directoraat van de Kuypers- stichting verbonden het secretariaat van het Verband van Vereni- gingen van A.R. Gemeente- en Provinciebestuurders en van de redactie van De Magistratuur, het orgaan van dat Verband.

BIBLIOTHEEK

Degenen die uit de bibliotheek van de Kuypers- stichting lenen zijn in vele gevallen inleiders voor Arjos-clubs.

Nadat het aantal uitleningen in 1957 tot 1784 was opge- lopen is het sedertdien gedaald tot 1604 gedurende het jaar 1959 en tot 1431 in 1960. Deze cijfers betreffen het aantal pakketten, dus niet het aantal uitgeleende werken dat uiter- aard aanmerkelijk groter is.

De vraag, op welke wijze de studie binnen a.r. kring kan worden bevorderd blijft wel zeer actueel.

In het vorige jaarverslag werd vermeld, dat het einde van de reorganisatie van de bibliotheek, waardoor het oude, nog van voor de laatste wereldoorlog stammende boekenbezit beter toegankelijk wordt, in zicht begon te komen.

In het verslagjaar is met deze zeer tijdrovende arbeid goede voortgang gemaakt, zodat thans gezegd kan worden, dat de voltooiing bijna een feit is.

Het aantal aanwinsten bedroeg 1431. Met dankbaarheid moge worden vermeld, dat ook dit jaar de bibliotheek van verschillende zijden schenkingen heeft ontvangen.

ANTI-REVOLUTIONAIRE STAATKUNDE

De redactie van Anti-Revolutionaire Staatskunde bestond aanvankelijk uit de heren dr. J. Schouten, voorzitter, dr. W. P. Berghuis, mr. K. Groen, mevrouw prof. dr. G. H. J. van der Molen, de heren ds. B. van Smeden, prof. dr. M. C. Smit, dr. E. P. Verkerk, mr. C. J. Verplanke en mr. J. H. Prins, secretaris. In de vacature, ontstaan door het bedanken van prof. dr. H. Jonker werd voorzien door de benoeming van mr. W. Aantjes.

De 30e jaargang van het orgaan werd geopend met een bijzonder nummer, dat in verband met de tiende verjaardag van de Wet op de Bedrijfsorganisatie geheel was gewijd aan de p.b.o..

In het nummer van september 1960 kondigde de redactie aan, dat zij het blad een meer „open” karakter wilde geven en derhalve ook gaarne plaats zou bieden aan vrije bijdragen, discussie en kritiek. Deze mededeling heeft helaas niet tot gevolg gehad dat het aantal ingezonden bijdragen is toegenomen, zodat de redactie ook bij de voortduur te kampen had met gebrek aan goede kopij.

Het aantal abonnementen bleef ongeveer gelijk. Op 1 januari 1961 bedroeg dit aantal 1689 tegen 1686 op 1 januari 1960.

ARCHIEVEN

De ordening en beschrijving van het Idenburg-archief - welke arbeid financieel mogelijk is gemaakt door een subsidie van de Nederlandse organisatie voor Zuiver-Wetenschappelijk onderzoek - werd in de loop van het verslagjaar voltooid. Dank komt toe aan de organisatie voor Z.W.O. voor de verleende

financiële steun en aan mr. B. de Gaay Fortman voor zijn nauwgezette arbeid.

De archieven werden ook gedurende het jaar 1960 regelmatig geraadpleegd ten behoeve van onderscheidene studiën.

PERSONEEL

De staf van de Kuypertstichting bleef gedurende het verslagjaar bestaan uit : mr. J. H. Prins, directeur, mr. W. C. D. Hoogendijk jr., bibliothecaris, mr. J. A. Oosterhoff, juridisch assistent, drs. B. Goudzwaard, economisch medewerker en de heer T. Knecht. Als secretaresse-administratrice bleef aan de stichting verbonden mejuffrouw M. van der Pol.

Voorts waren werkzaam de heer L. H. Sturing als assistent in de bibliotheek en de dames A. van der Brugge (tot 1 december) J. C. van Dijk, M. J. Verkerke-van den Berg (tot 31 december) en J. M. van der Wijngaard (tot 30 juni). De heer Joh. van Kuyk bleef als conciërge in dienst der stichting.

GEBOUWEN

In de voor verhuur beschikbare kantoorruimten bleven gehuisvest :

het bureau van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen;
de Koninklijke Vereniging „Oost en West”;
het Centraal Bureau Constructiewerkplaatsen;
de Nederlandse Federatie voor Vrouwelijke Vrijwillige Hulpverlening.

J. H. Prins

ADVIEZEN IN HET JAAR 1960

ALGEMENE VRAAGSTUKKEN

Beginselen

De grondtoon van ons volkskarakter.

Morele herbewapening

Morele herbewapening.

STAATSWETENSCHAPPEN, POLITIEK

Verhouding kiezers - gekozenen

Binding van raadsleden aan een program.

Staat en kerk

Het recht van placet.

POLITIEKE PARTIJEN

Verhouding a.r. en p.v.d.a.

Wijziging van a.r. beginselen ?

ECONOMIE

Arbeid

Loonvorming; winstdeling.

Woningbouwverenigingen

Woningbouwvereniging; particuliere woningbouwvereniging.

Organisatie van het bedrijfsleven

Spaarregeling gemeentepersoneel.

RECHT

Rechtsvorming

Het rechtsbesef der natie.

Staatsrecht

Democratische staatsinrichting; commissies van Eerste- en Tweede Kamer.

Strafrecht

Doodstraf

Verbintenissenrecht

Gemeentelijke borgstelling.

BESTUURSRECHT

Organisme

Grenswijziging gemeente; samenvoeging van gemeenten.

Verhouding publiekrechtelijke lichamen

Overheidsstichting; samenwerking tussen overheid en particulieren in stichtingsvorm; bevoegdheden gemeentelijke sportraad; financiële verhouding tussen rijk en gemeente.

Economische en rechtspositie

Onteigening; voorschriften inzake gebruik gemeentewoningen.

Organen en instellingen (gemeente)

Toepassing art. 26 gemeentewet; aftreden van raadsleden en wethouders; blanco stem van raadslid; aantal raadsvergaderingen; rechtsgeldigheid van raadsbesluit genomen buiten agenda om; pensioenregeling voor wethouders.

Organen en instellingen (provincie)

Wedden leden van Gedeputeerde Staten.

Functionarissen (gemeente)

Combinatie ambt van burgemeester en secretaris (tweemaal).

Subsidies

Subsidiëring van humanistische militaire tehuizen (driemaal); subsidiëring van militaire tehuizen; open of gesloten uitlening in gesubsidieerde bibliotheken?; subsidiëring bibliotheekwezen (driemaal); subsidiëring van verenigingsgebouwen; subsidiëring van ballet; subsidiëring van verenigingen; subsidie voor de oprichting van een monument; subsidiëring van „bezinningsorganisaties”; subsidiëring kerkbouw (tweemaal); gemeentelijke subsidie ten behoeve van restauratie kerkbouw; subsidiëring bond tegen het vloecken; subsidiëring jeugdwerk en jeugdzorgwerk; subsidiëring van landbouwvereniging.

Personeel, ambtenaren

Benoeming gemeentepersoneel; vaste aanstelling gehuwde onderwijzeres; verboden handelingen gemeente-architect; prestatiebeloning van overheidspersoneel; salariëring gemeentepersoneel (tweemaal); autotoelage burgemeester.

Belastingen

Belastingheffing met terugwerkende kracht; gemeentelijke belasting; rioolbelasting (viermaal); straatbelasting.

Openbare orde

Naamsverandering; sluitingsuur dranklokaliteiten.

Openbare zedelijkheid

Toepassing drankwet; bestemming opbrengsten voetbal-toto; gemeentelijke verbodsbepaling inzake speelautomaten; financiering gemeentelijk gymnastieklokaal uit opbrengst van voetbal-toto; loterijen ten behoeve van culturele doeleinden; kermisvermakelikheden.

Openbare gezondheid

Beroepseed voor artsen; vrijstelling pokkenvaccinatie; stichting uitvaartcentrum; fluoridering van drinkwater; verplichte aansluiting op de drinkwaterleiding; uitvoering uitbreidingsplan.

Volkshuisvesting en wederopbouw

Woningbouwpolitiek; bouwvergunning in verband met bouwverordening en uitbreidingsplan; bouwvergunning voor zomerhuisjes; onderhoudsplicht van verhuurder van woningen; premie particuliere woningbouw (tweemaal); bijdrage van het rijk voor particuliere en woningwetwoningen (tweemaal); huurverhoging 1960; competentie inzake huisvestingsbeleid.

Verkeer en vervoer

Landingsterrein voor helicopters.

Economische aangelegenheden

Economische politiek dr. Colijn; landbouwbeleid; vervangende gronden voor agrariërs; gemeentelijke volkscredietbank.

Arbeid

Sluitingsvoorschriften patates-friteszaak?

Maatschappelijke steun en voorzorg

Beperking van het verhaalsrecht bedoeld in hoofdstuk V der Armenwet; wijziging van de Armenwet; speeltuinwerk; ondersteuning ingevolge de Armenwet; bejaardenzorg; oprichting bejaardencentrum; uitvoering der sociale wetten met betrekking tot kerken; behandeling joodse vluchtelingen in Nederland vóór de tweede wereldoorlog.

Onderwijs

Subsidiëring van godsdienstonderwijs op openbare lagere scholen (driemaal); algemeen verbindende regeling voor subsidieverlening;

schoolvereniging of schoolstichting; wetsontwerp regeling voortgezet onderwijs; voorbereidend leerjaar aan lagere technische school; subsidiëring van schoolmelk (driemaal); schooltandverzorging (driemaal).

Volksontwikkeling en cultuurbevordering

Gemeentelijke openbare leeszaal en bibliotheek; sportstichting.

Zondagsrust

Opening van kampwinkel des zondags; mogelijkheid tot sluiting patates-frites-zaak op zondag; cafésluiting op zondag ter verzekering van de openbare rust; zondagssluiting café's (tweemaal); opening van zwembad op zondag? (driemaal); gemeente en zondagssport (viermaal); de regelgevende bevoegdheid van de gemeentelijke overheid ten aanzien van sportbeoefening op zondag; sportstichting en zondagssport; handhaving zondagsrust door de overheid (tweemaal); openstelling gemeentelijke sportvelden op zondag (zevenmaal).

Bevordering gemeenschapszin en nationale geest

Dorps- of buurthuis; dorps-, buurt- of jeugdhuis; verstrekking lokaalruimte van dorpshuis aan Ned. Ver. v. Sexuele hervorming.

144 totaal

**AANTAL UITLENINGEN PER ONDERWERP IN VOLGORDE
VAN AANTAL GEDURENDE HET JAAR 1960**

Algemene politieke vraagstukken	180
A.R. richting	122
Bestuursrecht	95
Tijdschriften	89
Kerkelijke en godsdienstige aangelegenheden	74
Onderwijs	63
Arbeidsvraagstukken	60
Biografieën	59
Economische vraagstukken	50
Politiek buitenland	42
Politieke partijen algemeen	38
Europese integratie	31
Maatschappelijke zorg	29
Socialistische richting	27
Sport	27
Rassenvraagstuk	26
Bezitsvorming	24
Vrouwenvraagstukken	22
Oorlog en defensie	21
Bedrijfsorganisatie	20
Gemeentepolitiek	20
Nieuw-Guinea	17
Liberale richting	17
Geschiedenis	16
Staatsrecht	16
Oorlogsvraagstuk	15
Communistische richting	15
Sociologie	14
Wijsbegeerte	12
S.G.P. richting	11
Sociale kwestie	11
Rooms-katholieke richting	10
Christelijke-Historische richting	9
Landbouw	8
Pers	8
Deltaplan	7
Ethiek	6
Humanisme	6
G.V.P. richting	5
Sociale verzekering	5
Burgerlijk recht	4
Calvinisme	4
Recht	3
Financiën	2
Volkshuisvesting	2
Diversen	89

totaal aantal uitleningen 1431

BALANS PER 31 DECEMBER 1960

ACTIVA

Onroerende goederen			
Huis Dr. Kuypersstraat 3 . . .	f	1,—	
Huis Dr. Kuypersstraat 5 . . .	"	1,—	f 2,—
Inventaris e.d.			
Inventaris	f	1,—	
Bibliotheek	"	1,—	" 2,—
Beleggingen			
Effecten	f	1.523.453,30	
Leningen aan schoolvereni- gingen voor waarborgsom . . .	"	667.774,11	
Hypotheeken u/g	"	201.455,—	
Lening op schuldbekentenis . .	"	7.750,—	" 2.400.432,41
Vorderingen			
Terug te betalen dividend- belasting	f	3.408,55	
Vervallen rentetermijnen . . .	"	3.493,12	
A.R. Staatkunde (Kok)	"	72,94	
Huren (vergaderzaal)	"	131,—	" 7.105,61
Overlopende posten			
Lopende rente	f	14.052,62	
Vooruitbetaalde pensioen- premie (tot 30-9-61)	"	5.190,06	
Verlichting, verwarming enz. (voorraad brandstoffen) . . .	"	500,—	
Te verrekenen posten	"	597,14	
Sociale verzekering	"	410,77	
Verzekeringen	"	100,20	" 20.850,79
Liquide middelen			
Kas	f	2.142,60	
Giro	"	5.039,72	
Amsterdamsche bank	"	3.416,96	
Zuidhollandse Bank	"	14.961,88	" 25.561,16
			<u>f 2.453.953,97</u>

PASSIVA

Eigen vermogen

Kapitaal	f 1.604.593,57	
Reserve koersverschillen	„ 825.144,24	f 2.429.737,81

Voorziening onderhoud gebouwen

„ 7.491,25

Schulden en overlopende posten

Interest	f 2.800,67	
Huren	„ 27,62	
Bibliotheek	„ 368,70	
Sociale verzekering	„ 1.996,97	
Verlichting, verwarming enz.	„ 20,06	
Onderhoud	„ 177,30	
Kantoorbehoeften	„ 10,75	
Reiskosten	„ 33,05	
A.R. Staatkunde (honoraria)	„ 488,44	
Pensioenpremies (voorziening i.v.m. afwikkeling Arku)	„ 1.686,23	
Loonbelasting	„ 1.725,66	
Onvoorzien	„ 112,50	
Te verrekenen posten	„ 77,90	„ 9.525,85
Voordelig saldo rekening van baten en lasten		„ 7.199,06

f 2.453.953,97

Nagezien en akkoord bevonden,
w.g. T. van der Kooij, accountant.

REKENING VAN BATEN EN LASTEN OVER 1960

Uitgaven	1960	1959
Salarissen	f 68.616,20	f 58.007,33
Sociale lasten	„ 5.777,47	„ 4.477,79
Pensioenpremies	„ 4.261,22	„ 4.240,23
Bibliotheek	„ 3.938,56	„ 4.120,58
Onderhoudskosten	„ 5.000,—	„ 5.000,—
Verlichting, verwarming e.d. .	„ 6.437,54	„ 5.862,40
Assurantiën	„ 356,50	„ 337,42
Belastingen	„ 980,75	„ 753,94
Huishoudelijke onkosten . . .	„ 5.118,41	„ 4.780,40
Algemene onkosten	„ 668,61	„ 571,49
Kantoorbehoeften	„ 2.408,77	„ 3.552,53
Porti, telefoon en telegrammen	„ 2.051,09	„ 1.903,47
Reis- en vergaderkosten . . .	„ 2.549,19	„ 2.508,85
A.R. Staatkunde	„ 1.395,79	„ 822,33
Inventaris	„ 412,20	„ 796,—
Onvoorzien	„ 489,50	„ 608,92
Batig saldo	„ 7.199,06	„ 8.168,77
	<u>f 117.660,86</u>	<u>f 106.512,45</u>

Inkomsten		1960		1959
Interest	<i>f</i>	83.771,20	<i>f</i>	73.195,72
Huren	„	13.884,66	„	13.291,73
Diverse baten	„	5,—	„	25,—
Vergoeding Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen .	„	20.000,—	„	20.000,—

<u><i>f</i> 117.660,86</u>	<u><i>f</i> 106.512,45</u>
----------------------------	----------------------------

Nagezien en akkoord bevonden,
w.g. T. van der Kooij, accountant.

**VERSLAG
VAN DE
DOCTOR ABRAHAM KUYPERSTICHTING
OVER HET JAAR 1961**

**SAMENSTELLING VAN DE RAAD VAN BEHEER EN VAN HET
DAGELIJKS BESTUUR**

De Kuypersichting wordt volgens haar statuten bestuurd en beheerd door een Raad van Beheer, welke is samengesteld uit:

- a. een voorzitter en een penningmeester, te verkiezen door de Deputatenvergadering der Anti-Revolutionaire Partij;
- b. drie leden, te benoemen door het Centraal Comité van Anti-Revolutionaire Kiesverenigingen;
- c. de leden van de centrale commissie van het College van Advies der Anti-Revolutionaire Partij;
- d. door de Kamercentrales der Anti-Revolutionaire Partij aan te wijzen leden.

De Deputatenvergadering van 1959 heeft dr. J. Schouten aangewezen als voorzitter en de heer J. A. Fock als penningmeester.

Voor het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen hadden zitting de heren W. C. Bakker, dr. N. G. Geelkerken en mr. W. Verheul.

Gedurende het verslagjaar bestond de centrale commissie van het College van Advies uit de heren prof. mr. W. F. de Gaay Fortman wnd. voorzitter, mr. K. Millenaar, mr. K. Groen en dr. W. Sleumer Tzn.

Namens de Kamercentrales hadden gedurende 1961 zitting voor kieskring:

I 's-Hertogenbosch	D. A. v. d. Schans	J. Slot
II Tilburg	A. Kroon	J. Koster
III Arnhem	J. G. Köhler	H. M. Oldenhof
IV Nijmegen	H. A. v. Willigen	B. Geleyne
V Rotterdam	A. Reyers	mr. H. Bavinck
VI 's-Gravenhage	P. L. Hut	W. Verburg
VII Leiden	dr. N. G. Geelkerken	D. Hortensius
VIII Dordrecht	N. v. d. Brugge	S. Hammer
IX Amsterdam	A. H. B. Breukelaar	J. W. Holm
X Den Helder	drs. A. Spaander	W. J. Dirkmaat
XI Haarlem	mr. A. Bruch	W. C. Bakker
XII Middelburg	A. I. Catsman	J. Hommes
XIII Utrecht	H. C. Smit	L. W. H. de Geus
XIV Leeuwarden	M. Knol	K. J. de Jong
XV Zwolle	P. A. Nawijn	A. Sein
XVI Groningen	H. R. J. v. d. Veen	P. Renkema
XVII Assen	J. Smalibroek	
XVIII Maastricht	R. J. Mulder	J. Lanser

Het dagelijks bestuur der stichting is samengesteld uit de hiervoor onder a t/m c genoemde personen. De directeur der stichting treedt op als secretaris van de Raad van Beheer en van het dagelijks bestuur.

De Raad van Beheer vergaderde een maal en wel op 3 oktober 1961. Het dagelijks bestuur kwam driemaal bijeen en wel op 24 februari, 26 juni en 22 september 1961.

WERKZAAMHEDEN

De voornaamste werkzaamheden van de Kuypersstichting zijn: het verstrekken van adviezen, inlichtingen, documentatie en literatuur over politieke aangelegenheden in de ruimste zin van het woord alsmede het verzorgen van het secretariaat van het College van Advies en van zijn onderscheidene commissies.

Van de talloze inlichtingen en adviezen welke telefonisch dan wel in een persoonlijk onderhoud zijn verstrekt kan moeilijk een overzicht worden gegeven. Deze tak van werkzaamheden heeft een zodanige omvang aangenomen en raakt zoveel uiteenlopende onderwerpen, dat alleen reeds de administratie daarvan veel tijd en werk zou vergen.

Het aantal schriftelijke adviezen, dat gedurende het verslagjaar werd uitgebracht, bedroeg 132. Een specificatie van de on-

derwerpen waarover deze adviezen handelden is in bijlage I opgenomen.

De wetenschappelijk gevormde medewerkers van de stichting traden op als secretaris van vrijwel alle commissies van het College van Advies. Behalve met het houden van notulen, werden zij in den regel belast met het documenteren van de commissies, het schrijven van nota's en het opstellen van rapporten, waaraan uiteraard de nodige studie is voorafgegaan.

Dezelfde medewerkers traden verscheidene malen op als spreker in vergaderingen van kiesverenigingen alsmede in bijeenkomsten van andere aard, inzonderheid van studentenorganisaties.

In de verzorging van de Documentatiedienst werd als voorheen een belangrijk aandeel geleverd door de bibliothecaris van de Kuypersstichting.

Gelijk tevoren bleef aan het directoraat van de stichting verbonden het secretariaat van het College van Advies, van de redactie van A.R. Staatskunde, van het Verband van Verenigingen van A.R. Gemeente- en Provinciebestuurders en van de redactie van De Magistratuur, het orgaan van het Verband.

BIBLIOTHEEK

In tal van gevallen kon door het samenstellen en uitlenen van leatuurpakketten in de behoefte aan documentatie- en studiemateriaal worden voorzien. Het aantal uitleningen is evenwel gedaald: 1431 uitleningen in 1960, 1257 uitleningen in 1961. Het ziet er naar uit, dat de daling van het aantal uitleningen, welke in de laatste jaren valt op te merken, zich verder zal voortzetten. Te constateren valt, dat verhoudingsgewijs steeds minder „volwassenen” van de bibliotheek gebruik maken. Het merendeel der aanvragen komt van leden van jeugdverenigingen. Zelfstudie over politieke onderwerpen alsmede het maken van inleidingen voor kiesverenigingen door eigen leden, zijn zaken, welke in het huidige tijdsbeeld helaas steeds zeldzamer worden.

Het aantal aanwinsten bedroeg in het verslagjaar 492, waardoor het peil van de bibliotheek op bevredigende wijze gehandhaafd kon blijven.

Met dank moge melding worden gemaakt van de schenkingen, welke ook in het verslagjaar de bibliotheek ten deel mochten vallen.

ARCHIEVEN

De archieven werden gedurende het verslagjaar regelmatig geraadpleegd ten behoeve van onderscheidene studiën.

Het voornemen bestaat, aan de Nederlandse Organisatie voor Zuiver-Wetenschappelijk onderzoek een subsidie te vragen voor het doen drukken en uitgeven van de beschrijving van het Idenburg-archief.

ANTI-REVOLUTIONAIRE STAATKUNDE

Het maandelijks orgaan der Kuypersstichting - waarvan gedurende het verslagjaar de 31e jaargang werd verzorgd - mocht zich in een goede belangstelling verheugen. Enkele nummers waren reeds spoedig na het gereedkomen geheel uitverkocht. Inzonderheid bleek belangstelling en waardering te bestaan voor het in oktober verschenen nummer dat geheel is gewijd aan de nagedachtenis van prof. mr. P. S. Gerbrandy.

Voor de redactie blijft het een punt van aanhoudende zorg, zich regelmatig te voorzien van goede kopij.

Het aantal abonnementen is gestegen. Op 1 januari 1962 bedroeg dit aantal 1730, tegen 1689 op 1 januari 1961.

De redactie van Anti-Revolutionaire Staatkunde bestond gedurende het verslagjaar uit de heren dr. J. Schouten, voorzitter, mr. W. Aantjes, dr. W. P. Berghuis, mr. K. Groen, mevrouw prof. dr. G. H. J. van der Molen, de heren ds. B. van Smeden, prof. dr. M. C. Smit, dr. E. P. Verkerk, mr. C. J. Verplanke en mr. J. H. Prins, secretaris.

PERSONEEL

De directeur der stichting was gedurende het verslagjaar mr. J. H. Prins. Als bibliothecaris bleef mr. W. C. D. Hoogendijk jr. aan de stichting verbonden. De wetenschappelijke assistent mr. J. A. Oosterhoff vroeg en verkreeg in verband met een benoeming in een andere functie eervol ontslag als personeelslid van de Kuypersstichting. In hem verloor de stichting een toegewijd en bekwaam medewerker. In de vacature, ontstaan door het vertrek van mr. Oosterhoff, werd voorzien door de benoeming van drs. J. A. Dirksen. Voorts bleven drs. B. Goudzwaard en de heer T. Knecht deel uitmaken van de staf van de Kuypersstichting.

Als secretaresse-administratrice bleef mej. M. van der Pol aan de stichting verbonden. Voorts waren werkzaam de heer L.

H. Sturing als assistent in de bibliotheek en de dames J. C. van Dijk (tot 30 juni 1961), N. M. Van Woerkom (sedert 16 januari 1961) en T. H. van der Kamp (sedert 15 juli 1961). De heer Joh. van Kuyk bleef als conciërge in dienst der stichting.

GEBOUWEN

In de voor verhuur beschikbare kantoorruimten bleven gehuisvest : het bureau van het Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen;
de Koninklijke Vereniging „Oost en West”;
de Nederlandse Federatie voor Vrouwelijke Vrijwillige Hulpverlening.

Het Centraal Bureau Constructiewerkplaatsen verhuisde naar een eigen pand en in de plaats daarvan huurt thans een instituut voor psychologisch en grafologisch onderzoek vier kamers op de tweede etage van het pand no. 3.

Buiten het normale onderhoud werden geen belangrijke voorzieningen in de gebouwen aangebracht.

ADVIEZEN IN HET JAAR 1961

STAATSWETENSCHAPPEN, POLITIEK

Staat en kerk

Wet op de kerkgenootschappen.

Overzeese gebiedsdelen

Indonesië en Nieuw-Guinea (tweemaal); toepassing art. 63 en 67 van de grondwet.

Internationale betrekkingen

Gedwongen verkoop van onroerende goederen in Indonesië.

POLITIEKE PARTIJEN

Christelijke partijen in het algemeen

Ontwikkeling christelijke partijformatie.
Politieke verhoudingen; grondslagen van christelijke politiek.

Doorbraak

Christendom en doorbraak.

Socialisme

Het Nederlandse socialisme.

ECONOMIE

Arbeid

Arbeidsloon.

Inflatie

Waardevaste toekomstvoorzieningen (driemaal).

Woningbouwverenigingen

Statuten woningbouwvereniging.

Wereldvoedselprobleem

Wereldvoedselprobleem.

RECHT

Volkenrecht; federalisme

Internationale samenwerking

Staatsrecht

Verzoek om herstel in Nederlandschap; financiële steun en gewetensbezwaren.

Kiesrecht en verkiezingen

Stemplicht; kiesgerechtigde leeftijd; verbinden van kandidatenlijsten; samengaan met andere partijen bij raadsverkiezingen; verhouding tussen kiesvereniging en raadsleden; gemeenschappelijke lijst voor raadsverkiezingen.

Strafrecht

Doodstraf (driemaal).

Privaatrecht

Rechtspersoonlijkheid der plaatselijke kiesvereniging.

BESTUURSRECHT

Verhouding publiekrechtelijke lichamen

Samenwerking van gemeenten; financiële verhouding tussen rijk en gemeente.

Economische en rechtspositie

Onrechtmatige overheidsdaad; prijs voor gemeentelijke bouwgrond; uitgifte van gronden in eigendom dan wel in erfpacht.

Organen en instellingen (gemeente)

Aantal raadsleden; artikel 52 gemeentewet; toepassing art. 26 gemeentewet; zuiveringseed raadsleden; uitsluiting communisten uit raadscommissies; onthouden van stemming in de raad; welk orgaan is het gemeentebestuur?

Openbare werken, bedrijven en takken van dienst

Winst uit provinciale bedrijven (tweemaal); provinciaal electriciteitsbedrijf; onttrekking van winst aan de overheidsbedrijven; afschrijvingspolitiek overheidsbedrijf; wettelijke bepalingen inzake drinkwatervoorziening; correcties in organisatie van drinkwatervoorziening.

Subsidies

Subsidiepolitiek; gemeentelijke subsidiepolitiek; subsidiëring van humanistische organisaties; subsidiëring van humanistische militaire tehuizen; gemeentelijke subsidiëring militaire tehuizen; subsidiëring vormingscentra voor militairen (tweemaal); subsidiëring christelijke bibliotheek; subsidiëring van verenigingsgebouwen;

subsiëriëg opvoëring van anti-christelijk toneelstuk; overheid en kunst; subsidie voor de oprichting van een monument; rijks-subsidie voor sportaccomodatie; gemeentelijke subsidie voor kerkbouw; premie kerkenbouw; gemeentelijke subsiëriëg van jeugdwerk.

Overheidsperoneel; ambtenaren

Benoeëing gemeentelijk peroneel; salariëring bij verlagëing van het inwonertal; stakingsverbod voor ambtenaren.

Financiën (gemeente)

Duur van de openbare begrotingsbehandelingen; wijze van begrotingsbehandeling; gemeentelijke inkomstenheffing.

Financiën (rijk)

Begroting en begrotingsevenwicht.

Belastingen

Gehele of gedeeltelijke vrijdom van bepaalde plaatselijke belastingen; verandering van klasse inzake de peronele belasting; rioolbelasting; kinderaftrek.

Openbare orde

Voorschrift omtrent honden; wijziging Bioscoopwet; kermisvermakelijkheden.

Openbare gezondheid

Oprichting van crematorium (tweemaal); wettelijke regeling crematie; begraven en cremëren; verplicht gebruik van gemeentelijke vuilnis ophaaldienst; kosten zuivering rioolwater en grondprijs;

Volkshuisvesting en wederopbouw

Saneringsplan en wederopbouw; toëpassing art. 37 Woningwet; gemeentelijke schadevergoëdingsverordëning bij uitbreidingsplan en schadevergoëding; te ver gaande detaillëring van uitbreidingsplan; toëpassing art. 20 Wederopbouwwet; woningbouwbeleid; vaststelling huurprijs; percentage van gezinsbudget voor woninghuur; woningbouw; verdeling woonruimte.

Openbare veiligheid

Gemeentelijk circuit voor autoraces.

Economische aangelegenheden

Beleid dr. Colijn; gegevens visafslag; IJsselmeërvissëriëbedrijven.

Arbeid

Sociale politiek van antirevolutionairen.

Maatschappelijke steun en voorzorg

Normen voor onderhoud krachtens de Armenwet; reorganisatie sociale diensten; sociale zorg door b. en w. of door het bestuur van een burgerlijke instelling; landelijke organisaties voor bejaardenhuisvesting; verordëning inzake bejaarden in verpleëgtehuizen;

zoutschaderegeling; kinderbijslag; algemene kinderbijslagverzekering.

Onderwijs

Subsidiëring van godsdienstonderwijs op openbare lagere scholen (driemaal); godsdienstonderwijs op openbare lagere school; tegemoetkoming in aan schoolbezoek verbonden reiskosten; normen voor gemeentelijke uitkeringen bijzonder onderwijs; toepassing Lager-onderwijswet 1920; subsidiëring schoolmelk; schoolartsendienst en schooltandverzorging; statuten en huishoudelijk reglement schoolvereniging; compromisschool.

Zondagsrust

Gemeentelijke bevoegdheid inzake café-sluiting op zondag; opening van zwembad op zondag; opening gemeentelijk zwembad op zondag (tweemaal); zondagsrust; zondagssport; zondagssport op gemeentelijk terrein (tweemaal).

Landsverdediging

Vergoedingsregeling voor vervolgden.

Sociale voorzorg door risicoverdeling

Ontwerp van wet op schadeverzekeringsbedrijf.

HANDEL, VERKEER

Binnenscheepvaart

Scheepvaartverkeer; aanvaring in de binnenvaart.

**AANTAL UITLENINGEN PER ONDERWERP IN
VOLGORDE VAN AANTAL GEDURENDE HET JAAR 1961**

Algemene politieke vraagstukken	134
Economische vraagstukken	89
Bestuursrecht	71
A.R. richting	68
Kerkelijke en godsdienstige aangelegenheden	67
Politieke partijen algemeen (waaronder verhouding a.r.-c.h.)	51
Onderwijs	44
Radio- en televisiebestel	42
Nieuw-Guinea	40
Subsidievraagstuk	40
Oorlogsvraagstuk	37
Politiek buitenland	35
Arbeidsvraagstukken	35
Biografieën	33
Staatsrecht	29
Socialistische richting	29
Tijdschriften	26
Bedrijfsorganisatie	23
Communistische richting	22
Gemeentepolitiek	21
Geschiedenis	21
Europese integratie	21
Sociale verzekering	18
Sociale kwestie	18
Bezitsvorming	18
Ethiek	15
Sport	14
Maatschappelijke zorg	13
Humanisme	12
Landbouw	11
Rassendiscriminatie	10
Vraagstukken met betrekking tot de positie van de vrouw	10
Calvinisme	9
Economie	9
Defensie	9
Liberale richting	9
Pers	8
Rooms-katholieke richting	7
Volkshuisvesting	6
Wijsbegeerte	6
Financiën	5
Verenigde Naties	5
S.G.P.	5
G.P.V.	3
Sociologie	3
C.H.U.	2
Burgerlijk recht	1
Diversen	53
Totaal aantal uitleningen	1257

AANTAL UITLENINGEN VAN 1947 — 1961

1947	895
1948	1060
1949	1139
1950	1156
1951	1430
1952	1657
1953	1308
1954	1321
1955	1296
1956	1457
1957	1784
1958	1741
1959	1604
1960	1431
1961	1257

BALANS PER 31 DECEMBER 1961

ACTIVA

Onroerende goederen

Huis dr. Kuypersstraat 3	f	1,—	
Huis dr. Kuypersstraat 5	„	1,—	
			f 2,—

Inventaris e.d.

Inventaris	f	1,—	
Bibliotheek	„	1,—	
			„ 2,—

Beleggingen

Effecten	f	1.537.370,30	
Uitgelote obligaties	„	500,—	
Leningen aan schoolverenigingen voor waarborgsom	„	678.369,58	
Hypotheek u/g	„	195.705,—	
Lening op schuldbekentenis	„	7.250,—	
			„ 2.419.194,88

Vorderingen

Terug te vorderen dividendbelasting	f	3.435,11	
Vervallen rentetermijnen	„	7.751,81	
Ingwersen (afr. 4e kw. 1961)	„	366,62	
A.R. Staatkunde (saldo Kok)	„	441,48	
Huren	„	369,25	
			„ 12.364,27

Overlopende posten

Lopende rente	f	13.880,21	
Vooruit betaalde pensioenpremie	„	5.770,81	
Verlichting enz. (voorraad brandstoffen	„	400,—	
Te verrekenen posten	„	45,10	
Sociale verzekering	„	430,97	
Verzekeringen	„	412,92	
			„ 20.940,01

Liquide middelen

Kas	f	1.354,19	
Giro	„	7.445,23	
Amsterdamsche Bank	„	860,86	
Zuidhollandse Bank	„	8.375,01	
			„ 18.035,29
			<u>f 2.470.538,45</u>

PASSIVA

Eigen vermogen

Kapitaal	f 1.611.792,63
Reserve koersverschillen	„ 838.030,04

f 2.449.822,67

Voorziening onderhoud gebouwen

„ 7.712,80

Schulden en overlopende posten

Interest	f 2.837,25
Huren	„ 28,10
Bibliotheek	„ 468,83
Salarissen	„ 450,—
Sociale verzekering	„ 1.168,32
Verlichting, verwarming ed.	„ 781,20
Onderhoud	„ 167,50
Kantoorbehoeften	„ 194,98
Reiskosten	„ 98,80
A.R.Staatkunde	„ 402,19
Pensioenpremie (i.v.m. afwik- keling ARKU)	„ 1.401,41
Loonbelasting	„ 1.875,46
Onvoorzien	„ 51,45

„ 9.925,49

Voordelig saldo rekening van baten en lasten

„ 3.077,49

f 2.470.538,45

Nagezien en akkoord bevonden,
w.g. T. van der Kooij, accountant.

REKENING VAN BATEN EN LASTEN OVER 1961

Uitgaven		1961		1960
Salarissen	<i>f</i>	71.602,27	<i>f</i>	68.616,20
Sociale lasten	„	5.447,25	„	5.777,47
Pensioenpremies	„	6.091,01	„	4.261,22
Bibliotheek	„	4.156,66	„	3.938,56
Onderhoudskosten	„	5.000,—	„	5.000,—
Verlichting, verwarming e.d.	„	6.130,85	„	6.437,54
Assurantiën	„	441,18	„	356,50
Belastingen	„	980,76	„	980,75
Huishoudelijke onkosten	„	5.172,30	„	5.118,41
Algemene onkosten	„	662,—	„	663,61
Kantoorbehoeften	„	1.837,38	„	2.408,77
Porti, telefoon en telegrammen	„	1.689,28	„	2.051,09
Reis- en vergaderkosten	„	3.314,07	„	2.549,19
A.R. Staatskunde	„	834,23	„	1.395,79
Inventaris	„	795,—	„	412,20
Onvoorzien	„	3.370,87	„	489,50
Batig saldo	„	3.077,49	„	7.199,06
		<i>f</i> 120.602,60		<i>f</i> 117.655,86

Inkomsten	1961	1960
Interest	f 86.194,26	f 83.771,20
Huren	„ 14.408,34	„ 13.884,66
Vergoedig Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen .	„ 20.000,—	„ 20.000,—

<u>f 120.602,60</u>	<u>f 117.655,86</u>
---------------------	---------------------

Nagezien en akkoord bevonden,
w.g. T. van der Kooij, accountant.

JAARVERSLAG

van het Verband van Verenigingen van Anti-Revolutionaire Gemeente- en Provinciebestuurders over 1960

Bij het Verband zijn aangesloten de tien provinciale verenigingen van a.r. gemeente- en provinciebestuurders (waaronder één vereniging voor de provincies Noord-Brabant en Limburg) en de vereniging van burgemeesters, wethouders en gemeentesecretarissen „Groen van Prinsterer”.

In de statuten der Anti-Revolutionaire Partij is de bepaling opgenomen, dat door de kiesverenigingen aan de kandidaten voor de gemeenteraad en de provinciale staten de eis dient te worden gesteld, dat zij na eventuele verkiezing zullen toetreden tot de vereniging van a.r. gemeente- en provinciebestuurders in de desbetreffende provincie. Het lidmaatschap van de provinciale verenigingen is derhalve voor raads- en statenleden verplicht gesteld. Behoudens enkele uitzonderingen zijn de a.r. raads- en statenleden dan ook bij een der provinciale verenigingen aangesloten.

Volgens de van de aangesloten verenigingen ontvangen gegevens bedroegen de aantallen leden per 1 januari 1961 voor

Friesland	146
Groningen	153
Drenthe	81
Overijssel	92
Gelderland	111

Utrecht	92
Noord-Holland	128
Zuid-Holland	375
Zeeland	102
Noord-Brabant/Limburg	49
Groen van Prinsterer	326

Elke aangesloten vereniging wijst leden aan van het algemeen bestuur van het Verband naar de maatstaf van één bestuurslid per 100 leden dier vereniging of een gedeelte daarvan. Voorts wijzen het Centraal Comité van de Anti-Revolutionaire Kiesverenigingen en de Doctor Abraham Kuypersstichting ieder een bestuurslid aan.

Het algemeen bestuur wijst uit zijn midden aan een voorzitter, een tweede voorzitter, een secretaris, een penningmeester en een algemeen adjunct. Deze leden vormen tezamen het dagelijks bestuur.

Het dagelijks bestuur bestond bij de aanvang van het verslagjaar uit de heren H. M. Oldenhof, voorzitter, W. M. de Jong, penningmeester, J. C. Haspels, tweede voorzitter, N. van der Brugge, algemeen adjunct en mr. J. H. Prins, secretaris. In de loop van het verslagjaar besloot de heer Haspels zijn lidmaatschap van het dagelijks bestuur te beëindigen. In de aldus ontstane vacature werd in 1960 nog niet voorzien.

De jaarlijkse algemene vergadering van het Verband werd gehouden op woensdag 9 november 1960 in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen te Utrecht.

De morgenvergadering werd geopend met een rede van de voorzitter, de heer H. M. Oldenhof. De tekst van deze rede is opgenomen in het novemnummer van het maandelijks orgaan van het Verband, De Magistratuur.

In de middagvergadering hield prof. dr. H. N. Ridderbos een referaat over het onderwerp Overheid en humanisme. Van dit referaat werd een uitgebreid verslag opgenomen eveneens in De Magistratuur van november 1960.

De aangesloten verenigingen hielden de volgende vergaderingen :

		aantal aanwezigen :	
Friesland			
10 sept.	mr. J. v. d. Schaaf	Een atheneum in Friesland	?
Groningen			
23 april	H. M. Oldenhof	De gemeente en de industrie	43
17 dec.	mr. J. H. Prins	Principiële achtergronden van de gemeentepolitiek	40
Drenthe			
21 mei	mr. J. v. d. Haar	De gemeente, eerste verdelingslinie der democratie	31
19 nov.	drs. S. van Tuinen	Subsidievraagstukken	43
Overijssel			
3 dec.	M. W. Schakel	De gemeente en de sport	22
Gelderland			
Wegens ziekte enz. geen vergaderingen gehouden			
Utrecht			
23 febr.	G. A. Kieft	Wat komt de gemeente toe?	25
17 mei	mr. T. A. v. Dijken	Het toezicht van Gedeputeerde Staten	17
20 sept.	mr. J. v. d. Haar	De gemeentelijke strafwetgevende bevoegdheid	10
22 nov.	L. Schuman	De positie van de gemeenten in Nederland en Europa	28
Noord-Holland			
11 febr.	mr. H. H. Douma	De nieuwe zondagswet	22
7 mei	dr. L. J. Hut	Geestelijke volksgezondheid	28
8 dec.	J. C. Haspels	Verband tussen rijksfinanciën en gemeenten	34
Zuid-Holland			
2 april	M. H. L. Weststrate	Bestuursvraagstukken Waterweggebied (rapport Klaasesz)	80
	N. v. d. Brugge	Streekplan Brielse Maas	80
18 juni	mr. T. A. v. Dijken	Het toezicht van G.S. op de gemeentebesturen	45
Zeeland			
30 mei	M. W. Schakel	De problematiek van het gemeentebestuur in de kleine gemeente	46

Noord-Brabant/Limburg		aantal aanwezigen :
30 jan.	dr. J. W. Nooteboom	De culturele activiteiten in de gemeente en de subsidiëring daarvan 21
20 febr.	ir. W. F. Schut	Christelijke politiek en ruimtelijke ordening 22
	drs. J. Poot	Sociale aspecten in de ruimtelijke ordening 22
19 nov.	C. D. van Oosten	Punten uit het hedendaagse gemeentebeleid 17
„Groen van Prinsterer”		
8 en 19 juni	dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot	Taak en plaats van de gemeentebesturen in deze tijd
	mr. C. J. Verplanke	Het subsidievraagstuk

De Zuid-Hollandse vereniging organiseerde voorts zes streekvergaderingen, gehouden te Gorkum, Gouda, Leiden, Middelharnis, Naaldwijk en Rotterdam.

De contributie van de aangesloten verenigingen was op 1 januari 1961 als volgt :

Groningen	f 8,—
Friesland	„ 6,50
Drenthe	„ 10,—
Overijssel	„ 6,50
Gelderland	„ 5,—
Utrecht	„ 7,—
Noord-Holland	„ 10,—
Zuid-Holland	„ 5,—, f 7,50 of f 10,—
Zeeland	„ 7,50
Noord-Brabant/Limburg	„ 10,—
„Groen van Prinsterer”	„ 7,50

In alle gevallen is zowel het abonnement op De Magistratuur als de bijdrage voor het Verband in de contributie begrepen.

De commissie van redactie van De Magistratuur bestond bij de aanvang van 1960 uit de heren J. C. Haspels, voorzitter, mr. J. van der Haar, mr. J. H. Prins, secretaris, B. van 't Riet, M. W. Schakel en W. J. van der Veen.

De heer Van der Veen, die gedurende zeer vele jaren een groot aandeel heeft gehad in de verzorging van de inhoud van

De Magistratuur, achtte in de loop van het jaar 1960 de tijd gekomen, zich uit de commissie van redactie terug te trekken.

Een woord van bijzondere dank voor het vele, dat hij ten behoeve van De Magistratuur heeft verricht, mag hier niet achterwege blijven.

De commissie van redactie is aangevuld door de benoeming van de heer L. A. van Splunder, gemeentesecretaris van Koudekerke en van de heer M. H. L. Weststrate, wethouder van Vlaardingen.

Uit de onderscheidene reacties van lezers is gebleken, dat De Magistratuur ook gedurende het jaar 1960 een bijdrage heeft kunnen leveren tot bereiking van het doel van het Verband, te weten de bevordering van toepassing der anti-revolutionaire beginselen bij het besturen der gemeenten en provincies in Nederland.

De secretaris,
J. H. Prins.

JAARVERSLAG

van het Verband van Verenigingen van Anti-Revolutionaire Gemeente- en Provinciebestuurders over 1961*)

Bij het Verband zijn aangesloten de tien provinciale verenigingen van a.r. gemeente- en provinciebestuurders (waaronder één vereniging voor de provincies Noord-Brabant en Limburg) en de Vereniging van burgemeesters, wethouders en gemeente-secretarissen „Groen van Prinsterer”.

Volgens de van aangesloten verenigingen ontvangen gegevens bedroegen de aantallen leden per 1 januari 1962 voor

Friesland	147
Groningen	155
Drenthe	81
Overijssel	93
Gelderland	111
Utrecht	84
Noord-Holland	128
Zuid-Holland	323
Zeeland	100
Noord-Brabant/Limburg	47
„Groen van Prinsterer”	327

Elke aangesloten vereniging wijst leden aan van het algemeen bestuur van het Verband naar de maatstaf van één be-

1) Dit verslag kon nog niet in de organen van het Verband worden besproken en vastgesteld. Het dient derhalve als een voorlopig verslag te worden aangemerkt; het Verband en zijn bestuur kunnen er desgewenst nog wijzigingen in aanbrengen.

stuurslid per 100 leden dier vereniging of een gedeelte daarvan. Voorts wijzen het Centraal Comité van Anti-Revolutionaire Kiesverenigingen en de Doctor Abraham Kuypersstichting ieder een bestuurslid aan.

Het dagelijks bestuur bestond gedurende het verslagjaar uit de heren H. M. Oldenhof, voorzitter, W. M. de Jong, penningmeester, N. van der Brugge, algemeen adjunct en mr. J. H. Prins, secretaris. In de door het bedanken van de heer Haspels ontstane vakature werd in het verslagjaar nog niet voorzien.

De jaarlijkse algemene vergadering van het Verband werd gehouden op 26 oktober 1961 in Esplanade te Utrecht. Na het huishoudelijke gedeelte van de vergadering namen de aanwezigen deel aan een door de gemeente Utrecht verzorgde excursie.

In de middagvergadering hield ds. P. Visser te Tilburg een referaat over Overheid en zondagsrust. Deze rede, waarvan de tekst werd opgenomen in het novembernummer van De Magistratuur, riep onderscheidene reacties op.

De aangesloten verenigingen hielden de volgende vergaderingen:

			aantal aanwezigen :
Friesland			
22 maart	mr. J. van Aartsen (Gecombineerd met Groningen)	Woningbouwpolitiek	110
25 maart	K. J. de Jong	Subsidiepolitiek	18
Groningen			
22 maart			
(zie onder Friesland)			
17 juni	drs. M. R. W. Bos	Structurele veranderingen in het Groninger maatschappelijk leven	30
21 oktober	forum	idem	45
Drenthe			
22 maart			
(zie onder Friesland)			
13 mei		Jaarvergadering en excursie	45
16 dec.	H. Postema	De gemeentefinanciën in nieuwe stijl	46
Overijssel			
8 april	mr. J. H. Prins	Christelijke gemeentepolitiek in deze tijd	19
2 dec.	Th. Brouwer	Overheid en maatschappelijk leven	24

Gelderland

17 juni J. van Dalen Woningbouw en woningnood 15

Utrecht

14 febr. M. H. L. Weststrate Hoe bouwen we een harmonische stad? 16

12 april ds. P. Visser Overheid en jeugd 24

27 sept. J. C. Haspels De financiële verhouding 1961 28

29 nov. G. J. van Barneveld De gemeentebestuurder in de praktijk 19

Noord-Holland

25 febr. A. Admiraal Gemeentelijke welvaartsbeleid in Noord-Holland 21

22 april prof. dr. ir. H. van Riessen Buurtwerk 23

30 sept. W. C. Bakker De nieuwe financiële verhoudingswet 1959 29

17 dec. J. de Jong Czn. Ruimtelijke ordening 24

Zuid-Holland

8 juli J. C. Haspels Wat betekent de ontwerp-wet Financiële Verhouding voor uw gemeenten? 80

Zeeland

26 juni mr. C. J. Verplanke Burgemeester, wethouder en raadslid 50

16 dec. ds. P. Visser Zondagsheiliging 60

Noord-Brabant/Limburg

11 febr. mr. J. van Viegen Oude en nieuwe vormen van samenwerking tussen gemeenten onderling 22

9 sept. J. v. d. Bos Enige punten die onze aandacht verdienen bij de a.s. begrotingsbehandeling 15

„Groen van Prinsterer”

17 en 18 mei A. Borstlap mr. J. v. d. Haar Het sociale vraagstuk in 1961 De gemeente eerste verdedingslijn der democratie 47

De Zuid-Hollandse vereniging organiseerde voorts zes streekvergaderingen, gehouden te Gorkum, Gouda, Leiden, Naaldwijk, Rotterdam en Sommelsdijk. In deze vergaderingen werd gesproken over actuele vragen van gemeentepolitiek als: financiën, woningbouw, streeksamenwerking, wijziging gemeentegrenzen en wat verder door de leden ter tafel werd gebracht.

De contributie van de aangesloten verenigingen was op 1 januari 1962 als volgt:

Friesland	f	7,—	
Groningen	„	8,—	
Drenthe	„	11,—	
Overijssel	„	7,50	
Gelderland	„	6,—	
Utrecht	„	7,—	
Noord-Holland	„	10,—	
Zuid-Holland	„	11,—	8,50 of 6,—
Zeeland	„	5,—	8,30 of 8,50
Noord-Brabant/Limburg	„	10,—	
„Groen van Prinsterer”	„	8,50	

In alle gevallen is zowel het abonnement op De Magistratuur als de bijdrage voor het Verband in de contributie begrepen.

De commissie van redactie van De Magistratuur bestond gedurende het jaar 1961 uit de heren J. C. Haspels, voorzitter, mr. J. van der Haar, mr. J. H. Prins, secretaris, B. van 't Riet, M. W. Schakel, mr. L. A. van Splunder en M. H. L. Weststrate. Het blad onderging een verandering van uiterlijk, welke door vele lezers op hoge prijs werd gesteld, doch waaruit ook een verhoging van de prijs is voortgevloeid.

STATEN-GENERAAL

ZETELVERDELING IN DE EERSTE EN TWEEDE KAMER
DER STATEN-GENERAAL

Eerste Kamer 1960		Tweede Kamer 1959	
K.V.P. 26	K.V.P. 49
P.v.d.A. 23	P.v.d.A. 48
A.R.P. 8	V.V.D. 19
C.H.U. 8	A.R.P. 14
V.V.D. 8	C.H.U. 12
C.P.N. <u>2</u>	S.G.P. 3
	75	C.P.N. 3
		P.S.P. <u>2</u>
			150

KORT VERSLAG VAN DE WERKZAAMHEDEN VAN DE A.R. EERSTE KAMERFRACTIE IN 1960

In het jaar 1960 kwam er vrij sterke wijziging in de samenstelling der anti-revolutionaire Eerste Kamerfractie. De hoogleeraar Hellema ruimde in het voorjaar zijn plaats in vanwege overdrukke werkzaamheden voor de heer J. C. Haspels, burgemeester van Bussum. Het betekende een vertrek na een achtjarige bijzonder eervolle staat van dienst als senator. Nooit bijna werd een vergadering gemist. Elke gelegenheid om van de eigen markante, van bijzondere studie en kennis getuigende denkbeelden rekenschap af te leggen, werd daarentegen benut. Helaas kan voorshands de fractie zich met name over fiscale onderwerpen niet met het gezag van voorheen laten horen. Gelukkig won zij met betrekking tot de zelfstandigheid der gemeenten aan nieuwe autoriteit.

Veel ingrijpender voor de Anti-Revolutionaire Partij in de Kamer van vijf en zeventig nog was het heengaan in september 1960 van de fractievoorzitter prof. mr. A. Anema. Al werd in de opvolging op de best denkbare wijze voorzien doordat prof. mr. W. F. de Gaay Fortman zitting nam, hij die na een lidmaatschap van negen en dertig jaren heenging, en een figuur was zonder wie men zich de senaat in het algemeen en de anti-revolutionaire fractie in het bijzonder nauwelijks denken kan, liet een leegte achter, welke nog jaren zal worden gevoeld.

Het Kamerlid Anema onderscheidde zich toch door de vrijwel verdwenen kunst een politieke redevoering te houden, die enkel grote lijnen trok, wetenschappelijk diep doordacht was, tegelijk aan de feiten niet voorbijging, zich onderscheidde door een bij uitstek voorname stijl en tenslotte werd voorgedragen zó, dat niemand die het hoorde, licht stem en tongval vergeten zal. Voor hen, die zich in engere zin zijn leerlingen en vrienden mochten noemen, zal de heugenis nimmer uitslijten.

De fractievoorzitter Anema wierp bijna nooit uitdrukkelijk zijn stem in de weegschaal, omdat hij voordien al had laten

merken welke richting moest worden ingeslagen. De leden genoten nagenoeg volkomen vrijheid omdat zij zich innerlijk volstrekt aan hun zulk een groot vertrouwen schenkende President, gebonden wisten. Indien een enkele maal verschil dreigde, waren enkele woorden voldoende om de harmonie te bewaren. Het was de fractie aanvankelijk vreemd te moede de werkzaamheden niet langer onder zijn bijna patriarchale leiding te verrichten.

Over de werkzaamheden zelf voegt korthed. De openbaarheid van ons publieke leven stelt in staat van het beleid der volksvertegenwoordigers kennis te nemen. Bij de voortduur in zelfstandigheid het regeringsbeleid beoordeelend, hebben de anti-revolutionaire senatoren ook dit jaar naar beste weten gepoogd volk en vaderland te dienen in trouw aan de anti-revolutionaire beginselen.

prof. mr. I. A. Diepenhorst.

VERDELING DER WERKZAAMHEDEN VAN DE A.R. EERSTE KAMERFRACTIE IN 1960

De werkzaamheden van de A.R. Eerste Kamerfractie waren in 1960 in grote trekken als volgt verdeeld :

Algemene financiële beschouwingen	Haspels
Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	Tjalma
Algemene Zaken w.o. Bezitsvorming en P.B.O.	De Gaay Fortman
Kabinet van de Vice-Minister-President	Algra
Buitenlandse Zaken	Berghuis
Justitie	Diepenhorst
Binnenlandse Zaken	
Alg. Burg. Pens. fonds	Tjalma
Provinciefonds	
Staatsdrukkerij en Uitgeverijbedrijf	
Binnenlandse Zaken (Ned. Nieuw-Guinea)	Algra
Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen	Algra
Financiën	
Gemeentefonds	Haspels
Staatsmuntbedrijf	

Defensie	Algra
Staatsbedrijf „Artillerie-Inrichtingen”	
Volkshuisvesting en Bouwnijverheid	Elfferich
Verkeer en Waterstaat	
Zuiderzeefonds	Tjalma
PTT en Rijkspostspaarbank	
Staatsvissershavenbedrijf	
Economische Zaken	
Staatsmijnen in Limburg	De Gaay Fortman
Staatsgasbedrijf	
Landbouw en Visserij	Elfferich
Landbouw Egalisatiefonds	
Sociale Zaken en Volksgezondheid	De Gaay Fortman
Maatschappelijk Werk	Schipper

**VERSLAG VAN DE ANTI-REVOLUTIONAIRE FRACTIE IN DE
EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL
OVER HET JAAR 1961.**

1. Samenstelling

De fractie bestond uit de volgende leden:

H. Algra	Huizumerlaan 30	Leeuwarden
dr. W. P. Berghuis	de la Sablonièrekade 8	Kampen
prof. dr. I. A. Diepenhorst	Wilhelminalaan 4c	Zeist
P. C. Elfferich	Rotterdamseweg 160	Delft
prof mr. W. F. de Gaay Fortman	Zuidwerfplein 7	's-Gravenhage
J. C. Haspels	Gen. de la Reylaan 20	Bussum
J. Schipper	Joh. Wagenaarkade 83 I	Utrecht
J. Tjalma	v. Limburg Stirumstr. 8	Hoogeveen

2. Bureau

De samenstelling van het bureau der fractie onderging wijziging doordat de heer Diepenhorst wegens drukke werkzaamheden zich genoopt zag het secretariaat neer te leggen. De heer Tjalma volgde hem op.

Tevens werd besloten een tweede secretaris aan te stellen; als zodanig werd de heer Elfferich benoemd.

Dientengevolge werd de samenstelling van het bureau als volgt:

Voorzitter	—	dr. W. P. Berghuis
Vice-Voorzitter	—	J. Schipper
Secretaris	—	J. Tjalma
Tweede secretaris	—	P. C. Elfferich

3. Verdeling der werkzaamheden

Algemene politieke beschouwingen	Berghuis
Algemene financiële beschouwingen	Haspels
Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	Tjalma

Algemene Zaken	Tjalma
Bezitsvorming en P.B.O.	De Gaay Fortman
Kabinet van de Vice-Minister-President (Suriname en Antillen)	Algra
Buitenlandse Zaken	Berghuis Algra
Justitie	Diepenhorst
Binnenlandse Zaken	
Alg. Burg. Pensioenfonds	Tjalma
Provinciefonds	
Staatsdrukkerij en Uitgeverijbedrijf	
Gemeentefinanciën	Haspels
Ambtenaren-zaken	Schipper
Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen	Diepenhorst
Hoger Onderwijs	
Nijverheidsonderwijs	Schipper
V.H.M.O. en overig onderwijs	Algra
Financiën	
Gemeentefonds	Haspels
Staatsmuntbedrijf	
Financiële verhouding Rijk en gemeente	
Defensie	
Staatsbedrijf Artillerie-inrichtingen	Algra
Volkshuisvesting en Bouwnijverheid	Elfferich
Verkeer en Waterstaat	
P.T.T. en Rijkspostspaarbank	Tjalma
Staatsvissershavenbedrijf	
Zuiderzeefonds	Elfferich
Economische Zaken	
Staatsmijnen	De Gaay Fortman
Staatsgasbedrijf	
Landbouw en Visserij	
Landbouw-Egalisatiefonds	Elfferich
Sociale Zaken en Volksgezondheid	De Gaay Fortman en Schipper
Maatschappelijk Werk	Schipper

Vaste Kamercommissies waarvan een lid der fractie deel uitmaakt.

Commissie voor de verzoekschriften : Schipper (voorz.)

Gemengde Commissie voor de Stenografie : Algra

Commissie voor buitenlandse politiek : Algra en Berghuis

Vaste commissie voor Financiën : Haspels

Vaste commissie voor Verkeer en Waterstaat : Tjalma

Vaste commissie voor Economische aangelegenheden : Elfferich en
De Gaay Fortman
Vaste commissie voor Suriname en Ned. Antillen : Algra
Vaste commissie voor Nederlands Nieuw-Guinea : Algra

Internationale werkzaamheden

Aan de vergadering van parlementsleden uit de NAVO-landen nam dr. W. P. Berghuis deel. Verder woonde hij tijdens zijn bezoek aan Nieuw-Guinea de installatie van de Nieuw-Guinea-Raad bij en bezocht hij op doorreis Japan.

In de Raad van Europa had de heer Tjalma als plaatsvervangend lid zitting, hetgeen een zodanig lidmaatschap van de West-Europese Unie insloot.

Hij was lid van de commissie voor plaatselijke besturen en plaatsvervangend lid van de landbouwcommissie van de Raad van Europa.

Verder had hij zitting in de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad.

* * *

In het thans volgende overzicht zijn de Kamerwerkzaamheden van de fractie in het kort weergegeven.

Algemene beschouwingen (Begroting 1962)

Blz. 100 e.v.

De voorzitter van de fractie, *dr. Berghuis*, trok als eerste conclusie ten opzichte van het regeringsbeleid, dat het op een gezonde financieel-economische basis berust; hij spoorde de regering aan die basis te handhaven, omdat dit ons volk een grote dienst bewijst.

Wat de beheersing van de staatsuitgaven betreft, is niet het effect bereikt, dat de regering zich had voorgesteld, n.l. dat de toeneming van die uitgaven relatief lager moet zijn en blijven dan de uitgaven; dit bewijst, dat men niet te snel zich op bepaalde uitgangspunten moet vastleggen.

Hij had de indruk, dat de gedifferentieerde en vrijere loonvorming het in feite heeft gewonnen, ook bij vele aanvankelijke tegenstanders. Ten aanzien van de woningbouw merkte hij op, dat voldaan was aan het uitgangspunt om het accent van de overheid naar particulieren te verleggen; dit is iets te snel gegaan, zoals uit de extra-toewijzing van 2500 gesubsidieerde woningen is gebleken. Toch is het uitgangspunt van de regering juist en moeten wij op de duur af van het overgrote deel van

zodanige woningen, al zal er ook in normale tijd woningwetbouw blijven, maar dan als aanvulling.

Een bezwaar is, dat deze woningen bewoond worden door mensen, voor wie zij niet zijn bestemd en daarom rijst de vraag of er geen mogelijkheden zijn - geen enkele huur is opzegbaar - om tenslotte hieraan een eind te maken.

De heer Berghuis bepleitte verder om de financieel zwakken meer draagkrachtig te maken en om de conjunctuurruimte daarvoor primair te gebruiken, waarbij hij niet alleen dacht aan de loontrekkenden, maar ook aan kleine zelfstandigen.

Hij wees er verder op, dat van de beoogde decentralisatie nog weinig te bespeuren viel. Om dit te verifiëren vroeg hij aan de Regering een lijstje van hetgeen terzake was bereikt. Hij wees op de noodzakelijkheid, dat Nederland zijn aandeel in de NAVO levert, terwijl hij voorts in het bijzonder van de leidende westelijke staatslieden verwachtte, dat zij in een zenuwenoorlog niet door de knieën zullen gaan.

Hij verheugde zich over de wens, die Engeland en Denemarken te kennen hadden gegeven om tot de E.E.G. toe te treden.

Verder stelde hij aan de regering de vraag welke naar haar oordeel de hoofdlijnen van het te voeren Europees beleid moeten zijn.

Bezwaar maakte hij tegen de huidige Franse richting, die een gevaar is voor de toekomstige ontwikkeling van Europa.

Verder verdedigde hij, dat van A.R. zijde een pleidooi is gevoerd voor een open gesprek met Indonesië, d.w.z. een gesprek zonder vooraf uitgangspunten of condities vast te leggen en een oplossing te zoeken, die voor Nederland, Nieuw-Guinea en Indonesië acceptabel is. Een aanval op het regeringsplan was hiermede niet bedoeld.

Bij de replieken zei de heer Berghuis dat het antwoord van de Minister-President betreffende de politieke integratie van Europa te vaag was geweest; spr. wenste een concreet antwoord op de vraag: kiest de regering federatie of confederatie.

Ten aanzien van de kwestie Nieuw-Guinea stelde hij de vraag of het staatsrechtelijk juist is, dat de regering een zo ver strekend voorstel bij de U.N.O. indient zonder grondwettelijke basis en zonder de Staten-Generaal daarin te kennen. Hij betuigde er overigens zijn instemming mee, dat de regering zich accoord heeft verklaard met de strekking van de resolutie der Brazzaville-groep.

Het zelfbeschikkingsrecht dient te worden gehandhaafd, maar men moet het begrip niet verengen.

Algemene financiële beschouwingen

Blz. 225 9 mei

Deze werden tengevolge van de kabinetscrisis, die op 22 december 1960 ontstond, eerst op bovengenoemde datum gehouden, tegelijkertijd met de behandeling van de begroting van het departement van Financiën.

Wegens afwezigheid van de heer Haspels, die in het buitenland vertoefde, werd hij vervangen door de heer *Tjalma*.

Deze begon met enkele passages uit het jaarverslag van de Nederlandse Bank te citeren, waaruit grote waardering van de directie bleek voor het beleid van minister Zijlstra.

Hij merkte verder op, dat het financieel-economische beleid van het kabinet bij uitstek sociaal is, want handhaving van de waarde van de gulden is van primair belang voor hen, die een zwakke financiële positie innemen.

Ten aanzien van de voorgenomen belastingverlaging bracht hij naar voren, dat de gulden, die hierdoor in de particuliere sfeer vrijkomen, niet alle voor consumptie zullen worden gebruikt, maar ook voor een deel zullen worden belegd. Hij betwijfelde of ooit een minister van Financiën bereid zal zijn in een tijd van dalende ontvangsten de belastingen te verlagen.

Hij stelde de vraag of de woningwetvoorschotten niet twee keer terugvloeien in 's Rijks kas, wanneer het Rijk hiervoor geen lening sluit, aangezien in dat geval eerst de belastingbetalers voor de nodige gelden zorgen, terwijl deze in de vorm van aflossing (met rente) nogmaals worden ontvangen.

Voorts bepleitte hij om het bedrag, dat voortaan zal worden gemist wegens het vervallen van de Amerikaanse bijdrage voor onze defensie, uit eigen middelen te compenseren.

Tenslotte besprak hij de revaluatie van de gulden, waarbij hij er op wees, dat Duitsland een continentaal denkend land is en dat zijn belangen niet altijd parallel lopen met die van Nederland.

De tweede keer, waarop in ditzelfde jaar algemene financiële beschouwingen aan de orde waren, werden deze gehouden door de heer *Haspels*.

Deze ving aan met uiting te geven aan zijn grote waardering

voor het financiële beleid. Instemming betuigde hij met de versterking van het Internationale Monetair Fonds. Hoe groot zal het Nederlandse aandeel in die versterking zijn? De heer Haspels sloot zich aan bij het oordeel van minister Zijlstra inzake de accumulatie van staatsvermogen, maar stelde in dat verband een vraag omtrent de woningbouwvoorschotten waarvoor in de komende jaren nog milliarden nodig zullen zijn. Moet de bestaande financieringswijze gehandhaafd blijven?

Het uitstel van de belastingverlaging heeft er toe geleid, dat het mooie er wat van af is. Toch is zij voor velen van grote betekenis: ongeveer 500.000 mensen, die tot nu toe belasting betalen, zullen daarvan vrij komen en 60% van het voor verlaging beschikbare bedrag zal ten goede komen aan hen, die een inkomen beneden f 7.450,— genieten.

Begroting van de Vice-Minister-President (Suriname en Nederlandse Antillen) Blz. 189 e.v. 28 maart

De heer *Algra* besprak het statuut en wees er op, dat men de betekenis hiervan, dat in de geschiedenis als een wonder mag worden gezien, niet moet overschatten. Het zal aan geleidelijke wijziging moeten worden onderworpen en dit zal van de zijde van Suriname en de Antillen dienen te blijken, indien men aldaar voor een zodanige verandering voelt.

Hij had geen bezwaar tegen openhartige critiek door de drie partijen, die bij het statuut zijn betrokken. Hij achtte het onjuist, dat een van de drie landen reeds een delegatie benoemt op het ogenblik, waarop van dezelfde zijde nog niet te kennen is gegeven, waarom men een rondetafelconferentie wenst.

Hij wees er op, dat Minister Korthals een zeker charisma heeft om de samenwerking met Suriname en de Antillen op de juiste wijze te doen verlopen. Het project-Wageningen wilde hij niet liquideren; het zoeken naar een tweede produkt naast de rijst dient te worden voortgezet.

Tenslotte besprak hij de culturele aangelegenheden.

Begroting van Buitenlandse Zaken

Blz. 286 e.v. 23 mei

Bij de behandeling van deze begroting gaf de heer *Berghuis* uiting aan zijn waardering voor de arbeid van Minister Luns en voor de wijze waarop ons land zich onder zijn leiding in internationaal verband doet gelden.

Hij wees er op, dat de buitenlandse politiek steeds meer bepalend wordt voor het algemene politieke gezicht ook van Nederland, in verband waarmede hij de vraag stelde of de Minister-President niet meer moet worden ingeschakeld zonder dat het internationaal contact zich zou gaan beperken tot regeringsleiders.

De taak van de Minister-President dient zich echter niet te beperken tot die van een zekere rolverdeling in het kabinet, want hij heeft ook een bestuurlijke en een politiek-coördinerende functie; hiermede zal in de toekomst rekening dienen te worden gehouden.

Hij behandelde voorts de algemene criteria waaraan het buitenlands beleid dient te voldoen, criteria, die bij dat beleid ook inderdaad worden gevolgd. Het feit, dat wij slechts geringe invloed kunnen uitoefenen op de internationale gang van zaken noopt tot een zekere bescheidenheid, want wij kunnen niet de problemen van de gehele wereld op onze nek nemen.

Vervolgens behandelde de heer Berghuis de Oost-West verhouding en de hulpverlening aan de onderontwikkelde gebieden.

Daarna wijdde hij aandacht aan de houding, die Frankrijk inneemt in Europa en gaf als zijn mening te kennen, dat minister Luns door zowel de noodzakelijkheid van een supranationale Europese ontwikkeling als het betrekken van Engeland in het geheel gelijktijdig als argument te gebruiken zijn positie in de internationale discussie verzwakt.

„Wij moeten niet eenzijdig noch voor de Atlantische, noch voor de Europese weg kiezen; de combinatie van beide komt ons ten goede”.

Tenslotte besprak hij de kwestie-Nieuw-Guinea, waarbij hij betoogde, dat wij met de ontwikkeling van de papoea's voort moeten gaan zolang ons dit mogelijk is. Men moet niet van te voren bepalen, wanneer zich overmacht zal voordoen en wij moeten ons niet door een zenuwenoorlog in de internationale wereld murw laten maken. Dan voldoen wij niet aan onze morele verplichtingen tegenover de papoea's en geven hun het gevoel in de steek te worden gelaten.

Daarvan zouden wij een kater overhouden.

De tweede spreker der fractie bij deze begroting was de heer *Algra*.

Deze begon met op te merken, dat er een ernstige fout door

de Tweede Kamer is gemaakt, toen zij besloot het werk der naoorlogse enquête-commissie te doen beëindigen, op het moment, waarop deze tot het onderzoek van de Indonesische kwestie was genaderd. Dit bezwaar geldt vooral omdat Nederlandse staatslieden geen memoires plegen te schrijven. Voorts is dat beslist te betreuren, omdat in Amerika stukken ter zake kunnen worden geraadpleegd, die hier niet ter inzage liggen.

En in de derde plaats komt nu niet naar buiten waar de verantwoordelijkheden voor de gang van zaken betreffende Indonesië het zwaarste liggen.

De heer Algra informeerde naar de positie van de Indonesische Nederlanders onder het regime van Soekarno en vroeg of hier geen taak was voor het internationale Rode Kruis. Hij onderstreepte de woorden van de heer Berghuis betreffende onze morele verplichting aan het gegeven woord inzake Nieuw-Guinea en bestreed de heer De Niet, die de Nieuw-Guinea-Raad niet volwaardig achtte en in feite een aanval deed op het zelfbeschikkingsrecht der volken.

Begroting van Justitie

Blz. 2203 e.v. 7 maart

De heer *Diepenhorst* drong er bij de minister op aan meer te produceren op legislatief terrein. Hij wees erop, dat daarbij aan de mens en het menselijke veel aandacht dient te worden geschonken.

De modernisering van het militair strafrecht en strafprocesrecht, een nieuw strafrecht voor kinderen en een nieuw vreemdelingenrecht zijn bij uitstek gewichtig.

Onophoudelijk vormt zich nieuw recht, omdat de staat in meer levensterreinen moet optreden. Sedert het verschijnen van het rapport der commissie wordt geprobeerd om de voorwaardelijke invrijheidsstelling, nadat 1/3 der straf is „uitgezeten” ingevoerd te krijgen. Dit moet niet aan het gratierecht voorbehouden blijven. Dit is een prerogatief van de Kroon, waarover alleen na verlening van gratie en niet daarvoor de minister verantwoordelijkheid is verschuldigd tegenover het Parlement.

De heer *Diepenhorst* toonde zich ongerust over het beleid van de minister inzake de spijtoptanten. Hij vroeg strenger optreden tegen de nozems en merkte op, dat de psychiatrische behandeling een groot gevaar vormt.

Zij, die reclasseren, zijn vaak te goedgegelovig.
Hij wees verder op het gevaar van de bioscoop.

De straf moet evenredig zijn aan de schuld, maar mag ook andere doeleinden dienen.

Het is niet verkeerd dat zij afschrikt en beveiligd. Echter vrijheidsstraf heeft vaak geen uitwerking. Ontvluchtingen zijn dikwijls niet te voorkomen.

Begroting van Binnenlandse Zaken

Blz. 2131 e.v. 7 februari

De heer *Tjalma* wees er op, dat in tegenstelling met het perspectief, dat de Troonrede van 1959 had geopend, de bestuursdecentralisatie, die dit kabinet verklaard had voor te staan, nog weinig vordering had gemaakt.

Hij bepleitte de decentralisatie niet zozeer in de financiële dan wel in de bestuurlijke sector te zoeken.

Voorts vroeg hij waakzaamheid tegen de aantasting van de autonomie.

Wat de grenswijzigingen aangaat, betuigde hij zijn instemming met het beleid van de minister.

Hij wijdde verder aandacht aan de „verschrijvingen” en aan de langdurige vacatures bij burgemeestersbenoemingen.

Voorts bepleitte hij nog een betere salariëring van de politie en verbetering van de brandweer, terwijl hij tenslotte B.B.-aangelegenheden besprak.

Begroting Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen

De heer *Diepenhorst* sprak waardering uit voor het beleid van Minister Cals. Hij vroeg aandacht voor het slordig gebruik van de Nederlandse taal. De hoogleraren dienen niet vervormd te worden tot universitaire ambtenaren.

De heer *Schipper* behandelde het *Nijverheidsonderwijs* en bracht de verlenging van de leerplicht en het volgen van parttime-onderwijs ter sprake.

In dit verband werd ook het arbeidsverbod van 14- en 15-jarigen besproken. Hij herinnerde er aan, dat 100 jaar geleden de eerste ambachtsschool werd opgericht. De groei van het nijverheidsonderwijs is aanzienlijk geweest, maar er is toch altijd nog een achterstand.

De heer *Algra* trad met de minister in discussie over de vrij-

heid van het onderwijs en wees er op, dat subsidievoorwaarden voor het bijzonder onderwijs steeds binnen de eisen van deugdelijkheid moeten vallen, behalve wanneer het de volksgezondheid betreft.

Daarna besprak hij de spelling; hij verzette zich er tegen, dat bij examens de voorkeurspelling zou gelden.

Hij maakte bezwaar tegen het streven om onnodige v.h.m.o.-scholen, met name lycea, op te richten in gemeenten, waarin voldoende aan onderwijs van een bepaalde richting wordt voldaan.

Vervolgens schonk hij aandacht aan de lerarenopleiding.

Hij wees verder op de bloei van het ulo, als gevolg van het automatisme. Daarna behandelde hij het thema: Overheid en cultuur in welk verband hij aantoonde, dat neutraliteit niet bestaat en dat dus de openbare school een richting heeft.

Verder besprak hij de term „christelijke en maatschappelijke deugden” en daarna de verhouding tussen overheid en kunst om te vragen welk beleid de overheid daarbij volgde.

Tenslotte gaf hij zijn oordeel over de commerciële televisie.

Begroting van Defensie

Blz. 363 e.v. 6 juni.

Hierbij behandelde de heer *Algra* de wijziging, die had plaats gehad inzake de beoordeling van officieren met het oog op hun eventuele promotie; hij sprak daarna over de geestelijke verzorging, om vervolgens opmerkingen te maken over de verdediging van Nieuw-Guinea.

Wat de kosten van de Defensie betreft, tekende hij aan, dat het altijd moeilijk zal zijn om te bepalen wat de meest doelmatige besteding is.

Hij vroeg verder aandacht om te voorkomen dat te veel militairen niet voor de strijd beschikbaar zijn, omdat zij voor allerlei andere gespecialiseerde onderdelen werk verrichten.

Wat de kostenverdeling tussen de NAVO-landen betreft, deze dient niet naar de gevarenklasse te geschieden, want hoe zal men uitmaken wat de juiste volgorde is?

Gelet op onze welvaart, achtte hij het verdedigbaar, dat ons land geen financiële bijdrage meer van Amerika ontvangt.

Wat de nucleaire wapens aangaat, men moet niet de illusie koesteren, dat het gebruik daarvan achterwege zal blijven, wanneer de conventionele wapens niet het verwachte resultaat zullen opleveren.

De minister bedenke, dat hij geen onder-minister in de NAVO is, maar een verantwoordelijk minister.

De begroting van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid

11 april.

De heer *Elfferich* deelde daarbij mede, dat de fractie zich in het algemeen met het beleid van de minister kan verenigen, al zijn er op onderdelen wel kanttekeningen te maken.

Hij merkte op, dat de A-woningen nog altijd duurder zijn dan woningwetwoningen en daarom is het de vraag of tengevolge van de bouw van de eerste die van de laatste moet worden verminderd.

De noodzakelijke continuïteit in de bouw wordt door de dikwijls langdurige strijd om een aanvaardbare prijs nog al eens in de war gestuurd; een meerjarige toewijzing zou de voorkeur verdienen.

Is het niet mogelijk de procedure te vereenvoudigen wat de beoordeling van de plannen betreft?

Een goede woning voor weinig geld behoort tot het verleden; wij moeten woningen bouwen met toekomstwaarde, m.a.w. gericht op toekomstige wooneisen. De woningbouwverenigingen dienen een ruimere armslag te verkrijgen door haar ook te laten deelnemen aan premiewoningen en woningen voor bejaarden.

Wat acht de minister een aanvaardbare huurprijs van een vrije sector in de goedkope klasse?

Is het niet mogelijk, dat de minister aan de gemeenten een bepaald bedrag geeft per woning en dan aan de gemeenten overlaat welke woningen zij willen bouwen?

De aanmoediging van de systeembouw begroette de heer *Elfferich* met instemming. Een commissie ter onderzoek van de grondkosten achtte hij overbodig. Wel is vereist, dat de verschillende bestuursorganen één lijn trekken betreffende de vraag welke bijkomende kosten in de woningbouw mogen worden verdisconteerd (straatverlichting, brandkranen). Komt er echter een commissie, dan dient Binnenlandse Zaken hierin te zijn vertegenwoordigd. De financieringswijze van de saneringsplannen dient tegelijk met de wet op de ruimtelijke ordening gereed te zijn.

Bij de behandeling van de begroting van Verkeer en Waterstaat
blz. 3302 e.v.

memoreerde de heer *Tjalma*, dat in het laatste jaar inzake

verscheidene plannen een positieve beslissing was genomen, n.l. de Lauwerszee, de IJtunnel, Schiphol en het Sloeplan benevens de oesterproef.

De minister verdient dan ook waardering voor zijn beleid.

Aangedrongen werd op bespoediging van de indiening van een wetsontwerp bijdrage Deltaplan, dat al enige jaren op zich laat wachten.

De zondagrast bij de Rijnvaart dient te worden bevorderd.

Verruiming van de Scheveningse haven is noodzakelijk.

Spr. bepleitte standvastigheid van de regering bij het bepleiten van de K.L.M.-belangen in Amerika. Voorts noemde hij verschillende wegen, die versneld dienen te worden uitgevoerd met het oog op de toeneming van het verkeer en hij besprak de toestand van de K.L.M.

De begroting van de P.T.T.

blz. 3423

deed de heer *Tjalma* op 13 juni aandacht wijden aan het personeelstekort en wat hiertegen moest worden gedaan. Vervolgens besprak hij de gemaakte winst.

Hij kon geen instemming betuigen met het voornemen om de telefoontarieven hoog te houden om een al te grote toeloop van gegadigden voor een aansluiting te voorkomen.

Hij bepleitte verdere decentralisatie bij de postcheque- en girodienst. Vervolgens besprak hij de status van het bedrijf in het licht van het rapport van de commissie Simons.

Tenslotte maakte hij bezwaar tegen gemeenschappelijke Beneluxzegels, aangezien daardoor de beeltenis van de Koningin van onze postzegels zou verdwijnen.

Op 13 juni behandelde de Kamer de **begroting van het Zuiderzeefonds**
Blz. 3433

Daarbij bepleitte de heer *Elfferich* gelijktijdige behandeling van deze begroting en die van de Domeinen.

Hij stelde de vraag of de ontginning en het in cultuur brengen van Oostelijk Flevoland wel behoorlijk op elkaar zullen aansluiten, en of er voldoende spoed wordt betracht.

Vervolgens besprak hij de uitgifte van de gronden, waarbij hij o.a. pleitte voor een redelijk aantal bedrijven van 15—18 ha.

Op 2 maart besprak de heer **De Gaay Fortman** de begroting van Economische Zaken (blz. 3169 e.v.)

Spr. vestigde er de aandacht op, dat wij ondanks de welvaart hebben te bedenken, dat velen nog een sober bestaan hebben, zodat er een taak ligt voor het bedrijfsleven en de regering om de welvaart te spreiden.

Daarnaast is er het gevaar van de vermaterialisering. Met een variant op een Bijbels woord zou men kunnen zeggen: wij moeten de welvaart bezitten als niet-bezittende. De vraag dient gesteld te worden of vele ondernemingen niet te royaal bouwen.

Wat de revaluatie betreft verkeren wij in een geheel andere situatie dan in 1936, want nu hebben wij de overeenkomst van Bretton Woods. Door de revaluatie is iets goeds gedaan voor de vergeten groepen.

Zijn Suriname en de Antillen echter gekend?

Niet alleen de consumptie, maar ook de investeringen dienen in het oog te worden gehouden.

De heer **De Gaay Fortman** betuigde zijn instemming met het streven naar vergroting van de afzetmogelijkheden voor de minder ontwikkelde gebieden. Maar hoe zit het met de E.E.G. in dit verband? Multilaterale hulp verdient de voorkeur boven bilaterale, al kan Nederland, dat geen politieke doeleinden nastreeft, hieraan nog wel meedoen; Duitsland en Amerika komen er echter van terug.

Bij de behandeling van de begroting van de Landbouw op 21 en 28 februari (blz. 3063 e.v.) voerde de heer **Elfferich** het woord.

Hij noemde het onbevredigend, dat de uitwerking van het garantiebeleid in de volksvertegenwoordiging haar beslissing krijgt, al kunnen er omstandigheden zijn, die daartoe nopen. Hij gaf er de voorkeur aan, dat de minister en het Landbouwschap dat beleid uitwerken.

De landbouw verzorgt, de verwerkte produkten inbegrepen, 1/3 van de uitvoer. De verhoogde welvaart dient niet aan de landbouw voorbij te gaan.

Er is voor de landbouw nog wel perspectief in een op zichzelf tragische zaak, n.l. de miljoenen mensen, die nog ondervoed zijn. Wij zwemmen als het ware nog in de melk en laten ons volk nog „gecoupeerde” melk drinken. Laat de burger zelf beslissen of hij al of niet volle melk wil drinken.

De vooruitgang in E.E.G.-verband is in de industriële sector

groter dan in die van de landbouw; wat dit betreft varen wij nog in de mist. De minister dient zeer nauwlettend toe te zien bij de versnelling van de E.E.G.

De heer Elfferich pleitte gedocumenteerd voor een Chr. Middelbare Landbouwschool op Goeree-Overflakkee.

Wat de tuinbouw betreft, al ontwikkelt deze zich stormachtig, dit mag niet tot verslapping van de activiteit leiden.

Hij bepleitte vervolgens met het oog op de uitvoer van tuinbouwprodukten verruiming van de Scheveningse haven.

Dat een beslissing is genomen inzake de oesterproef juichte hij toe.

De heer **De Gaay Fortman** behandelde de **begroting van Sociale Zaken en Volksgezondheid** (16 mei, blz. 3362 e.v.)

en wees erop, dat de sociale politiek in de eerste plaats gebaseerd moet zijn op het gebed om het dagelijks brood; een sociale politiek, die hierop niet is gebaseerd, kan op den duur niet vruchtbaar zijn.

In de tweede plaats moet die politiek ook nu nog altijd uit zijn op bescherming van de arme en verdrukte en in de derde plaats moet sociaal beleid streven naar de opheffing van onrechtvaardige ongelijkheid.

Hij besprak vervolgens de fluoridering van het drinkwater en stelde de vraag of men gedwongen kan worden een bepaald geneesmiddel in te nemen. Dit zou ethisch verantwoord zijn, als men door een bepaalde ziekte een gevaar opleverde voor zijn omgeving, maar dit gevolg is er niet, wanneer men een minder fraai gebit heeft.

Vervolgens besteedde hij aandacht aan de achterblijvers bij de loonsverhogingen.

Hij drong er bij de minister op aan eindelijk het controversiële punt omtrent de uitvoering van de Ziekenfondswet op te lossen.

Zijn afkeuring gaf hij te kennen over de afwijzende houding, die de Kon. Maatschappij voor Geneeskunst had aangenomen ten aanzien van het onderzoek, dat de S.E.R. instelt naar de economische factoren, die van invloed zijn op de ziekenfondsverzekering.

Vervolgens wijdde hij aandacht aan de kinderbijslag voor zelfstandigen, de loonpolitiek en de arbeidstijdkorting.

De begroting van **Maatschappelijkwerk** bracht op 14 maart de heer **Schipper** naar het spreekgestoelte (blz. 3116 e.v.).

Deze waarschuwde ervoor om bij de bespreking daarvan niet te vervallen in theoretiseren en filosoferen

Hij merkte op, dat volgens het oordeel van de minister 19 sociale raden hun functie niet vervullen.

Hij wees verder op het grote tekort aan bevoegd personeel op het platteland. Het verheugde hem, dat in verscheidene gemeenten dorpscentra tot stand komen.

Hoe lang zal een wettelijke regeling van het subsidiestelsel nog op zich laten wachten? Deze vraag klemt te meer nu het gevaar bestaat, dat ook christelijke verenigingen naar de totogelden worden verwezen.

De heer **Schipper** bepleitte vervolgens de belangen van de gerepatrieerden en van de Ambonezen.

Beperking verhaalsrecht Armenwet

(10 januari 1961)

De heer *Schipper* merkte op, dat zijn fractie het wetsontwerp als een noodmaatregel beschouwde, aangezien zij de voorkeur gaf aan een algehele vervanging van de Armenwet 1912.

Een wetsontwerp met dat doel laat veel te lang op zich wachten. Spr. stelde de vraag of dit noodontwerp nodig is en of niet met enkele ministeriële aanschrijvingen had kunnen worden volstaan.

Gebleken is, dat velen de weg, die in dit noodontwerp wordt gewezen, niet willen betreden. De jarenlange rechtspraak is zo geweest, dat de menselijke verhoudingen zo min mogelijk werden verstoord; verder is het intergemeentelijk contact van grote betekenis geweest. Is het nodig deze praktijk met wettelijke voorschriften tot toepassing te dwingen? Een belangrijk criterium voor het verhaalsrecht dient de vraag te zijn of de kinderen al of niet gehuwd zijn. Spr. betuigt zijn instemming met het standpunt van de minister, dat, al ziet de overheid in vele gevallen af van het verhaalsrecht, dit nog geen reden vormt voor kerken en bijzondere instellingen om hetzelfde te doen.

De heer *Haspels* besprak de financiële gevolgen, die de voorgestelde regeling voor de gemeenten zal hebben; hij betreurde het, dat het advies van de Raad voor de gemeentefinanciën niet aan de Kamer is overgelegd. Het is onbevredigend, dat de ge-

meenten slechts gedeeltelijk schadeloos gesteld zullen worden voor de gevolgen van deze nieuwe regeling en dan nog op zijn vroegst in 1966.

Wetsontwerp verhoging kinderbijslagen

(10 januari 1961)

Bij de behandeling van dit wetsontwerp wees de heer *De Gaay Fortman* erop, dat hierbij twee niet onbelangrijke vraagstukken aan de orde zijn, n.l. het vraagstuk van de verhouding van de kinderbijslag tot het loon en dat van de verhouding van de kinderbijslagen voor de verschillende kinderen onderling. De vraag dus of er progressie in de kinderbijslagen moet zijn naar gelang van het kinderaantal. Deze vraagstukken hangen samen en het is gewenst deze beide aan het oordeel van de S.E.R. te onderwerpen. Spr. deed een dringend beroep op de staatssecretaris om het overleg op sociaal-economisch gebied in stand te houden, zoals het tot nu toe is gevoerd.

Wet dierenbescherming

(17 januari 1961, blz. 2103)

De heer *Diepenhorst* herinnerde er aan hoe de Hoge Raad nog in deze eeuw de opvatting huldigde, dat dierenmishandeling niet verboden was zolang het doel der kwelling van geoorloofde aard was. Het zou verkeerd zijn aan het dier rechts-subjectiviteit toe te kennen. Het dier mag de mens dienen, maar de laatste behoort van zijn recht geen misbruik te maken; hij heeft in de door hem beheerste natuur, in de aan hem onderworpen dierenwereld, welke, ook los van de mens, in relatie tot hun Maker staat, de Almachtige te eren. De mens is met beperkte heerschappij over het dier bekleed. Het berokkenen van onnodig leed, zelfs tegenover dieren, kan niet goed zijn. De Bijbel wil niet het muilbanden van de os en verbiedt zelfs het koken van het bokje in de moedermelk. Spr. juichte het coupeerverbod voor paarden toe.

De heer *Elfferich* verklaarde zich voorstander van de mogelijkheid tot het couperen van paardestaarten; het verbod, dat via een amendement nauwelijks een meerderheid in de Tweede Kamer haalde, leeft niet in het rechtsbewustzijn.

Monumentenwet

(20 juni 1961, blz. 2353)

De heer *Diepenhorst* merkte op, dat wij als laatste der beschaafde volkeren eindelijk een Monumentenwet zullen krijgen. Ontbreekt het ons aan voldoende historische zin of missen wij artistieke smaak? Het wetsontwerp kent geen onderhoudsplicht en ook niet een gemakkelijke vorm van onteigening. Het eerste zou ertoe kunnen leiden, dat kwaadwillige eigenaren een gebouw zouden laten verkommeren om de overheid tot daden te dwingen, het tweede ontbreekt terecht, want de behoefte zou niet aanwijsbaar zijn, aldus de memorie van toelichting, maar het wetsontwerp is nu een pistool zonder kruit geworden of een schede zonder zwaard.

Het uniform uiterlijk van moderne gebouwen verveelt. Eerst de binneninrichting doet zien of wij met een universiteit, een crematorium, een kantoorgebouw, een fabriek of een school voor buitengewoon onderwijs te doen hebben. Gebouwen zijn tenslotte ook stomme getuigen. Een voortreffelijke wetgeving voor de monumenten schiet tekort als de subsidiëring karig is.

Wetsontwerp financiële verhouding tussen het Rijk en de gemeenten

(27 juni 1961, blz. 419)

De heer *Haspels* betoogde, dat het percentage, dat een belangrijk element vormt in het gemeentelijk aandeel, in het nationaal middelen-volume een teer punt is. Spr. geeft een kort historisch overzicht van de ontwikkeling van de financiële verhouding.

De opeenvolgende kabinetten hebben steeds rekening gehouden met het accres van de rijksbelastingen; het gevolg van dit beleid is, dat de reserve van het gemeentefonds kleiner is dan wanneer men het had doen delen in dat accres en dat de batige sloten van de Rijksrekeningen nog groter zijn geweest dan anders het geval was. Het werkgebied van de gemeenten kan in de toekomst alleen goed functioneren als men ophoudt steeds vooraf te beschikken over de te verwachten stijging van belastingopbrengsten. In dit verband valt te wijzen op de uitgaven, die voor de gemeenten voortvloeien uit stijgende lonen en 5-daagse werkweek. De gemeente-uitgaven nemen ook toe als gevolg van maatregelen van het centrale gezag of instanties, die ver af staan van de financiering of dekking, die met die maatregelen gepaard dienen te gaan.

Het overleg tussen de Tweede Kamer en het kabinet heeft geen verbeteringen gebracht. Spr. voelt niets voor een doelluitkering voor sport en recreatie.

De ervaringen met de doelluitkeringen zijn teleurstellend.

Spr. merkt verder op, dat er geen aanvaardbaar tempo is in het herstel van de financiële zelfstandigheid; dat geldt ook de aangekondigde maatregelen ter verruiming van het gemeentelijk belastinggebied, die de commissie-Oud als een integrerend deel van haar voorstellen zag.

Laat ons pogen na een periode van subjectiviteit, die van 1948-1960 heeft geduurd, nog te redden wat er te redden is.

Spr. keert zich verder tegen de theorieën van prof. Pen; gelukkig staat prof. Simons op een ander standpunt.

Een beter overleg tussen de regering en de gemeenten is noodzakelijk.

Wijziging Loterijwet

(12 sept. 1961, blz. 2387)

De heer *Diepenhorst* begon met te memoreren, dat onder de de reformatorisch gezinden verschil van mening bestaat over de vraag of dit ontwerp aanvaardbaar is. In het geding is of de staat aan bepaalde zwakheden van een natie tegemoet mag komen. Het is in deze casus-positie niet een zaak van zich voegen naar wat de helft plus één begeert, het is een letten op wat uit een staatkundig oogpunt verantwoord en juist is.

De crux ligt daarin, dat het staatkundig verantwoorde soms van het zedelijk-religieus juiste afwijkt. Is ons volk met de toto gebaat? Ik twijfel niet om over de toto ongunstig te oordelen, maar wat ik persoonlijk verwerp behoeft nog niet door de staat te worden veroordeeld, aldus spreker.

De staat positief te doen uitvoeren wat op zichzelf volstrekt verkeerd is, kan nooit worden goedgekeurd. Verbod van grote sportwedstrijden op zondag - ik keur ze af - is onjuist; de massa moet gelegenheid hebben zich op de zondag bezig te houden.

De toto raakt meer de publieke dan de persoonlijke moraal. Hier spreekt de verantwoordelijkheid voor de publieke moraal een woord, zij het dat deze verantwoordelijkheid tot een verschillende houding kan nopen. Spr. kondigt aan, dat enkele van zijn politieke vrienden tegen zullen stemmen, nog versterkt in hun mening doordat over enkele jaren een nog ruimere regeling wellicht zal volgen. Anderen, waaronder spr. zelf, scheiden persoonlijke verantwoordelijkheid in het eigen leven

en die voor het overheidsbeleid en zullen vóór het wetsontwerp stemmen.

Wet op het wetenschappelijk onderwijs

(20 december 1961, blz. 2061)

De heer *Diepenhorst* begon met een historisch overzicht, waarin hij o.a. memoreerde, dat er in 1882 in geheel Nederland slechts 1600 studenten waren, terwijl er thans tienduizenden zijn.

Ondanks alle groei is er echter veel dat ontrust. De oude strijdvraag blijft: gaat het om het onderwijs of om het onderzoek? Verder: zal de universiteit zich iets of veel van haar omgeving aantrekken?

Er dreigt het gevaar van de specialisatie. Wat is meer waard: het zoeken of het vinden? Voorts moeten wij bedenken, dat niet alles wat er toe dringt, tot de rang van wetenschap verheven dient te worden. Er is een groot verschil tussen geesteswetenschappen en natuurwetenschappen, maar de wet kan niet veel vastleggen en zij moet daarom spreken van de samenhang der wetenschappen. Dit wetsontwerp beroert problemen, maar er wordt geen enkele bijdrage tot solutie van de problemen geboden.

De systematiek van het eerste ontwerp was die van universiteit tegenover hogeschool, die van het tweede ontwerp is de indeling van wel en niet gesubsidieerd wetenschappelijk onderwijs.

De systematiek is echter aanvaardbaar: aan de gelijkwaardigheid van de bijzondere instellingen met openbare wordt niet getwijfeld.

De academische raad is een geslaagde instelling.

Bekrachtiging van benoemingen van professoren door de Kroon bij openbare instellingen is juist; dit geldt ook voor de verlening van rechtspersoonlijkheid aan universiteiten.

VERSLAG WERKZAAMHEDEN A.R. TWEEDE KAMERFRACHTIE OVER HET JAAR 1960

1. Samenstelling

De fractie bestond in 1960 uit de volgende heren :

mr. W. Aantjes, mr. B. W. Biesheuvel, A. W. Biewenga Wzn.,
dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, J. van Eibergen, H. van Eijsden,
drs. C. P. Hazenbosch, G. A. Kieft, mr. dr. J. Meulink, C.
van Nierop, mr. A. B. Roosjen, J. Smalzenbroek, mr. dr. E. P.
Verkerk, prof. mr. Th. A. Versteeg.

2. Het fractiebureau

Het fractiebureau, dat voornamelijk een organisatorisch karakter draagt, bestaat uit de volgende heren :

voorzitter:	dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot
vice-voorzitter :	mr. A. B. Roosjen
secr.-penningmeester :	H. van Eijsden
tweede secretaris :	G. A. Kieft

3. Verdeling van de werkzaamheden

In fractieverband zijn meerdere commissies ingesteld welke afgestemd zijn op de werkzaamheden, die het lidmaatschap van de Tweede Kamer met zich brengt. Een dergelijke indeling is, ter voorbereiding van de vele en ingewikkelde vraagstukken, die in de Kamer aan de orde worden gesteld, doelmatig gebleken. Bovendien vergemakkelijkt deze indeling een vruchtbaar contact tussen kiezers en Kamerleden. Een overzicht van deze commissies is achter dit verslag opgenomen.

4. Internationale activiteiten

Meerdere leden der fractie nemen intensief deel aan het hand over hand toenemende internationale werk. De ervaring heeft geleerd, dat hoewel deze leden meermalen gedurende geruime tijd in het buitenland vertoeven, zij hun parlementaire arbeid in Nederland volledig kunnen verrichten. Dit neemt uiteraard het feit niet weg, dat een relatief kleine fractie als de anti-revo-

lutionaire hierdoor zwaarder wordt belast.

- a. In het *Europees Parlement* bekleedde drs. C. P. Hazenbosch de functie van vice-voorzitter. Hij was ingedeeld bij de commissies : handelspolitiek, sociale politiek en het energie-beleid.
 - b. Mr. B. W. Biesheuvel had zitting in de *Raad van Europa*. Hij was ingeschakeld bij het werk van de economische, de juridische en de landbouwcommissie.
 - c. Voor de *West-Europese Unie* (W.E.U.) was eveneens de heer Biesheuvel aangewezen. Van de commissie voor verdedigings- en bewapeningsvraagstukken maakte hij deel uit.
 - d. In de *Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad* hadden zitting de heren Mr. B. W. Biesheuvel en prof. mr. Th. A. Versteeg (pl.v.v.).
 - e. Voor de *Conferentie van parlementsleden uit de NAVO-landen* was als lid van de militaire commissie aangewezen mr. A. B. Roosjen.
 - f. Aan het toenemende werk van de *parlementaire contact-groep inzake Afrikaanse vraagstukken* werd deelgenomen door de heren G. A. Kieft en mr. dr. J. Meulink.
5. Vaste Kamercommissies, waarvan een A.R. het voorzitterschap bekleedde (per 10 november 1960)
1. commissie voor bezitsvorming en P.B.O. : drs. C. P. Hazenbosch
 2. commissie voor de kernenergie : drs. C. P. Hazenbosch
 3. commissie voor Landbouw en Visserij : mr. B. W. Biesheuvel

Verslag van de werkzaamheden over 1960

Terwille van de overzichtelijkheid en een gemakkelijke raadpleging is het jaarverslag niet naar tijdsvolgorde ingedeeld, doch gerubriceerd naar de begrotingshoofdstukken en andere onderwerpen. Teneinde het naslaan van de officiële stukken te vergemakkelijken wordt telkenmale verwezen naar de Handelingen van de Tweede Kamer. Voor de gestelde (schriftelijke) vragen aan de verantwoordelijke bewindslieden wordt verwezen naar bijlage 1.

ROUW

De eerste vergadering in 1960 werd geopend met een woord van herdenking van wijlen *Anton Stapelkamp*, die ruim 10 jaar deel uitmaakte van de Kamer. Dr. Kortenhorst zei getroffen te zijn geweest door de harmonie van zijn innerlijk wezen en door de wijze waarop hij zijn grote taken in staat en maatschappij heeft volbracht.

Zijn geloof inspireerde hem tot volledige overgave aan het hoofdmotief van zijn arbeid: de opheffing van de aan hem toevertrouwde schare, niet alleen in materiële zin, maar bovenal om de arbeider de gelegenheid te geven naar christelijke opvatting als scheepsel Gods te kunnen leven. Namens de regering voegde minister Van Aartsen hieraan toe, dat degenen die met Stapelkamp in aanraking waren gekomen, wisten, dat dit alles voorkwam uit zijn levensovertuiging in Christus geborgen te zijn.

ALGEMENE POLITIEK

De *gebeurtenissen in Zuid-Afrika* (zitting 1959/1960, pag. 953) - de rassendiscriminatie-politiek - vonden weerklank in de Nederlandse volksvertegenwoordiging. Naar aanleiding van enkele concrete vragen van mr. Burger, die uitmondden in het verzoek of de regering haar oordeel onomwonden en duidelijk wilde doen geven in het parlement en in de vergadering van de Verenigde Naties, indien ook daar dit vraagstuk in stemming zou komen, voerde de heer *Bruins Slot* het woord. Hij wees erop, dat God uit enen bloede het ganse geslacht der mensen heeft geschapen. En in Christus staan blank en zwart in eenzelfde vrijheid jegens God en mensen. In de politiek van Zuid-Afrika wordt daar onvoldoende mee gerekend. En daarom is zij te veroordelen. De gang van zaken daar is bovendien in strijd met de conventie van de rechten van de mens. Daarom heeft dit binnenlandse probleem belangrijke internationale aspecten. Daarmee heeft Zuid-Afrika rekening te houden. Weliswaar is het moeilijk de feitelijke gang van zaken in een verlegen land te beoordelen, maar toch staat wel vast, dat de tegenstelling tussen blank en zwart zeer is verscherpt. Er is bloed gevloeid. Hoe goed ook bedoeld, rassendiscriminatie is in strijd met het Evangelie en met het internationale recht.

Een motie Romme werd aanvaard, die van mr. Burger verworpen, omdat in de eerste motie tot uitdrukking kwam, dat de Kamer tegenover het Unie-parlement rechtstreeks uiting

gaf aan de vurige wens, dat dit Unie-parlement zich bezinne op een politiek, die rassendiscriminatie uitsluit. De niet aanvaarde motie-Burger wilde de regering een steun in de rug geven, welke de regering echter niet behoefde !

Algemene beschouwingen begroting 1961 (zitting 1960/1961, pag. 950).

De fractievoorzitter, *dr Bruins Slot* constateerde, dat het politieke gelaat van de wereld in de afgelopen 10, 15 jaar enorm is veranderd. Duidelijk komt dit alles uit als gelet wordt op de samenstelling van de algemene vergadering van de Verenigde Naties. Ook het Europa van onze grootouders is er niet meer. De idee van „L'Europe des patries” is politiek beschouwd een non valeur. Dit betekent niet een verachting van het nationale element. Integendeel, de nationale culturen zijn de bronnen van Europese kracht. Maar er is een zó duidelijk op elkaar aangewezen zijn van de Staten van Europa, het is zó duidelijk dat ieder alleen niet kan wat allen tezamen wel kunnen, dat dit alleen in een politieke federatie kan worden gerealiseerd.

Daarom achtte de heer Bruins Slot het onjuist, dat Frankrijk thans kennelijk wat wil afstappen van de Europese integratie-gedachte. Voorts voerde hij een krachtig pleidooi voor de toetreding van Engeland en andere staten tot de bestaande Europese gemeenschappen.

De fractievoorzitter was van oordeel, dat de eerste fase van het gedifferentieerde loonbeleid met het daaraan verbonden prijsbeleid goed is geslaagd. Weliswaar zijn er strubbelingen geweest en kortsluitingen, maar het resultaat mocht gezien worden. Het mag een enorme prestatie worden genoemd om in een tijd van hoogconjunctuur de prijzen vrijwel stabiel te houden. Wat verder de loonpolitiek betreft mag niet uit het oog worden verloren, dat we nog niet zijn waar we willen landen. De hoofdverantwoordelijkheid voor de loonvorming behoort bij het georganiseerde bedrijfsleven, met uiteraard een taak voor de overheid in verband met de financieel-economische politiek. Hetgeen er nu is, is een gebonden loonvorming, waarin doelbewust is opgenomen een differentiatie, die het natuurlijk gevolg van een vrije loonvorming zou zijn. Terecht wees de heer Bruins Slot op de grote verantwoordelijkheid van de werkgevers op dit punt. Zij ook moeten in hun overwegingen het algemeen belang bewust betrekken en er niet op speculeren,

dat loonsverhogingen wel in de prijzen zullen worden doorberekend. De kwestie van tussentijdse loonsverhogingen (vóór het verstrijken van de looptijd der collectieve arbeidsovereenkomsten) was niet geheel een duidelijke zaak. Het schijnt dat de regering teruggekomen is van haar eerste beslissing. Een duidelijke uiteenzetting zou zeer gewenst zijn in verband met de bestaande spanningen in de metaalsector. Nadere concretisering van de voorgenomen plannen is beslist noodzakelijk.

Zeer duidelijk gaf dr. Bruins Slot te kennen, dat het woningbouwbeleid van dit kabinet geen aanleiding is in twijfel te trekken, dat de regering de woningnood serieus neemt. De inschakeling van particulieren in de goedkope bouw is een beleid, dat een kans van slagen in zich heeft. De feiten wijzen daarop. Toch had hij op enkele punten critiek. Immers de verlaging van het aantal woningwetwoningen tot 32.500 bergt het gevaar in zich, dat het voor de minder- en minstdraagkrachtigen een (nog) langere wachttijd zal opleveren. Woningwetbouw is sociaal gezien van grote betekenis. Alles moet worden verricht om hen voor wie de woningwetwoning wordt gebouwd ook in deze woningen te plaatsen.

Afgaande op de Nieuw-Guinea-paragraaf in de Troonrede kwam de A.R. fractie tot de conclusie, dat het aangekondigde beleid volledig te onderschrijven is. Maar de „cocktail-party” uitlatingen van de minister-president geven een gevoel van groot onbehagen.

Het is van het grootste belang, dat de Nederlandse politiek duidelijk is. In Nieuw-Guinea moet men weten waar men aan toe is. Alles moet worden vermeden wat aan het gezag van Nederland afbreuk doet. Vandaar dat dr. Bruins Slot ernstig en dringend de minister-president erop wees, dat hij thans aan de volksvertegenwoordiging een duidelijke uiteenzetting behoorde te geven van dat beleid.

De conclusie van het betoog mondde uit in de constatering, dat de grote lijnen van het beleid bevredigend zijn te noemen. Veel goeds is in de afgelopen periode verricht. Er is hard gewerkt, maar toch moest worden erkend, dat er aan de presentatie van het beleid wel wat heeft ontbroken.

Over het algemeen, oordeelde dr. Bruins Slot na het regeringsantwoord, is er veel in het beleid om waardering voor te hebben.

Hoewel de gehele fractie, na het regeringsantwoord, van oordeel was, dat de prijspolitiek van de regering moest slagen en dat er mitsdien geen massale loonbeweging mag komen, was er over de aangewezen weg geen eenstemmigheid. Dit bleek bij de stemming over de door de oppositie ingediende motie (motie-Burger) toen een drietal fractieleden hun voorstemmen motiveerden. De heren Hazenbosch, Van Eibergen en Van Nierop meenden dat in de huidige economische situatie nog geen voldoende klemmende redenen aanwezig waren om elke tussentijdse verbetering van lonen en secundaire arbeidsvoorwaarden bij voorbaat te verhinderen. De motie werd verworpen met 66 tegen 49 stemmen.

BELASTINGEN

Het wetsontwerp tot verhoging van de grondbelasting en aanpassing van de personele belasting (Handelingen 1959/1960, pag. 764) bleek een voor de Kamer moeilijk te verteren onderwerp te zijn. Vrijwel in alle fracties - ook de A.R. fractie - waren ernstige bezwaren. De heer Kieft was voorshands van oordeel, dat de door de regering aangevoerde argumenten niet bijzonder overtuigend waren. De huurverhoging zou de opbrengst van rijksbelastingen vrij sterk verhogen. Budgetaire redenen om daarnaast bepaalde belastingen te verhogen zijn er zeker niet. Bovendien is de verhoging van de grondbelasting in feite een verlaging van het rendement van huizenbezit. Als de regering ervan uitgaat, dat er naar moet worden gestreefd de afstand tussen de vraagprijs van de bestaande (oude) woningen en de kostprijs van de nieuwbouw te verkleinen, dan moet elke rendementsverlaging van huizenbezit worden voorkomen.

De voorgestelde verhoging van de grondbelasting betekent in feite, dat de eigenaar/verhuurder van nieuwe woningen zijn exploitatiekosten verhoogd ziet. De huurverhoging van 20% wordt in feite voor hen slechts 18%. De verhoging (in feite) van de personele belasting werkt bovendien onrechtvaardig omdat de situatie op de woningmarkt thans abnormaal is. De omstandigheid, dat een woning moet worden betrokken, speelt vandaag de dag een grotere rol dan de normale vraag of de huur van die woning past bij het inkomen van de bewoner. Bovendien, door de verhoging van deze belastingen worden ook getroffen zij, die niet profiteren van de compensatie voor de huurverhoging - in de meeste gevallen de z.g.n. vergeten groe-

pen. Tenslotte meende hij, dat deze verhoging beter kon worden beoordeeld in het licht van de komende voorstellen tot belastingverlaging. De heer Kieft kon derhalve een definitief oordeel niet geven en verzocht de regering een overtuigender argumentatie. Na de beantwoording door de staatssecretaris was de Kamer niet overtuigd van de redelijkheid van de voorgestelde verhogingen. Tot uitstel ten tijde van de komende belastingverlaging was hij evenmin te bewegen. Alleen het voorstel tot aanvaarding voor één jaar kwam van de zijde van de regering.

Tegen dit voorstel bestonden onoverkomelijke bezwaren. Tijdelijke belastingverhogingen - de ervaring heeft dit geleerd - zijn altijd bronnen van moeilijke geschillen tussen regering en volksvertegenwoordiging. Bovendien stond niet vast of de komende belastingverlichting wel tijdig (binnen dat jaar) zou kunnen worden gerealiseerd (de historie heeft de Kamer in dit opzicht gelijk gegeven).

Een, ook door de heer Kieft ondertekende, motie van dr. Lucas (K.V.P.) waarin om aanhouding van de beslissing werd verzocht totdat de voorstellen inzake belastingverlaging zouden zijn ingediend, werd door minister Zijlstra bestreden. Hij meende, dat na de huurverhoging de vroeger verlaagde grondbelasting diende ongedaan te worden gemaakt, omdat dit passend was bij de opzet van die vroegere verlaging.

De regering vroeg hierop schorsing van de beraadslagingen over deze motie, teneinde in eigen kring zich hierover nog eens nader te beraden (10 maart 1960).

De beslissing van de regering op dit punt stelde de Kamer teleur: de verhoogde grondbelasting bleef gehandhaafd. Minister Zijlstra was van oordeel, dat de rendementsverbetering langzamerhand zodanig wordt, dat het buitengewoon redelijk is in het kader van de huurpolitiek van deze regering de bescheiden verhoging door te voeren. De regering deed dit met een open oog voor het nadeel van de kostprijs-huur van nieuwe huizen. Deze gedragslijn maakt nu eenmaal deel uit van het totale kabinetsbeleid vanaf de aanvang.

Een nieuwe ingediende motie-Lucas, ditmaal mede ondertekend door de heer Biewenga, inhoudende de beslissing aan te houden totdat de regeringsplannen m.b.t. de belastingverlaging bekend waren, kreeg niet de kans aangenomen te worden. Namens de fractie deelde de heer *Bruins Slot* mee, dat de A.R. fractie - met uitzondering van de heer Biewenga - thans tegen

de motie zou stemmen. De enige reden voor deze houding moet worden gezien in het feit, dat de regering de in de motie-Lucas geboden goede uitweg illusoir maakte door te verklaren, dat een verwerping van het wetsontwerp niet met haar verantwoordelijkheid in overeenstemming was te brengen. Dit bezigen van het uiterste middel van de onaanvaardbaarheid door de regering, redde weliswaar het wetsontwerp, maar deed de Kamer verontwaardigd zijn, omdat van dit middel gebruik werd gemaakt bij een niet-principiële zaak.

Een nieuwe douane-wetgeving (als v. pag. 1129)

De bestaande wetgeving op het gebied van de douane en de accijnzen dateerde van 1828. Het was daarom geen overbodige luxe deze verouderde wet te vervangen door een nieuw wetsontwerp. De heer Kieft, die namens de fractie hierover het woord voerde, was van oordeel, dat een goed werkstuk het departement had verlaten, terwijl bovendien de staatssecretaris een open oog had gehad voor de wensen van de zijde der Kamer geuit. Nederland heeft door dit ontwerp een gemoderniseerd douane-systeem gekregen, waarbij de grondrechten van de belastingplichtigen niet werden aangetast, terwijl de zekerheid waarop de fiscus moet rekenen als het gaat om de inning, aanwezig is. Bovendien zijn er voldoende mogelijkheden en ruimte om het Nederlandse stelsel zo nodig aan te passen aan de veranderde internationale verhoudingen.

Belastingverlaging (Handelingen 1960/1961, pag. 258)

Bij de algemene financiële beschouwingen over de begroting 1960 was er eenstemmigheid over de vraag of de voorgestelde ingangsdatum (1 juli 1961) kon worden aanvaard. Het door de regering voorgestelde belastingplan als zodanig werd door de heer Kieft besproken. Hij meende, dat de regering het de Kamer niet gemakkelijk had gemaakt. Naast verlagingen zijn er enkele tijdelijke verhogingen van voorheen gehandhaafd, terwijl beperkingen werden aangebracht in het recht om vervroegd af te schrijven, zowel als een matiging voor de investeringsaftrek. Een afweging van het voor en tegen wordt hier bijzonder moeilijk nu één pakket „allerhande” wordt aangeboden. Toch kon hij op grond van de door de minister aangevoerde argumenten het pakket in zijn algemeenheid aanvaarden. Met name de verlaging van inkomsten- en loonbelasting heeft bepaald goede

facetten. Het beschikbare bedrag van de verlaging immers komt grotendeels ten goede aan de minst draagkrachtige belastingbetalers. Het feit, dat 60% ten goede komt aan de groepen met een inkomen beneden f 7.450,— spreekt een duidelijke taal.

Eén punt was er, dat hij niet kon accepteren. Het voorstel van de minister de datum van ingang te bepalen bij Koninklijk Besluit betekende theoretisch en praktisch immers een verzwakking van de rechten van de Staten-Generaal. In verband daarmee ondersteunde hij een motie-Lucas - welke motie werd aanvaard.

Een motie van de oppositie, waarin werd aangedrongen op een verdere verlaging van het ongehuwdentarief werd verworpen, evenals een motie van die zijde om het vennootschapsbelastingtarief te handhaven op het niveau van 47%. Een motie, inhoudende een verlichting voor de K.L.M. en de scheepvaart, werd eveneens aanvaard.

BINNENLANDSE ZAKEN

Staatsdrukkerij (Handelingen 1959/1960, pag. 2215)

Hoewel de heer *Smallenbroek* ervan overtuigd was, dat dit staatsbedrijf nuttig en noodzakelijk is en de leiding daarbij streeft naar efficiency, vroeg hij bijzondere aandacht voor haar beperkte taak. De drukkerij is noodzakelijk, maar niet voor datgene wat even goed kan geschieden door particuliere ondernemingen, die er op ingericht zijn om dat drukwerk te verrichten.

Begroting 1960 (als.v. pag. 2319)

De heer *Smallenbroek* wees erop, dat het meer dan tijd wordt, dat aan decentralisatie bijzondere aandacht wordt besteed. Over het uitgangspunt zijn regering en fractie het wel eens, maar aan de uitvoering ontbreekt er bijzonder veel. Het lijkt erop, dat er meer wordt gecentraliseerd van rijkswege dan dat bevoegdheden van de overheid naar lagere organen (gemeenten en provincies) worden overgeheveld.

Ook de in ontwikkeling achtergebleven Nederlandse gebieden (de probleemgebieden) werden door hem ernstig onder de loupe genomen. De vele commissies, die bestaan, maken dat dat de nodige spoed achterwege blijft. Het bestaande „potjessysteem” is verbazend ingewikkeld, terwijl afdoende controle door de Staten-Generaal bijzonder moeilijk wordt; ook al vanwege de vele departementen, die bij elke beslissing nodig zijn. Een

gebrek aan de huidige regeling verbonden is ook dat vaak te veel gelet wordt op de technische zijde, het industriële klimaat, doch dat de maatschappelijke en culturele begeleiding te vaak mankeert.

Zwembaden, vergaderlokalen, schouwburgen etc. bevorderen immers het industriële klimaat in grote mate.

Met betrekking tot de „verschrijvingen” te Goes vielen harde woorden. Deze zaak, het bewust knoeien met begrotingsposten om zaken te realiseren, waarvoor geen geld op de begroting aanwezig is, is administratieve fraude. En beslist niet alleen Goes betreffende. Door Goes is deze zaak openbaar geworden en nu moet het regeringsbeleid erop gericht zijn deze foutieve mentaliteit de kop in te drukken. Een betrouwbaar ambtenaren-corps - waarvoor Nederland bekend staat - is van groot belang.

Over het salarisbeleid, dat is gevoerd, was in het algemeen instemming. Vooral ook, omdat bij het nieuwe beleid mogelijk is gebleken, dat meer kon worden gedaan voor de laagstbezoldigden, met name in de lager geclassificeerde gemeenten. Hij drong aan op een spoedige afwerking van de bekende kwestie over de politie-salarissen en meer nog op een bevredigende afwerking daarvan. Een nieuwe teleurstelling mag niet worden geriskeerd.

Hij hield vervolgens een krachtig pleidooi voor de verdere afbrokkeling van de aanpassing eigen pensioenen en A.O.W. (A.W.W.). In de huidige situatie stelde hij voor, vooruitlopend op het wetsontwerp tot eerste verlaging van de aanpassing, een voorschot te verlenen aan de gepensioneerden. Zou dit gerealiseerd worden, dan wordt het „wachten” voor de gepensioneerden niet door nadelige belastinggevolgen gestraft.

Haagsche agglomeratie (Handelingen 1960/1961, pag 2233).

De heer *Biewenga* bepleitte, in afwijking van het regeringsvoorstel - ten behoeve van de uitbreidende (grote) gemeenten in het Westen des lands een „nieuwe” stad te stichten - de gemeente Zoetermeer uit te breiden, die de „overvloed” van bewoners natuurlijker en voordeliger kan ontvangen. Hij bepleitte de uitbreiding van de agglomeratie (Den Haag, Rijswijk, Voorburg) wat aan banden te leggen en Zoetermeer naar het Westen uit te breiden. Men krijgt dan een hechtere gemeenschap, het randeffect wordt minder en planologisch zit er het voordeel in, dat de groenstrook tussen groot Zoetermeer en Den Haag breder wordt.

Grenswijzigingen

De heer *Verkerk* behandelde de *grenswijzigingen der gemeenten Dordrecht, Dubbeldam en Sliedrecht* (Handelingen 1959/1960, pag. 2629)

Hij wees op de merkwaardigheid, dat zowel in het oorspronkelijke standpunt van de minister als dat van Dordrecht radicale wijzigingen naar voren zijn gekomen. Dubbeldam moet meer inwoners en land afstaan en Dordrecht, oorspronkelijk het voorstel aanvaardend, komt thans met nieuwe plannen, die de drempel van de beleidssfeer nog niet overschrijden. In het huidige voorstel van de minister wordt Dordrecht behoorlijk tegemoet gekomen, Dubbeldam sprak zich daarvoor uit, zodat hij met het wetsvoorstel kon meegaan.

Een amendement van de oppositie om Dordrecht alsnog te vergroten, werd verworpen.

Herindeling van Schouwen-Duiveland (als. v. pag. 2645)

De heer *Verkerk* zag de gemeentelijke herindeling als een noodzakelijk sluitstuk van de wederopbouw en herverkaveling van het eiland. Niettegenstaande meer dan één gemeente pleitte voor behoud harer zelfstandigheid, mag dat niet uitgelegd worden als een bezwaar tegen de herindeling. Diezelfde drang naar zelfstandigheid kwam ook uit in de suggestie er één gemeente van te maken. Deze laatste suggestie wees de heer *Verkerk* af als zijnde prematuur. De komende ontwikkeling zal moeten worden afgewacht. De door de minister gegeven herindeling, die ernstig rekening houdt met de verschillen, welke in de economische structuur bestaan - is acceptabel, al blijven er uiteraard wensen over (b.v. Ouderkerk). Acceptabel mede omdat dit in het belang van het gehele eiland en van het gehele land is.

Haarlemmerliede en Spaarnewoude (als.v. pag. 2260)

Deze levenskrachtige gemeente zou worden opgedeeld tussen Haarlem en Haarlemmermeer. De heer *Verkerk* betoogde dat, hoe aantrekkelijk ook op het eerste gezicht, tegen dit voorstel toch grote bezwaren bestonden. Haarlemmermeer begeert Haarlemmerliede niet en bovendien weegt zwaar dat Haarlemmermeer, bij al de vele dorpen er dan nog één meer moet besturen. De bestuurskracht van Haarlemmermeer zou verzwakken, terwijl de inwoners van Haarlemmerliede niet gebaat zouden

zijn door de samenvoeging. Te minder nu Haarlemmerliede een financieel sterke gemeente is.

Haarlemmerliede heeft weliswaar maar weinig uitbreidingsmogelijkheden, maar deze omstandigheid mag op zichzelf nooit een argument zijn om een dergelijke gemeente op te heffen. Mede dank zij dit verzet is het ontwerp ingetrokken.

Gemeentefinanciën (als.v. pag. 884)

De bestaande situatie bij het merendeel der Nederlandse gemeenten is niet rooskleurig. De heer *Kieft* drong bij de begrotingsbehandeling aan op een spoedige indiening van de memorie van antwoord op het voorlopig verslag omtrent de financiële verhouding tussen rijk en gemeenten.

Het zijn niet alleen financiële omstandigheden, die de situatie moeilijk maken. Aan de ene kant brengt een niet sluitende gemeentebegroting - enkele jaren achter elkaar - een strak rijks-toezicht en inmenging mee. Anderzijds is er het concrete gevaar van het niet-meer-reëel-dragen van eigen verantwoordelijkheid bij de gemeenten. Dat laatste is niet te ontkennen. Hij wees er op, dat, hoewel op het terrein van de kapitaal-investeringen ten behoeve van de gemeenten soulaas was geboden door de regeringscirculaire van 12 mei 1959, aangaande tekorten van de gewone dienst geen enkele hulp werd geboden. Ook deze begroting biedt weinig mogelijkheden om de gemeenten werkelijk te helpen. Voor de toekenning van een subjectieve correctie aan met tekorten worstelende gemeenten blijft over 1960 een te gering bedrag over: 39 miljoen gulden soulaas tegenover een totaal gemeente-begrotingstekort van zeker 150 miljoen gulden.

De heer *Kieft* drong in dit verband aan op een snelle behandeling van de nieuwe Financiële Verhoudingswet, waarbij de gemeenten vooral zouden moeten worden gesaneerd op reële basis. Niet naar een vaste gemiddelde norm, doch naar een norm die past bij de betrokken gemeente.

BUITENLANDSE ZAKEN

Begroting 1960 (Handelingen 1959/1960, pag. 656).

De heer *Biesheuvel* constateerde, dat het zonneklaar is, dat de rol van kleinere naties zoals Nederland, in de huidige situatie wel zeer aan betekenis heeft ingeboet. Immers wezenlijke politieke invloed op het wereldgebeuren wordt in hoge mate bepaald door militaire en economische macht waarover een land

beschikt ! In het Nederlandse beleid moet men dit als een vol-dongen feit aanvaarden. Toch mag dit niet zó worden aan-vaard, dat Nederland nu maar moet wachten op de dingen die op ons afkomen. Integendeel, dit feit moet het uitgangspunt van ons beleid vormen. Wij zijn nog steeds met veel banden in de wereldpolitiek verweven (Nieuw-Guinea en de West). Bovendien moeten wij een actief buitenlands beleid voeren, omdat er meer is dan onze redelijke en rechtvaardige eigen nationale belangen. Voor de grote problemen van de buitenlandse politiek is alleen beslissend ons antwoord op de diepste levens-vragen.

De menselijke ingreep in al de beslissende problemen (commu-nisme, rassenhaat, het oorlogsvraagstuk in zijn moderne ver-schrikkelijke vorm) *kan alleen worden volvoerd in het licht dat het Evangelie ons voorhoudt. N.l. zoals Paulus dit heeft gezegd in de brief aan de Romeinen, dat wij beproeven wat de goede en de volmaakte wil van God is.* Ten diepste is dat onze poli-tieke verantwoordelijkheid in internationaal opzicht. En hier-in ligt tevens het perspectief voor deze politiek besloten.

Uitgaande van dit principiële gezichtspunt heeft de heer Bies-heuvel het a.r. standpunt t.a.v. een aantal concrete punten ontwikkeld.

Vanuit de christelijke levensvisie kan een dringend beroep wor-den gedaan op *hulpverlening door de vrije en welvarende At-lantische wereld.*

Het is duidelijk, dat wij deze onder-ontwikkelde gebieden niet alleen te lijf kunnen gaan met harde guldens of dollars. Wij moeten trachten deze volkeren te benaderen, door te dringen tot de ziel van deze volkeren vanuit de christelijke levensovertuiging en niet met een stuk westers relativisme dat deze mensen afschrikt.

De christelijke levensvisie heeft ook een open oog voor *het gevaar* van het optrekkend communisme. Het communisme is en blijft een ideologie die streeft naar wereldheerschappij en het is een anti-christelijke macht. Duidelijk is dat weer gebleken uit een bekendmaking van de communistische partij waarin staat, dat de strijd opnieuw moet worden aangebonden tegen de religieuze tendenzen van het Russische volk.

En daarom is het noodzakelijk te blijven pleiten voor een krach-tig NATO-beleid. Wat is die NATO vandaag waard tegen de communistische bedreigingen ? En wat doet Nederland om dit NATO-beleid te versterken ? In een tijd van welvaart is de pu-

blieke opinie zo gemakkelijk in slaap te sussen. Dat blijkt telkens weer. En dat is verklaarbaar. De mens verlangt naar vrede, naar welvaart, want welvaart kan pas bestaan als daaraan vrede en vrijheid voorafgaan.

Telkens doemt het gevaar op, dat wij eenzijdig hunkeren naar welvaart en daarom moet het buitenlands beleid van de Nederlandse regering gericht zijn hierop : het openen van een perspectief, dat de NATO aan de vrije wereld van de Atlantische gemeenschap moet hebben te bieden. Onze militaire en economische paraatheid zal moeten worden versterkt teneinde dit perspectief straks te realiseren.

Voorts moet de *Europese samenwerking* op economisch, militair, maar in deze tijd vooral ook op sociaal niveau de volle aandacht van de regering blijven houden. Immers op deze wijze is het mogelijk onze christelijke invloed op een breed terrein in Europees verband en daar buiten tot ontplooiing te brengen. Vandaar mr. Biesheuvel's dringend beroep op minister Luns de politieke ontwikkeling in Frankrijk zeer nauwkeurig gade te slaan. Bij alle vreugde over het sterke gezag van een De Gaulle moet toch ook worden onderkend, dat de juiste verhouding tot de democratische vrijheid in Frankrijk aan het tanen is. Voor een gezonde ontwikkeling van de Europese samenwerking kan dit een gevaar betekenen.

Een bijzonder onderdeel van deze begroting nam *dr. Meulink* voor zijn rekening : de voor ons zo belangrijke zaak van de *Zuid-Molukken*.

Dit volk zo nauw en zo lang met ons verbonden, heeft er recht op, dat de Nederlandse regering hen niet langer bestempeld als staatsburgers van Indonesië. Deze betiteling kwetst de Zuid-Molukkers. Zij beseffen heel wel, dat zolang de republiek Zuid-Molukken nog door geen enkele regering is erkend, het onredelijk zou zijn van de Nederlandse regering te verlangen als Zuidmolukse staatsburgers te worden beschouwd. Wel betwisten zij terecht aan de regering het recht hen als Indonesiërs te betitelen.

Verdrag tot instelling van de Benelux Economische Unie (Handelingen 1959/1960, pag. 793).

Dit ontwerp, aldus de heer *Biewenga*, is een nieuwe en verdere stap met betrekking tot de samenwerking tussen de drie Benelux-landen. De eerste stap hiertoe gezet (op vreemde bodem

- in Engeland in 1944) wordt thans gevolgd door een verdrag tot instelling van een Economische Unie. Hoewel de E.E.G. intussen tot stand gekomen is, meende de heer Biewenga, dat deze nieuwe Benelux-samenwerking niet is achterhaald door de E.E.G., maar daarop vóór moet blijven en daarin een rol zal moeten spelen.

Er waren bezwaren tegen het Verdrag. Voor een goede behartiging der belangen van de Unie ontbreekt nog een gemeenschappelijk orgaan met een eigen zelfstandige verantwoordelijkheid. De interparlementaire Beneluxraad zou eigenlijk de plaats in moeten nemen van de eigen volksvertegenwoordigingen. Deze stap zou de harmonisatie van het beleid der drie landen ten goede komen.

Een tweede bezwaar was gelegen in het feit, dat het vrijere handelsverkeer voor de industriële sector in veel gunstiger mate wordt verwerkelijkt dan voor de agrarische sector. De uitvoer van Nederlandse agrarische producten is beslist een ongunstige factor in het geheel. Met name geldt dit voor de uitvoerproducten zuivel, groenten en fruit. Helaas kan bovendien niet worden verwacht, dat binnenkort daarin verandering komt. Immers de bepalingen van dit verdrag zijn niet veel meer dan een ratificatie van de bestaande regelingen in de protocollen. Een en ander zal aanleiding kunnen geven tot een desintegratieproces in de land- en tuinbouwsector.

Hoewel er enige hoop was, dat op ministerieel niveau betere afspraken zouden kunnen worden tegemoet gezien, is deze hoop voorlopig de bodem ingeslagen. België houdt vast aan het stelsel van de minimumprijzen ter afremming van de import uit Nederland. D.w.z. : daalt de invoerprijs beneden een bepaald bedrag dan staat de import automatisch stop.

Hoewel de bepalingen rondom de land- en tuinbouw onvoldoende tot hun recht kwamen, wilde de heer Biewenga het algemeen belang beslist laten overheersen. En aangezien uit politieke en algemeen economische gezichtspunten het verdrag is toe te juichen, accepteerde hij namens de fractie deze verdere stap tot harmonisatie in Benelux-verband. Het verdrag is eens te meer het bewijs van het feit, dat de Benelux in haar hoofddoelstelling geslaagd is. Vast staat ook wel, dat naarmate de verflechting van het economische leven sterker wordt en de Benelux-economie zelf een grotere onderlinge samenhang gaat vertonen, ook de landbouw-coördinatie verder zal groeien.

Het besproken verdrag werd zo belangrijk geacht, dat een

drietal ministers en een tweetal staatssecretarissen hierbij het woord voerden.

Een motie - mede ondertekend door de heer Biewenga - sloot de bespreking af, waarin uitdrukking was gegeven aan de vrees dat het stelsel van minimumprijzen in het kader van de E.E.G. voor Nederland onaanvaardbare gevolgen kon hebben, waarom dan ook de regering werd uitgenodigd de maximale zorgvuldigheid te betrachten.

Suriname en de Nederlandse Antillen (als.v. pag. 864)

De heer *Van Eijsden* achtte het belangrijk thans aan de orde te kunnen stellen de maatregel van Rijksbestuur waarbij de bevoegdheden van het bestuurscollege van de Eilandenraad van Curacao werd geschorst en waarbij tevens het gezag in handen werd gelegd van de gezaghebber van dat eiland. Hij was van oordeel, dat deze maatregel juist was. Een regelmatig bestuur moet mogelijk blijven. Als tengevolge van allerlei politieke ontwikkelingen de Eilandenraad op Curacao niet meer kan functioneren - de meerderheid van de Raad had geen vertrouwen in de gedeputeerden - dan moet een noodmaatregel worden getroffen. Weliswaar met een bezwaard hart - maar een andere mogelijkheid om het normale bestuur te herstellen was er niet.

De Koninkrijksregering stond voor een harde zaak : ingrijpen in een gebied dat zelfstandig is, maar een andere oplossing was niet te vinden.

Overigens drong de heer *Van Eijsden* in het bijzonder aan om deze noodtoestand zo kort mogelijk te laten bestaan.

DEFENSIE

Over de versterking van de verdediging van Nederlands Nieuw-Guinea heeft *mr. Roosjen* behartenswaardige opmerkingen gemaakt (zitting 1959/1960, pag. 988). Het is juist, dat de regering ernst maakt met het beleid inzake de toekomst van Nieuw-Guinea. Aan de Papoea-bevolking is het recht van zelfbeschikking toegezegd. En dan moet een gedane belofte waar gemaakt worden. Maar dit houdt in dat wij ook zorg dragen, dat er ginds geen aanslagen mogelijk zijn welke de toegezegde ontwikkeling zouden verijdelen.

Hier is geen Nederlands belang in het geding, maar het belang van een bevolking voor welker beveiliging wij op dit ogenblik nog verantwoordelijkheid dragen. De militaire aanvalskracht van Indonesië is sterk opgevoerd en het is noodzake-

lijk de versterking van de verdediging van Nederlands Nieuw-Guinea aan te vatten. De heer Roosjen liet niet na de volle nadruk te leggen op het feit, dat onzerzijds er geen sprake is van agressieve bedoelingen. Wat Nederland doet is dit : de defensiekracht verhogen teneinde een machtsvacuum ginds weg te werken.

Het is niet alleen maar onze plicht dit te doen. Waarvoor offers worden gevraagd. Niet alleen in geld of materiaal, maar ook van ouders die hun zonen zullen moeten afstaan. Zo mogelijk, en daar drong de heer Roosjen ernstig op aan, door vrijwilligers vóór te laten gaan. Een aandrang waar de minister in positieve zin op inhaakte.

Een motie van mr. Burger, inhoudende de verdediging van Nieuw-Guinea nog eens te overwegen, werd verworpen. Voor stemden alleen de communisten, de pacifisten en de leden van de P. v. d. A.

De nota inzake de defensie-inspanning in de jaren 1961 t/m 1963 (zitting 1959/1960, pag. 1065) onderging een uitvoerige behandeling.

Mr. *Roosjen*, de defensiespecialist van de fractie, sprak enkele waarderende woorden aan het adres van de juist overleden heer Vermeer, die voor de Partij van de Arbeid de defensiezaken eerlijk en deskundig behartigde.

Hij gaf voorts opnieuw uiting aan zijn bezwaar tegen een bespreking van nota's. Het is wel interessant en misschien soms ook wel in het algemeen belang, maar welke parlementaire betekenis moet aan een dergelijk debat worden toegekend? Het ware beter, dat in de vorm van wetsontwerpen de materie werd behandeld.

De heer Roosjen had critiek op de tijdsduur die de nota bestreek. Ieder weet dat een goede opbouw van land- en luchtmacht een lange tijd in beslag neemt. Waarom dan slechts een visie voor drie jaren? In dit nieuwe plan wordt ook gemist de systematische opbouw, die voorheen wel voor de marine heeft gegolden. Bovendien is het niet duidelijk uit de verf gekomen waarom de organisatie van leger en luchtmacht gebaseerd is op een veronderstelde oorlog van korte duur, terwijl met de organisatie van de marine het tegendeel het geval is. De heer Roosjen wilde hierover meer duidelijkheid. Liggen er wellicht moeilijkheden bij de chefs der staven of is er verschil van opvatting in NAVO-verband?

De nota geeft verder weliswaar een brede opsomming van hetgeen nodig is, maar van alle wensen en plannen voor het legercorps wordt slechts de mechanisering van drie bataljons voorgesteld. Zo is het ook met de veronderstelde Amerikaanse hulp. Er wordt hierop in grote mate gerekend en veel geopperde plannen steunen op het vertrouwen, dat de hulp, zoals die voorheen werd gegeven, gecontinueerd zal worden. Is dat wel een juiste basis voor de opbouw van onze defensiekracht?

De nota zou aan duidelijkheid gewonnen hebben als aange-toond was het verschil tussen hetgeen nodig is en dat wat voor-genomen is.

Een en ander bracht de heer Roosjen tot de dringende vraag of het defensieplafond van 1850 miljoen gulden eigenlijk niet te laag is voor de huidige eisen, die aan 's lands defensie gesteld moeten worden. De internationale situatie wordt er niet beter op en is niet ieder moment van dezelfde zwaarte? Overigens was het bijzonder nuttig, dat de heer Roosjen ook aandacht vroeg voor de nodige zuinigheid bij de besteding der defensie-gelden. De Rekenkamer heeft „Defensie” dit jaar wéér op het strafbankje doen komen. Dat moet kunnen worden voor-komen.

Tenslotte wees hij op het grote gevaar van het communisme. Haar propaganda draait op volle toeren. Daarom is het nu meer dan ooit taak om met Gods hulp waakzaam te zijn en het Westen sterk te maken tegen de formidabele militaire macht van het blok der communistische landen.

De vaagheid, die er is op het stuk van de sterkte en samen-stelling van de defensiekracht, is ook op te merken in het *deel der nota dat handelt over het personeelsbeleid*, aldus de heer Kieft. Welke concrete oplossing met betrekking tot de maat-regelen op het personeelsgebied de minister voor ogen staan, valt uit de nota niet behoorlijk af te leiden.

Er worden wel mededelingen gedaan omtrent mogelijk-heden op het gebied van salarissen, huisvesting, bevorderingen etc., maar meer concreetheid zou bijzonder wenselijk zijn. Soms lijkt het er op of de materie belangrijker is dan de mens en diens sociale positie. Als de minister nu niet of later bij de defensie-begroting hierop nader ingaat zal er niet op behoeven te worden gerekend, dat de verkorting van de duur der eerste oefening gerealiseerd zal kunnen worden. In ons land wil men concreet weten waar men aan toe is. Het verlangen dat leeft naar een

verkorting van de diensttijd is niet verkeerd. Indien aan dit verlangen kan worden tegemoetgekomen, zal dit moeten gebeuren.

Toch zal men er mee moeten rekenen, dat een verkorting niet mag gaan ten koste van ons aandeel in de gezamenlijke verdediging. Wij hebben de plicht de persoonlijke vrijheid en de rechtsorde van Nederland en de Westerse landen veilig te stellen.

Een door de socialisten ingediende motie, inhoudende een verkorting van de diensttijd, werd overtuigend verworpen. Het zou op dat moment onverantwoord zijn een dergelijke verkorting in te voeren.

ECONOMISCHE ZAKEN

Interpellatie Suurbhoff (Handelingen 1960/1961, pag. 3377)

Drs. *Hazenbosch* merkte op, dat er een rechtstreeks verband bestaat tussen het regeringsstandpunt inzake tussentijdse herzieningen van c.a.o.'s (vgl. de algemene beschouwingen) en de concrete beslissing t.a.v. de door de regering verworpen voorstellen van de Vakraad Metaal.

Hij was van oordeel, dat een tussentijdse herziening juridisch gezien een volkomen correcte zaak was. Dat was ook het regeringsstandpunt. Het verschil was dit, dat gelet op de conjuncturele situatie van thans en de vooruitzichten 1961, de regering niet toe kon staan dat een dergelijke herziening min of meer massale loonsverhogende gevolgen zou hebben. De vraag is of die situatie (zoals de regering die voorstelt) wel noodzaakt tot de voor ons liggende concrete situatie. Weliswaar was hij het niet eens met het regeringsstandpunt, dat in alle gevallen bij voorbaat reeds een tussentijdse loonsherziening moest worden afgeremd, maar de concrete vraag waarover wij thans te beslissen hebben, vraagt om een concreet oordeel.

Duidelijk stelde hij, dat noch het standpunt van de a.r. fractie-meerderheid, noch het standpunt van haar minderheid kan worden gehanteerd als een belemmering om met de Vakraad Metaal tot een oplossing te komen. Momenteel zijn de eisen van de „metaal” gemodereerd. Metaal vroeg nu : 4⁰/₁₀₀ per 1 april, de regering 5⁰/₁₀₀ per 1 juli. Daarom - het verschil is zo klein geworden - spelen eigenlijk de economische omstandigheden geen rol. Daarom had de gehele fractie gaarne gezien, dat de regering in dit geval toch maar ja zou hebben gezegd. Maar aan

de motie-Suurhoff had de fractie geen enkele behoefte. Immers, deze motie vroeg alsnog een oplossing te zoeken in overleg met de Stichting van den Arbeid. Daar is een oplossing niet te zoeken. Er is voldoende gesproken. De motie is bovendien gevaarlijk, omdat opnieuw verwachtingen worden gewekt, met al den aankleve van dien. De motie-Suurhoff werd verworpen met 59 tegen 44 stemmen.

De prijzenwet (Handelingen 1960/1961, pag. 3015)

Drs. *Hazenbosch* meende, dat deze overheidsingreep op het stelsel van vrije prijsvorming, een bijzonder moeilijke materie was - principieel gezien. Het is wel juist, dat een vrij prijsmechanisme in onze samenleving niet feilloos werkt, maar ook ministers zijn feilbare mensen. Als er iets is in onze maatschappij, dat niet deugt, dan heeft men het probleem niet opgelost door dit naar de overheid toe te spelen. Dan heeft men het probleem alleen maar verplaatst.

Onze economische orde is die van een ondernemingsgewijze volkshuishouding. Zij zijn verantwoordelijk voor het wel en wee der onderneming en voor de hoogte van de prijzen. Maar thans is de concurrentie zo weinig in sympathie met de menselijke geest, er zijn zoveel invloeden die verstarrend kunnen werken, die zo hardnekkig kunnen zijn, dat men de overheid de bevoegdheid niet onthouden kan - als het beslist niet anders gaat met specifieke, goed gerichte en zorgvuldig afgewogen maatregelen tussenbeide te komen. Zó gezien en zó uitgevoerd kan zij een instrument zijn ter bescherming van de economische orde.

Maar, er moeten rechtswaarborgen zijn die er op gericht zijn de burgers te beschermen tegen willekeurig optreden van ministers, omdat het ministersambt onpersoonlijk is in de tijd gezien.

Nu de minister hieraan tegemoet gekomen is door wijzigingen in het door minister Zijlstra ingediende ontwerp aan te brengen, kan de fractie accoord gaan. Er is nu een redelijk evenwicht tussen de noodzakelijke slagvaardigheid van de overheid en een noodzakelijke bescherming van de burgers tegen een willekeurig ingrijpen van de overheid.

Begroting 1961

Eén van de belangrijkste punten uit het voorgenomen economische beleid, aldus de heer *Hazenbosch* (als.v. pag. 3327) is de vraag of wij ons heden bevinden in een situatie van overbe-

steding, in een van onderbesteding, dan wel in een situatie van dreiging van de een of ander.

Deze vraag is daarom belangrijk, omdat voor een groot deel de totaliteit van het regeringsbeleid op het antwoord daarop moet steunen.

Hoewel het brandgevaar het vorig jaar nog te veraf was om het brandalarm in werking te stellen, thans is er reden na te gaan of de ietwat sombere prognoses van de minister volledig te onderschrijven zijn.

Hoewel de minister wat zonniger tegen de ontwikkeling aankijkt, is hij toch meer onder de indruk van het gevaar van overbesteding dan het vorig jaar. Thans met name heeft de minister bijzondere zorg voor één facet van de bestedingen, n.l. de consumptie. Toch is dit facet slechts één der componenten, die eigenlijk het minst heeft bijgedragen tot de bestedingsgroei. Heeft de minister in zijn beleid wel het juiste evenwicht betracht tussen de beide componenten : consumptie en investering? Heeft hij niet te veel de nadruk gelegd op het gevaar van een inkomensinflatie, meer dan op het gevaar van een bestedingsinflatie? Deze vragen klemmen, omdat de loonpolitiek en de prijspolitiek hierin een bijzondere rol spelen.

In verband met de komende interpellatie over lonen en prijsontwikkeling ging de heer Hazenbosch nader in op de prijspolitiek. Verwijzende naar de rede van dr. Bruins Slot ter gelegenheid van de algemene beschouwingen, wilde hij zijn bewondering voor de prijspolitiek niet onder stoelen of banken steken. Toch wilde hij erop wijzen, dat de minister meer succes bereikt met het keren van prijsverhogingen, dan het effectueren van prijsverlagingen. Weliswaar is er de beleidslijn, dat een deel van de produktiviteitsstijging (bij een bepaalde bedrijfstak, die het nationaal gemiddelde overtreft) moet worden aangewend voor prijsverlaging, maar hoe staat het met die praktijk, bij de metaal b.v.?

Hij wilde met deze dingen alleen maar waarschuwen tegen overdrijving van een bepaalde situatie.

De stemming : wij hebben hoogconjunctuur en dus kan alles, is een gevaarlijke. Maar de stemming van: wij hebben hoogconjunctuur en dus kan er niets, omdat er overbesteding en inflatie kan dreigen, is evenzeer fout.

Naast deze algemene grote lijnen te hebben geschetst, stelde hij het industrialisatiebeleid en de regionale industrialisatie (kernenbeleid) diepgaand aan de orde.

Europese aangelegenheden.

De jaarverslagen omtrent de uitwerking en toepassing van enkele Europese gemeenschappen (E.E.G. en Euratom) waren aanleiding tot een debat voor de eerste maal over het gevoerde Europese beleid. (Zitting 1959/1960, pag. 1153). De heer Biesheuvel, die wegens ziekte van drs. Hazenbosch het woord voerde, meende de leden van het Europese Parlement een compliment te moeten maken voor hun ijver en toewijding voor de Europese zaak. Dat werk onttrekt zich helaas - het kan vaak niet anders - grotendeels aan het gezichtsveld van de gemiddelde Nederlander. Vandaar dat het belangrijk moet worden geacht in het Nederlandse parlement - het thuisfront - hierover een gesprek te voeren.

Mr. Biesheuvel betreurde nog altijd de geringe belangstelling van de publieke opinie voor de zaak van de Europese eenwording. Misschien is dat ook wel de schuld van de Kamer, die vaak afdaalt in technische en gedetailleerde beschouwingen, die op zichzelf wel nuttig zijn, maar het grote publiek niet beïnvloeden kunnen. Wij moeten er voortdurend op bedacht zijn, dat de eenwording alleen kan slagen als het in toenemende mate een zaak wordt, die de betrokken volken in brede lagen gaat interesseren.

Het Europese Parlement heeft bovendien nog onvoldoende bevoegdheden zodat het nodig blijft het gevoerde beleid in de nationale parlementen te bespreken.

De zaak van de E.E.G. en ook van de Euratom hebben sneller inhoud en gestalte gekregen dan wel voor mogelijk is gehouden, toen het Verdrag van Rome tot stand kwam. Opvallend achtte hij, dat het bedrijfsleven in veel opzichten bezig is of gereed is zich aan te passen aan de nieuwe mogelijkheden, die de gemeenschappelijke markt biedt. Er is een versnelde afbraak van handelsbeperkingen gaande, waaruit moge blijken, dat er goede krachten in de Europese gemeenschappen schuilen. Intern gezien mag van enige voldaanheid sprake zijn. Extern echter - de verhouding met de overige Europese landen - is helaas nog geen voortgang geboekt. De heer Biesheuvel drong er sterk op aan de vrijhandelszone en de economische associaties te realiseren. Ten aanzien van de ontwikkeling van de E.E.G. stelde de heer Biesheuvel een viertal duidelijke wensen.

1. Er is dringende behoefte aan *samenvoeging van de drie executieven tot één Europese executieve* voor de drie be-

staande gemeenschappen (E.E.G., Euratom en K.S.G.). Te meer nu de voorzitters der drie gemeenschappen zich in het openbaar hiervoor hebben uitgesproken. Het politieke aspect van de samenvoeging is van grote betekenis.

2. Er is behoefte aan *directe verkiezingen* voor het Europese Parlement. De bestaande moeilijkheid is deze, dat de executieven in sterke mate afhankelijk zijn van hun nationale regeringen bij hun politieke beslissingen. Het zal derhalve nodig zijn de executieven te laten uitgroeien tot een werkelijke overheid, waardoor het Europese Parlement aan kracht wint. Zolang dit nog niet gerealiseerd is, zal het nodig zijn dat een deel der Europese parlementsleden zal moeten worden gekozen uit de nationale parlementen teneinde thuis de degen te kunnen kruisen met de nationale regeringen.
3. Noodzakelijk is, dat een *regeling voor de economische relaties van de E.E.G. met derde landen getroffen wordt*. Engeland en de overige Europese landen zullen niet afzijdig mogen blijven bij een groeiende E.E.G. Dat zal mede mogelijk moeten worden gemaakt door het eigen doen en laten van de E.E.G. Onze geestesgesteldheid dient zich te richten op de economische en politieke versterking van geheel Europa.
4. Onze *relatie met de Afrikaanse landen* zal moeten worden versterkt. Hieraan moet een hoge prioriteit worden toegekend in het belang van een vrije wereld.

FINANCIËN

Algemene financiële beschouwingen (Handelingen 1960/1961, pag. 210.).

Een van de grote vragen die rondwaarde tijdens het debat omtrent het financiële beleid van de regering was de vraag of de minister niet te voorzichtig was in de beoordeling van de economische situatie en daardoor te „strak” zou zijn in zijn praktische beleid. De heer *Van Eijsden* kwam na een ontleding van de huidige en toekomstige situatie tot de slotsom, geleerd door de ervaring van enkele jaren terug, dat het financieel beleid moet opletten en voorzichtig dient te manoeuvreren. Dit betekent, dat wij niet verder moeten willen springen dan onze polsstok lang is. Hoe tijdelijk teleurstellend sommige gevolgen

hiervan kunnen zijn, landelijk en totaal bezien, is het onverantwoordelijk risico's te lopen.

Over de nieuwe methode van de minister, de *prioriteitenmethode*, d.w.z. een perspectief opening van de ontwikkeling voor de eerstkomende drie jaren en daarop het huidige beleid afstemmen, oordeelde hij in beginsel gunstig. Weliswaar schuilt een speculatief element in deze methode, maar het betekent ook dat het parlement een duidelijk inzicht kreeg in hetgeen in de nabije toekomst mogelijk blijkt. Dat resultaat is zeer te waarderen. Toch wees de heer Van Eijsden ook op het gevaar van deze methode. Wij moeten er aan vasthouden, dat een dergelijk schema een voorlopig karakter heeft. M.a.w. bij de behandeling van de afzonderlijke begrotingen moeten gerechtvaardigde verlangens naar meer uitgaven niet worden afgewezen op grond van het prioriteitenstaatje. Een verdere begrotingsbehandeling heeft dan immers weinig zin. Bovendien, het schema was voorzichtig en globaal opgezet, het is een beperkt lijstje, zodat er geen dringende redenen zijn hierop kritisch in te gaan. Overigens mag van een zekere starheid bij de hantering van dit schema geen sprake zijn.

Verheugend was, dat - voor het eerst - duidelijk naar voren kwam, dat de groei der middelen niet alleen dienstbaar werd gemaakt aan de uitbreiding van staatszaken, maar dat deze groei ook zou worden aangewend voor belastingverlaging, als een zelfstandige grootheid naast andere prioriteiten. Hij wees er overigens op, dat - ook al zou de voorgestelde belastingverlaging worden gerealiseerd - van een reële verlaging van die druk geen sprake is. Het blijft derhalve zaak hiervoor alle aandacht te vragen.

De heer Van Eijsden ontliep de moeilijke vraagstelling niet.

Enerzijds constateerde hij, dat er financieel ruimte is om de geplande belastingverlaging spoediger dan 1 juli 1961 in te voeren. De huidige hoogte van de druk is een dringende reden een forsere verlaging in te voeren. Anderzijds echter dwingt de huidige fase van de conjunctuur tot voorzichtigheid. Uitzetting van consumptie, één der gevolgen van de belastingverlaging, brengt ernstige nadelige gevolgen met zich. Als de minister deze nadelige consequenties nader aannemelijk kan maken, zou hij de consequentie van een zwevende belastingverlaging op termijn willen aanvaarden.

Tenslotte meende de heer Van Eijsden, in de overtuiging levend, dat de woningnood zo spoedig mogelijk dient te worden op-

geheven, de vraag te moeten stellen of met een programma van 80.000 woningen eigenlijk wel kan worden volstaan. Laten de financiën niet een groter aantal toe ?

JUSTITIE

De heer *Meulink* besprak het *wetsontwerp tot wijziging van het Tarief justitiekosten en salarissen in burgerlijke zaken*. (Handelingen 1959/1960, pag. 2661).

Hij meende dat het hoog tijd werd de bestaande tarieven (daterend van 1924) aan te passen en betreurde het dat het tarief voor advocaten en procureurs niet wordt gewijzigd. Deze tarieven zijn zelfs al meer dan een eeuw ongewijzigd. Een dergelijk tarief is in wezen zinloos.

Met betrekking tot het voorgestelde tarief justitiekosten had hij bezwaren, omdat een rechtsgrondslag voor de heffing van een vast recht per procedure t.b.v. de staat niet is gegeven. Bovendien geldt deze regel voor strafzaken en belastingzaken niet, terwijl daarnaast de perceptiekosten relatief hoog zijn ! In verband daarmee drong hij aan op afschaffing van deze retributie.

Voorzieningen op het gebied van dierenbescherming (als.v. pag. 2673).

De heer *Verkerk* merkte op, dat het in deze tijd en in deze maatschappij waarin de ene mens de andere nog steeds een wolf is, een weldaad is, een onderwerp in rust en vrijheid te bespreken, waarin het mededogen met het dier aan de orde is. Hij stelde, dat een positieve houding moest worden aangenomen tegenover de overdreven dierenbescherming, als tegen zekere landbouwopvattingen, welke suggereren, dat een dierenbeschermingswet beoogt bewust of onbewust anti-agrarisch te werken.

Hij kwam, na een overzicht te hebben gegeven van de huidige situatie, tot de conclusie, dat een wettelijke regeling van het gehele vraagstuk van de dierenbescherming noodzakelijk is.

Bezwaren waren wel aanwezig o.m. tegen de instelling van de Raad voor dierenbescherming, tegen het nog steeds niet intrekken van de Trekhondenwet, maar alles overziende meende hij - in weerwil van zijn aanvankelijke mening - toch het ontwerp te moeten steunen, teneinde iets te kunnen doen aan de scheef getrokken verhouding tussen mens en dier.

Loterijwetwijziging (Handelingen 1959/1960, pag. 2733).

Dr. Bruins Slot kwam na een historisch overzicht te hebben gegeven van het vraagstuk tot de conclusie, dat het geen zin zou hebben een amendement in te dienen ten doel hebbend de loterijwet waterdicht te maken en sportprijsvragen eenvoudig te verbieden. Immers, gelet op de verhoudingen in de Kamer zou dit amendement geen schijn van kans hebben aangenomen te worden. Hij achtte de toto een zedelijk kwaad, dat de overheid moest verbieden. Omdat echter een overgrote meerderheid hier wèl achter staat kan de A.R. fractie slechts daartegenover haar stem stellen, meer niet. Van enige onrechtvaardige inperking van de vrijheid is dus geen sprake.

Het verwijt, dat er op de beurs ook gegokt wordt, is geen reden de toto niet tegen te staan. Maar het feit dat wij niet alle kwaad kunnen weren mag en moet er toe leiden, dat het kwaad dat wel gekeerd kan worden ook metterdaad wordt geweerd.

Niet de hoogte van de prijs is bepalend voor het kwaad, maar wel de vraag of een bepaald systeem een ongezonde prikkeling van de speelzucht moet worden geacht. En dat is met de toto het geval. Schadelijke praktijken moeten worden geweerd, verboden worden en niet gekanaliseerd. Dr. Bruins Slot memoreerde dat het A.R. standpunt volkomen werd gedeeld door het moderamen van de Generale Synode van de Hervormde Kerk.

Merkwaardig was, dat in 1950 ook het bestuur van de K.N.V.B. (voetbalbond) zich positief uitsprak tegen de toto!

Op de heer Biesheuvel na, stemde de fractie tegen de legalisatie van de toto.

Begroting 1961 (Handelingen 1960/1961, pag. 2448).

De traagheid, aldus de heer *Meulink*, waarmee de vernieuwing van het Burgerlijk Wetboek wordt afgewerkt, krijgt zo langzamerhand een verontrustend karakter. Hij vroeg zich af of wij op deze wijze ooit klaar komen met deze noodzakelijke vernieuwing en aanpassing van het burgerlijk recht.

Is wellicht de aanpak niet te zwaar geweest, zodat thans naar een andere wijze van werken moet worden omgezien?

De spijtoptanten hadden ditmaal zijn bijzondere aandacht. Weliswaar is er sprake van verbetering na het optreden van dit kabinet. Van een ombuiging in het beleid is echter niet we-

zenlijk sprake. De ervaring heeft nu geleerd, dat een hanteren van meerdere criteria (de huidige methode) een tijdrovende en een moeilijke bezigheid is. Een efficiëntere weg zou meer resultaat opleveren. Het gaat bovendien niet om vreemdelingen, maar om mensen die kort geleden nog Nederlander waren en voor wie Nederland na hun verbanning door Indonesië nog steeds een verantwoordelijkheid heeft. Economische factoren mogen de doorslag niet geven. In principe zou de oplossing behoren te zijn : laat alle aanvragers toe, tenzij toelating op grond van openbare orde of goede zeden ongewenst is.

Voorts heeft de heer Meuling aandacht gevraagd voor de bestrijding van de prostitutie, de ontucht en pornografie. Er gebeurt weliswaar daartegen veel meer dan voorheen, maar het kwaad neemt hand over hand toe tengevolge waarvan de overheid tot een intensiever en straffer vervolgingsbeleid moet overgaan.

Ook het probleem van de gestoorde delinquenten werd uitvoerig door hem aan de orde gesteld. Het is afschuwwekkend zoals in de laatste tijd onze samenleving wordt opgeschrikt door het feit, dat jonge mensen het slachtoffer worden van ontsnapte psychopaten. De grootste voorzichtigheid moet worden in acht genomen bij het toestaan van vrijheden, terwijl zoveel mogelijk controle moet worden uitgeoefend in deze gevallen.

Wij zijn er blij mee in een rechtsstaat te leven. Wij moeten dan ook bereid zijn, als het nodig is, daar wat voor over te hebben (financiën), anders zijn wij bezig de fundamenten van die rechtsstaat te ondergraven.

Schadeloosstelling van huurders van gebouwde onroerende goederen (als.v. pag. 2509).

Hoewel een dertig jaar geleden al was vastgesteld, dat schade tengevolge van ontneming van een recht door de overheid moet worden vergoed als deze onderneming van rechten dienstbaar wordt gemaakt aan een algemeen belang - nu eerst gaat dit bij de overheid erkenning vinden.

De positie van de huurder van onroerend goed, dat onteigend wordt, wordt niet onbelangrijk verbeterd. Toch, aldus de heer Meulink, gaat dit ontwerp niet ver genoeg. De Rijksoverheid is te schriel. Daarom diende hij mede een amendement in om de schadeloosstelling te vergroten.

Hoewel de minister zich heeft verzet, nam de Kamer dit amendement aan.

LANDBOUW EN VISSERIJ

De *verhoging van het vetgehalte van de melk* (Handelingen 1960/1961, pag. 3049), deed de oppositie grijpen naar een interpellatie met een motie, waarin afkeuring werd uitgesproken over het rechttrekken van een door de bezetter genomen maatregel de volle melk af te romen.

De heer *Biesheuvel* meende, dat de genomen maatregel geheel in overeenstemming was met het algemeen belang. Hij vond het bovendien merkwaardig, dat thans een geheel ander standpunt door een lid van de oppositie werd ingenomen als even tevoren in zijn kwaliteit van voorzitter van een studiecommissie over deze aangelegenheid.

Landbouwbegroting 1961 (als.v. pag. 3142).

Mr. *Biesheuvel* was verheugd te kunnen constateren, dat de huidige landbouwminister een juist inzicht heeft over hetgeen er moet gebeuren om de nood in de wereld te lenigen en in de reden waarom dit moet gebeuren. Hij achtte dat een uiting van een christen-politicus, die heel ons volk sterk aanspreekt. Toch meende hij, dat het concrete binnenlandse landbouwbeleid te weinig is afgestemd op de zoëven genoemde overtuiging. Tijdelijke overschotten moeten worden ingeschakeld in de ontwikkelingsprogramma's van de onder-ontwikkelde gebieden en de ontwikkelde gebieden moeten ruimte laten voor import uit de landen, die zich aan het ontwikkelen zijn.

Het is beslist nodig uit principiële overwegingen, dat het Nederlandse landbouwbeleid een begin maakt met een synthese tussen eigen landbouwbeleid en het vraagstuk van honger en ondervoeding. Ook de E.E.G.-ontwikkeling kan perspectief bieden voor de Nederlandse landbouw. In E.E.G.-verband zijn de vakkennis van de landbouwer, het klimaat en de grond even zovele gunstige factoren.

Maar wij moeten niet eenzijdig de nadruk blijven leggen op verruiming van onze export-mogelijkheden zonder de partners toenemende preferenties te verlenen op onze markten. Er zal haast moeten worden gemaakt door een aantal stappen te ondernemen op de weg naar de uitvoering van het gemeenschappelijk beleid, waarbij vast moet staan, dat de landbouw een integrerend deel is van de economie van de E.E.G.

Het voorgestelde garantie-beleid - redelijke producentenprijzen naast een redelijk bestaan in de agrarische sector, teneinde de landbouw te beschermen tegen verstoring en ontwrichting van de internationale markt - is op zichzelf volkomen juist. Maar naar het oordeel van mr. Biesheuvel is het landbouwbeleid in de praktische uitvoering slechts zeer ten dele en te beperkt aan de doelstelling aangepast (aan dit beleid van bescherming tegen internationale marktontwrichting). Pluimvee, varkenshouderij, suikerbieten en in feite ook het melkprijnsbeleid zijn concrete aanwijzingen, dat velen in de agrarische sector zichzelf moeten redden op de internationale markt.

Met name het melkprijnsbeleid viel de heer Biesheuvel vrij scherp aan, terwijl de vrijere loonpolitiek en het binnenlandse prijsbeleid, zoals deze in de landbouwsector zich realiseren, de fractie met zorg vervullen. Hij meent, dat er een vertrouwenscrisis tussen dat deel van het bedrijfsleven en de minister aanwezig is, die ernstige vormen aan kan nemen. Het voorgestelde beleid is wellicht soms theoretisch te verdedigen, maar het is geen steunend en meelevend beleid.

Nadat de minister meerdere toezeggingen deed m.b.t. voorgestelde bedragen en aangekondigde beleidspunten, werd de begroting zonder hoofdelijke stemming aanvaard.

De motie van de heer Biesheuvel, ten doel hebbend in de E.E.G. versnelling de landbouw zinvol te integreren overeenkomstig het E.E.G.-verdrag, werd aanvaard.

De heer *Biewenga* was van oordeel (als.v. pag. 3200), dat het beleid van de minister te weinig concreet rekening hield met de waarde van de landbouwvoorlichting. Zonder goede voorlichting geen produktiviteitsvergroting. En daarom was het niet juist de financiële overheidshulp te bevriezen.

Wat de cultuurtechniek (ruilverkaveling etc.) betreft komt de financiële tegemoetkoming beslist niet overeen met het aantal geplande bunders landbouwgrond, dat voor verbetering in aanmerking komt. In de visie van de minister komt een te groot bedrag voor rekening van de landbouw.

Het was voor hem alsnog een vraag of dit beleid wel in overeenstemming was te brengen met de betreffende passage uit het A.R. stembusprogram.

De heer *Aantjes* vroeg (als.v. pag. 3235) aandacht voor de belangrijkste zaken de visserij betreffende. Het is de hoogste

tijd, dat de afvloeiingsregeling voor de IJsselmeervissers gerealiseerd wordt.

Bovendien moet voorkomen worden, dat de „deltagebieden” dezelfde lijdensweg zullen moeten gaan als de IJsselmeervissers.

De minister meende hierop te kunnen toezeggen, dat nog in deze periode dit ontwerp zou kunnen worden tegemoetgezien.

Een bijzondere kwestie werd nog door de heer Aantjes behandeld, n.l. de vraag - gelet op een verordening van het produktchap voor vis en visproducten - of men met de P.B.O. niet op de verkeerde weg is, als deze leidt tot het op de troon verheffen van het groepsbelang met verordenende bevoegdheid.

MAATSCHAPPELIJK WERK

Begroting 1961 (Handelingen 1960/1961, pag. 3256)

Waarschuwend wees de heer Smallenbroek er op, dat grote voorzichtigheid op het terrein van maatschappelijk werk in acht moet worden genomen met betrekking tot de taak van de overheid. De overheid heeft de activiteiten van de kerk niet te stimuleren en zich evenmin grondig te bemoeien met de geestelijke aspecten van het menselijk samenleven. Met de geestelijke zedelijke nood heeft het maatschappelijk werk zich in beginsel niet in te laten. De relatie persoonlijk van mens tot mens is op een bepaald ogenblik geen maatschappelijk werk meer, waarmee de overheid zich moet bemoeien. Weliswaar valt het met het practische beleid veelal mee, maar principiële bezinning over de vraag van de taak van de overheid en het maatschappelijk werk blijft geboden in een tijd van nieuwe ontwikkelingen. Bijzonder sterk drong hij aan op het tot standkomen van een financiële regeling voor de minder-validen, de invalide geboren en de spastici. Als de regeling nog lang moet wachten omdat de uitwerking zo moeilijk is, is het aanbevelenswaardig een overbruggingsmaatregel te treffen. Deze categorie van de bevolking wacht reeds te lang.

Bezwaren waren er ook tegen de methode van subsidiëring per ministeriële beschikking, een methode die deze minister veelvuldig bezigt.

Een wet zal deze materie moeten regelen. Helaas is de wetgevende arbeid van deze minister niet haar sterkste zijde.

Vooraf met betrekking tot het industrialisatie-kernen-beleid drong hij aan op besliste decentralisatie. Functioneel en struc-

tureel moeten en kunnen veel zaken aan de lagere organen worden overgedragen.

Vooruit grijpend op een nieuwe Armenwet stelde de regering voor het *bestaande verhaalsrecht van uitsluitend de overheid op de tot onderhoud verplichte verwanten te verzachten* (Handelingen 1960/1961, pag. 3057).

Dit was voor de heer Van Nierop aanleiding om bij dit beperkte ontwerp er op aan te dringen niet over te gaan tot de principiële vragen, die een armenwet met zich mee brengt. Hij wilde de voorgestelde wijziging zien als een noodverband van korte duur, die een betere regeling geeft dan de huidige regeling, waaraan in het overgrote deel van de gevallen geen uitvoering meer wordt gegeven. De onderhoudsplicht is, en daar ging hij van uit, een evangelische opdracht. Het is dus juist, dat ook de Nederlandse wetgeving daarvan uitgaat. Toch moet men er een open oog voor hebben, dat de gewijzigde maatschappelijke verhoudingen het haast onoverkomenlijk maken voor de verwanten de bijzonder sterk gestegen kosten van verpleging en verzorging zelf te dragen. Kerkelijk en particulier initiatief kunnen hierin slechts voor een deel voorzien. In die situatie moet de overheid meer steun bieden.

Als zodanig is dit ontwerp te waarderen. De voorgestelde draagkrachtnorm (*f* 12.000,— inkomen, *f* 22.500,— vermogen) is in beginsel wel te accepteren, al moet worden vastgesteld, dat beperking van het verhaalsrecht m.b.t. de groep zelfstandig wonende bejaarden de fractie met enige zorg vervult. Het besef van de zedelijke plicht tot helpen in het onderhoud - een vooral bijbelse plicht - kan verzwakken.

In verband daarmee drong hij er op aan om de inperking van het verhaalsrecht m.b.t. deze groep aan andere (hogere) normen te binden dan dat m.b.t. de groep verpleegden (i.v.m. de zeer hoge kosten van verpleging en verzorging in de inrichtingen) het geval is.

Een amendement van de oppositie om alle onderhoudsplichtigen ten aanzien van de bejaarden vrij te stellen van verhaal werd verworpen. Het ontwerp werd tenslotte aanvaard. De heer Meulink was het er niet mee eens, omdat hij van oordeel was, dat er teveel nadruk werd gelegd op de taak van de overheid in dezen en mede omdat er een te grote discrepantie ontstaat tussen het verhaalsrecht van de overheid en dat der kerken.

Middenstandsnota (Handelingen 1959/1960, pag. 3925).

De bestudering van de middenstandsnota 1959 was voor de heer *Van Eijsden* aanleiding te constateren, dat daarin een scherpe analyse van de situatie waarin het middenstands- en kleinbedrijf zich op dit moment bevindt, werd gegeven. De bewindsman heeft bovendien blijk gegeven een open oog te hebben voor de conjuncturele en voor de structurele ontwikkeling die zich aftekent.

Alle heil van de overheid te verwachten voor de middenstand is een misvatting. De aandacht moet gevestigd worden op de noodzakelijkheid van een duidelijk en scherp inzicht van de betrokken ondernemers zelf, en het trekken van consequenties uit de ontwikkeling, die zich duidelijk aftekent. Daarvoor is nodig : onderlinge samenwerking.

De overheidspolitiek t.a.v. de middenstand is een aanvullende. In de eerste plaats is er een taak van de ondernemers zelf. Het is overigens opmerkelijk, dat niettegenstaande de groei van de bevolking het aantal middenstandsbedrijven terugloopt. Toch is er niet direct reden deze terugloop als tragisch op te vatten, indien vaststaat dat deze terugloop niet van voortgaande aard is. In dit verband verzocht de heer *Van Eijsden* een nadere structuurontwikkeling te analyseren teneinde op de vraag of de teruggang doorgaat, een concreter antwoord te kunnen geven. Hoewel instemmend met de algemene lijn die is aangegeven, is er geen volledige tevredenheid over de wijze waarop de uitwerking is aangegeven. Als een verdienstelijke poging om aan de overheidspolitiek een duidelijke ondergrond te verlenen, zag hij de gedachte aan redelijke gelijke kansen voor grootbedrijf en midden- en kleinbedrijf.

Maar de onderlinge concurrentie moet tussen beide vormen tot haar recht blijven komen. Daarbij is van belang, dat men zich een bijzondere inspanning zal moeten getroosten m.b.t. de bevordering van de efficiency, de ruimtelijke ordening en het bewaren van de continuïteit.

In dit verband gaf hij in overweging een versoepeling van de te strakke beleidslijnen teneinde de ondernemers de gelegenheid te geven naar bevind van zaken te handelen, zonder daarbij de hantering van het loon- en prijsbeleid als instrument van sociaal en economisch beleid in gevaar te brengen.

Bovendien zal de voorlichting sterk verbeterd moeten wor-

den. De in gang zijnde structurele wijzigingen maken dit noodzakelijk. Dit zal gepaard gaan met grote kosten in de aanloopperiode. Weliswaar ligt deze zaak allereerst voor het bedrijfsleven zelf, maar toch als van die zijde een plan de campagne wordt voorgesteld, is het dan in die aanloopperiode niet mogelijk een startsubsidie te verschaffen? Het gaat er toch om deze belangrijke aangelegenheid van de grond te krijgen teneinde het midden- en kleinbedrijf gelijke kansen te kunnen bieden.

Ook het vestigingsbeleid werd door hem onder de loupe genomen. Is eigenlijk de huidige vestigingswet wel in staat een goede bedrijfsuitoefening te bevorderen? Immers deze wetgeving komt in werking als bij volledige vrijlating een goede bedrijfsuitoefening gevaar loopt. Voor een dergelijke bedrijfsuitoefening is ten allen tijde noodzakelijk dat de zich vestigende ondernemer moet beantwoorden aan minimale eisen van vakbekwaamheid. Het is noodzakelijk, dat voor het levensmiddelenbedrijf een vestigingsregeling spoedig komt. Ook aan de handhaving van deze besluiten mankeert het een en ander. Justitie moet hier bijzondere aandacht aan schenken. Ruime waardering had hij voor het beleid inzake de geleidelijke uitbouw van de credietverkrijging. Zo lang de middenstand en het kleinbedrijf niet langs normale weg de nodige credieten kunnen krijgen moet deze overheidspolitiek onverkort worden voortgezet. In verband ook met de continuïteit is dit dringend noodzakelijk.

Hij betreurde het, dat het middenstandsonderwijs zich niet voldoende heeft aangepast aan de snelle ontwikkeling van de na-oorlogse jaren. De opleiding is niet degelijk, alleen al gelet op de korte duur van die opleidingen. Ook het ambachtsonderwijs hapert. Het commerciële aspect bij dit onderwijs wordt vrijwel miskent. Het onderwijs is té zeer op techniek gericht. Tenslotte drong hij aan op een bewuste integratiepolitiek (deel uitmakend en aangepast aan het kabinetsbeleid) en niet op een beleid dat zich incidenteel richt op de middenstandsproblemen (al naar gelang er onderwerpen aan de orde komen).

Begroting (Handelingen 1960/1961, pag. 3327).

In verband met ziekte van de heer Van Eijdsen, die een aantal weken daardoor niet aanwezig kon zijn, behandelde mr. *Aantjes* de middenstands-aangelegenheden. Hij deed een dringend beroep op de staatssecretaris de belangrijke zaak van het nieuwe vestigingsbesluit met een zo groot mogelijke prudentie

te behandelen. Het betreffende SER-advies, berustend op een gedachte van de Christelijke Middenstandsbond, is wel aantrekkelijk, maar anderzijds dreigt er een verstarring der grenzen, terwijl een schoksgewijze ontwikkeling gevaarlijk zal blijken te zijn.

Voorts wees hij er op, dat de middenstand in de nieuwe wooncentra bijzonder moeilijk haar plaats weet te vinden, omdat de grootwinkelbedrijven veruit in het voordeel zijn als het gaat om de financiering. In de praktijk nemen zij een dominerende positie in. Dit moet de overheid iets zeggen, omdat het middenstandsbedrijf in een samenleving, die de gevaren van een totalitaire staat wil vermijden, een onmisbaar element vervult. Een samenleving waar de middenstand uit verdwijnt is niet aantrekkelijk.

Hij vroeg in deze tijd bijzondere aandacht voor een snelle verlening van middenstandscredieten en daardoor een versterking van de middenstand, door het geven van goed en gericht onderwijs.

Zijn de eisen aan het huidige onderwijs (middenstandsdiplo-ma) nog wel in overeenstemming met de nieuwe technische en maatschappelijke ontwikkeling vooral na 1955 ?

NIEUW-GUINEA

Nieuw-Guinea (Handelingen 1959/1960, pag. 2432)

De heer *Bruins Slot* prees de spoed waarmee de regering de opgetreden onrust in Nieuw-Guinea na het bekend worden van de briefgeheimschending heeft bestreden. Door het zenden van een commissie van onderzoek is die onrust weggenomen en het vertrouwen in het bestuur aanmerkelijk hersteld.

Hij vroeg zich echter af of, gelet op de verdiensten van oud-gouverneur Van Baal en de heren Beun en Okma, die deze hebben jegens Nieuw-Guinea, hen niet teveel leed is aangedaan door publieke desavouering, zonder dat een rechterlijk vonnis was geveld. Bovendien is de procesgang verre van bevredigend geweest. Hier zijn mensen veroordeeld zonder dat zij de processtukken kennen.

Over de kwestie van de r.k. primaire middelbare school te Hollandia was de heer *Bruins Slot* slecht te spreken. In strijd met de regeringsbeslissing heeft de directeur van Culturele Zaken de subsidie, die bestemd was voor een r.k. primaire middelbare school te Merauke ten goede doen komen aan een r.k. primaire school te Hollandia.

Dit is een beleidsfout en de regering zou er goed aan doen door te verklaren dat iets dergelijks zich niet mag herhalen. De heer Bruins Slot wees er voorts op, dat het onderwijs geen gouvernementsonderwijs diende te zijn, maar christelijk onderwijs, want Nieuw-Guinea kan niet tot zelfstandigheid komen als het christendom zijn cultuurvormende taak ten aanzien van de Papoea niet vervult.

Een concrete termijn noemen waarbinnen aan de inheemse bevolking zelfbeschikking moet zijn verleend kwam de heer Bruins Slot onjuist, niet verstandig en onrijp voor. De inheemsen - daarbij niet in perfectionisme vervallend - moeten in dat proces betrokken worden en zo mogelijk moet dit proces worden versneld.

Bepaald niet afgewacht moet worden het tijdstip dat geheel Nieuw-Guinea onder bestuur is gebracht. Een voornaam doel is : te zorgen voor een groep van mensen daar, die de verantwoordelijkheid voor hun land kunnen overnemen.

De heer *Kieft* behandelde daarna de *economische, financiële, de onderwijs en bestuurlijke facetten van het Nieuw-Guinea-beleid* (als.v. pag. 2446).

Hij sprak o.m. zijn waardering uit voor de belangrijke stappen, die door de Gouverneur zijn gezet op de weg naar zelfstandigheid, in de vorm van gekozen streekraden. Gelet op de niet gemakkelijke taak, die de staatssecretaris op zich heeft genomen, mag er, naar de heer *Kieft* vertrouwde, op gerekend worden, dat deze taak met waarachtige bezieling ten uitvoer zal worden gelegd.

Een bezieling niet alleen geput uit eigen kracht, maar ontleend aan het licht van het Evangelie.

Het regeringsantwoord duurde bijna vijf uur, en was belangwekkend omdat er, naar de heer *Kieft* meende, kennelijk nieuwe, verfrissende elementen in het beleid waren gebracht, hetgeen een goede hoop voor de toekomst geeft. Gebleken is immers, dat het kabinet niet te hooi en te gras, maar planmatig de totaliteit van de ontwikkeling zal behartigen zonder gewild perfectionisme.

Instelling Nieuw-Guinea-Raad c.a. (Handelingen 1960/1961, pag. 2018).

De heer *Kieft* besprak de ontworpen regeling, waarbij hij tot de conclusie kwam, dat met deze Raad een reële eerste stap

was gezet om in Nieuw-Guinea een reële gesprekspartner te hebben. Hij zag hierin een concrete uiting van de oprechte bedoeling dit land tot zelfbeschikking te brengen. Dat niet een vaste termijn daarvoor is genoemd is verstandig. Het zou uit psychologische overwegingen alleen al onjuist zijn de jonge gesprekspartner Nieuw-Guinea nu reeds onder de druk van een fatale termijn te zetten. Het willen aanvaarden van zelfbeschikking moet niet min of meer een afgedwongen aanvaarding worden. Hij deed een beroep op de fractie van de P. v. d. A. in deze situatie samen te werken en niet afzijdig te blijven staan bij de zaak, die veruit gaat boven vele andere problemen. De regeling, dat de Nieuw-Guinea Raad alle inwoners van Nieuw-Guinea vertegenwoordigen zal, ongeacht ras of afkomst is een juiste te noemen. De heer Kieft wees er voorts op, dat een regeling op papier niet alleen voldoende is. De grondgedachten daarvan moeten wortel schieten in de daar levende gemeenschap. Het regeringbeleid moet er daarom mede op gericht zijn de voedingsbodem zo rijk en variabel als mogelijk is te doen zijn. Met name het onderwijs zal haar bijzondere aandacht moeten hebben.

Alle door de P. v. d. A.-fractie ingediende amendementen en moties werden verworpen.

ONDERWIJS

Het *wetsontwerp ter voorziening in de behoefte aan onderwijzers en vakonderwijzers bij het ULO* (Handelingen 1960/1961, pag. 2530) voorzag naar de heer Kieft meende in een behoefte. De oplossing is weliswaar niet ideaal te noemen, omdat niet-onderwijskrachten als vrijwel gelijkwaardig aan aktebezitters konden worden ingeschakeld.

Maar nu de minister uitdrukkelijk vastlegt, dat deze wet een noodwet is en op verlangen van de Kamer door het opnemen van een einddatum dit wilde vastleggen, waren de bezwaren te overkomen.

Hij drong in het bijzonder aan op de bevordering van de aanwas van aktebezitters bij onderwijzers, o.a. door weer over te gaan tot afzonderlijke beloning van de behaalde akten.

Voorziening ten behoeve van studenten (als.v. pag. 2600).

De heer Kieft was van oordeel, dat de minister een juist en duidelijk inzicht had gegeven in de taak, die de overheid ten aanzien van studenten heeft. De primaire verantwoordelijkheid

van de ouders behoort voorop te staan. De overheid heeft aanvullende steun te geven. Het best te realiseren langs directe weg. Een studieloon (rijksbeurzen aan alle studenten) achtte hij niet aanvaardbaar.

Dat het aantal studiebeurzen toeneemt is verheugend, maar het bedrag is veelal te laag.

Dat de minister bijdraagt in de kosten van de welstand van de student is op zichzelf verheugend, maar het gevaar is aanwezig, dat in deze indirecte steun een verplichte socialisering wordt uitgebouwd.

De student is allereerst zelf verantwoordelijk voor zijn eigen welstand. Vandaar ook dat de verantwoordelijkheid voor zo iets eigens als een sociëteit in beginsel - in normale tijden bij de student en diens ouders en de reünisten ligt.

Hij vroeg voorts bijzondere aandacht van de minister voor de niet geheel gerechtvaardigde belastingconsequenties ingeval van toekenning van beurzen; consequenties, die vaak met de ene hand terugnemen (fiscus) wat de andere hand geeft (beurs).

Een door de oppositie ingediende motie tot invoering van een studieloon werd verworpen.

Wet op het wetenschappelijk onderwijs (Handelingen 1960/'61, pag. 2070).

Prof. Versteeg kwam tot de conclusie, dat de nieuwe wettelijke regeling overzichtelijk is, meerdere mogelijkheden opent om nieuwe ideeën en verdere ontwikkelingen aanstonds te realiseren. Er wordt aan openbare universiteiten bovendien meer vrijheid en zelfstandigheid geboden dan voorheen. Toch liet Prof. Versteeg een waarschuwend woord horen. Er heerst zorg omdat dit ontwerp het eerste is van een aantal ontwerpen dat ons onderwijs in één systeem en van één bepaalde visie uit wil regelen. Tegen beide : systeem en visie bestaat bezwaar. Een der bezwaren bestaat hierin, dat er gegronde aarzeling is aan te nemen dat het ontwerp voldoende rekening houdt met de eis, dat voor bijzonder onderwijs vrijheid van inrichting beslist noodzakelijk is. Als de minister er niet in slaagt deze bezwaren te weerleggen zal de A.R. fractie tegen moeten stemmen. Bovendien als zij voor zou stemmen betekende dit niet, dat de fractie dus ook voor de Mammoetwet zou stemmen. Hij wees er op - wat het openbaar onderwijs betreft - dat er organisatorische zelfstandigheid mag zijn, doch dat deze zelfstandigheid

er niet tegenover de overheid mag zijn. Overheidsonderwijs blijft volledig onderworpen aan het overheidsgezag.

Wat het bijzonder onderwijs betreft was hij de stellige overtuiging toegedaan, dat de overheid slechts de voorwaarden kan scheppen voor hetgeen nodig wordt geacht met volledige vrijheid voor de bestuursorganen van deze bijzondere instellingen, hiervan al dan niet gebruik te maken.

Een bijzonder moeilijke zaak is de *subsidiëring van theologische faculteiten*. Moeilijk, omdat de A.R. fractie deze zaak niet kan losdenken van de kerkelijke en theologische situatie: Nu nog niet precies te overzien is wat het voorstel loswrikt, welke consequenties er aan verbonden zijn. Er speelt toch altijd in deze materie iets door van de verhouding tussen kerk en staat, waarbij voorop moet staan een van de staat onafhankelijke kerk. Hij pleitte daarom voor enig uitstel totdat over deze moeilijke materie wat meer is gedacht.

Naar aanleiding van een amendement van pater Stokman, beogende thans reeds de subsidiëring van de theologische faculteiten van Nijmegen en de V.U. mogelijk te maken, merkte de heer *Bruins Slot* op, dat er bij hem en zijn fractie bezwaar bestond, omdat bij aanvaardig van de subsidie ook de V.U. aan een nog onbekende maatregel van bestuur zou zijn onderworpen. Dat is onaanvaardbaar, omdat het bestaande volledige recht op vrijheid in de theologische wetenschapsbeoefening noch aan de V.U. noch aan Nijmegen mag worden ontnomen. Hij pleitte daarom voor een *wettelijke* regeling en legde dit vast in een motie. Pater Stokman trok daarop zijn amendement in mits in de motie-Bruins Slot nog iets sterker de nadruk werd gelegd op de aanvaarding van het subsidie in beginsel. Dr. Bruins Slot had hiertegen geen bezwaren. Het ging niet om de V.U. maar om te waarborgen, dat de subsidieregeling de vrijheid van inrichting en richting niet zou aantasten door de discretionaire macht van de overheid.

De motie-Bruins Slot werd door de Kamer aanvaard.

Over de vraag of de Universiteit onder bepaalde voorwaarden het recht tot bijwonen van colleges mag onthouden aan studenten (zoals door de minister voorgesteld) was de fractie verdeeld. De fractie, met uitzondering van de heren Hazenbosch, Biesheuvel en Biewenga, stemde tegen het ministeriële voorstel de bestaande situatie te wijzigen.

Spreiding van technisch onderwijs

De heer *Van Nierop* (Handelingen 1960/1961, pag. 2216) had waardering voor de moeite, die de samenstellers zich hadden getroost om dit werkstuk ter tafel te brengen. Overigens was hij van oordeel, dat van de oorspronkelijke verwachtingen maar weinig terecht gekomen was. Bovendien, de positie van het confessionele onderwijs in de sector van het hoger onderwijs is er mager afgekomen. Op de hoofdpunten heeft de nota teleurstelling gebracht. De nota zwijgt over belangrijke onderdelen (als b.v. in welke richting het niveau van het hoger technisch onderwijs zich zal moeten ontwikkelen; of het peil van dat onderwijs al dan niet moet worden verhoogd; of de nota niet te veel aandacht schenkt aan de grote scholen, zonder dat een sterke argumentatie gebezigd is; etc.).

Bovendien is het teleurstellend, dat de geest van de nota uitsluitend praktisch technisch is bepaald. In die geest is geen plaats voor het christelijke onderwijs als een noodzakelijk gegeven en als waardevol element in het voorgelegde spreidingsplan. Het christelijk onderwijs is in feite slechts als sluitstuk in de nota behandeld.

De heer van Nierop wees er op, dat ook bij het technisch onderwijs de persoonlijkheidsvorming gericht moet zijn op het pogen de Bijbel zo dicht mogelijk te brengen bij de jonge mens. Daarom moet de overheid een open oog hebben voor christelijk onderwijs. Daarom kan met compromisscholen geen genoegen worden genomen. De feiten wijzen uit, dat het prot. chr. onderwijs voor hoger technisch onderwijs in het gedrang zit: één school in oprichting tussen 18 niet-confessionele scholen.

Het daarop volgende antwoord van de staatssecretaris oordeelde de heer Van Nierop gunstig; ook diens toezegging een protestants-christelijke hogere technische school in Rotterdam mogelijk te maken naast het openen van perspectief voor de christelijke H.T.S. in het Noord-Oosten van ons land was van beslissende betekenis met betrekking tot de aanvaarding van deze nota.

Sportnota (Handelingen 1960/1961, pag. 2823)

Na gewezen te hebben op de bijzonder late verschijning van de nota (in 1955 reeds toegezegd) oordeelde *dr. Meulink* dat deze nota, mits goed gebruikt, van grote betekenis kan zijn voor het verdere beleid op het gebied van lichamelijke vorming en sport. Zij geeft een duidelijk overzicht van de huidige situatie

naast een indruk van de bestaande tekorten op deze terreinen.

Het is een goed uitgangspunt van de minister, dat hij de beroepssport buiten beschouwing laat, in zoverre dat de overheid gevaarlijke uitwassen tijdig te onderkennen en daartegen op te treden heeft.

Beroepssport is amusement, is van zijn plaats gedrukte sport, aldus dr. Meulink. De nood waarin de lichamelijke opvoeding (gymnastiek) verkeert - gebrek aan lokaliteiten, krachten, opleidingsmogelijkheden - was aanleiding, dat de heer Meulink krachtig aandrong op verbetering. Een tekort waarover de gemeenten niet alleen verantwoordelijk kunnen worden gesteld. Ruimer toevloeiende middelen uit 's rijks schatkist en ruimere bedeling met bouwvolume zijn dringend noodzakelijk.

De sportbeoefening, die geen opvoeding in de normale zin kan zijn, is van grote betekenis. Niet alleen maar om de vrije tijd zinvol op te vangen, doch omdat sport als spel behoort bij de schepping van God en dus rechtstreeks betrokken is op het christen zijn in de wereld.

De huidige subsidie-regeling is ten enenmale onvoldoende, ook omdat dit systeem het praktisch onmogelijk maakt de groei en de ontwikkeling van de sport bij te houden. Het tekort aan gespecialiseerde instructeurs groeit angstwekkend snel. De overheid zal op korte termijn meerdere opleidingscentra moeten stichten, waarbij duidelijk rekening gehouden moet worden met de levensbeschouwelijke achtergrond.

Broodnodig in deze relatieve noodsituatie is, dat voortdurend overleg tussen overheid en organisaties moet plaatsvinden om de nodige ruimte en de noodzakelijke voorzieningen in de eerstkomende jaren vast te stellen. Gezamenlijk overleg voorkomt bovendien versnippering van krachten, tijd en geld.

De heer Meulink pleitte tenslotte voor de moeilijke positie waarin de christelijke sportorganisaties zijn gekomen nu slechts andere sportorganisaties zullen profiteren van de totogelden. Naast eigen inspanning - plan-Kret - is het nodig, dat de overheid, die deze organisaties in een zo moeilijke positie heeft gebracht, de helpende hand biedt.

SOCIALE ZAKEN

Volksgezondheid en tandheelkunde (Handelingen 1959/1960, pag. 3875).

Tengevolge van ziekte van de heer Van Nierop behandelde

de heer *Smallenbroek* deze materie. Hij greep deze gelegenheid aan om krachtig aan te dringen op maatregelen teneinde het tekort aan verplegend personeel te doen verminderen. Met name de verzorging van het zwakke dreigt in gevaar te komen. Ook al omdat door het tekort aan dit personeel een prijzenstijging wordt veroorzaakt. Het doen van een beroep op gevoelens van christelijke naastenliefde en humaniteit is niet voldoende. De typische moeilijkheden van het verpleegsterberoep doen zich sterk gevoelen als de beloning verre ten achter blijft, evenals het uitzicht op een goede promotiekans. Er zal een behoorlijke rechtspositieregeling moeten komen, waarin een behoorlijke oudedagsvoorziening is uitgebouwd.

Ook de lacunes in de bestaande subsidiëring van kruisverenigingen werden stuk voor stuk aangewezen. Deze zaak is belangrijk omdat door de kruisverenigingen bijzonder veel en goed werk wordt verricht. Daarom dient de minister zeer nauwkeurig deze zaak te volgen en er iets aan doen. Met name werd het probleem der ziekenhuizen aan de orde gesteld. De niet-overheidsziekenhuizen, die beslist noodzakelijk zijn, verkeren vaak in financieel moeilijke omstandigheden, terwijl de noodzakelijke oprichting van protestants-christelijke ziekenhuizen een lijdensweg is. Het geval Sneek en Voorburg spreekt duidelijke taal.

Te meer omdat de wijze van financiering voor deze particuliere ziekenhuizen een element van willekeur inhoudt t.o.v. de overheidsziekenhuizen.

De huidige regeling inzake de premie ziekenfondsen kan niet langer doorgaan. Een deel der kosten zal op de individuele burger moeten worden gelegd, mede ter versterking van zijn eigen verantwoordelijkheid. (franchise regeling).

Loongrenzen (Handelingen 1959/1960, pag. 3998).

Met ingang van 1 januari 1960 wilde de regering de loongrens (een inkomensgrens waarboven de sociale verzekeringen niet meer gelden) verhogen tot f 7.450,— en tevens in de regeling een zekere automatisme opnemen. Sinds 1 januari 1957 was deze grens niet verhoogd. De heer *Van Nierop* wilde niet volledig de vraag bespreken of het al dan niet juist is dat er loongrenzen bestaan. Uitgaande van het feit, dat ze nu eenmaal bestaan, wilde hij zich niet verzetten tegen een verhoging. De grens heeft altijd een arbitrair karakter, de S.E.R. was eenstem-

mig in haar advies, de grens is niet te hoog en men kan vertrouwen hebben, dat de feitelijke ontwikkeling op dit gebied op een redelijke wijze is benaderd.

De vraag of het juist is een automatische aanpassing op dit stuk te creëren inplaats van een van tijd tot tijd te creëren wettelijke maatregel, die - de ervaring leert dat - altijd onrust brengt - wilde hij bevestigend beantwoorden. Bezwaren waren er, omdat de wet geen rekening houdt met de mogelijkheden, die op loongebied zich zullen voordoen na 31 juli en op het gebied van de prijzen na 31 augustus van enig jaar. Deze (eventueel ingrijpende) eventualiteiten kunnen niet op 1 januari van het volgende jaar worden verwerkt. Een amendement hierop betrekking hebbend, werd mede door hem ondertekend en door de Kamer aanvaard.

Bezwaar had de heer Van Nierop tegen de handhaving van een loongrens bij de werkloosheidswet. Hij meende dat er plaats is voor de opvatting dat sociale verzekering in haar wezen, maar zeker in haar ontwikkeling en functionering mee beschouwd moet worden als een verschijnsel dat werkt aan een inwendige verandering van de maatschappelijke structuur. Is dat het geval, is er dan eigenlijk nog wel sprake van een tegenstelling tussen persoonlijke verantwoordelijkheid en collectieve verhoging.

Het bijbelse gebod van de liefde vraagt gerichtheid op de ander. Wijst op een gemeenschappelijk streven naar een samenleving, waarin een gemeenschappelijk gedragen verantwoordelijkheid, ook in de vorm van een gemeenschappelijk gedragen sociale zekerheid, wonen kan.

De Planta-affaire (blaasjesziekte, veroorzaakt door het nuttigen van Plantamargarine, meerdere malen de dood tengevolge hebbende) was aanleiding tot een interpellatie Lamberts (P. v. d. A.). Van A.R. zijde is op deze zaak ingegaan door *mr. Aantjes* (Handelingen 1960/1961; pag. 3023).

Hij wees er op, dat ons volk terecht opening van zaken wenst. Het is van het allergrootste belang, dat geen middel ongebruikt wordt gelaten om tot een sluitend bewijs te komen hoe de verbanden in deze zaak liggen.

Er liggen immers duidelijke verdenkingen en mensenlevens zijn hier mee gemoeid. Is de verantwoordelijkheid van fabrikant en die van de dienst der volksgezondheid wel juist gedragen?

Kwade trouw werd door hem niet verondersteld, maar de vraag moet worden beantwoord of de nodige zorgvuldigheid wel in acht genomen is, ook door de dienst der volksgezondheid.

De indruk is immers verkregen, dat de overheidsdiensten niet opgewassen bleken te zijn tegen situaties als deze en de zaak niet in de hand hadden. Terecht wees hij erop, dat de onrust onder het volk voornamelijk veroorzaakt is, doordat een dergelijke affaire mogelijk is. Van een schadelijk margarinemerkt kan worden afgestapt en men kan op een ander merk overstappen - nog wel 55 keer - en nog blijkt dat altijd dezelfde margarine wordt gegeten. Wij denken eigen wegen te gaan, maar lopen in het spoor dat anderen voor ons trekken. Er ligt onmiskenbaar iets apocalyptisch in de totalitaire mogelijkheden, ook met betrekking tot de economische ontwikkeling in ons land. De tekenen zijn ons voorzegd, aldus mr. Aantjes, opdat wij ze zouden herkennen. De verdediging door minister Van Rooy was van dien aard, dat geen motie werd ingediend.

Stakende arbeiders, de bonafide vakbonden en de regeringsmaatregel. (Interpellatie Burger) (Handelingen 1959/1960, pag. 3463).

Het kabinet had een ultimatum gesteld aan de stakende arbeiders van de Nederlandse buurtvervoermaatschappij (autobusonderneming). Als de wilde staking niet zou worden beëindigd zouden de besprekingen over de lonen, van regeringszijde worden uitgesteld.

Door de daad van één enkele groep gaan alle vervoersarbeiders de dupe worden, waardoor het werk van de bonafide vakverenigingen zeer moeilijk wordt gemaakt.

Vragen hierover gesteld door de heer Van der Ploeg waren naar het oordeel van mr. Burger onvoldoende beantwoord. Een interpellatie was daarvan het gevolg. Bij de behandeling daarvan zei de heer *Van Eibergen* dat een wilde staking altijd moest worden afgekeurd. Toch wilde hij zich afvragen of er niet rekening moest worden gehouden met de omstandigheden waaronder deze staking is ontstaan. Niet om daarmee de staking goed te praten, maar wel om er voor te waarschuwen dat dergelijke gegroeide omstandigheden dienden te worden voorkomen.

Hij meende, dat het regeringsultimatum in feite niet de stakers maar de niet-rebellerende partij had getroffen - het georganiseerde bedrijfsleven.

Het is niet tolerabel het overleg, omdat een buitenstaander over de streep is gegaan, niet te laten doorgaan.

Hij vertrouwde, dat het kabinet dit wilde inzien en vroeg daarom het gestoorde overleg onverwijld te hervatten.

Een door de oppositie ingediende motie, waarin gevraagd werd de oorspronkelijk afgebroken bespreking alsnog te laten doorgaan werd verworpen. De heer Van Eibergen stemde voor omdat hij - in tegenstelling tot de andere fractiegenoten - meende dat de regeringstoezegging het gesprek te hervatten te vaag was.

VERKEER EN WATERSTAAT

Lauwerszee (Handelingen 1959/1960, pag. 3583).

Bij de begrotingsbehandeling 1960 speelde ook een rol de vraag of de motie-Burger over de afsluiting van de Lauwerszee al dan niet gerealiseerd zou worden.

Dr. Bruins Slot constateerde, dat hij toen maar node had ingestemd met de visie van de bewindsman, deze zaak te behandelen bij de begroting 1960. Dat uitstel wordt nu verlengd door thans opnieuw uitstel te vragen, omdat de minister deze zaak binnen het kader van de prioriteiten wil bezien. Hij achtte de tijd voor een definitieve beslissing rijp. De veiligheid is hier in het geding. En daarom is de fractie vóór de afsluiting van de Lauwerszee. Een afsluiting is beter dan een dijkverhoging. Ook een boezemverruiming is van belang voor de afwatering van Groningen en Friesland. Toch zal de fractie in het verder uitstellen van een beslissing (node) berusten, mits de minister toezeft geruime tijd voor het zomerreces een standpunt in te zullen nemen.

Begroting 1960 (Handelingen 1959/1960, pag. 3609).

De heer *Biewenga* was niet voldaan over de houding van de minister die het zezjaren plan van waterstaatswerken, waarin prioriteiten tot uitdrukking kwamen, niet aan de Kamer overlegde. Het controlerecht van de Kamer kan in die situatie niet tot zijn recht komen. Hij gaf de minister de dringende raad tot een ander inzicht te komen vóór het wapen zich tegen de minister zelve keert. Zoals te doen gebruikelijk bij deze begroting, zijn meerdere plaatselijke, locale en provinciale belangen besproken. De vaarweg naar Heerenveen, de Oost-Westverbinding in Zuid-Drenthe, het waterschap Oude IJssel, de onderhande-

lingen over de Eems en de Dollart, het trace van de weg Apeldoorn-Zwolle, de Zuiderzeestraatweg, de weg Zevenaar-Emmerick-Oberhausen, de IJsselbrug bij Kampen, het niet geheel gerechtvaardigde ontslag van arbeiders bij landaanwinning en de positie van de luchthaven Schiphol hadden zijn bijzondere aandacht.

Het vraagstuk van de bedijking of bepoldering van de Lauwerszee werd uitvoerig besproken. Hij stelde, dat zijn fractie van oordeel was, dat de veiligheid er eerst moet worden uitgelicht en dat daarna het prioriteitenschema aan de beurt moest komen. Als wij - aldus besloot de heer Biewenga - opnieuw door een ramp mochten worden getroffen, wat God verhoede, dan zullen regering en volksvertegenwoordiging moeten kunnen zeggen, dat al het menselijk mogelijke is gedaan om deze te voorkomen.

Over de Nederlandse *havens* werden door mr. Aantjes opmerkingen gemaakt. Hij meende dat de positie van de minister niet gemakkelijk is. Er zijn vele wensen en het is een ondankbaar werk hieruit een keus te maken. Hij stelde dat niet te ontkomen valt aan een compromis tussen de noodzaak tot uitvoering van werken en de noodzaak tot beperking van het budget. Het is onredelijk het een en het ander te verlangen. Met betrekking tot de Scheveningse buitenhaven meende hij, dat de minister te sterk het waterstaatkundig aspect had laten wegen.

Eerder had de minister de nadruk moeten leggen op het feit, dat het achterblijven van het rijk oorzaak is van verminderde veiligheid en van stagnatie in de vernieuwing en ontwikkeling van de vissersvloot. Het belang van de Nederlandse zeevisserij, een bij uitstek karakteristiek-nationale bedrijfstak, moet zeer zwaar wegen.

Een Katwijkse haven is in wezen een dringende noodzaak. De vloot is in handen van z.g.n. schipperseigenaren, die sinds de moeilijke dertiger jaren een bedrijfstak van geheel eigen karakter hebben opgebouwd. Een haven zou voor deze pioniersarbeid die zo wonder slaagde, een goede afronding betekenen. Bovendien wordt, door hen een eigen haven te onthouden, het staatsbedrijf te IJmuiden wel kunstmatig bevoordeeld!

Voorts besprak hij de binnenscheepvaart, waarbij hij aandacht vroeg voor de gecompliceerdheid van de evenredige vrachtverdeling. Hij was het niet geheel eens met de minister, die een grotere vrijheid voorstond. Mr. Aantjes was van oordeel,

dat de evenredige vrachtverdeling in elk geval de excessieve concurrentie tegenging. Vergelijkbare regelingen als bij de binnenschipperij worden bij andere groepen van vervoer aange troffen.

De zondagsrust en de binnenvaart was een der zaken waarop de heer Aantjes dringend wees. Hij drong aan op het opnemen van internationale contacten over dit punt. Bij alle internationale onderhandelingen moet de bewindsman erop bedacht zijn, bij zijn besprekingen de zondagsrust te betrekken. Er zijn bovendien meer landen waarin men zich ook met dit probleem bezighoudt.

De heer *Verkerke* kon bij deze begrotingsbehandeling zelf ditmaal niet het woord voeren in verband met een plotselinge ziekte. De door hem voorbereide redevoering werd door de heer Aantjes uitgesproken.

Bijzondere aandacht werd gevraagd voor de lonen en prijzen bij het wegvervoer. Het moet van groot belang worden geacht, dat de ondernemers van het wegvervoer hun dure materialen kunnen toevertrouwen aan tevreden werknemers, inzonderheid met betrekking tot de veiligheid op de weg. Een redelijke oplossing van het brandende vraagstuk moet worden kunnen gevonden. De kwestie Coen-, IJ- en Hemtunnel werd door hem eveneens ter sprake gebracht. Hij was van oordeel dat Amsterdam op een behoorlijke rijksbijdrage aanspraak kan maken.

Alles overwegende meende hij dat de Coen- en de Hemtunnel een grotere nationale betekenis hebben dan de IJ-tunnel.

Met betrekking tot de veerrechten op de Westerschelde was hij van oordeel, dat de provincie Zeeland tegenover de minister een bijzondere moeilijke en onvrije positie heeft. Immers de minister moet practisch alles goedkeuren. Het is dringend nodig in het belang van een goede ontwikkeling van Zeeuwsch-Vlaanderen, dat tarieven daarvoor geen beletsel mogen vormen.

Na de beantwoording van de minister bleek de kwestie van de Lauwerszee niet bevredigend te zijn opgelost. De A.R. fractie ging tenslotte accoord met hetgeen van de zijde der regering was toegezegd. Niet - aldus de heer Biewenga - onder druk van de oppositie. Wij hebben vertrouwen in de toezegging van de regering. De opportunistische politiek van de P. v. d. A., ingegeven door sentimentele overwegingen (zoals een hunner afgevaardigden had gezegd) is niet een waardige politiek.

Enkele amendementen door de oppositie ingediend om nu reeds te beslissen over de afsluiting van de Lauwerszee werden overtuigend verworpen.

Zuiderzeefonds (Handelingen 1959/1960, pag. 3533).

De heer *Biewenga* was het geheel eens met het regeringsstandpunt, dat een zekere opschuiving moet plaatsvinden van de oudere naar de nieuwe polders, terwijl het aantal bedrijven in eigen beheer (domein boerderijen) moet worden verminderd.

Maar wat is nu sinds deze toezegging gedaan? Tegen een laten voorgaan van de inpoldering van Zuidelijk Flevoland bij die van de Markerwaard rezen bezwaren. Immers, enkele jaren geleden was er een andere beslissing, waarbij men toen argumenten bezigde, die nu worden gekleineerd. Hij wilde nu wel met deze nadere beslissing accoord gaan, maar pleitte er toch voor dat de bijzondere facetten, die indertijd geleid hebben tot de beslissing de Markerwaard voorrang te verlenen, ook vandaag behoorlijk aandacht zullen verkrijgen. B.v. door eerder te beginnen met de aanleg van een dijk van Enkhuizen naar Lelystad. Aan deze dijk is bijzondere behoefte om meer dan één reden.

Een motie van de oppositie, inhoudende de wens met deze dijk voortgang te maken, werd verworpen. Na de gedane ministeriële toezegging, dat hij binnenkort nadere mededelingen zou doen, was een motie naar de opvatting van de A.R. fractie geen noodzaak.

Staatsvissershaven-bedrijf (Handelingen 1959/1960, pag. 3569).

Bijzondere aandacht vroeg mr. *Aantjes* voor de bedenkelijke dingen, die zouden gebeuren bij het staatsbedrijf als het gaat om de handelingen tussen aanvoer en afvoer van vis. Snelheid is van het allergrootste belang voor dit product. Het mag niet mogelijk zijn door giften en gaven de gunst van een snelle behandeling te verwerven.

Een spoedige ter hand neming van deze zaak is van uitermate groot gewicht.

P.T.T. en Rijkspostspaarbank (Handelingen 1959/1960, pag. 3561).

Over de wijze waarop dit staatsbedrijf wordt geleid was de heer *Van Eijsden* te spreken. Maar de financiële verhouding

tussen de staat en de P.T.T. herbergt een element, dat bijzondere aandacht verdient. In het algemeen toch mogen de tarieven niet de vorm van een indirecte belasting aannemen. De indruk van het huidige beleid is van dien aard, dat de tariefpolitiek toch wel sterk is afgesteld op een rijksafroming van de totale winsten van het bedrijf. Met het gevaar dat in de tarieven een stukje belastingen wordt verweven. Immers er wordt een afschrijvingspolitiek gevoerd, die aan hoge economische eisen beantwoordt, omdat op een (hoge) vervangingswaarde wordt afgeschreven evenals de rente ! Bovendien wordt daarboven van de winst genomen, welk bedrag voor investeringen wordt gebruikt. Ten overvloede moet ten laste van de exploitatie nog $3\frac{1}{2}\%$ worden betaald aan het rijk. Ontvangt de staat uit dit bedrijf eigenlijk niet veel meer dan aan investeringen daaraan ten koste wordt gelegd ?

Tariefverlaging met name voor de telefonie wordt in deze situatie zo langzamerhand noodzakelijk. Te meer omdat achteraf blijkt, dat de tariefverhoging 1960 beslist niet dringend nodig is geweest.

Een verlagingpolitiek komt geheel overeen immers met de algemene regeringspolitiek tot prijsverlaging.

Wat de draadomroep betrof drong de heer Van Eijsden aan op een aanvaardbare oplossing. Er moet thans gewerkt worden met een tekort en dat is bij de huidige vorm van exploitatie (zonder daaraan een grotere aantrekkelijkheid te geven) niet langer verantwoord.

VOLKSHUISVESTING EN BOUWNIJVERHEID

Begroting 1960 (Handelingen 1959/1960 pag. 3477).

De nieuwe minister stond - aldus de heer *Van Eibergen* - voor een bijzonder moeilijke taak. Mede in verband daarmee waarschuwde hij ervoor, dat er op dit punt niet te veel hooi tegelijk op de vork moest worden genomen. Overigens is het voorgenomen beleid, waarbij de z.g.n. volkswoning voorrang zal hebben, zeer te waarderen. Waardering was er ook omdat de minister op twee belangrijke punten aan de Kamer was tegemoetgekomen. Hier was sprake van een goed gemeen overleg, zoals de grondwet dit voorschrijft. De minister was n.l. tegemoetgekomen aan het verlangen meer te realiseren t.b.v. de zwakke groeperingen en aan de wens de jaarlijkse bijdrage voor

de particuliere woningbouw in de goedkope sector niet in een van te voren vast te stellen aantal jaren af te bouwen.

Deze minister onderneemt reële pogingen om de particuliere groep te richten op het bouwen van woningen voor de lagere inkomensgroepen. Dat is een toe te juichen poging, maar de minister moet niet op het vertrouwen alleen steunen, integendeel, een zeer sterke stimulans mag niet ontbreken. Het beleid moet erop gericht zijn, vooral nu in de luxe sector tekenen van verzadiging optreden, dat aan verantwoorde goedkope particuliere bouwplannen de voorrang moet worden gegeven. Toewijzing van bouwvolume moet niet plaats hebben op basis van de binnenkomst der aanvragen, maar op grond van urgentie.

Vooraf aan z.g.n. herhalingsbouw moet bijzondere aandacht worden geschonken. Hij zou ook moeten letten op de gemeentelijke grondpolitiek, die nog maar al te vaak laat zien dat duurdere grond wordt aangeboden zodra het om gesubsidieerde woningen gaat.

Maar dit facet van het beleid (versterking particuliere bouw) mag niet gaan ten koste van de woningwetbouw. Ingeval van spanning tussen beide facetten moet het duurdere worden nagelaten om het goedkopere te kunnen verwezenlijken. Hij drong aan op het instellen van een onderzoek over de bijkomende oorzaken die prijsverhogend werken: stichtingskosten, grondprijzen, belastingen etc. Voor de hoogte van de huur zijn deze factoren van groot belang.

De heer *Biewenga* besprak de belangrijke zaak van de ruimtelijke ordening. Tot een goed gesprek tussen regering en Kamer over deze zaken is men nog steeds niet toegekomen.

Hooguit kent men incidentele plannen (IJmondgebied, Haagse agglomeratie, regionale industrialisatie) maar de grote lijn is nog niet te zien. Het gaat hierbij ook om de vraag op welke wijze de 15 mln. bewoners die Nederland zal tellen, over dat land evenwichtig verspreid moeten worden. Hij drong er in het bijzonder op aan, nu vaststaat voor de A.R. fractie dat de vrijheid van vestigingsplaatsen voor de industrie (in totale omvang) van groot belang is, dat het Nederlandse volk ook kennis kan nemen van waardevolle rapporten en verslagen over de ruimtelijke ordening. Met daarnaast een inzicht over het regeringsstandpunt in dezen.

Ook met betrekking tot de recreatie en de natuurbescherming drong hij aan op hartelijke belangstelling van de minister.

Een motie-Van Vliet (K.V.P.), waarin gevraagd werd om garanties van gemeenten te krijgen over premiebouw, te realiseren daar waar de particuliere bouw niet van de grond komt, werd aanvaard met 79 tegen 40 stemmen. De A.R. fractie stemde tegen omdat de minister had toegezegd deze zaak grondig te bezien en zo nodig maatregelen te nemen. De oppositiemoties werden verworpen.

Wijziging huurwet (Handelingen 1959/1960, pag. 3763).

De vraag of de huurverhoging voor woningen van 20% en een algemene machtiging tot huurverhoging voor bedrijfspanden met 15% acceptabel was, gepaard gaande met subsidievermindering, beantwoordde de heer *Van Eijsden* bevestigend. Zowel wat betreft de omvang als het tijdstip waarop.

Het is noodzakelijk immers de subsidielast te verlagen. Dit geldt evenzeer voor de woningbouwsubsidies. En daarnaast is het noodzakelijk om te streven naar een geleidelijke verbetering van de situatie met betrekking tot huurpeil en woningmarkt. Deze stap is de eerste, meerdere zullen moeten volgen.

Hij legde er de nadruk op, dat het verstandig zou zijn de nieuwe huurverhogingen van kleinere omvang te doen zijn over evenwichtige perioden. Schoksgewijze grotere verhoging veroorzaakt te veel moeilijkheden meestal.

De compensatie, die de regering denkt te geven is verantwoord in zijn totaliteit bezien. Hij vertrouwde erop, dat de voorzieningen in de sociale sfeer adequaat zouden zijn.

In de getroffen maatregelen ligt thans bovendien een sterke prikkel om tot opheffing van gebreken en tot verbetering van het onderhoud te komen. De regeling ten behoeve van de voor 1918 gebouwde woningen is acceptabel. De uitvoering lijkt praktisch mogelijk, terwijl zowel de huurder als de verhuurder bepaalde rechten verkrijgen. Behoeft om al de woningen voor 1918 gebouwd, uit de verhogingsmogelijkheid te lichten is er niet, omdat er in deze categorie meerdere woningen zijn waarvoor verhoging beslist redelijk moet worden genoemd.

De voorgestelde liberalisatie m.b.t. de bedrijfspanden kon de heer *Van Eijsden* een heel eind volgen, maar het blijft noodzakelijk een voorzichtig beleid te voeren. Een daarmee gepaard gaande verzwakking van de huurbescherming is minder gemakkelijk te accepteren. Hij hoopte, dat de minister hieraan bijzon-

dere aandacht wilde schenken. De liberalisatie van huren in het algemeen moet echter zeer geleidelijk worden geëffectueerd. Met name zal hiertoe niet moeten worden overgegaan zonder raadpleging van de gemeenten en colleges van Gedeputeerde Staten. Bovendien mag de bestaande huurbescherming (huurprijs beheersing) pas verdwijnen als vaststaat dat machtsmisbruik noch uitbuiting meer behoeft te worden gevreesd. De in de Kamer geopperde gedachte om van de huurverhoging uit te sluiten alle woningen beneden een bepaalde huurgrens en de jaargrens (1918) maar te laten vervallen was voor de fractie niet aanvaardbaar. Juist in verband met de onzekerheid of aan redelijke wooneisen nog wordt voldaan is een dubbele grens met uitwijkmogelijkheid naar beide zijden alleszins rechtvaardig. Aan een amendement (K.V.P.) in dit opzicht is geen behoefte.

Evenmin aan een amendement van de oppositie om nog een grotere en meer globale voorsortering te maken teneinde slechte en verouderde woningen aan de huurverhoging te onttrekken.

Een van die zijde ingediende motie om de subsidieregeling niet af te bouwen voor woningen die dit jaar en volgende jaren worden gebouwd, werd verworpen. Na amendering werd het wetsontwerp aanvaard met de stemmen van de oppositie tegen.

Staking bouwbedrijven (Handelingen 1959/1960, pag 3832)

De heer Van Mastrigt (C.H.U.) had een interpellatie aangevraagd aangaande het conflict in het bouwbedrijf - de staking van de bouwvakarbeiders. De heer *Bruins Slot* merkte hierbij op, dat de zin van deze interpellatie deze is, dat de regering zich in de Kamer kan uiten over dit conflict, waardoor het Nederlandse volk kan zien hoe de Kamer ten opzichte van dit regeringsbeleid staat. Het conflict is een afschuwelijke zaak, mede omdat de woningbouw, een nationaal belang, in het gedrang is geraakt. Dit conflict moet tot een spoedig einde worden gebracht, maar bovendien moet getracht worden de wortel van het conflict te onderkennen. Het is verheugend dat de juridische kwestie aan de rechter zal worden voorgelegd. Maar de morele kant van deze zaak is belangrijker dan de juridische. Kan men thans (om een nieuwe c.a.o. tot stand te brengen) van de aannemers redelijkerwijze verlangen, dat zij van een recht

dat ze eventueel hebben (doorberekening loonsverhoging in de aanneemsommen) geen gebruik maken ?

Dr. Bruins Slot beantwoordde deze vraag volmondig bevestigend. De werkgevers achten de loonsverbetering noodzakelijk; tussen werkgevers en regering is voorts vroeger overeengekomen, dat het nieuwe beleid geen doorberekening zou toelaten.

Weliswaar is het jammer, dat de z.g.n. doorberekeningsclausule zelfs nog in de rijksbestekken is opgenomen, maar het feit, dat de aannemers de loon- en prijspolitiek - aanvaard door de Kamer - welbewust tegenwerken, o.m. door te weigeren de noodzakelijke cijfers op tafel te leggen, is niet acceptabel. De regering en de gehele Kamer waren het op dit onderdeel van het beleid volkomen met elkaar eens.

De strijd der aannemers wordt in feite uitgevochten op de schouders der arbeiders. Dat is ontoelaatbaar en daarom is de houding van de christelijke aannemersbond, oorspronkelijk op het oude standpunt staande, na de nieuwe ontwikkeling de overtuiging toegedaan, dat op zedelijke gronden het standpunt thans moest worden verlaten, van harte toe te juichen.

Begroting 1961 (Handelingen 1960/1961, pag. 3471)

Het onderdeel volkshuisvesting van het ministerie heeft, merkte de heer *Van Eibergen* op, voornamelijk de grote belangstelling van de Kamer ondervonden. Desondanks is 15 jaar na de bevrijding het woningtekort nog zo groot, dat de bestrijding daarvan hoge prioriteit moet hebben. De vraag of dit van de begroting 1961 kan worden gezegd is door hem in het bijzonder onder de loupe genomen.

Voor de grote lijnen van 's ministers beleid is er waardering van de fractie. Dank zij dit beleid zijn er een groter aantal goedkopere woningen in aanbouw dan ooit te voren. Het beroep op de aannemers, het vorig jaar, is niet onbeantwoord gebleven. Maar om te constateren, dat het beleid geslaagd is (zou als de minister suggereert) is het nog veel te vroeg. Hij was van oordeel dat de minister voor 1961 wat meer had moeten blijven bij zijn planning 1960, waardoor een gefundeerd oordeel over dat beleid had kunnen worden verkregen. De vraag echter naar goedkopere woningen is zo groot dat door de premiesector hierin niet kan worden voorzien, vooral niet in die gevallen waar de premiesector niet van de grond komt vanwege de structuur van de plaats of de streek. De daarvoor te geven

5.000 premiewoningen zullen onvoldoende soulaas bieden, terwijl nu reeds vaststaat, dat er een groot tekort bestaat aan goedkopere woningwetwoningen in de grote zowel als in de kleinere gemeenten. De heer Van Eibergen vroeg voorts om een betere planning inzake de totale bouwactiviteit. „Leeglopen” komt nog maar al te veel voor. Juist in de bouwnijverheid in deze tijd is een over wat langer termijn bekend zijnde prognose van onschatbare betekenis.

De heer Van Eibergen wees er op, dat hoewel de totale bouwnijverheidscapaciteit groeiende is, de woningbouw dalende is. Ook in de onderhoudssector is een groter deel van de bouwvakarbeiders werkzaam dan in de woningbouw zelf. Hij besloot zijn betoog met het dringende verzoek van de fractie het totaal aantal te subsidiëren woningen met 5.000 stuks te verhogen en die voor de helft te bestemmen in de extra goedkope sector.

Hoewel de minister had medegedeeld bevreesd te zijn voor een uitloop van het aantal te bouwen woningen tot 85.000 in verband met de huidige economische situatie (overspanning van de bouwmarkt) en had laten blijken, dat hij alleen in het uiterste geval de remmen zou aanzetten in de vrije sector als de uitloop te fors zou zijn, zegde hij toe niet angstvallig aan het voorgestelde programma van 80.000 vast te houden. De Kamer achtte deze toezegging onvoldoende. De voorzitter schorste de zitting ten einde gelegenheid te geven tot nader overleg (van 15.28 tot 19.30 uur).

Mede namens de C.H.U. leden diende de heer Van Eibergen een motie in ten einde van de Kamer een uitspraak te krijgen over de vraag of het niet gewenst moet worden geacht het geplande aantal te verhogen met 5.000 en deze gelijkelijk te verdelen over de woningwet- en premiesector.

De minister, die daarop stelde dat hij heen zou gaan indien een belangrijk deel van de A.R. fractie voor de motie zou stemmen, maakte het de Kamer en de A.R. fractie niet gemakkelijk. Te meer niet omdat uit de nadere regeringsverklaring bleek, dat het heengaan van de minister tot gevolg zou hebben dat het gehele kabinet haar verantwoordelijkheid niet langer wenste te dragen.

Uiteindelijk werd de motie, met alle stemmen van de A.R. fractie voor, door de Kamer aanvaard (70 tegen 59). Na een

schorsing der vergadering van 9.13-9.45 uur nam de heer *Bruins Slot* het woord, die wees op de ernst der ontstane situatie. Het kabinet was door de fractie gaarne gewild, en hij verklaarde uitdrukkelijk dat dit kabinet in menig opzicht bijzonder was gewaardeerd. De bedoeling van de motie is dan ook beslist niet geweest dit kabinet omver te werpen.

Het wezenlijke echter van het geschil met het kabinet was niet het aantal woningen. De A.R. fractie heeft in de verkiezingsstrijd in sterke mate aandacht gevraagd voor de woningnood. Deze moet een sterke prioriteit hebben in het beleid. De algemene conjuncturele moeilijkheden, die gevreesd worden, mogen in *deze* nood echter niet van doorslaggevende betekenis zijn als het gaat om de door de motie Van Eibergen gevraagde aantallen meer. De bijzondere conjuncturele omstandigheden (spanning op de bouwmarkt), als deze zouden ontstaan, zijn te betreuren, maar in dat geval zouden op dat moment tegenmaatregelen behoren te worden genomen (niet nu reeds, bij voorbaat). Bovendien had de regering medegedeeld, dat, indien er overspanning zou ontstaan (na de toezegging van de minister voor meerdere woningen, conform de motie-Van Vliet (r.k.)), de woningbouw in de goedkope, gesubsidieerde sector zal worden gelimiteerd en in de vrije sector niet (direct). Dat tezamen is voor de fractie niet aanvaardbaar. Hoe spijtig het ook is, dat de regering in dit opzicht niet kan worden gevolgd.

Na deze bewogen zitting zou blijken, dat in de loop van de komende weken een voor Kamer en kabinet acceptabele oplossing te bereiken viel.

TEN BESLUIITE

Het tweede jaar van het kabinet-De Quay is niet altijd over rozen gegaan. Weliswaar was er geen verschil van mening tussen de fractie en het kabinet over de grote lijnen van het beleid - eer het tegendeel was het geval.

Toch bleek dat over onderdelen van vrijwel het gehele beleid geen eenzelfde inzicht aanwezig was. Er was soms aarzeling het voorgenomen beleid in alle onderdelen te aanvaarden. Soms ook werd een meer belangrijk geschilpunt openbaar, met daaraan verbonden gevolgen. Toch dient ook te worden geconstateerd, dat het samenspel tussen kabinet en volksvertegenwoordiging - het grondwettelijk gemeen overleg - een sinds 1959

reëler inhoud heeft gekregen, niettegenstaande de hiervoor geconstateerde geschillen.

Een vaststaand feit is overigens, dat het algemeen financieel en economisch beleid het mede mogelijk maakte reële vruchten te plukken van de vrijere loonpolitiek.

VRAGEN DOOR DE LEDEN VAN DE A.R. FRACTIE
GESTELD AAN DE VERANTWOORDELIJKE BEWINDSLIEDEN

(zitting 1959/1960)

- mr. W. Aantjes : Aan een Haagse glazenwasser, dien ten onrechte gedetineerd was geweest, toegekende schadevergoeding.
- mr. W. Aantjes : Voorziening van metselbaksteen.
- J. van Eibergen : Personeelstekort bij sommige busondernemingen.
- G. A. Kieft : Initiatief C.B.T.B. e.a. om de veehouders de helpende hand te bieden inzake de ontstane moeilijkheden voor de boeren door de aanhoudende droogte.
- G. A. Kieft : Eventuele doorbreking naar boven van de salarisnormen voor de Nederlandse symfonie-orkesten.
- mr. dr. J. Meulink : Verstrekken van grensdokumenten aan in Nederland verblijvende Zuid-Molukkers.
- mr. dr. J. Meulink : Vergunning aan het UNESCO-centrum in Nederland te Amsterdam, voor het houden van een loterij.
- mr. dr. J. Meulink : Bij berechting van wandaden, gepleegd door een aantal jeugdige Urkers, door de Officier van Justitie gedane uitspraak m.b.t. de „geestelijkheid“.
- mr. dr. J. Meulink : Verzoek om inschakeling van de televisie bij de opsporing van Tonnie Krabbenberg te Lichtenvoorde.
- C. van Nierop : Uitspraken staatssecretaris Bot betreffende de toekomst van Nieuw-Guinea.
- mr. A. B. Roosjen : Eventuele inschakeling van de Kon. Marechaussee bij het verkeerstoezicht.
- J. Smallegen : Briefwisseling met het gemeentebestuur van Utrecht omtrent het verkeersplan Utrecht.
- mr. dr. E. P. Verkerk : Ontzuiming t.b.v. de verbreding van het Kanaal Gent-Terneuzen.

VERSLAG WERKZAAMHEDEN A.R. TWEEDE KAMERFRACHTIE OVER HET JAAR 1961

1. Samenstelling

Reeds aan het begin van het jaar leed de fractie een groot verlies doordat haar zeer gewaardeerd medelid, de heer drs. C. P. Hazenbosch, bij een auto-ongeval om het leven kwam. Wat dit plotseling verscheiden heeft betekend voor zijn gezin, voor de Kamerfractie, voor het Europees Parlement, voor het Chr. Nat. Vakverbond, voor zijn vele vrienden in binnen- en buitenland, kan slechts bij benadering worden beseft.

In de Tweede Kamer nam hij een vooraanstaande plaats in, hetgeen ook door de voorzitter, dr. L. G. Kortenhorst, de dag na zijn overlijden op waardige wijze werd gememoreerd.

De opvolger op de lijst, de heer J. A. van Bennekom, werd op 21 februari 1961 beëdigd. In de samenstelling van de fractie kwamen verder geen wijzigingen voor.

De heer Roosjen kon door ziekte gedurende de laatste maanden van het jaar niet aan de werkzaamheden deelnemen.

2. Het fractiebureau

Tot aan het zomerreces bleef de samenstelling van het fractiebureau ongewijzigd. Daarna werd de heer Van Eijdsen op zijn verzoek ontheven van het secretariaat, dat hij gedurende acht jaar op zeer verdienstelijke wijze had vervuld. De functie van tweede secretaris, tot dusver bekleed door de heer Kieft, werd opgeheven. Sinds 26 september 1961 bestaat het fractiebureau uit de heren dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot - voorzitter, mr. A. B. Roosjen - vice-voorzitter, J. A. van Bennekom - secretaris-penningmeester.

3. Verdeling van de werkzaamheden

In fractieverband zijn verscheidene commissies ingedeeld ter

voorbereiding van aanhangige vraagstukken. Een overzicht van deze commissies is vermeld in bijlage K.

4. Internationale activiteiten

Aan het groeiende *internationale werk* nemen verscheidene fractieleden deel. Voor een relatief kleine fractie als de onze betekent dit een zware belasting naast de normale parlementaire arbeid.

- a. In de *Raad van Europa* heeft de heer G. A. Kieft zitting. Hij is plaatsvervangend lid van de economische en lid van de culturele commissie, tevens lid voor de „pouvoirs locaux”.
- b. Voor de *West-Europese Unie* is eveneens de heer Kieft aangewezen. Hij is plaatsvervangend lid van de commissie voor verdedigings- en bewapeningsvraagstukken.
- c. In het *Europees Parlement* heeft de heer mr. B. W. Biesheuvel zitting. Hij is lid van de commissie van de handelspolitiek en van die voor de landbouw.
- d. In de *Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad* hebben zitting de heren mr. dr. J. Meulink en prof. mr. Th. A. Versteeg (pl.v.v.).
- e. Voor de *conferentie van parlementsleden* uit de NAVO-landen is als lid van het Militaire Comité aangewezen mr. A. B. Roosjen.
- f. Aan de *parlementaire contactgroep inzake Afrikaanse vraagstukken* wordt onzerzijds deelgenomen door de heren G. A. Kieft en mr. dr. J. Meulink.

5. Kamercommissies

In praktisch alle Kamercommissies hebben een of meer A.R. leden zitting. Mr. B. W. Biesheuvel bekleedt het voorzitterschap van de vaste Commissie voor Landbouw en Visserij.

Verslag van de werkzaamheden over 1961

Het kalenderjaar 1961 begon in het parlement met de op 4 januari afgelegde regeringsverklaring met betrekking tot het heroptreden van het kabinet-De Quay na de op 22 december 1960 ontstane kabinetscrisis over het woningbouwbeleid. Op 5 januari vingen de discussies in de Tweede Kamer aan met een rede van onze fractievoorzitter, de heer *Bruins Slot*.

Hij verklaarde, dat het stemmen vóór de motie-Van Eibergen geen aanval op het kabinet betekende: wij hebben dit kabinet

gewild en van meetaf gehoopt, dat het zou slagen. Het ging ons uitsluitend om de woningnood, die althans voor de lagere inkomensgroepen niet snel genoeg verminderde. Het kabinet had het goed recht gehad de aangenomen motie naast zich neer te leggen, al zouden wij dit hebben betreurd. Het thans voorgestelde bouwprogramma is een aanmerkelijke verbetering, vooral omdat de regering bijzondere aandacht zal schenken aan de belangen van de groepen met lagere inkomens. Onder deze omstandigheden is de A.R. fractie gaarne bereid haar steun aan het beleid te verlenen.

Bij de replieken richtte de heer Bruins Slot zich vooral tot de heer Oud, die de anti-revolutionairen „de levieten had gelezen” en bracht hij het conflict terug tot de juiste proporties: een meningsverschil over een zakelijke kwestie. Hij betreurde het, dat hij op 22 december geen schorsing van de beraadslagingen had gevraagd; wellicht was het conflict dan voorkomen.

Herdenking drs. C. P. Hazenbosch

De vergadering van 11 januari begon met een piëteitvolle herdenking van het op zo tragische wijze omgekomen a.r. lid, de heer drs. C. P. Hazenbosch. Wij menen er goed aan te doen zowel de rede van de voorzitter *Kortenhorst* als die van minister *Cals*, die namens de regering sprak, in extenso op te nemen.

Rede van dr. Kortenhorst

„De doot die spaert noch zoete jeught,
noch gemelijcke ouderdom
zij maekt den mont des reedners stom
en ziet geleertheit aen noch deught.”

Rouw is neergedaald over de talloos velen, die ons medelid Cornelis Pieter Hazenbosch in zijn werken, zijn doen en in zijn vreugde om zijn succesvol leven hebben gekend en liefgehad, over zijn vrouw, zijn grote gezin, zijn vrienden, zijn geestverwanten en ook ons allen, in wier midden hij sinds 1953 een eervolle plaats heeft ingenomen.

Nog geen veertig jaar oud, is hij plotseling weggeroepen, op weg naar de zetel van het Europees Parlement in Luxemburg, waar hij de verantwoordelijke post van vice-president bekleedde.

Zij, die hem in het internationale milieu hebben meegemaakt, prijzen en eren hem om zijn veelzijdigheid, scherpzinnigheid, omzichtigheid, ijver en bekwaamheid. Maar bovenal werd hij

gewaardeerd om zijn sociale bewogenheid, die niet alleen tot uiting kwam in de sociale commissie van het Europees Parlement, maar niet minder in zijn bemoeienis met de personeelsleden van deze organisatie.

Deze typische Nederlander, in wie de beste karaktereigenschappen van onze landaard verenigd waren, toonde zich een bindende figuur, zowel in de parlementaire fractie, waartoe hij in Straatsburg behoorde, als tussen deze en andere partijgroeperingen en tussen de afgevaardigden van andere nationaliteiten dan de zijne. Talloze parlementariërs van internationale allure mocht hij tot zijn vrienden rekenen en onze verslagenheid wordt gedeeld in de vijf andere landen der Europese Gemeenschap.

Man van karakter wist hij in politici's wat hij wilde en had hij de moed en de kracht, te handelen volgens zijn diepste overtuiging. Zo toonde hij zich ook hier in eigen huis, hier in ons midden.

Zijn medeleden waardeerden hem om zijn solide kennis van de zaken, waarover hij zijn oordeel gaf. Zijn werkzaamheid onder meer in de Stichting van den Arbeid, de Sociaal-Economische Raad en het Christelijk Nationaal Vakverbond gaven aan zijn mening een sterk accent, verkregen door een brede ervaring van het leven buiten de hem zo dierbare studeerkamer.

Laat het afscheid van een onzer gaafste en een onzer meest belovende medeleden kort zijn. Onze diepste gevoelens kunnen een omstandige uitleg missen.

Wij zijn geneigd bij het heengaan van een jong medemens, zij het ook met grote terughoudendheid, de vraag te stellen: **Waarom juist hij?**

Er is slechts **Eén** die zeggen mag: Hij heeft genoeg geleefd.

Ons komt daarover geen oordeel toe. De Heer van leven en dood heeft hem tot zich geroepen. Ons past slechts berusting. Maar dat belet ons niet, met geheel ons hart mede te leven met het gezin van onze oud-collega, zijn jonge vrouw en zijn nog jeugdige kinderen, en de overtuiging uit te spreken, dat hij is opgenomen in Gods heerlijkheid."

Rede van de heer Cals, minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen

„Mijnheer de voorzitter!

Namens de regering moge ik mij van harte aansluiten bij de woorden, waarmede u het lid dezer Kamer, de heer Hazenbosch hebt herdacht. Ook het kabinet heeft met grote verslagenheid

de tijding van zijn plotseling heengaan vernomen.

Bij dit tragisch verscheiden, dat zuiver menselijk gezien zo moeilijk te aanvaarden is, realiseren wij ons de ondoorgroendelijkheid van de raadsbesluiten Gods, die deze bijzonder begaafde man, deze overtuigde christen op zo jonge leeftijd tot Zich riep.

In het aangezicht van de dood verliezen onze al te menselijke beschouwingen hun waarde en dreigen onze woorden zonder betekenis te worden.

Gij zult het, Mijnheer de Voorzitter, nochtans verstaan, dat ik namens het kabinet wil getuigen van de oprechte ontroering, die ook ons - leden van de regering - heeft aangegrepen. Wij herdenken met U in eerbied en in oprechte waardering het toegewijde werk, dat de heer Hazenbosch met inzet van zijn gehele persoon voor Nederland - hier en in de Europese samenwerking - heeft verricht. Ons medeleven gaat uit naar de fractie, waarvan hij deel uitmaakte, maar bovenal naar zijn echtgenote en zijn kinderen, die door deze plotselinge slag zwaarder getroffen zijn dan door woorden tot uitdrukking is te brengen. Ik kan slechts de bede uitspreken, dat de Heer hun de troost en de sterkte moge geven, die geen mens schenken kan, en dat Hij hun man en vader in Zijn eeuwige vrede moge opnemen."

ONDERWIJS, KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN

De eerste begroting, die aan de orde kwam, was die van *Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen*, waarbij namens de fractie de heer *Roosjen* het woord voerde. Met citaten uit de werken van „vader Cats” herinnerde hij aan de tienjarige werkzaamheid van minister Cals aan het Departement en hij uitte zijn waardering over hetgeen onder leiding van Minister Cals werd tot stand gebracht. Voorts bracht hij het vraagstuk van de schoolgrootte bij het v.m.h.o., de z.g.n. leerlingenpakhuizen, ter sprake en signaleerde van de zijde van het Departement een drang in de richting van grotere scholen dan de besturen wenselijk achten (Hilversum, Vlaardingen, Delft). Hij pleitte voor subsidiëring van enkele scholen of afdelingen van scholen voor prot. chr. v.h.m.o. (Gouda, Assen, Ede, Axel, Haarlemmermeer, Zaandam).

De salariëring van de inspecteurs bij het v.h.m.o., de mogelijke afremming van toelating van leerlingen tot de kweekscholen, die hij gevaarlijk achtte, de noodopleiding voor leerkrach-

ten bij het u.l.o., de verplichte 1040 lesuren bij het g.l.o., de noodzakelijke pensioenregeling voor oud-kleuterleidsters werden o.a. door hem besproken. Natuurlijk besteedde hij ook aandacht aan het schippersonderwijs, waarbij hij pleitte voor verdubbeling van de administratiekosten voor de schoolfondsen en vroeg om inzage van het rapport inzake de leerplicht voor schipperskinderen.

Bij de afdeling wetenschappelijk onderwijs sprak de heer *Versteeg* over de subsidiëring van de studenteneettafels, die hij wilde zien als een sociale kwestie. Hij maakte bezwaar tegen verlaging van deze subsidie en wees er op, dat in vele gevallen de voeding de sluitpost van het studentenbudget vormt. In dit verband vroeg hij om publicatie van het rapport van de Voedingsraad over dit punt.

Bij de replieken nam ook de heer *Roosjen* deel aan de voorposten-schermutselingen rondom het wetsontwerp op het voortgezet onderwijs.

Bij verhindering van de heer Van Nierop sprak de heer *Roosjen* ditmaal ook over het Nijverheidsonderwijs. Hij gaf uiting aan zijn waardering voor de subsidiëring van enkele prot. christelijke uitg. techn. scholen, maar drong aan op het horen van de Onderwijsraad over de spreiding van deze scholen. In het algemeen maakte hij bezwaar tegen het motief, dat een bestaande neutrale school eerst „vol” moet zijn, voor een prot. chr. technische school aan bod komt; in dit verband wees hij op het geval-Almelo.

Hij bepleitte subsidie-verlening aan de kruideniersvakschool in Utrecht, sprak over de opleiding van leraren-Nijverheids-
onderwijs en vroeg naar de resultaten van het salarisoverleg voor het onderwijzend personeel.

Over de aan staatssecretaris Scholten toevertrouwde afdeling van dit Departement sprak de heer *Kieft*. Hij informeerde naar de subsidieregeling voor christelijke leeszaalen en bibliotheken, die ten enenmale onvoldoende is en vroeg in verband met het instructief karakter der ledenbladen subsidie voor dit werk der jeugdorganisaties. Uitvoerig sprak hij over het kunstbeleid. Hij constateerde een te geringe belangstelling voor creatieve kunstenaars, pleitte voor een evenwichtige cultuurpolitiek, waardoor bredere lagen van het volk aan de cultuur kunnen deel hebben, vroeg de aandacht van de bewindsman

voor de eigentijdse muziek en waarschuwde voor kunstmanifestaties, die het geestelijk klimaat van ons volk in ongunstige zin zouden kunnen beïnvloeden.

VERKEER EN WATERSTAAT

Bij de behandeling van de *begroting van Verkeer en Waterstaat* sprak voor onze fractie de heer *Verkerk*. Hij behandelde vooral het goederenvervoer, het personenvervoer en het rijtijdenbesluit. In het algemeen kon hij zich met het beleid verenigen, maar hij bepleitte - wat het eerste punt betreft - een richtlijn, waarlangs de aanwezigheid van een schadelijke overcapaciteit zou kunnen worden geconstateerd en informeerde naar de rentabiliteit van de vervoerbedrijven. Wat betreft het internationaal vervoersbeleid wilde hij onderscheid maken tussen het binnenlands en buitenlands beleid in dezen. Hij bepleitte de wenselijkheid van maatregelen inzake het vervoer met kleine autobussen in verband met de verkeersveiligheid.

De heer *Aantjes* sprak over de binnenscheepvaart, de K.L.M. en de spoorwegen. Hij zag voor de Overheid een - uiteraard aanvullende stimulerende - taak inzake de vernieuwing van de binnenscheepvaartvloot en vroeg hulp bij financiering hiervan, alsmede bevordering van zondagsrust bij de binnenscheepvaart. Hij drong aan op een goede accommodatie van het vliegveld Schiphol. Met het gevoerde spoorwegbeleid betuigde hij zijn instemming.

Bij een ander onderdeel van de *begroting* bepleitte de heer *Aantjes* de belangen van de Zeeuwse vissers en die van de Scheveningse haven.

De heer *Verkerk* vroeg in verband met de stormachtige ontwikkeling aandacht voor een efficiënt toezicht op de handhaving van de verkeersregels en bepleitte de urgentie van de verkeersweg Amsterdam-Bodegraven.

BUITENLANDSE ZAKEN

Na de kerstrees hervatte de Kamer haar werkzaamheden op 21 februari 1961 met de behandeling van de *begroting van Buitenlandse Zaken*.

Voor onze fractie werd hierbij het woord gevoerd door de heer *Biesheuvel*. Hij hekelde het onbehoorlijk optreden van de Sowjet-Unie tegenover de secretaris-generaal van de V.N. en constateerde dat het vrije Westen en de UNO de communistische

uitdagingen zullen hebben te weerstaan. Wij hebben waardering voor het werk van de UNO en haar talrijke organen en hij sprak de hoop uit, dat V.N. hun werk ook in de Kongo tot een goed einde zullen kunnen brengen.

Dat Frankrijk inzake de militaire integratie via de NAVO afwijkende opvattingen heeft stemt tot zorg. Uitvoerig sprak hij over de internationale hulp aan de onder-ontwikkelde gebieden, een sociaal, politiek en economisch vraagstuk van wereldformaat. Het bedrijven van christelijke politiek houdt niet op bij de landsgrenzen. In multilateraal opzicht slaat ons land verhoudingsgewijs geen slecht figuur. Maar een verhoging van deze bijdrage zal nodig zijn met het oog op de bittere nood. Is het mogelijk voor dit doel bepaalde belastingen te verhogen, zodat onze totale bijdrage één procent van het nationale inkomen gaat bedragen ?

De heer Biesheuvel bepleitte ook een hogere bijdrage aan het Kindernoodfonds. Bij de behandeling der Europese Gemeenschappen besteedde hij uitvoerig aandacht aan de verhouding tussen de Zes en de Zeven en de positie van Engeland in het Europese verband.

FINANCIËN

De heer *Kieft* voerde het woord bij de behandeling van de begroting van *Financiën*. Hij maakte enig bezwaar tegen een mogelijke gelijkstelling van de Rijkspostspaarbank met andere spaarbanken en deed een beroep op de Minister voor zijn medewerking inzake de hulp aan onder-ontwikkelde gebieden. In dit verband wees hij op de betekenis van het Internationale Monetaire Fonds, dat een sterke en slagvaardige organisatie moet zijn, die het wereldbetalingsverkeer op een gezonde basis kan brengen. Ook sprak hij de vrees uit, dat het aantal belastingambtenaren zo zeer zou zijn verminderd, dat de belastingbetalende burger er nadeel van zou ondervinden.

Tenslotte besprak hij verschillende personeelsvraagstukken bij de belastingdienst.

Bij het onderdeel Domeinen sprak voor onze fractie de heer *Biewenga*, die uiting gaf aan zijn erkentelijkheid voor het feit, dat het kabinet een beslissing heeft genomen over de uitgifte van domeingronden in het IJsselmeergebied, een beslissing, die door P.v.d.A.-ministers van Financiën nooit werd genomen. Hij pleitte voor afstoting van de eigendom van een deel van de

landbouwgronden, die nu in staatsbezit zijn en tevens voor de belangen van hen, die over gronden in het oude land beschikken en door onteigening de dupe dreigen te worden van regeringsmaatregelen. Het standpunt van de regering inzake de ruilverkaveling in het Wierdense Veld ontmoette ernstige bezwaren bij hem.

SOCIALE ZAKEN EN VOLKSGEZONDHEID

Bij de behandeling van de begroting van *Sociale Zaken en Volksgezondheid* voerde voor onze fractie allereerst de heer *Van Eibergen* het woord. Hij gaf uiting aan zijn waardering voor het beleid van de bewindslieden, speciaal wat betreft de vrijere loonpolitiek; een loonstijging zonder noemenswaardige prijsstijging is tot stand gekomen. Hij pleitte echter voor een zodanig beleid, dat een redelijke bewegingsvrijheid van het bedrijf mogelijk blijft. In het bijzonder vroeg hij aandacht voor de „achterblijvers”.

Hij betreurde de verdeeldheid in het bedrijfsleven en vroeg zich af wat de oorzaken daarvan zijn. Ook sprak hij met betrekking tot de werkgelegenheid over het pendelvraagstuk en de gemeente-classificatie.

Tweede spreker bij deze begroting was de heer *Van Nierop*, die uitvoerig sprak over de ondernemingsraden, die hier en daar slechts traag op gang komen. Hij vroeg iets meer aandrang van de regering ten dezen. Voorts wees hij op de noodzaak, dat inzake de arbeidersbescherming en de regeling van de huisarbeid vorderingen worden gemaakt. Ook vroeg hij wat er zal gebeuren met het rapport van de vier hoogleraren inzake de werkstaking.

Tenslotte werd bij deze begroting onzerzijds gesproken door de heer *Biewenga* die vooral het emigratiebeleid en de aanvullende werkgelegenheid onder de loep nam. Wat het eerste part betreft neigde hij tot de mening, dat afremming in verband met de werkgelegenheid nog niet noodzakelijk is, maar hij wachtte gaarne het advies van de Raad voor de Emigratie af.

Bij de arbeidsvoorziening wees hij op de leeftijdsopbouw in de agrarische sector, waar z.i. van veroudering sprake is.

Bij de afdeling Volksgezondheid drong de heer *Van Nierop* aan op een volksgezondheids-program, waarin prioriteiten en doeleinden duidelijk worden aangegeven. Enige traagheid in

de wetgeving is niet te miskennen, b.v. wat de totstandkoming van een ziektenkostenverzekering betreft.

Voorts sprak hij over de verplegingskosten van langdurige zieken in verpleeginrichtingen, over de aanleg van waterleiding in onrendabele gebieden en over het subsidiebeleid ten behoeve van verpleeginrichtingen.

DEFENSIE

Bij de *begroting van Defensie* trad als vanouds de heer *Roosjen* namens ons in het krijt. Hij vroeg nadere informatie over de teleurstelling inzake de Amerikaanse hulp en vroeg zich af hoe wij in de nieuwe situatie moeten voldoen aan onze verplichtingen in NAVO-verband. Naar zijn mening ligt het defensie-plafond ten onzent te laag; het percentage van ons nationale inkomen, dat aan defensie wordt besteed is sinds 1954 gedaald van 6.6 tot 4.4. Hij vroeg nadere inlichtingen over de financiering van de defensie.

Hij sprak de hoop uit, dat de regering er bij de werving van vrijwilligers in zou slagen de tegenwerkende factoren (de actie voor het „gebroken geweertje” is niet zonder vrucht gebleven) te overwinnen. Vooral het bedrag dat voor de marine beschikbaar is gesteld is te laag om deze op haar huidige sterkte te handhaven. Ook bij de luchtmacht vertoont het tekort aan financiën zich in benauwende vorm.

Over het personeelsbeleid bij Defensie sprak de heer *Kieft*.

Hij drong aan op inschakeling van het georganiseerd overleg bij het salarisbeleid, dat werkelijk *overleg* moet zijn. Aan het huisvestingsbeleid voor militairen schonk hij bijzondere aandacht en voorts sprak hij zijn waardering uit voor de herziening van het onderwijs op de K.M.A. waarin de mensvorming meer tot zijn recht komt. Kan aan het programma ook wijsbegeerte worden toegevoegd? Ook bepleitte hij het verstrekken van een kledingtoelage na voltooiing van de eerste diensttijd, een striktere handhaving van de zondagsrust en een ruimere subsidiëring van de militaire tehuizen. Wat de geestelijke verzorging in het leger betreft betoogde hij, dat de overheid de waarden van het Christendom als uitgangspunt en norm voor haar handelen in dezen moet nemen.

In verband met de wensen van het Humanistisch Verbond kwam hij tot de conclusie, dat de overheid geen levensbeschouwingen, maar alleen activiteiten kan subsidiëren.

REVALUATIE

Inmiddels was ook de *revaluatie van de gulden* een feit geworden. Over de regeringsverklaring in dezen voerde namens onze fractie de heer *Van Eijnsden* het woord. Hij gewaagde van de dwangpositie waarin onze economie was geraakt en waardoor het regeringsoptreden noodzakelijk was geworden. Wel vroeg hij de aandacht voor de gevolgen van deze maatregel, zowel wat betreft onze exportpositie als in de dienstverleningssector op vervoersgebied. Bij de export moet men niet alleen letten op de industrieproducten, maar in minstens even sterke mate op de land- en tuinbouw. Voor de import zullen wellicht prijsverlagingen tot stand komen. Zullen als gevolg van de getroffen maatregel ook wijzigingen van de loonpolitiek noodzakelijk zijn en wil de regering hierover tijdig contact met het bedrijfsleven opnemen?

BINNENLANDSE ZAKEN

Over de *financiële verhoudingswet-1960* sprak de heer *Verkerk*. Hij constateerde, dat als gevolg van deze regeling 600 gemeenten erop vooruitgaan en 400 (waaronder de allergrootste) achteruit; in de noordelijke provincies gaan slechts 12 gemeenten vooruit en 120 achteruit. Hoe zal de regering handelen, wanneer bepaalde gemeenten hierdoor in moeilijkheden komen?

Hoe staat het met de gemeenten in de z.g.n. probleemgebieden?

Uitvoerig sprak hij over de limietkorting in dezen, alsmede over de kosten van de sociale zorg en de uitgaven van de gemeenten.

AFBETALINGSSTELSEL

Na het Paasreces was de *wet op het afbetalingsstelsel* aan de orde, waarbij onzerzijds werd gesproken door de heer *Meulink*. Hij juichte een wettelijke regeling van deze materie toe en zag gaarne een bepaling, waarin verboden werd, dat de tijd van afbetaling langer zou zijn dan die van het gebruik al moest hij toegeven, dat een dergelijke bepaling in de praktijk moeilijk te hanteren zal zijn. Hij vroeg vooral de aandacht voor de sociale zijde van de afbetaling en vroeg zich af, of het belang van de consument voldoende in het oog was gehouden.

Graag had hij de betaalzegelkassen buiten deze wet gehou-

den, evenals de boekverkoop. Over het verplichte inlichtingenformulier was hij weinig enthousiast.

KINDERSTRAF (PROCES) RECHT

Ook bij het *wetsontwerp tot herziening van het kinderstrafrecht en het kinderstrafprocesrecht* was de heer *Meulink* woordvoerder van onze fractie. Hij achtte de inschakeling van de kinderrechter bij het vervolgingsbeleid en de mogelijkheid minderjarigen te plaatsen in een inrichting voor buitengewone behandeling winstpunten van het ontwerp. De principiële onvervangbaarheid van het gezin bij de opvoeding van het kind moet echter voorop blijven staan. Voorwaarde voor een goede toepassing van deze wet is, dat er behoorlijke inrichtingen voor de opname van delinquenten aanwezig is.

Uitvoerig sprak hij over de leeftijdsgrens voor het ondergaan van een strafrechtelijke behandeling, waarbij hij de historie op de voet volgde. De overheid mag naar zijn mening niet te veel eisen stellen aan particuliere instellingen, b.v. niet meer, dan in art. 208 van de Grondwet gelden ten aanzien van onderwijzend personeel.

VERKORTING WERKTIJD

Bij de interpellatie van de heren Baart en Blom over de *verkorting van de werktijd* voerde de heer *Bruins Slot* het woord. Hij was met de regering verontrust over de psychose inzake de werktijdverkorting, de vrije zaterdag e.d.; zij beheerst de gehele werknemerswereld. Deze beweging stelt zware eisen aan ons economisch bestel. Deze materie behoort allereerst thuis in het overleg tussen regering en bedrijfsleven. Hij betreurde het, dat de regering met een nieuwe aanwijzing voor het bouwbedrijf is gekomen, terwijl er overeenstemming was bereikt in de Stichting van de Arbeid en het College van Rijksbemiddelaars. Hij hoopte, dat de aangekondigde nieuwe besprekingen alsnog zouden leiden tot een harmonische samenwerking tussen regering en bedrijfsleven. Het overheidsperoneel kan naar zijn mening niet gekoppeld worden aan de bouwvakken, wat deze materie betreft, hier is voor een grote categorie slechts sprake van een arbeidstijdverschuiving. Voor deze groep bepleitte spreker overleg met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

WONINGBOUW

Gezien de moeilijkheden die op dit punt waren gerezen en zelfs tot een kabinetscrisis hadden geleid, trok de brief van de Minister van Volkshuisvesting c.a. betreffende de verhoging van het aantal in 1961 te subsidiëren woningen uiteraard de aandacht. Dat hierbij de heer *Van Eibergen* namens ons het woord voerde zal geen verwondering wekken. Hij uitte zijn dankbaarheid voor de verhoging van het woningbouwprogramma met 2500 woningen. Hij onderschreef de mening van de regering dat aan de bouw van industrieprojecten zo min mogelijk beperkingen in de weg moeten worden gelegd. Maar de woningbouw mag niet achterblijven. Wat de bouw in de vrije sector betreft constateerde hij, dat er in twee jaar nu meer woningen tot stand zijn gekomen dan in tien jaar daarvoor toen er hoegenaamd geen beperkingen waren. Treft de minister met zijn maatregelen ook de onderhoudssector? Voorts wees hij op het verband tussen de produktie van de baksteenindustrie en de bouwcapaciteit.

BOSWET

Een week later viel de behandeling van de *Boswet*, waarbij de heer *Biewenga* als woordvoerder van onze fractie fungeerde. In verband met de noodzaak tot behoud of uitbreiding van ons bosareaal voor recreatiedoeleinden en de bewaring van het natuurschoon ging hij in het algemeen met het ontwerp akkoord. De betrokken eigenaars zullen echter geen schade moeten lijden ten bate van het algemeen belang en hij achtte geen tegemoetkoming maar schadeloosstelling gewenst. Uitvoerig ging hij in op de bevoegdheden van de lagere publiekrechtelijke organen in dezen; speciaal wat betreft kapverboden e.d..

BELASTINGVERLAGING

Over de voorgenomen *tariefsverlaging van inkomstenbelasting, loonbelasting en vennootschapsbelasting* sprak de heer *Van Eijsden*. Hoewel het uitstel van de aangekondigde verlaging uiteraard teleurstellend is, was hij namens zijn fractie bereid de regering te volgen, omdat de centrale doeleinden van de sociaal-economische politiek niet in gevaar mogen worden gebracht; de huidige spanningen in de Nederlandse economie laten een verlaging op korte termijn niet toe. Wel drong hij aan op doorvoering van de verlaging zodra dit maar enigszins

mogelijk is; de regeringspolitiek zal ook in de richting van een realisering van deze mogelijkheid mogelijk moeten gaan. De heer Van Eijsden informeerde ook naar de invloed van de revaluatie op ons economische bestel, speciaal wat betreft de overspanning van de conjunctuur.

WONINGWET

Bij de behandeling van de *Woningwet* voerde de heer *Aantjes* het woord. Hij was in het algemeen voor de thans voorgestelde regeling. Hij uitte de wenselijkheid, dat de overheid voortdurend inzicht heeft in de stand van de te verwachten ontwikkeling van woningbehoefte en woningproductie. Enkele leemtes in de wet werden door hem nauwkeurig aangeduid.

RUIMTELIJKE ORDENING

De wet op de *Ruimtelijke Ordening* werd onzerzijds behandeld door de heer *Biewenga*. Hij achtte het een verbetering, dat de vaststelling van een streekplan nu zal geschieden door Provinciale Staten en openbare behandeling dus gewaarborgd is. Ook de aanstelling van enkele inspecteurs in algemene dienst juichte hij toe. Naar A.R. opvatting zal de ordening van overheidswege echter een ondergeschikte plaats moeten innemen; de particuliere samenlevingsverbanden moeten niet ondergeschikt worden gemaakt aan het staatsverband. Spr. pleitte voor een verslag aan de volksvertegenwoordiging van het door de overheid gevoerde beleid inzake de ruimtelijke ordening. Op enkele ondergeschikte punten achtte hij verbetering van het ontwerp mogelijk, waarvoor hij concrete suggesties deed. Maar de algemene opzet van het wetsontwerp had zijn instemming.

GEMEENTEGRENZEN

Als in de Kamer *wetsontwerpen tot wijziging van gemeentegrenzen* aan de orde zijn, is de heer *Verkerk* voor ons in de regel de aangewezen spreker.

De wetsontwerpen waarbij aan de gemeente Hulst een ruimere armslag wordt verleend en waarbij de gemeenten Houten, Schalkwijk en Tull en 't Waal worden samengevoegd, werden door hem van een deskundige - en van instemming getuigende - begeleiding voorzien.

SPAARREGELINEN

Het wetsontwerp betreffende *premie-spaarregelingen en winstdelingspaarregelingen* werd van commentaar voorzien door de heer *Van Nierop*. Uit overwegingen van praktische en principiële aard staat de a.r. fractie een beleid voor, dat de bezitsvorming dient; dat is al zo sinds het Christelijk Sociaal Congres van 1891. Daarbij moet echter in de eerste plaats de vrijheid, de verantwoordelijkheid en de zelfstandigheid van de enkele mens en de samenlevingsverbanden waarin hij een plaats heeft in acht worden genomen. Het sparen voor duurzaam bezit behoort echter nog te weinig tot het cultuurpatroon van de gemiddelde werknemer. Een wijziging van dit cultuurpatroon moet dan ook door de overheid worden gestimuleerd. In het algemeen ging hij dan ook gaarne met de voorgestelde regeling akkoord, al gaf hij enkele wijzigingen in overweging.

ALGEMENE KINDERBIJSLAGWET

Over de veelomstreden *Algemene Kinderbijslagwet* sprak namens onze fractie de heer *Smallenbroek*. Hij herinnerde eraan, dat het thans ingediende ontwerp een erfenis is van het kabinet-Drees en dat dus ook P.v.d.A.-bewindslieden verantwoordelijk waren voor de indiening en behandeling.

Hij toonde aan hoe de gedachte aan kinderbijslag reeds vele jaren in a.r. kring is aanvaard. Bij de inkomensvorming behoort rekening te worden gehouden met de gezinsgrootte, dus met het behoefte-element.

Elke afgrenzing naar boven van de kinderbijslag voor zelfstandigen zal in de praktijk zeker moeilijkheden geven en voor de inkomens boven de *f* 14.000,— zal een dergelijke grens praktisch ook weinig effect hebben. Wel achtte hij en met hem de grote meerderheid van zijn fractie een premiegrens van *f* 8.250,— aanvaardbaar. Dat premie moet worden betaald door allen van 15 tot 65 jaar die inkomen genieten, achtte hij geen onoverkomenlijk bezwaar; in het systeem „gezamenlijk lasten dragen” past eigenlijk geen enkele uitzondering. Spr. had graag gezien dat in verband met de gehele sociale ontwikkeling kinderbijslag voor zelfstandigen vanaf het eerste kind in het ontwerp was opgenomen; eventueel door middel van een aanvullende bijdrage uit de schatkist.

De behandeling van het ontwerp moest worden geschorst omdat de betrokken minister, de heer *Van Rooij*, in het verloop

van de besprekingen aanleiding vond zijn ontslag aan de Koningin aan te bieden.

LOTERIJWET

Over het ontwerp *Wijziging Loterijwet* sprak namens onze fractie de heer *Bruins Slot*. Hij deelde mede, dat de grootste mogelijke meerderheid van zijn fractie evenals de vorige keer tegen het ontwerp zal stemmen. Hij vroeg de aandacht van de regering voor de discriminerende werking, die van het ontwerp uitgaat: organisaties die uit deze bron ontvangen gelden weigeren, worden gestraft voor hun principiële bezwaren. Ook het nationaal karakter van het Koningin Juliana-fonds is hierbij in het geding. Spr. constateerde een groot verschil tussen de bijstandsacties, die incidenteel voor charitatieve doeleinden worden ondernomen en de toto.

TUINBOUW

Over de wet *erkenningen tuinbouw* sprak namens onze fractie de heer *Biesheuvel*. Hij uitte zijn waardering voor het thans ingediende ontwerp, dat de sporen draagt van goede samenwerking met het georganiseerde bedrijfsleven. Overigens draagt het ontwerp het karakter van een raamwet: veel zal nog bij de algemene maatregelen van bestuur moeten worden geregeld. Hij vroeg ook bij de uitvoeringsbesluiten rekening te willen houden met de wensen van het bedrijfsleven. In het bijzonder vroeg hij de aandacht van de minister voor de moeilijkheden die de conservenindustrie ondervindt.

WETENSCHAPPELIJK ONDERWIJS

Het laatste ontwerp dat vóór het zomerreces werd behandeld, betrof de *wijziging van de wet op het wetenschappelijk onderwijs*. Onzerzijds werd daarbij het woord gevoerd door de heer *Versteeg*. Inzake de wenselijkheid van de stichting van een derde technische hogeschool wees hij op de betrekkelijke waarde der beschikbare cijfers, wat betreft het potentiële aantal studenten, maar hij verklaarde zich akkoord met de stichting van een nieuwe technische hogeschool op voldoende afstand van de bestaande.

Dat de keuze op Enschede was gevallen kon zijn instemming vinden.

Inzake de mogelijkheid juridische faculteiten te verbinden

aan de bestaande economische hogescholen, aarzelde hij hierover nu een besliste mening uit te spreken: het blijft de vraag of de huidige grote vraag naar juristen zich in de toekomst zal handhaven. Hij wilde deze kwestie liever uitstellen tot de behandeling van de nota over het wetenschappelijk onderwijs, bij welke gelegenheid een bredere terreinverkenning mogelijk is.

SPIJTOPTANTEN

De behandeling van dit wetsontwerp was echter niet de laatste gebeurtenis van het parlementaire jaar. Die had betrekking op de nota van de vaste commissie voor de repatriëring uit Indonesië en bracht het vraagstuk der z.g.n. *spijtoptanten* aan de orde. De heer *Meulink* als lid der commissie herinnerde aan de aangenomen motie-Van Doorn, waarin werd aangedrongen op verruiming der toelating en herziening der richtlijnen. Hij constateerde wel enige verbetering, maar uitte toch zijn teleurstelling over de langzame vooruitgang der visumverlening. Hij gewaagde zelfs van een verbijsterende hardheid der regering op dit punt. In critische zin besprak hij de richtlijnen die bij de toelating worden gehanteerd. Hij besloot met de woorden:

gerechtigheid en betoon van naastenliefde tegenover de spijtoptanten zal ook onze natie verhogen.

De in deze geest gestelde motie-Van Doorn werd bij zitten en opstaan aangenomen.

NA HET ZOMERRECES

Toen op 19 september de eerste vergadering van de nieuwe zittingsperiode aanving, herdacht de heer Kortenhorst in trefende bewoordingen de tijdens het reces overleden oud-leden van onze fractie, de heren Duymaer van Twist en Gerbrandy. Bij het opmaken van de voordracht voor de voorzittersplaatsen werden achtereenvolgens de heer Kortenhorst, de heer Bommer en mevrouw Stoffels-Van Haften op de nominatie geplaatst. Als gevolg van het feit, dat door de veranderde instelling van de socialisten tegenover dr. Kortenhorst weer een lid van de P.v.d.A. in het presidium werd opgenomen, moest - zeer tot onze spijt - mr. Roosjen als derde voorzitter plaats maken voor de kandidate van de V.V.D., welke partij met haar 19 zetels thans in getalssterkte de derde van het parlement is.

ALGEMENE BESCHOUWINGEN

Op 3 oktober begonnen de algemene beschouwingen, waarbij uiteraard onze voorzitter de heer *Bruins Slot* het woord voerde. Hij preee de Troonrede als een evenwichtig en stijlvol document en gaf een korte beschouwing over onze constitutionele verhoudingen, waarin regering en parlement elkaar hebben te respecteren ter wille van het democratisch bestel.

De kwestie-Berlijn en de splitsing van Duitsland wilde hij blijven bezien vanuit een algemeen-Westers en niet vanuit een Duits gezichtspunt. De realiteit van de Duitse nederlaag moeten wij en moeten ook de Duitsers niet uit het oog verliezen. Die realiteit eist ook, dat in Duitsland een zekere regulatie op basis van de status-quo aanvaard wordt, als dit mogelijk is. Toenadering van Engeland tot de Europese Gemeenschappen juichen wij toe. Hoe staat de regering tegenover een departement van Europese zaken en hoe oordeelt zij over enige coördinatie tussen de departementen in „Europese” zaken, b.v. door de instelling van een vaste Kamercommissie ten dezen?

De heer *Bruins Slot* meende met de regering, dat een voorzichtig conjunctuurbeleid noodzakelijk blijft. Hij bepleitte een woningbouwbeleid, waarbij vooral de minder-draagkrachtigen worden geholpen. In het algemeen verklaarde hij zich niet erg ingenomen met het systeem van regeringsnota's. In het bijzonder vroeg hij naar de mening van de regering over de nota betreffende de commerciële televisie.

Vooraf wat de heer *Bruins Slot* over de kwestie Nieuw-Guinea zei trok sterk de aandacht.

Hij zag veel goeds in het voorstel van de regering tot internationalisering van het beleid over Nieuw-Guinea. Het is een altruïstisch standpunt waarvan wij hopen, dat het begrip zal vinden in de V.N. Op een bepaald punt is het echter onvolledig: het conflict kan niet worden opgelost buiten Indonesië om.

Het zou van belang zijn als Indonesië in de V.N. positief bij dit voorstel zou kunnen worden betrokken. Wij zijn voorstanders van zelfbeschikking, maar wil deze zinvol zijn, dan moet zij geprojecteerd worden tegen de reële historische verhoudingen. Wij zijn voorstanders van de zelfbeschikking, maar wij moeten er ons van bewust zijn, dat *wij* door het inlossen van deze belofte van een moeilijk probleem afkomen, maar dat de *Papoea's* daardoor voor een uiterst moeilijk probleem komen te staan.

Wil de Papoea-bevolking haar zelfbeschikkingsrecht goed kunnen uitoefenen, dan moet zij zich allerwegen, vooral in Z.O. Azië, goed kunnen oriënteren.

Wij moeten de Papoea's niet besmetten met onze ruzie met Indonesië. Is de regering bereid tot een open gesprek met Indonesië, indien van geen van beide zijden voorwaarden voor dat gesprek wordt gesteld? Wij mogen er geen vrede mee hebben, dat de verhouding Nederland-Indonesië duurzaam bedorven blijft. Bidden om een betere verhouding met Indonesië moet samengaan met gelijkgerichte activiteiten in het politieke vlak.

In zijn repliek had de heer Bruins Slot nog gelegenheid enkele aspecten van zijn betoog, die blijkbaar zowel door de minister-president als door enkele Kamerleden niet geheel waren begrepen, recht te zetten.

PROVINCIEWET

Het eerste belangrijke wetsontwerp, dat in dit parlementaire jaar aan de orde kwam, was de *Provinciewet*, waarbij onzerzijds werd gesproken door de heer *Smallenbroek*. Hij wees op het urgente vraagstuk van de decentralisatie, ook in verband met het gevaar voor bureaucratie en verambtelijking, waardoor een te grote afstand tussen bestuurders en bestuurden wordt geschapen. Ook de wederopleving van het gewestelijk bewustzijn, speciaal op cultureel terrein, speelt hierbij een rol. Met de thans voorgestelde wijzigingen in de Provinciewet, die voor een groot deel van technische aard zijn, ging hij in hoofdzaak accoord. Uitvoering sprak hij over de verantwoordingsplicht van Gedeputeerde Staten tegenover Provinciale Staten.

Bestaat deze plicht ook voor de door het centraal gezag bij speciale wettelijke regelingen opgedragen taken, voor de medewerking aan uitvoering van wetten en algemene maatregelen van bestuur? Om allerlei redenen beantwoordde de heer Smallenbroek deze vraag ontkennend. Eveneens achtte hij het onjuist, dat Gedeputeerde Staten verantwoording zouden moeten afleggen van hun beslissing in geschillen, daar het hier een vorm van administratieve rechtspraak betreft.

Na ampele bespreking werd een desbetreffend amendement, dat mede door de heer Smallenbroek was ondertekend, aangenomen.

REGISTER-ACCOUNTANTS

Bij de behandeling van de *wet op de register-accountants* werd het woord gevoerd door de heer *Versteeg*. Hij achtte een wettelijke regeling wenselijk, wanneer wij de situatie in E.E.G.-verband bezien. Een belangrijke vraag is die met betrekking tot een integrale regeling, die niet alleen de hooggekwalificeerde accountants omvat, maar ook de z.g.n. tweede groep. Een belangrijk deel van de a.r. fractie acht juist een regeling voor deze tweede groep nodig, in het belang van het publiek en van dat deel van het accountantswezen, dat enige bescherming nodig heeft.

De invoering van de onderhavige wet zou naar de mening van deze leden moeten worden opgeschort tot een bevredigende regeling voor de tweede groep is tot stand gekomen.

RAAD VAN STATEN

Ook bij het ontwerp *Wet op de Raad van State* sprak de heer *Versteeg* namens onze fractie. Met de strekking van het ontwerp kon hij geheel accoord gaan. Wel informeerde hij er naar of van de mogelijkheid van het benoemen van buitengewone staatsraden ook inderdaad gebruik zal worden gemaakt.

Voor een benoeming tot lid van de Raad van State achtte hij specialistische deskundigheid van minder belang dan algemene bekwaamheid en ervaring in zaken van wetgeving en bestuur. Over enkele detailpunten wenste hij nog nadere inlichtingen.

NOORD-OOSTPOLDER

Over het ontwerp tot *instelling van een gemeente Noordoostpolder* en de voorlopige indeling van deze gemeente bij de provincie Overijssel sprak de heer *Smallenbroek*. Hij juichte het toe, dat het oorspronkelijk plan tot vorming van vier gemeenten in de N.O.P. in deze zin was gewijzigd: de polder heeft zich steeds meer tot een eenheid ontwikkeld. Hij drong er op aan de economische basis van de polder te verbreden, ook door de bevordering van het industrialisatie-beleid. De meerderheid van zijn fractie heeft geen bezwaar tegen een voorlopige indeling bij de provincie Overijssel, de minderheid is van mening, dat deze indeling te veel vooruitloopt op een definitieve regeling. Allen willen de mogelijkheid openlaten voor de definitieve vorming van een twaalfde provincie.

ALGEMENE FINANCIËLE BESCHOUWINGEN

Op 7 november begonnen de algemene financiële beschouwingen over de *Rijksbegroting*. Onzerzijds werd daarbij gesproken door de heer *Van Eijsden*. Hij gewaagde van de wereldconjunctuur, die zich ook voor 1962 gunstig laat aanzien, mits zich geen grote en schokkende gebeurtenissen in het politieke vlak zullen voordoen. De vrees is niet denkbeeldig, dat de bestedingen sterker zullen stijgen dan de mogelijkheden van de productie. Dat slechts 23% beschikbaar is voor de Overheid en de totale woningbouw kan op een gevaarlijke ontwikkeling wijzen. Kan de minister nader adstrueren dat de investeringen zich binnen de grens van de besparingen bewegen?

Er zal wat ruimte moeten komen in de sfeer van de overheidsfinanciën, maar is verlaging van de prijssubsidies daarvoor het enige alternatief? Is ook elders beperking van uitgaven mogelijk? Uitvoerig besprak spr. het prioriteiten-schema, waarbij hij de bijzondere aandacht van de regering vroeg voor een geleidelijke verhoging van de Nederlandse bijdrage voor de achtergebleven gebieden. Z.i. moet overigens blijvend worden gestreefd naar verlaging van de belastingdruk, die nog steeds stijgt.

BELASTINGEN

Kort daarna kwamen diverse *belastingontwerpen* aan de orde (verlaging inkomstenbelasting en loonbelasting, bijzondere invoerrecht op minerale oliën, verhoging vennootschapsbelasting). De heer *Kieft* was hierbij onze woordvoerder. Hij was dankbaar voor de sociale gerichtheid van de belastingverlaging: 60% van het voor verlaging beschikbare bedrag komt ten goede aan hen die een inkomen hebben van minder dan f 7.450,—.

Wij kunnen er vrede mee hebben, dat de verlaging pas ongeveer 1 juli 1962 ingaat. Overigens zijn wij van mening, dat een sterkere defensie-inspanning nodig is en dat deze alleen kan worden gerealiseerd door verhoging van de rijksinkomsten. Kan de verhoging van de belasting op de minerale oliën echter niet op hetzelfde tijdstip ingaan als de aangekondigde belastingverlaging? Dit zou psychologisch beter liggen. Is het mogelijk de elektrische energielevering als bron van inkomsten aan te boren?

ECONOMISCHE ZAKEN

Bij de behandeling van de begroting van *Economische Zaken* was het weer de heer *Van Eijssden* die voor onze fractie in het krijt trad. Hij waarschuwde voor een te ver gaande beperking van de investeringen; deze moeten juist in deze conjunctuur gericht zijn op een belangrijke verbetering van de arbeidsproductiviteit, op een verdere groei van de productie. Moet overigens de krappe arbeidsmarkt alleen als een conjunctureel verschijnsel worden beschouwd? Uitvoerig sprak hij over de spelregels van het prijsbeleid, die zich b.v. toespitsen ten aanzien van het bakkersbedrijf. Hij drong aan op spoed in de besprekingen rondom het kartelbeleid. Met het gevoerde industriebeleid betuigde hij zijn instemming. Ook met het middenstandsbeleid kon hij zich in het algemeen verenigen; op dit punt werden verschillende concrete vragen, getuigend van zijn grote deskundigheid, door hem gesteld.

JUSTITIE

De begroting, die daarna aan de orde kwam was die van *Justitie*, waarbij de heer *Meulink* het woord voerde. Terloops sprak hij over het geval-Staphorst, dat naar zijn mening wel erg is opgeblazen en niet mag worden vergeleken met Amerikaanse lynchpartijen. Meer in het algemeen constateerde hij, dat er niet altijd voldoende bereidheid aanwezig is voldoende offers te brengen voor de handhaving van onze rechtsstaat. Hij dacht daarbij aan het ernstige tekort aan personeel en gebouwen bij psychopatenzorg, kinderbescherming, rechterlijke macht, gevangeniswezen. De begroting van justitie vraagt slechts 2⁰/₀ (vroeger 3⁰/₀) van de nationale uitgaven. De heer *Meulink* drong aan op een spoedige beslissing aangaande de mogelijke vrijstelling van militaire dienstplicht voor aan te stellen politie-ambtenaren.

Uitvoerig sprak hij over het echtscheidingsvraagstuk, waarbij hij duidelijk het a.r. standpunt inzake de heiligheid van het huwelijk en de echtscheidingsgronden belichtte: hij neigde ertoe ook ontuchtig levensgedrag, dat niet minder erg kan zijn dan overspel, als echtscheidingsgrond te aanvaarden. Hij drong aan op spoedige indiening van een wetsontwerp ten aanzien van het echtscheidingsrecht.

ZUIDERZEESTEUNWET

Over de wijziging van de *Zuiderzeesteunwet* sprak de heer *Aantjes*. Hij herinnerde aan de activiteiten door de heer Van der Zaal op dit punt aan de dag gelegd en wees op de urgentie van het vraagstuk. De woorden van minister Lely: „Aan de drooglegging van de Zuiderzee mag smet noch vlek kleven” zijn een vrome wens gebleven. Verschillende factoren hebben ertoe bijgedragen, dat een regeling zo lang op zich liet wachten. Naar sprekers mening draagt de thans voorgestelde oplossing te veel het karakter van een bijstandsregeling; het gaat hier om mensen, die hebben moeten wijken voor ten algemene nutte getroffen overheidsmaatregelen. De oorspronkelijke Zuiderzeesteunwet heeft nooit bevrediging geschonken.

Het stelde hem teleur, dat in bijzondere gevallen ook degenen, die vóór 1950 hun vergunning hebben ingeleverd niet met belanghebbenden gelijk kunnen worden gesteld; het geldt hier slechts een kleine groep, die ook gedupeerd is door de inpolderingsplannen. Het accent valt nu te zwaar op de Flevo-polder. Onbevredigend vond hij ook de handhaving van de verplichting, passende arbeid te aanvaarden tot b.v. het 60e jaar (55 was beter geweest) en de vergoedingsregeling voor netten en vaartuigen.

SURINAME EN DE ANTILLEN

Over *Suriname en de Antillen* sprak de heer *Van Eijnden*. Hij herinnerde aan het verlangen van Suriname om zelfstandig de buitenlandse betrekkingen te behartigen en betreurde het, dat er nog zo weinig voortgang is gekomen in het betrekken van vertegenwoordigers van de transatlantische rijkssdelen in het buitenlands beleid. De samenstelling van de verschillende delegaties zou te dezen opzichte gewijzigd kunnen worden. Kunnen Nederlandse boeren, die thans werkzaam zijn in de polder Wageningen, voorrang krijgen bij het beschikbaar stellen van boerderijen in nieuwe polders in Nederland?

P.T.T.

De heer *Aantjes* sprak over de begroting van het *staatsbedrijf der P.T.T.* Hij gewaagde van het verminderde dienstbetoon der P.T.T., dat echter wel op zichzelf staat: alle dienstverlenende sectoren ondervinden de tegenslag van de spanning op de arbeidsmarkt. Maar het is wel zeer te betreuren, dat de service

van het bedrijf zo ver achter blijft bij hetgeen van een openbare dienst mag worden verwacht. Naar teruggang van de normale continuïteit moet met alle middelen worden gestreefd, ook ten bate van de arbeidsvreugde en de toewijding bij het P.T.T.-personeel. Aan het goedkope A.A.Z.-tarief voor de telefoon zou wellicht nog meer bekendheid kunnen worden gegeven, alsmede aan de pas geschapen mogelijkheid een beleggingsrekening te openen bij de Rijkspostspaarbank.

ZUIDERZEEFONDS

Over de begroting van het *Zuiderzeefonds* sprak de heer *Biewenga*. Hij vroeg hoe het stond met de voorbereiding voor de brug bij de Zwolse Hoek en de totstandkoming van de dijk Enkhuizen-Lelystad. Hij constateerde ook enige achterstand in de bouw en uitgifte van boerderijen in Oost-Flevoland en pleitte voor een moderne inrichting van de nieuwe bedrijven.

Hij vroeg ook aandacht voor de geestelijke verzorging in de kampen en voor de financieringsregeling van de kerkbouw.

SALARIËRING RADIO- EN TELEVISIEPERSONEEL

Bij de behandeling van de interpellatie van de heer Baart over de gang van zaken bij de *salariëring van het radio- en televisiepersoneel* sprak van onze zijde de heer *Van Eibergen*. Hij ging er van uit, dat een goede regeling voor dit personeel verzekerd moet zijn, waarbij rekening wordt gehouden met de bijzondere positie van deze mensen. Er moet een positief antwoord komen op de vraag naar de status van dit personeel, zodat een verantwoorde salarisregeling kan worden opgebouwd. Hij pleitte voor het instellen van een commissie van „wijze mannen”, die ter zake met spoed voorstellen zou moeten doen.

MAATSCHAPPELIJK WERK

Over de begroting van *Maatschappelijk Werk* sprak de heer *Van Bennekom*, die bij deze gelegenheid zijn maidenspeech hield. Het algemeen beleid van de minister kon hij waarderen, al vond hij de grensafbakening tussen dit ministerie en aangrenzende departementen nog wat vaag. In dit verband sprak hij over de geestelijke volksgezondheid van de opgroeiende jeugd. De situatie in de probleemgebieden is moeilijk door het wegtrekken van de bevolking. Samenwerking van verschil-

lende groeperingen in dorpshuiswerk e.d. is lofwaardig, maar mag niet worden afgedwongen door middel van subsidiepolitiek. Ook aan een gescheiden optrekken moet z.i. financiële medewerking worden verleend. Uitvoerig ging hij in op de problemen rondom de Ambonezenzorg. Hij bepleitte met klem subsidie voor het Iccan en een uitkering aan de ex-KNIL-militairen. In het algemeen kon hij akkoord gaan met de woonwijken-politiek van de minister, maar hij waarschuwde tegen te kleine woonwijken, waarin de Ambonezen hun geestelijke en culturele saamhorigheid niet kunnen beleven. Voorts besprak hij verschillende onderwijsvragen op het terrein van de Ambonezenzorg.

FISCALE VOORZIENINGEN WERKENDE GEHUWDE VROUW

Over de *fiscale voorzieningen ten gunste van de werkende gehuwde vrouw* sprak de heer *Kieft*. Met de strekking van het ontwerp kon hij akkoord gaan. Het bevat geen bevoordeling van de werkende gehuwde vrouw, maar een streven naar grotere rechtvaardigheid in de gezinnen, waar beide echtgenoten betaalde arbeid verrichten. Van een fiscale prikkel om te gaan werken is ook nu nog geen sprake. Met betrekking tot de echtgenotes van belastingplichtigen die een zelfstandig beroep of bedrijf uitoefenen bepleitte hij een verhoging van de grens van *f* 2.250,— tot *f* 3.000,—.

DEFENSIE

Bij ontstentenis van de heer *Roosjen* moest ditmaal de heer *Kieft* de gehele *begroting van Defensie* voor zijn rekening nemen. Hij beklemtoonde het a.r. uitgangspunt, volgens hetwelk wij moeten streven naar een opbouw van de samenleving die aan recht en gerechtigheid beantwoordt en naar een internationale beperking van alle bewapening onder doeltreffende contrôle. Maar een goede defensie is noodzakelijk voor het behoud van de Westerse vrijheden en ter bestrijding van alle dictatoriaal en totalitair geweld. Voor het verkrijgen van een zwaarmacht die tenminste adequaat is aan die van de tegenstander zullen wij de atoombewapening niet kunnen missen, hoezeer de hantering van dit vreselijke middel ons ook benauwt.

In de *zaak-Van der Putten* bepleitte hij de instelling van een Kamercommissie, die de hele affaire minus de ontslagkwe-

tie zou moeten onderzoeken. Voorts vond hij versterking van de niet-atomaire krijgsmiddelen noodzakelijk.

Daarvoor moet financiering op langere termijn voldoende verzekerd zijn. Is het mogelijk een fonds te stichten voor de modernisering van het materieel? Ook zullen wij onze bijdrage in NAVO-verband volledig moeten opbrengen.

Bij de bespreking van het personeelsbeleid wees hij op de noodzaak, dat het moreel van de troep op hoog niveau staat. Het percentage beroepspersoneel zal moeten worden opgevoerd en een plan tot werving van personeel op langere termijn zal moeten worden opgemaakt. Hij vroeg aandacht voor rechtspositie, promotiekansen en arbeidsmilieu van het beroepspersoneel. In het bijzonder vroeg hij aandacht voor het ontslag van een aantal officieren zonder duidelijk vaststaande sociale en financiële voorzieningen en voor de geestelijke verzorging van de weermacht.

BIJLMERMEER

Over de nieuwe indeling van enkele gemeenten in het Gooi (in de wandeling *het plan Bijlmermeer genoemd*) sprak de heer Verkerk. In wezen ging het hierbij om de vraag of er in het Gooi een sterke randgemeente moet worden gevormd, dan wel of de Bijlmermeer bij Amsterdam moest worden gevoegd ter oplossing van het saneringsprobleem van de hoofdstad. Met de stichting van twee nieuwe gemeenten (Weesp en 's Graveland) ging de heer Verkerk akkoord. Wat de Bijlmermeer betreft neigde hij tot de vorming van een sterke randgemeente, mits deze gedachte te verwezenlijken is en wel op korte termijn; hij aanvaardde de voorlopige indeling van de Bijlmermeer bij Ouder-Amstel. Een behoorlijk samenspel van Amsterdam met de nieuw te vormen randgemeente achtte hij echter noodzakelijk, vooral in verband met de sociale begeleiding van de te saneren bevolkingsgroep. Aan het einde van het debat werd een motie-Scheps, waarin de minister werd verzocht in verband met de belangen van Amsterdam het wetsontwerp in nadere overweging te nemen, met een kleine meerderheid aangenomen.

KINDERBIJSLAGWET

Op 11 december kwam het *ontwerp-Kinderbijslagwet* voor de tweede maal in openbare behandeling. Onze woordvoerder

was de heer *Smallenbroek* weer. Hij concludeerde, dat de aangebrachte wijzigingen zeker niet door een grote meerderheid uit de Kamer zijn gevraagd. De inkomensgrens voor de kinderbijslag aan zelfstandigen werd door hem op principiële en zakelijke gronden bestreden. De thans voorgestelde regeling hinkt naar zijn mening op verschillende punten en de minister heeft de kans op een beter ontwerp te vroegtijdig prijsgegeven. De vrijstelling van premieheffing voor de ongehuwde vrouw van 45 jaar had zijn instemming, maar hij verwachtte van de minister nog een praktische uitwerking van deze gedachte. Hij waardeerde het, dat in het gewijzigde ontwerp geen starre afwijzing van de kinderbijslag vanaf het eerste kind meer te vinden is. Maar in het algemeen kon hij voor het ontwerp in huidige vorm weinig enthousiasme opbrengen. Na ampele discussie en enkele wijzigingen werd het ontwerp tenslotte aangenomen.

SOCIALE ZAKEN

De begroting van *Sociale Zaken* werd onzerzijds besproken door de heer *Van Nierop*. Hij was dankbaar voor de aangekondigde verhoging van de A.O.W.-uitkering met 15%, maar achtte deze toch aan de lage kant en vroeg een nadere motivering van dit percentage. Wat gaat er gebeuren met de toeslag die verschillende gemeentelijke diensten op de A.O.W.-uitkering geven? Hij betreurde het zeer, dat op korte termijn nog geen regeling van de arbeidsongeschiktheidverzekering te verwachten is. Bepleit werd een arbeidsverbod voor 14-jarige jongens. Voorts sprak hij over de ondernemingsraden, de arbeidstijdverkorting en het overwerkvergunningen-beleid. Hij had in het bijzonder waardering voor het werk van de staatssecretaris, die een sociaal-gericht beleid heeft gevoerd ten bate van de laagste inkomensgroepen. Erkentelijk was hij voor het op Oud-Wassenaar bereikte akkoord over het loonbeleid.

Bij deze begroting sprak de heer *Biewenga* over de arbeidsvoorziening en de emigratie. Hij was bijzonder geïnteresseerd in de uitslag van het onderzoek naar de concurrentiepositie van de landbouw ten opzichte van vergelijkbare beroepen in de industrie en de dienstensector. Selectie en maatschappelijke begeleiding van vreemde werkkrachten achtte hij noodzakelijk, evenals coördinatie van de beroepenvoorlichting. Wat be-

treft het emigratiebeleid bracht hij hulde aan de afgetreden commissaris, de heer Haveman. Enige bezwaren had hij tegen de voorgestelde wijziging in de subsidieregeling bij de emigratie: in het algemeen moet de emigrant in het nieuwe land schuldvrij beginnen. Op dit punt vroeg hij dringend nader overleg met het emigratiebestuur.

ONDERWIJS, KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN

Bij de behandeling van de begroting van *Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen* sprak de heer *Van Bennekom*. Hij gaf uiting aan de grote bezwaren die in prot. christelijke kring bestaan tegen het wetsontwerp op het voortgezet onderwijs, maar verklaarde zich bereid in constructieve zin het ontwerp mee te bespreken. Hij drong aan op een technische herziening van de kleuterwet, verlaging van de leerlingenschaal en opheffing van de „gevaarlijke zône” bij deze tak van onderwijs, invoering van het schema 3 - 1 bij de opleidingsscholen voor kleuterleidsters, inwilliging van rechtvaardige salariswensen der onderwijzers. Bij het v.h.m.o. vroeg hij subsidie voor de christelijke m.m.s. te Middelburg en een christelijke h.b.s. te Axel, bij het nijverheidsonderwijs voor een christelijke l.t.s. in Medemblik en een chr. h.t.s. in Groningen. Ook het schippersonderwijs en het kweekschoolonderwijs kwamen aan de orde, als mede het bouwvolume van de scholen, het schriftelijk onderwijs, de spaarregeling voor onderwijzers, de Ned. Chr. school te Brussel en het op te richten orgaan voor research en planning bij het Prot. Chr. onderwijs.

Over de afdeling *Cultuur* van dit Departement sprak de heer *Kieft*. Hij had waardering voor het beleid van staatssecretaris Scholten, met uitzondering van diens activiteiten op het terrein van de reclame-televisie. Bij het onderdeel jeugdvorming e.d. drong hij aan op spoed bij het uitbrengen van allerlei adviezen, in het bijzonder wat betreft de wettelijke regeling van subsidie van het jeugdwerk. Bij de afdeling sport sprak hij over het verfoeilijke verschijnsel van de doping; waar mogelijk achtte hij straf ingrijpen van de overheid gewenst. Wat betreft de tekorten bij de radio verwachtte hij van de staatssecretaris een waakzaam beleid; bij de televisie drong hij aan op een sneller inlopen van de achterstand in de outillage. Bij de afdeling Kunst drong hij aan op steun aan verantwoorde initiatieven van Prot.

Chr. zijde. Voorts sprak hij over de onderbezetting van de orkesten en uitte hij zijn bezorgdheid over het aantrekken van vele buitenlandse dirigenten bij Nederlandse orkesten.

FINANCIËN

Het laatste begrotingshoofdstuk, dat dit jaar aan de orde kwam was het van *Financiën*. Ook hierbij was de heer *Kieft* onze woordvoerder.

Inzake de herwaardering van de gulden opperde hij de mogelijkheid, dat in de toekomst niet de regering alleen over dergelijke maatregelen zou beslissen. Is inschakeling van de Nederlandse Bank wellicht mogelijk? Daarbij stelde hij het probleem of concreet aan te wijzen voor- of nadelen van maatregelen als deze voor de individuele burgers moeten wijken voor het algemeen belang. Hij informeerde naar de activiteiten van het Internationaal Monetair Fonds en naar een gewenste verlenging van de levensduur van de Maatschappij tot Financiering van het Nationaal Herstel. Met klem pleitte hij voor de afschaffing van de omzetbelasting op culturele manifestaties en uitte hij zijn bezorgdheid over het personeelsverloop bij de belastingdienst.

Over de afdeling *Domeinen* sprak de heer *Biewenga*. Hij maakte ernstig bezwaar tegen de belangrijke investeringen, die de pachters in de nieuwe polderbedrijven hebben te doen voor zij de boerderijen op een normale wijze kunnen exploiteren. De staat onttrekt zich op deze wijze aan de verplichtingen die van een goed verpachter mogen worden verwacht. Ook sprak hij over de wijze waarop een pachtcontract kan worden omgezet in een erfpachtcontract; hij wenste inschakeling van de Centrale Grondkamer bij de prijsbepaling.

Nadat de begroting van Financiën op 21 december 1961 was aangenomen, werd de laatste vergadering met de gebruikelijke en als steeds zinvolle toespraak van de voorzitter gesloten.

**VRAGEN DOOR DE LEDEN VAN DE A.R. FRACTIE
GESTELD AAN DE VERANTWOORDELIJKE BEWINDSLIEDEN
(in het jaar 1961)**

In het kalenderjaar 1961 werden door A.R. Tweede Kamerleden over de volgende onderwerpen schriftelijke vragen gesteld :

Over de inschrijving van Ambonezen in de bevolkingsregisters door de heer **Meulink** (met mej. Ten Broecke Hoekstra en de heren Van Rijckevorsel, Van de Wetering en Scheps) - 15 maart 1961.

Over de affaire-Stalman door de heer **Biesheuvel** (met de heren Brouwer, Den Hartog, Mellema en Vredeling) - 26 april 1961

Over de winkelsluitingswet met betrekking tot de zondag door de heer **Van Eijsden** (met de heer Van de Wetering) - 9 mei 1961.

Over de visumaanvraag van een in Indonesië vertoevende maatschappelijke Nederlander door de heer **Meulink** (met de heer Daams, mej. De Vink, mej. Ten Broecke Hoekstra, jkvr. Wttewaall van Stoetwegen, de heren Van Dis en Lankhorst) - 8 juni 1961.

Over de bezoldiging van gemeentesecretarissen en -ontvangers door de heer **Smallenbroek** - 23 mei 1961.

Over de vaststelling van een uitgifteplan voor Oostelijk Flevoland door de heer **Biewenga** - 24 augustus 1961.

Over de spoedopleiding voor ULO-leerkrachten aan kweekscholen door de heer **Van Bennekom** - 13 september 1961.

Over de pensioenaanvraag van de weduwe Aernout door de heer **Kieft** - 7 november 1961.

Over de resultaten der examens tekenen M.O. door de heer **Van Bennekom** - 24 oktober 1961.

**OVERZICHT VAN DE INDELING WELKE DE
A.R. TWEDE KAMERFRACTIE MAAKTE VOOR HET
CONTACT MET DE KAMERCENTRALES**

De A.R. Tweede Kamerfractie stelde de volgende indeling vast in verband met de gebleken wenselijkheid een goed contact tussen fractie en partij mogelijk te maken.

Kamercentrale	Kamerleden	
Amsterdam	Mr. A. B. Roosjen, Zach. Jansestraat 21, A'dam	020— 50360
Assen	A. W. Biewenga Wzn., en J. Smallenbroek, Iepenlaan 5, Assen	05920— 2917
Dordrecht	Mr. B. W. Biesheuvel, Overste den Oudenlaan 8, Aerdenhout	02500— 40695
's-Gravenhage	G. A. Kieft, Rembrandtkade 47, Utrecht	030— 13230
Groningen	A. W. Biewenga Wzn., Quintuslaan 20, Helpman (Gr.) en J. Smallenbroek	05900— 37127
Haarlem	Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, Merellaan 32, Aerdenhout	02500— 40431
Den Helder	Prof. mr. Th. A. Versteeg, Ger. Terborgstraat 29, A'dam	020—728304
's-Hertogenbosch	J. van Eibergen, Majellapark 29, Utrecht	030— 19308
Leeuwarden	A. W. Biewenga Wzn., en J. Smallenbroek	—
Leiden	Mr. dr. E. P. Verkerk, Valkenburgerlaan 1, Boskoop	01727— 2340
Maastricht	J. A. van Bennekom, Molenwater 71, Middelburg	01180— 2197
Middelburg	J. A. van Bennekom, Molenwater 71, Middelburg	01180— 2197
Rotterdam	H. van Eijdsen, Statensingel 39a, Rotterdam	010— 80807

Kamercentrale	Kamerleden	
Tilburg	H. van Eijdsen, Statensingel 39a, Rotterdam	010—80807
Utrecht	C. van Nierop, ¹⁾ Graaf Janlaan 57, Zeist	03404— 2608
Zwolle	Mr. dr. J. Meulink, Getfertsingel 206, Enschede	05420— 5990
Gelderland	Mr. W. Aantjes, Koningslaan 78, Utrecht	030— 17346

De Kamercentrales en de daarbij behorende kiesverenigingen kunnen van deze regeling gebruik maken door het vragen van inlichtingen over bepaalde politieke aangelegenheden, het naar voren brengen van regionale belangen, het verzoek om bepaalde bijeenkomsten bij te wonen of aan besprekingen deel te nemen of het verzoek om een spreekbeurt te vervullen. In voorkomende gevallen kan dit contact er toe leiden, dat in bepaalde plaatsen een spreekuur wordt georganiseerd of op andere wijze contacten worden gelegd.

Uit bovenstaande omschrijving volgt, dat het niet wel mogelijk is een nauwkeurige omschrijving te geven, doch in het algemeen kan worden aangegeven, dat het contact dient om de band tussen partij en fractie te versterken. Wel is duidelijk dat het initiatief in hoofdzaak van de organen van de partij zal dienen uit te gaan.

¹⁾ tot 19 februari 1962.

FRACTIECOMMISSIES
UIT DE A.R. TWEEDE KAMERFRACTIE
vastgesteld in de fractie-vergadering van 26 september 1961

V = Voorzitter/samenroeper

Algemeen Financieel Beleid

A. W. Biewenga Wzn.
 H. van Eijsden V
 G. A. Kieft
 J. Smallenbroek

Hoofdstukken I, II, III met inbegrip van PBO en Bezitsvorming

Mr. W. Aantjes
 Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot V
 H. van Eijsden
 C. van Nierop

Buitenlandse Zaken

Mr. B. W. Biesheuvel
 Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot V
 H. van Eijsden
 G. A. Kieft
 Mr. A. B. Roosjen

Justitie

Mr. dr. J. Meulink
 Mr. dr. E. P. Verkerk
 Prof. mr. Th. A. Versteeg V

Binnenlandse Zaken

J. A. van Bennekom
 Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot
 J. Smallenbroek
 Mr. dr. E. P. Verkerk V

Economische Zaken

Mr. B. W. Biesheuvel
 H. van Eijsden V
 Mr. dr. J. Meulink
 C. van Nierop

Landbouw en Visserij

Mr. W. Aantjes
 J. A. van Bennekom
 Mr. B. W. Biesheuvel
 A. W. Biewenga Wzn. V
 Mr. dr. J. Meulink
 J. Smallenbroek

Sociale Zaken

Mr. W. Aantjes
 A. W. Biewenga Wzn. V
 J. van Eibergen
 H. van Eijsden
 C. van Nierop

Volksgezondheid

Mr. W. Aantjes
 C. van Nierop V
 J. Smallenbroek

Maatschappelijk Werk

Mr. W. Aantjes
 J. A. van Bennekom
 J. van Eibergen
 C. van Nierop
 J. Smallenbroek V

Onderwijs, K. en W.

J. A. van Bennekom
G. A. Kieft
C. van Nierop
Mr. A. B. Roosjen V
Prof. mr. Th. A. Versteeg

Financiën VII B (nieuw IXB)

A. W. Biewenga Wzn.
H. van Eijnsden V
G. A. Kieft
J. Smallenbroek
Prof. mr. Th. A. Versteeg

Defensie

G. A. Kieft
Mr. dr. J. Meulink
C. van Nierop
Mr. A. B. Roosjen V

Verkeer en Waterstaat

Mr. W. Aantjes
A. W. Biewenga Wzn.
J. Smallenbroek
Mr. dr. E. P. Verkerk V

Nieuw-Guinea

Mr. B. W. Biesheuvel
Dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot V
G. A. Kieft
Mr. dr. J. Meulink

Antillen/Suriname

Mr. B. W. Biesheuvel
H. van Eijnsden V
Mr. dr. J. Meulink
Mr. A. B. Roosjen

Volkshuisvesting

Mr. W. Aantjes
A. W. Biewenga Wzn.
J. van Eibergen V
J. Smallenbroek

BROCHURES

verkrijgbaar bij het bureau Centraal Comité, dr. Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage; giro-nummer 89673, t.n.v. de Anti-Revolutionaire Partij-Stichting

Nr.	bedrag :
60. „CALVIJN EN DE STAATKUNDE”, door prof. dr. D. Nauta	f 1,20
61. „DE REFORMATIE EN DE STAATKUNDE”, door dr. D. J. de Groot	„ 1,40
72. „CHRISTELIJKE SOCIALE POLITIEK IN DEZE TIJD”, door A. Borst Pzn., M. Ruppert, H. van Eijsden en drs. A. R. van Nes	„ 0,90
84. „PROGRAM VAN ACTIE 1956”	„ 0,10
85. „DAAR HEB JE 'T”, (ons standpunt t.a.v. actuele problemen)	„ 0,50
86. „OVERHEID EN ECONOMISCH LEVEN”	„ 0,50
87. „DE A.R.P. EN DE SOCIAAL-ECONOMISCHE POLITIEK”, door C. Smeenk	„ 1,25
88. „NEDERLANDS NIEUW-GUINEA”	„ 0,50
90. „RECHTSBESCHERMING TEGEN DE OVERHEID”, (rapport College van Advies)	„ 0,60
92. „DE KABINETSFORMATIE 1956”, door dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot	„ 0,40
94. „HET SCHILD DER VRIJHEID”, (verslag onderwijscongres 9 april 1956)	„ 1,—
98. „MODEL-REGLEMENT VOOR EEN A.R. KIESVERENIGING”	„ 0,25
99. „MODEL-REGLEMENT VOOR EEN DORPS- OF DISTRICTSKIESVERENIGING”	„ 0,25
100. „MODEL-REGLEMENT VOOR EEN GEMEENTELIJKE A.R. KIESVERENIGING”	„ 0,25
101. „HET BEGINSSEL VAN DE PRAKTIJK EN DE PRAKTIJK VAN HET BEGINSSEL”, door prof. dr. S. U. Zuidema en drs. C. P. Hazen- bosch (ARJOS-studieconferentie dd. 11 oktober 1957)	„ 0,75
102. „LEIDRAAD VOOR EEN A.R. GEMEENTEPROGRAM”	„ 0,75
103. „LEIDRAAD VOOR EEN A.R. GEMEENTEPROGRAM”	„ 0,75

Nr.	bedrag :
104. „STATUTEN VAN DE A.R. PARTIJ EN DE A.R. PARTIJSTICHTING”	„ 0,60
106. „STEMBUS 1958” (drie schetsen rondom provincie en gemeente)	„ 0,30
110. „ARJOS-SCHETSENBUNDEL 1958”	„ 0,90
111. „BOUWEN OP HET FUNDAMENT”, door dr. W. P. Berghuis	„ 0,40
112. „WONINGBOUW EN HUURBELEID”, (rapport College van Advies)	„ 0,70
113. „SAMEN-LEVEN”, (ARJOS-studieconferentie dd. 3 en 4 oktober 1958)	„ 0,90
115. „ONS POLITIEK BEGINSSEL”, door dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot	„ 0,50
117. „GEESTESMERK DER REFORMATIE”, door dr. W. P. Berghuis	„ 0,50
118. „HET LIBERALISME VAN DE V.V.D.”, door mr. W. C. D. Hoogendijk jr.	„ 0,95
119. „PROGRAM VAN ACTIE 1959”	„ 0,10
121. „HUISVESTING VAN BEJAARDEN”, (rapport College van Advies)	„ 0,45
122. „DE ANTI-REVOLUTIONAIR EN HET DELTAPLAN VOOR ZEELAND” (rapport van de Sociaal- Economische Werkgroep van de ARJOS)	„ 0,75
124. „CHRISTELIJKE POLITIEK”, door dr. W. P. Berghuis, prof. dr. J. Zijlstra, dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot, ds. P. A. A. Klusener en dr. J. Schouten	„ 0,60
125. „RUIMTELIJKE ORDENING”, redevoeringen gehouden op de conferentie Ruimtelijke Ordening dd. 23 mei 1958	„ 1,—
127. „SAMENWERKING MET MINDER-ONTWIKKELDE GEBIEDEN” (rapport College van Advies)	„ 0,70
128. „NA VEERTIEN JAAR”, door dr. W. P. Berghuis	„ 0,50
129. „HET NIEUWE KABINET”, door dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot	„ 0,50
135. „DELTA-CONFERENTIE”, (verslag van de conferentie gehouden op 23 oktober 1959)	„ 0,30
136. „HET ONTWERP VAN WET TOT REGELING VAN HET VOORTGEZET ONDERWIJS (rap- port College van Advies)	„ 0,45

Nr.	bedrag :
137. „DE VROUW EN DE CHRISTELIJKE POLITIEK”, door mevr. dr. F. T. Diemer—Lindeboom en meij. J. van Leeuwen (A.R. Vrouwencon- ferentie dd. 25 februari 1960)	„ 0,65
139. „ARJOS-SCHETSENBUDEL 1960”	„ 0,75
141. „OM RECHT EN VRIJHEID”, door dr. W. P. Berghuis	„ 0,50
143. „HET DISTRICT ALS BESTUURSVORM VOOR AGGLOMERATIES” (rapport College van Advies)	„ 0,60
146. „DE A.R. EN DE CULTUUR; DE A.R. EN DE SPORT”, (ARJOS-studieconferentie dd. 7 en 8 okto- ber 1960)	„ 1,—
147. „DE SAMENWERKING TUSSEN ROOMS-KATHOLIE- KEN EN PROTESTANTEN IN NEDER- LANDS EN EUROPEES VERBAND” (Referaten gehouden op de conferentie dd. 5 november 1960 van de ARJOS)	„ 0,70
148. „RECEPTENBOEK VOOR A.R. POLITIEK”, (opgesteld door een vrouw voor onze vrou- wen)	„ 0,25
149. „BEGINSEL- EN ALGEMEEN STAATKUNDIG PROGRAM”, vastgesteld in de Buitengewone Deputatenvergadering van 10 juni 1960, te Utrecht	„ 0,25
150. „RONDON HET NIEUWE PROGRAM”, redevoeringen gehouden op de Buitenge- wone Deputatenvergadering van 10 juni 1961, te Utrecht	„ 0,70
151. „ARJOS-SCHETSENBUDEL 1962”	„ 1,—
152. „ONTWIKKELINGEN IN DE NEDERLANDSE POLITIEKE PARTIJEN” (ARJOS-studie- conferentie dd. 6 en 7 oktober 1961)	„ 1,—
153. „OOK U” (propaganda-folder)	„ 0,02
154. „IN DE WERKPLAATS VAN A.R. POLITIEK” (propaganda-folder)	„ 0,25
155. „IN HART EN NIEREN” door dr. W. P. Berghuis	„ 0,50
156. „TOEKOMST VOOR HET MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF” (rapport College van Advies)	„ 1,50

INHOUDSOPGAVE

Hoofdstuk I	pagina
Het Centraal Comité in 1960/1961	
1. De samenstelling van het Centraal Comité	5
2 a. De mutaties in het Centraal Comité in 1960	7
2 b. De mutaties in het Centraal Comité in 1961	13
3 a. Werkzaamheden van het Centraal Comité in 1960 (beknopte weergave)	17
3 b. Werkzaamheden van het Centraal Comité in 1961 (beknopte weergave)	23
Hoofdstuk II	
De Partij Conventen in 1960/1961	
1 a. Het voorjaars-Partij Convent op 13 en 14 mei 1960 te Utrecht	30
1 b. Het najaars-Partij Convent op 12 november 1960 te Amsterdam	34
2 a. Het Partij Convent op 18 maart 1961 te Utrecht . . .	41
2 b. Het Partij Convent op 29 april 1961 te Utrecht . . .	42
2 c. Het Partij Convent op 28 oktober 1961 te Amsterdam .	43
3. De samenstelling van het Partij Convent eind 1960 resp. eind 1961	49
Hoofdstuk III	
De Buitengewone Deputatenvergadering op 10 juni 1961 te Utrecht	51
Hoofdstuk IV	
De Organisatie Commissie en het Algemeen Organisatie Comité	
1 a. De Organisatie Commissie in 1960	53
a. de samenstelling van de Organisatie Commissie in 1960 .	53
b. de werkzaamheden van de Organisatie Commissie in 1960	53
1 b. Het Algemeen Organisatie Comité in 1960	54
2 a. De Organisatie Commissie in 1961	58
a. de samenstelling van de Organisatie Commissie in 1961 .	58
b. de werkzaamheden van de Organisatie Commissie in 1961	58

	pagina
2 b. Het Algemeen Organisatie Comité in 1961	59
3. De samenstelling van het Algemeen Organisatie Comité in 1960 en 1961	59

Hoofdstuk V

Het A.R. Vrouwencomité in 1960/1961

1. De samenstelling van het A.R. Vrouwencomité in 1960 en 1961	61
2 a. De werkzaamheden van het A.R. Vrouwencomité in 1960	63
2 b. De werkzaamheden van het A.R. Vrouwencomité in 1961	65

Hoofdstuk VI

De Contactcommissie Herv. Geref. A.R. in 1960 en 1961	67
--	-----------

Hoofdstuk VII

Het Comité voor Varenden

1 a. Het Comité voor Varenden in 1960	69
1 b. Het Comité voor Varenden in 1961	69
2. De samenstelling van het Comité voor Varenden	70

Hoofdstuk VIII

1. De Financiële Commissie in 1960 en 1961	72
2. De Commissie van Beroep in 1960 en 1961	72
3 a. Het Partijsecretariaat (bureau) in 1960	72
3 b. Het Partijsecretariaat (bureau) in 1961	73
4. De Publiciteitsdienst	73
5. De abonnee-werfactie voor „Nederlandse Gedachten” „Actie Lezers Appèl (ALA)	74
6. De ledenwerfactie „Eén op tien” (1961-1962)	74

Hoofdstuk IX

„Nederlandse gedachten” en „A.R. Post” in 1960 en 1961

1. De Commissie van Redactie	76
2. De Raad van Advies	76
3. De Financiële Commissie van „Nederlandse Gedachten”	76
4. Het weekblad „Nederlandse Gedachten”	77
5. Het ledencontactorgaan „A.R. Post”	77
6. Het verspreidingsorgaan „A.R. Post”	78

Hoofdstuk X

Sprekersorganisatie, Documentatiedienst en Radiozendtijd

1 a. De Sprekersorganisatie in 1960	80
1 b. De Sprekersorganisatie in 1961	80
2. De Documentatiedienst in 1960 en 1961	80
3 a. De radiozendtijd in 1960	81
3 b. De radiozendtijd in 1961	81

Hoofdstuk XI

Contact-conferenties in 1961	84
--	----

Hoofdstuk XII

Buitenlands contact in 1960 en 1961

a. De Internationale Unie van Christen-Democraten (Nouvelles Equipes Internationales)	85
N.E.I.-congres 1960	86
N.E.I.-congres 1961	88
b. De Nederlandse afdeling der N.E.I.	89
c. Het Comité-Monnet	90

Bijlage I

Vertegenwoordigingen in 1961	91
--	----

Bijlage II

Overzicht ledental der A.R. Partij	92
--	----

Bijlage III A

Financiële verslagen 1960	97
-------------------------------------	----

Bijlage III B

Financiële verslagen 1961	113
-------------------------------------	-----

Bijlage A-1

Verslagen van de Kamercentrales over 1960	128
---	-----

Bijlage A-2

Verslagen van de Kamercentrales over 1961	159
---	-----

Bijlage B

Namen en adressen van functionarissen van de Provinciale Comité's, Kamercentrales en Statencentrales	186
--	-----

	pagina
Nationale Organisatie van A.R.J.O.S.	201
Bijlage C-1	
Namen en adressen	201
Bijlage C-2	
Dertiende jaarverslag van de A.R.J.O.S. (1959/1960)	204
Bijlage C-3	
Veertiende jaarverslag van de A.R.J.O.S. (1960/1961)	235
Bijlage D-1	
Verslag van het College van Advies der A.R. Partij over 1960	274
Bijlage D-2	
Verslag van het College van Advies der A.R. Partij over 1961	279
Bijlage D-3	
Ledenlijst College van Advies	285
Bijlage E-1	
Verslag van de Dr. A. Kuypertstichting over 1960	288
Bijlage 1: Adviezen in het jaar 1960	293
Bijlage 2: Aantal uitleningen per onderwerp in 1960	297
Bijlage 3: Financiële verslagen	298
Bijlage E-2	
Verslag van de Dr. A. Kuypertstichting over 1961	302
Bijlage 1: Adviezen in het jaar 1961	307
Bijlage 2: Aantal uitleningen per onderwerp in 1961	311
Bijlage 3: Aantal uitleningen van 1947—1961	312
Bijlage 4: Financiële verslagen	314
Bijlage F-1	
Jaarverslag van het Verband van Verenigingen van A.R. Gemeente- en Provinciebestuurders over 1960	318
Bijlage F-2	
Jaarverslag van het Verband van Verenigingen van A.R. Gemeente- en Provinciebestuurders over 1961	323
Bijlage G	
Zetelverdeling in de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal	327

	pagina
Bijlage H-1	
Kort verslag van de A.R. Eerste Kamerfractie in 1960 . . .	328
Bijlage H-2	
Verslag van de A.R. Eerste Kamerfractie in 1961	331
Bijlage I-1	
Verslag werkzaamheden A.R. Tweede Kamerfractie in 1960 . .	350
Bijlage: Vragen door de leden van de A.R. fractie gesteld aan de verantwoordelijke bewindslieden (Zitting 1959/1960)	405
Bijlage I-2	
Verslag werkzaamheden A.R. Tweede Kamerfractie in 1961 . .	406
Bijlage: Vragen door de leden van de A.R. fractie gesteld aan de verantwoordelijke bewindslieden (in het jaar 1961)	435
Bijlage J	
Overzicht van de indeling welke de A.R. Tweede Kamerfractie maakte voor het contact met de Kamercentrales	436
Bijlage K	
Fractiecommissies uit de A.R. Tweede Kamerfractie	438
Bijlage L	
Brochures, verkrijgbaar bij het bureau van het Centraal Comité	440